

การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ของแรงงาน
ไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้: กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ของแรงงาน

ไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้: กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี

ธนู ไปอาสา

คณะพัฒนาลังคมและสิ่งแวดล้อม

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิชา เป้าอารีย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ วชิรขจร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิชา เป้าอารีย์)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม)

..... คนบดี
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

____/____/____

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้: กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี
ชื่อผู้เขียน	ธนุ ไปอาสา
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)
ปีการศึกษา	2564

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ชีวิตของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ ศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ประเทศเกาหลีใต้และศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ในประเทศไทยเพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี การศึกษาใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจาก 3 กลุ่ม คือ 1) แรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ที่กลับมายังประเทศไทย 2) เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข 3) คนในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ประเทศเกาหลีใต้มีพยายามสะสมทุนได้ให้มากที่สุดผ่านยุทธศาสตร์การดิ้นรนด้วยวิธีเปลี่ยนงานจนเกิดความพึงพอใจ มีการส่งเงินกลับมาเลี้ยงดูครอบครัวและรักษาความสัมพันธ์ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยซึ่งมีลักษณะเป็นแบบแผนเดียวกันทั้งหมด เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 แรงงานได้ติดตามข่าวสารจากรัฐบาลไทยและรัฐบาลเกาหลีใต้อย่างใกล้ชิดผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อประกอบการตัดสินใจในการเคลื่อนย้ายกลับหรือไม่กลับภูมิลำเนา ด้านการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ในประเทศไทย พบว่า มีแรงงานเดินทางกลับมายังประเทศไทย 3 ช่วงเวลา 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเดินทางมาก่อนมาตรการของรัฐควบคุม กลุ่มเดินทางในช่วงเริ่มมีมาตรการควบคุม และกลุ่มเดินทางมาหลังจากกระแสสังคมสงบ ซึ่งกลุ่มที่เดินทางมาก่อนเป็นกลุ่มแรงงานไทยที่ต้องพบกับกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากสังคม เนื่องจากรัฐบาลไม่มีความชัดเจนและมีความล่าช้าในการกำหนดมาตรการควบคุมแรงงานเคลื่อนย้ายกลับประเทศ ส่วนเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขและคนในชุมชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและไม่ได้มองว่ากลุ่มแรงงานคือพาหะนำโรคแต่เป็นผู้ที่รู้จักทำมาหากินแค่หนีตายกลับบ้านเกิดเท่านั้น ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย คือ รัฐควรมีการกำหนดมาตรการที่ชัดเจนในการรองรับผู้เดินทางจากพื้นที่เสี่ยงตลอดจนแนวทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการให้มีความพร้อมทั้งความรู้และวัสดุอุปกรณ์ ด้านแรงงานเองควรติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิดและความร่วมมือกับภาครัฐ

ในการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส

คำสำคัญ: การต่อสู้ดิ้นรน, การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19, แรงงานไทยผิดกฎหมายใน
ประเทศเกาหลีใต้

ABSTRACT

Title of Thesis	The Struggle for Survival from COVID-19 Pandemic of Illegal Thai Workers in South Korea: A Case Study of Udon Thani
Author	Thanu Paiarsa
Degree	Master of Arts (Social Development Administration)
Year	2021

This research aims to study about the experiences of illegal Thai workers in South Korea, to study the struggle of illegal Thai worker during their stay in South Korea, and to study the struggle for survival in the covid-19 pandemic of illegal Thai worker during their stay in Thailand; a case study of Udon Thani province. The research uses a qualitative research method with an in-depth interview from 3 groups: 1) the illegal Thai worker who returning to Thailand, 2) the public health officers, 3) local peoples. The research has found that Thai worker during their stay in South Korea tried to get as much money as possible by changing jobs till satisfaction. They usually sent money back to their families. In the meantime, modern telecommunication technologies were utilized to keep in touch with their families. However, with the advent of covid-19 pandemic, they monitored news from both Thailand and South Korea and using them as factor for decision-making on whether or not they should return to Thailand. Referring to their struggle while staying in Thailand, Three groups coming home in different periods faced with

different situations. First was the group returning to Thailand before the exist of state-controlled measures. Second was the group returning to their home-country at the beginning period of state-controlled measures. Third was the group made a homecoming after Thai people becoming familiar with the covid-19 pandemic situation and their moods were calming down. However, the first group were faced with heavy criticisms from society, due to the government's unclear and delay in determining measures to control the homecoming labors. But when they were back to their hometown, the public health officers and local peoples understood in the situation and believed that they were just Thai people who wanted to come back home, not vector of disease. The research suggested that the government should determine clear measures to support the voyagers who were from high-risk areas, along with guidelines for the operation-level officers so that they could be ready in both public health knowledge and equipment. In terms of the labors, they should always monitor the news, and cooperate with the government to prevent the virus pandemic.

Keywords: Struggle, COVID-19, Thai Illegal Worker in Korea

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ : กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี ผู้ศึกษาขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิชา เป้าอารีย์ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้คำแนะนำ สละเวลาในการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ ตลอดจนการช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่พบในงานวิจัยด้วยความเอาใจใส่ และให้กำลังใจมาโดยตลอดจนกระทั่งการศึกษาวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยนี้ ทั้งแรงงานไทยผู้ที่ไปต่อสู้เพื่อชีวิตในเกาหลีใต้ เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขผู้ที่เปรียบเสมือนนักรบแนวหน้าในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 และคนในชุมชนทุกคน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ อาทิ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดอุดรธานี ที่สละเวลาให้ข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณครอบครัว พี่น้อง เพื่อน ๆ และพี่ ๆ เจ้าหน้าที่คณะ ที่ให้การสนับสนุนและเคียงข้างด้วยความรักความห่วงใยมาโดยตลอด และขอบคุณตัวเองสำหรับความซื่อสัตย์ที่มีต่อความฝันที่แม้จะลำบากเพียงใดก็ไม่ทอดทิ้ง ขอขอบคุณความอดทนและความเข้มแข็งในช่วงเวลาที่ท้อแท้ อ่อนแอ จนก้าวผ่านช่วงเวลานั้นมาได้ ขอคุณร่างกายและหัวใจที่พร้อมจะสู้ต่อทุกอุปสรรค

สุดท้ายนี้ คุณประโยชน์อันจะพึงมีพียงเกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่ คณาจารย์ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ที่ได้เพิ่มพูนให้ความรู้ตลอดมา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยฉบับนี้จะเกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติสืบไป

ธนุ ไปอาสา
กันยายน 2564

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ค
ABSTRACT	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 คำถามการวิจัย	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการต่อสู้ดิ้นรน (Struggling).....	9
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว (Adaptation).....	13
2.3 แนวคิดที่ว่าด้วยการย้ายถิ่น	19
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการตีตราทางสังคม (Social Stigma).....	34
2.5 การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19	37
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	51
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	60

3.1 แนวคิดในการวิจัย	60
3.2 การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	63
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	63
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	64
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	66
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	67
4.1 บริบทการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในประเทศเกาหลีใต้และประเทศไทย	67
4.2 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ.....	70
4.3 ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้.....	73
4.4 การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายเมื่อ COVID-19 ระบาดหนักในเกาหลีใต้.....	88
4.5 การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้ เมื่อกลับประเทศไทยช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19	100
4.5.3 “โควิดชาจ้งชอดมา”: การบริหารจัดการระบบสาธารณสุขชุมชน.....	111
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	119
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	120
5.2 อภิปรายผลการศึกษา.....	125
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	131
บรรณานุกรม.....	133
ภาคผนวก.....	139
ประวัติผู้เขียน.....	149

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1 จำนวนแรงงานไทยในต่างประเทศ รอบ 12 เดือน (1 ตุลาคม 2561 – 30 กันยายน 2562).....	3
ตารางที่ 2.1 สถิติการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ทั่วโลก ตั้งแต่เริ่มแพร่ระบาดถึง สิงหาคม 2563	43
ตารางที่ 4.1 ตารางเปรียบเทียบสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ระหว่างประเทศเกาหลีใต้กับประเทศไทยในแต่ละสัปดาห์นับตั้งแต่ 31 มกราคม 2563 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2563 ข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค ดังนี้	69
ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกตามเพศ.....	70
ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกตามอายุ.....	71
ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกตามระดับการศึกษา	71
ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	72
ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกตามการอาชีพ (ปัจจุบัน).....	72

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 3.1 แนวคิดในการวิจัย	62
ภาพที่ 4.1 การประชาสัมพันธ์บนเพจเฟซบุ๊กชื่อ ไทยกูกข่าวเกาหลี #Thaikuk News.....	90
ภาพที่ 4.2 การประชาสัมพันธ์บนเพจเฟซบุ๊กชื่อ สำนักงานแรงงานไทย ณ กรุงโซล	90
ภาพที่ 4.3 การประชาสัมพันธ์บนกลุ่มเฟซบุ๊กของเครือข่ายแรงงานไทยที่มีการติดต่อสื่อสารข้อมูลกัน	91
ภาพที่ 4.4 ภาพแผนผังมาตรการรับมือแรงงานไทยกลับจากประเทศเกาหลีใต้ (กลุ่มเดินทางมาก่อน มาตรการ ควบคุม)	106
ภาพที่ 4.5 ภาพแผนผังมาตรการรับมือแรงงานไทยกลับจากประเทศเกาหลีใต้ (กลุ่มเริ่มมีมาตรการ ควบคุม).....	108
ภาพที่ 4.6 ภาพแผนผังมาตรการรับมือแรงงานไทยกลับจากประเทศเกาหลีใต้ (กลุ่มหลังกระแสสังคม สงบ).....	110

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การอพยพย้ายถิ่นไม่ใช่ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เพิ่งเกิดขึ้น การย้ายถิ่นขนานใหญ่เกิดขึ้นครั้งแรกภายใต้กระบวนการกลายเป็นอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ในขณะที่คลื่นการอพยพขนานใหญ่เริ่มต้นอีกครั้งในช่วงทศวรรษ 1950 และขยายตัวเพิ่มอย่างมากตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมาโดยมีโลกาภิวัตน์เป็นตัวเร่ง ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การคมนาคมขนส่งและวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21 ทำให้การจินตนาการถึงการเคลื่อนย้ายข้ามประเทศเป็นเรื่องปกติ Urry (2007 อ้างถึงใน Castles S., 2010)

การย้ายถิ่นไปทำงานในต่างประเทศของคนไทยเป็นทางเลือกสำคัญของคนในชนบท โดยเฉพาะแรงงานจากภาคอีสาน ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ภายใต้กระแสทุนนิยมในยุคที่มีการเคลื่อนย้ายทุน แรงงาน และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง (ดุขฎิ อายุวัฒน์, 2562) การย้ายถิ่นไปทำงานในต่างประเทศของคนไทยนั้นถูกแบ่งเป็นยุคต่างทั้งหมด 3 ยุค คือ ยุคที่ 1 (พ.ศ. 2516-2524) พัฒนาการของการไปทำงานต่างประเทศของคนไทยเกิดภายหลังวิกฤตน้ำมัน ในปี พ.ศ. 2516 โดยประเทศต่าง ๆ ในภาคตะวันออกกลางได้นำรายได้จากน้ำมันไปใช้ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความต้องการแรงงานจำนวนมากจึงมีความต้องการนำแรงงานเข้าจากต่างประเทศ ทำให้เกิดธุรกิจการจัดส่งคนไทยเข้าสู่ธุรกิจก่อสร้างระหว่างประเทศ เมื่อธุรกิจก่อสร้างเข้าไปในประเทศใดก็นำคนไทยเข้าสู่ประเทศนั้น ๆ ด้วย ดังนั้น การย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของคนไทย จึงเริ่มเดินทางโดยมีจุดหมายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกกลาง (ดุขฎิ อายุวัฒน์, สุกัญญา เอ็มอีธรรม, และอภิศักดิ์ ธีระวิสิษฐ์, 2553; รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2538)

ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2525-2534) เริ่มต้นจากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ตลอดจนนโยบายของกระทรวงมหาดไทยที่ส่งเสริมให้คนไทยไปทำงานต่างประเทศให้มากที่สุด โดยรัฐสนับสนุนการฝึกอบรมเพื่อยกระดับฝีมือแรงงานให้ได้ตามมาตรฐานตามที่ตลาดแรงงานในต่างประเทศต้องการ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินธุรกิจจัดหา

งานต่างประเทศอย่างจริงจัง ในเวลาต่อมา มีการส่งแรงงานไทยเข้าไปทำงานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2525 นับเป็นปีที่มีคนไทยย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศผ่านระบบราชการ โดยกระทรวงแรงงาน มากถึง 105,186 คนเป็นแรงงานที่งานในประเทศซาอุดีอาระเบีย 88,176 คน หรือกว่าร้อยละ 84 และเริ่มลดจำนวนลง (กระทรวงแรงงาน สำนักงานบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ, 2535) เพราะการดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในประเทศตะวันออกเฉียงใต้ดำเนินการเสร็จ รวมถึงวิกฤติการณ์สงครามอ่าวเปอร์เซีย ในช่วงปี พ.ศ. 2532-2533 (ปิ่น วรณพินิจ, 2545; รัตนา กาญจนกุล, 2547)

ยุคที่ 3 (พ.ศ. 2535-2561) จำนวนผู้ย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของไทย กลับเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2535-2539 โดยเปลี่ยนพื้นที่การทำงานจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาเป็นไต้หวัน รองลงมา คือ ไต้หวัน สิงคโปร์ อิสราเอล บรูไนดารุสซาลาม และฮ่องกง ตามลำดับ ก่อนลดจำนวนอีกครั้งในปี พ.ศ. 2540-2541 จากผลวิกฤติเศรษฐกิจเอเชีย พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2550 มีคนไทยที่ย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ผ่านกระบวนการจัดส่งโดยรัฐตามระบบการจ้างแรงงานต่างชาติ (Employment Permit System : EPS) ซึ่งเป็นการเดินทางไปทำงานต่างประเทศอย่างถูกกฎหมาย จำนวน 161,917 คน ถิ่นต้นทางที่มีผู้ย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศมากที่สุด มาจากภาคอีสานโดยจังหวัดที่มีผู้ย้ายถิ่นมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศ ประกอบด้วย อุตรดิตถ์ นครราชสีมา ขอนแก่น ชัยภูมิ และหนองคาย รองลงมาคือ ผู้ย้ายถิ่นจากภาคกลาง และภาคเหนือ ที่มีการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ และถิ่นปลายทางที่ไปทำงานมากที่สุด ได้แก่ ไต้หวัน เกาหลีใต้ สิงคโปร์ อิสราเอล และญี่ปุ่น ตามลำดับ (กระทรวงแรงงาน สำนักงานบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ, 2551)

สถานการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศไทยไปสู่ต่างประเทศจำนวนมากโดยเฉพาะประเทศเป้าหมายในแถบเอเชียตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ ซึ่งประเทศเหล่านี้เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจมีการขยายตัวและต้องการแรงงานจำนวนมากจึงกลายเป็นตลาดแรงงานสำคัญของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ส่งผลให้แรงงานไทยจำนวนหนึ่งที่มีความต้องการที่จะไปทำงานในประเทศดังกล่าวมีการลักลอบเข้าประเทศเพื่อทำงานอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งปัญหาของแรงงานลักลอบทำงานอย่างผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ที่มีอัตราความต้องการแรงงานสูงประกอบกับค่าจ้างที่สูงกว่าประเทศไทย ส่งผลให้ผู้ที่สนใจในการเดินทางไปแสวงหารายได้จากการเป็นแรงงานต่างประเทศหลังไหลไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้อย่างจำนวนมหาศาลเกิดการลักลอบเข้าทำงานในต่างประเทศจำนวนมาก ปรากฏชัดเจนจากสถิติของสำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน ในช่วง 6 เดือน ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2561 – 31 มีนาคม 2562 ที่ได้ทำการสำรวจจำนวนแรงงานในต่างประเทศที่มีคนไทยไปทำงานทั้งในรูปแบบที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายจากการประมาณการ จำนวน 471,345 คน ได้แก่ ประเทศซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรต ญี่ปุ่น ฮ่องกง ไต้หวัน สิงคโปร์ บรูไน มาเลเซีย อิสราเอล และเกาหลีใต้ พบว่า จำนวน

ประชากรที่เดินทางไปทำงานต่างประเทศสูงสุด คือ ประเทศเกาหลีใต้ ด้วยจำนวน 163,062 จำแนกเป็นแรงงานถูกกฎหมาย จำนวน 22,699 คน เป็นแรงงานผิดกฎหมาย จำนวน 140,363 คน ดังตารางที่ 1.1 (กระทรวงแรงงาน, 2562) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีจำนวนของประชากรที่ไปทำงานประเทศเกาหลีใต้มากที่สุดรูปแบบที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย และจังหวัดอุดรธานีเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนของแรงงานไทยที่ไปทำงานต่างประเทศแบบผิดกฎหมายในเกาหลีใต้สูงที่สุดในประเทศ (ทีเอ็นเอ็น24, 2561)

ตารางที่ 1.1 จำนวนแรงงานไทยในต่างประเทศ รอบ 12 เดือน (1 ตุลาคม 2561 – 30 กันยายน 2562)

ประเทศ	จำนวนแรงงานไทยในต่างประเทศ (คน)		
	แรงงานถูกกฎหมาย	แรงงานผิดกฎหมาย	รวม
1. เกาหลีใต้	22,699	140,363	163,062
2. มาเลเซีย	38,591	100,000	138,591
3. ไต้หวัน (ไทเป)	42,906	22	42,928
4. อิสราเอล	23,243	1,852	25,095
5. ญี่ปุ่น	13,505	7,480	20,985
6. สิงคโปร์	20,000	150	20,150
7. ไต้หวัน (เกาะกง)	17,495	23	17,518
8. ฮังการี	17,118	-	17,118
9. ซาอุดีอาระเบีย	8,835	4,000	12,835
10. สหรัฐอาหรับฯ	6,144	5,856	12,000
11. บรูไน	1,063	-	1,063
รวมทั้งสิ้น	211,599	259,746	471,345

แหล่งที่มา: สำนักงานประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน (2563)

หมายเหตุ ข้อมูลแรงงานผิดกฎหมายเป็นข้อมูลประมาณการ

แรงงานไทยที่ลักลอบเข้าไปทำงาน ซึ่งส่วนมากเป็นงานนวดสปา เกษตรกรรม และกรรมกร ในโรงงานขนาดย่อม ส่วนใหญ่จะถูกละเมิดสัญญาจ้างยึดเอกสารต่าง ๆ โดยเฉพาะหนังสือเดินทาง และมีความเสี่ยงต่อการถูกบังคับใช้แรงงานและตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ กล่าวคือ มีความเสี่ยงในการถูกบังคับทำงานโดยไม่สมัครใจ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อผู้อื่นด้วย กล่าวคือ แรงงานผิดกฎหมายที่มีอยู่เป็น

จำนวนมากทำให้สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเกาหลีใต้จำเป็นต้องใช้วิธีตรวจคัดกรองเข้มข้นขึ้น โดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อน (ประมาณปลายเดือนพฤษภาคม) ซึ่งเป็นช่วงที่แรงงานไทยนิยมลักลอบเดินทางเข้าไปทำงาน จำนวนมากโดยเฉพาะในภาคการเกษตร (Samarn Laodamrongchai, 2015) ซึ่งในส่วนนี้มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของเกาหลีใต้ ทำให้นักท่องเที่ยวไทยโดยเฉพาะผู้หญิงไม่ได้รับความสะดวกสบายในการเดินทางผ่านเข้าประเทศ และคนไทยถูกปฏิเสธไม่ให้เข้าประเทศมีจำนวนมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2556 และ 2557 มีคนไทยถูกปฏิเสธเข้าประเทศประมาณ 8,700 คน และ 7,000 คน ตามลำดับ ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวไทยไม่พอใจและแสดงออกเชิงลบในโซเชียลมีเดีย และอาจส่งผลเสียต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ (กิริยา กุลกลการ, 2562)

แรงงานผิดกฎหมายในเกาหลีใต้หรือที่หลายคนเรียกว่า “ผีน้อย” หมายถึง แรงงานไทยที่ไปทำงานต่างประเทศแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ต้องใช้ชีวิตอย่างหลบซ่อนตัวจากเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อหลบหนีการจับกุม และสถานะเป็นคนที่ไม่มีตัวตนทางกฎหมาย (กรมการกงสุล, 2560) บ่อยครั้งที่แรงงานถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ด้วยสถานะของการเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมาย เนื่องจากงานที่คนไทยส่วนมากได้ทำในเกาหลีใต้ เป็นงานประเภทที่หนักเป็นงานไร้ฝีมือ หรือที่รู้จักกันว่างานประเภท 3D คือ Dirty Dangerous Difficult แต่เป็นงานที่ประชาชนเกาหลีใต้ไม่ประสงค์จะทำเองแล้ว (ประพันธ์ ดิษยทัต, 2558) ปัญหาแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้มีความรุนแรงเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้จะมีการนำเสนอข่าวอยู่ประจำถึงความเสี่ยงและผลกระทบของการไปทำงานแบบผิดกฎหมาย และรัฐบาลไทยเองมีความพยายามที่จะส่งเสริมแรงงานไทยให้ไปทำงานอย่างถูกกฎหมาย แต่พบว่า จำนวนของแรงงานในเกาหลีได้นั้นไม่มีทิศทางของการลดจำนวนลงกลับพุ่งสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สังคมไทยรับรู้และเข้าใจถึงเหตุผลหรือเงื่อนไขของการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานต่างประเทศของแรงงานไทยในเกาหลีได้นั้น เป็นเพียงเรื่องของ “ปัจจัยดึงดูดในด้านค่าตอบแทนแรงงานที่สูงในการทำงาน” ของประเทศปลายทางเท่านั้นที่ทำให้คนความต้องการย้ายถิ่น (Ravenstein, 1885) ไปทำงานต่างประเทศในสถานะผิดกฎหมาย กลุ่มแรงงานผิดกฎหมาย จำนวน 140,363 คนนี้ (กระทรวงแรงงาน, 2562) เป็นปรากฏการณ์การย้ายถิ่นของแรงงานไทยแบบผิดกฎหมายซึ่งได้สร้างทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบให้กับประเทศต้นทางและประเทศปลายทางขึ้น ดังนั้น การทำความเข้าใจถึงการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยในการย้ายถิ่นไปทำงานเป็นแรงงานผิดกฎหมายที่ประเทศเกาหลีใต้ ที่ผ่านมามีการศึกษาความหมายและประสบการณ์ที่สะท้อนถึงการต่อสู้ดิ้นรนในการไปทำงานต่างประเทศ โดยเฉพาะประเด็นที่เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้แรงงานต้องเกิดการย้ายถิ่น (Ravenstein, 1885) แบบผิดกฎหมาย อาจทำให้สังคมได้รับรู้ถึงปัญหาหรือเงื่อนไขที่มีอิทธิพลให้แรงงานต้องไปทำงานต่างประเทศ ไม่ใช่เพียงค่าตอบแทน ค่าจ้างที่สูงในประเทศเกาหลีใต้เท่านั้นตามที่สังคมเข้าใจ ซึ่งอาจหมายถึงกระบวนการบริหารจัดการในการจัดส่งแรงงานต่างประเทศหรือสภาพบริบททางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมที่มีส่วนต่อการตัดสินใจของแรงงาน สิ่งต่าง ๆ

ที่รายล้อมจนเกิดการเคลื่อนย้าย ตลอดจนทัศนคติของแรงงานและสิ่งที่เอื้ออำนวยให้การไปทำงานแบบผิดกฎหมายประสบผลสำเร็จได้ และชุดประสบการณ์ต่าง ๆ การให้ความหมายของการดำรงอยู่ที่แสดงถึงการดิ้นรนของแรงงานกลุ่มนี้

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไปทุกทวีปทั่วโลก ซึ่งเป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสกลุ่มโคโรนาที่ทำให้มีไข้และอาการระบบทางเดินหายใจ ผู้ป่วยส่วนใหญ่มักมีอาการไข้ ไอ เจ็บคอ หายใจหอบเหนื่อย บางรายอาจมีปอดอักเสบรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้ และเชื้อสามารถติดต่อจากคนสู่คน ผ่านทางการสัมผัสใกล้ชิดผู้ป่วยและแพร่กระจายผ่านละอองเสมหะทางการไอจามของผู้ที่มีเชื้อ การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เริ่มต้นที่ประเทศจีน ตั้งแต่วันที่ 30 ธันวาคม 2562 ต่อมาได้พบผู้ป่วยยืนยันในหลายประเทศทั่วโลก จำนวนผู้ป่วยยืนยันเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น เกาหลีใต้ อิตาลี อิหร่าน สเปน พบผู้ป่วยรายใหม่ทั่วโลกเพิ่มขึ้นวันละประมาณ 2,000-3,000 ราย มีผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นวันละประมาณ 100 - 300 ราย อัตราการเสียชีวิตจากโรคประมาณร้อยละ 3.4 กลุ่มผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรงส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ ผู้สูบบุหรี่ และผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคหัวใจ โรคเบาหวาน จากสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสในเกาหลีใต้ ส่งผลให้มีผู้ติดเชื้อ จำนวน 7,382 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มีนาคม 2563) และทำให้แรงงานไทยที่ทำงานอยู่ประเทศเกาหลีใต้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมายรายงานตัวกลับประเทศไทยกว่า 5,000 คน โดยแรงงานไทยที่เดินทางมาจากประเทศเกาหลีใต้หากเจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อคัดกรองพบมีอาการตามนิยามเฝ้าระวังจะได้รับการส่งตัวไปตรวจรักษาที่สถานพยาบาลตามที่รัฐกำหนด แรงงานไทยที่สุขภาพแข็งแรงเมื่อเข้ามาในประเทศไทยให้เฝ้าระวังอาการตัวเองอยู่ภายในที่พักอาศัยของตนเองเป็นระยะเวลา 14 วัน ภายใต้การกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดของอาสาสมัครสาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง (กรมควบคุมโรค, 2563)

ทั้งนี้ ปรากฏการณ์การ “เคลื่อนย้ายกลับ” ของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมในหลายแง่มุม โดยเฉพาะนโยบายการรองรับของผู้เดินทางกลับจากประเทศกลุ่มเสี่ยงของการแพร่เชื้อไวรัส รวมทั้งประเด็นที่กล่าวถึงการเคลื่อนย้ายแรงงานที่ผิดกฎหมายส่งผลให้เกิดผลเสียต่อประเทศและความรับผิดชอบต่อสังคมต่อการกักกันตนเองภายในบ้านที่รัฐบาลกำหนดเป็นมาตรการควบคุมโรค ตลอดจนเกิดกระแสสังคมต่าง ๆ อันนำมาซึ่งความขัดแย้งทางความคิดของผู้เดินทางกลับประเทศไทยในฐานะแรงงานที่ผิดกฎหมายและคนในชาติ ดังที่ปรากฏตามสื่อซึ่งสะท้อนถึงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เกิดการอธิบายความหมายของชุดประสบการณ์ที่ต่างกัน ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในสังคมที่มีความต่างจนเกิดความขัดแย้ง

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาในข้างต้น จึงสนใจที่จะศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 จากการศึกษากรณีของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ โดยมุ่งเน้นศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานผ่านความหมายและพลวัตที่สร้างประสบการณ์ทางสังคมจากการเดินทางกลับประเทศไทย รวมทั้งความเป็นการเมืองของมาตรการต่าง ๆ ของรัฐในการรองรับสถานการณ์การแพร่เชื้อไวรัส COVID-19 ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของแรงงานที่มีต่อความเห็นของคนไทยที่สะท้อนเมื่อแรงงานกลับสู่บ้านเกิดเมืองนอนในช่วงวิกฤติเพื่อเอาตัวรอด เพื่อเป็นการทำความเข้าใจในวิถีชีวิตของแรงงานการดำรงอยู่ที่มีทัศนะ วิธีการในการการดิ้นรนเพื่อให้ชีวิตสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้กระแสความผันผวนของโลกในยุคปัจจุบัน และการต่อสู้กับความยากจนด้วยวิถีทางแห่งการค้าแรงงาน ตลอดจนบทบาทของรัฐในการพัฒนาการบริหารจัดการแรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศ และคุณภาพชีวิตของประชาชนต่อไปได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาประสบการณ์ชีวิตของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้
- 1.2.2 เพื่อศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ประเทศเกาหลีใต้เพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19
- 1.2.3 เพื่อศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ในประเทศไทยเพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

1.3 คำถามการวิจัย

- 1.3.1 สาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงานไทยไปทำงานในประเทศเกาหลีใต้อย่างผิดกฎหมายเป็นอย่างไร
- 1.3.2 การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ประเทศเกาหลีใต้เพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เป็นอย่างไร
- 1.3.3 การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายที่ไปทำงานประเทศเกาหลีใต้ในช่วงเคลื่อนย้ายกลับประเทศไทยเพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19ของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี” มีการกำหนดขอบเขตของการวิจัยออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาเรื่องราวและประสบการณ์การเคลื่อนย้ายกลับของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้ภายใต้กระบวนการทัศน์ “การเคลื่อนย้ายศึกษา” เพื่อทำความเข้าใจถึงการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดที่มีความสลับซับซ้อนจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ การดำรงชีวิตและปรับตัวเมื่อได้รับข้อมูลการระบาดของไวรัสที่ประเทศเกาหลีใต้ การตัดสินใจในการเดินทางกลับประเทศไทย รวมถึงชุดประสบการณ์ของแรงงานได้พบเจอมากมายทั้งแรงเสียดทาน ความสามารถในการเคลื่อนย้าย นโยบายของภาครัฐที่เกิดขึ้นระหว่างการเคลื่อนย้ายและความรู้สึกนึกคิดของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้จากกระแสสังคมในประเทศไทย

1.4.2 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายใช้ในการวิจัยและเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญครั้งนี้คือ แรงงานไทยที่เคยไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้แบบผิดกฎหมายที่เดินทางกลับประเทศไทยในจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข และคนในชุมชนผู้ใกล้ชิดแรงงานไทยที่ย้ายกลับ

1.4.3 ขอบเขตด้านเวลา เริ่มศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย คือ แรงงานไทยผิดกฎหมายที่เดินทางกลับประเทศไทยตั้งแต่เดือน ธันวาคม 2562 - กรกฎาคม 2563

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงาน หมายถึง วิธีการดำรงอยู่และประสบการณ์ของแรงงานในการทำงาน เพื่อให้มีชีวิตรอดจากภาวะวิกฤติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

1.5.2 แรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้ หมายถึง แรงงานไทยที่จ้างหลบหนีวีซ่าท่องเที่ยว เพื่อลักลอบทำงานอยู่ในประเทศเกาหลีใต้อย่างผิดกฎหมาย

1.5.3 ไวรัส COVID-19 หมายถึง เชื้อไวรัสกลุ่มโคโรนาที่ทำให้มีไข้และอาการระบบทางเดินหายใจ ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีอาการไข้ ไอ เจ็บคอ หายใจหอบเหนื่อย บางรายอาจมีปอดอักเสบรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้ และเชื้อสามารถติดต่อจากคนสู่คน ผ่านทางการสัมผัสใกล้ชิดผู้ป่วยและแพร่กระจายผ่านละอองเสมหะทางการไอจามของผู้ที่มีเชื้อ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้รู้และเข้าใจการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยที่ไปทำงานต่างประเทศแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้

1.6.2 ทำให้รู้และเข้าใจปัญหาด้านนโยบายในการบริหารจัดการงานของภาครัฐในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 จากกรณีศึกษาแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้

1.6.3 หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปกำหนดเป็นนโยบายและแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนามาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับแรงงานไทยผิดกฎหมายต่อไปได้

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 : กรณีศึกษาแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ ในครั้งนี้ซึ่งได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้นำเสนอเนื้อหาตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการต่อสู้ดิ้นรน (Struggling)
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว (Adaptation)
- 2.3 แนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่น
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการตีตราทางสังคม (Social Stigma)
- 2.5 การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการต่อสู้ดิ้นรน (Struggling)

การต่อสู้การดิ้นรน ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2546 หมายถึง ลักษณะของการที่บุคคลนั้นแสดงการฝ่าฝืน การแข่งขัน การต่อต้านต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อพิทักษ์ปกป้องตนเอง ด้วยการกระตือรือร้นชวนชวนเพื่อให้พ้นจากความยากลำบาก ความทุกข์ทรมาน หรือเพื่อให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เช่น ดิ้นรนจะให้พ้นทุกข์ ดิ้นรนอยากเป็นนั่นเป็นนี่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ในที่นี้งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเรื่องของแรงงาน จึงต้องใช้แนวคิดเรื่องการต่อสู้ของในมุมมองของ Karl Marx และ Frederick Engels ซึ่งการต่อสู้หมายถึง การต่อสู้ระหว่างชนชั้น (อังกฤษ: Class Struggle) ซึ่งเป็นการแสดงออกอย่างเห็นได้ชัดของความขัดแย้งทางชนชั้นตามทฤษฎี เมื่อพิจารณาจากมุมมองสังคมนิยมทุกรูปแบบ และ Frederick Engels นักอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ เขียนว่า "ประวัติศาสตร์ของสังคมทั้งหมดที่ผ่านมาจนกระทั่งถึงบัดนี้ล้วนแต่เป็นประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ทางชนชั้น" ความเข้าใจของมาร์กซ์เกี่ยวกับชนชั้นนั้นไม่เกี่ยวกับชนชั้นทางสังคมในวิชาสังคมวิทยา ซึ่งประกอบด้วยชนชั้นบน ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง (เป็นการอธิบายในแง่ของปริมาณรายรับหรือความมั่งคั่ง) แต่มาร์กซ์อธิบายในยุคของทุนนิยม ซึ่งเป็นชนชั้นทางเศรษฐกิจ สมาชิกในชนชั้นจะถูก

นิยมโดยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้น ๆ กับวิธีการผลิต นั่นคือ ตำแหน่งของบุคคลในโครงสร้างทางสังคมที่แสดงคุณสมบัติของทุนนิยม ส่วนใหญ่มากชี้กล่าวถึงสองชนชั้นซึ่งรวมไปถึงประชากรส่วนใหญ่ของสังคม ได้แก่ ชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุน ส่วนชนชั้นอื่น ๆ อย่างเช่น ชนชั้นนายทุนน้อยแสดงคุณลักษณะอยู่ระหว่างชนชั้นหลักทั้งสองนี้ (พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, 2556)

การต่อสู้ในทัศนะของ Marx ชี้ให้เห็นถึงกลุ่มทางสังคมสองกลุ่มหลักที่ต่อสู้กัน ได้แก่ 1) **ชนชั้นแรงงาน** (ชนชั้นกรรมาชีพหรือกรรมกร) รวมไปถึงทุกคนซึ่งหารายได้เพื่อดำเนินชีวิตโดยการขายแรงงานของตน และได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าจ้างหรือเงินเดือนสำหรับเวลาทำงาน พวกเขามีทางเลือกน้อยมากนอกจากจะต้องทำงานเพื่อแลกกับเงิน เพราะไม่สามารถมีหนทางเสรีในการมีชีวิตอยู่ได้ 2) **คนร่ำรวย** (ชนชั้นนายทุนหรือนักทุนนิยม) รวมไปถึงทุกคนซึ่งมีรายได้ที่ไม่ได้มาจากแรงงานของตนเองมากเท่ากับผลกำไรที่จัดสรรมาจากกรรมกรผู้ซึ่งสร้างความมั่งคั่งแท้จริง ดังนั้น รายได้ของนักทุนนิยมจึงตั้งอยู่บนการขูดรีดเหล่ากรรมกร (ชนชั้นกรรมาชีพ) อย่างไรก็ตาม การต่อสู้ระหว่างชนชั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นความรุนแรงหรือสุดโต่งไปเสียทั้งหมด (ดังเช่น การนัดหยุดงานทั่วไปและการปิดงาน) การเป็นปฏิปักษ์ระหว่างชนชั้นนี้อาจแสดงออกมาในรูปขั้วอำนาจที่ต่ำของกรรมกรแทนหรือการก่อวินาศกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ และการลักขโมย การละเมิดอำนาจเล็กน้อยของกรรมกรรายบุคคล ไปจนถึงการไม่เปิดเผยข้อมูล นอกจากนี้ยังอาจถูกแสดงออกมาในรูปแบบที่ใหญ่กว่าโดยการสนับสนุนพรรคการเมืองสังคมนิยมหรือประชาธิปไตย ส่วนทางฝ่ายนายจ้าง การวิ่งเต้นให้ออกกฎหมายต่อต้านสหภาพแรงงานเป็นรูปแบบหนึ่งของการต่อสู้ระหว่างชนชั้น (พัชณีย์ คำหนัก, 2548)

ในทัศนะของ Marx อีกนัยหนึ่งมองว่ารัฐ เป็นสัญลักษณ์ของการต่อสู้ระหว่างชนชั้นชนชั้นที่มีปัจจัยในการผลิตเป็นผู้ปกครอง รัฐเป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของพวกนายทุน การมีรัฐ (State) และมีรัฐบาล (Government) ไม่ว่าในยุคไหน ๆ จะต้องมีการกีดกันและเอารัดเอาเปรียบกันเสมอ รัฐเป็นบ่อเกิดการแบ่งแยกชนชั้น และนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างชนชั้น แต่ละชนชั้นก็จะสถาปนาอำนาจของตน พยายามที่จะให้ตนเองอยู่เหนือชนชั้นอื่น กลายเป็นผู้กดขี่คนอื่น ดังนั้นกลไกของรัฐจึงเป็นเพียงเครื่องมือแห่งการกีดขวางระหว่างชนชั้น การกีดขวางเอารัด เอาเปรียบหรือต่อสู้ขัดแย้งกันระหว่างชนชั้นจะหมดไป ก็ต่อเมื่อมีการยกเลิกชนชั้น ยกเลิกอำนาจรัฐ ความขัดแย้งก็จะไม่บังเกิดขึ้น จะต้องทำการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพผู้ที่มีมวลชลจำนวนมาก ซึ่งมีเป้าหมายยึดอำนาจบริหารเพื่อประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ นำพาสังคมไปสู่ระบบสังคมนิยมและสังคมคอมมิวนิสต์ เป็นการสิ้นสุดของรัฐหลงเหลือแต่การบริหารจัดการที่ไม่ใช่การปกครอง ไม่มีชนชั้นหรือรัฐปกครอง ไร้การเอารัดเอาเปรียบ มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทรัพย์สินถูกนำมาเป็นของส่วนรวม โดยมีปรัชญาทางการเมืองว่า มนุษย์ทุกคนจะต้องมีความเท่าเทียมกัน มีโอกาสเข้าถึงหรือได้รับปัจจัยที่จำเป็นพื้นฐานจำเป็นของชีวิต ไม่มีการข่มเหงหรือเอาเปรียบต่อกันอันแสดงถึงเสรีภาพที่แท้จริง (พัชณีย์ คำหนัก, 2548)

จากแนวคิดของ Marx ชี้ให้เห็นสิ่งที่ชนชั้นแรงงานทั้งกับชนชั้นนายทุนตลอดจนอำนาจของนายทุนและรัฐในฐานะของชนชั้นปกครองโดยมีทั้งลักษณะการเอารัดเอาเปรียบ การกีดขวาง การแบ่งแยกชนชั้น อันเป็นภาพสะท้อนให้เห็นการต่อสู้ดิ้นรนของชนชั้นแรงงานผู้มีทางเลือกน้อยทั้งอำนาจและโอกาสต่าง ๆ พัทธินัย คำหนัก (2548) ที่ใช้แนวคิดของ Marx ในการศึกษารูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทย ซึ่งศึกษากรณีโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ โดยพบว่า ผลการศึกษาได้ยืนยันว่าโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นโครงสร้างที่ชุดรีดมูลค่าส่วนเกินที่ได้มาจากการกระบวนการทำงานของผู้ใช้แรงงาน พลังแรงงานของมนุษย์เป็นแหล่งที่มาของกำไรของนายทุนกำไรจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากปราศจากการทำงานของแรงงานในฐานะผู้สร้าง ด้วยเหตุนี้องค์ประกอบในการผลิตที่สำคัญที่สุดคือ แรงงาน ที่เข้ากระทำการต่อปัจจัยการผลิต ภายในโครงสร้างทางเศรษฐกิจพบว่าได้มีการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมโดยนายทุนที่มีลักษณะทางชนชั้นและเผด็จการซึ่งฝ่ายทุนพยายามปกครองและควบคุมแรงงานให้ทำงานรับใช้เป้าหมายของทุน ระบบความสัมพันธ์แบบชนชั้นนี้ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้นแรงงานผู้ซึ่งยังคงมีพลังอำนาจในการต่อกรพยายามท้าทายและเป็นฝ่ายกำหนดกฎระเบียบในการทำงานจากระดับล่างสู่บนบ้าง เพื่อคานอำนาจของทุนไม่ให้เอารัดเอาเปรียบผลประโยชน์ของแรงงานจนเกินไป ด้วยการต่อสู้ทุกรูปแบบและวิธีการ อันได้แก่ การต่อต้านของปัจเจกบุคคล การต่อสู้ของคณาภิชนหนึ่ง ๆ และของสหภาพแรงงาน ในประเด็นปัญหาการควบคุมงานและการลดทอนผลประโยชน์ของแรงงานเพื่อมุ่งสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การต่อสู้นี้เป็นต่อสู้ทางชนชั้นระหว่างชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพเพราะเกี่ยวข้องกับอำนาจในความเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ในด้านหนึ่งการต่อต้านของปัจเจกบุคคลนำไปสู่การต่อสู้ของกลุ่มและในนามของสหภาพแรงงาน และอีกด้านหนึ่งการต่อสู้ของปัจเจกมีลักษณะกระจัดกระจายไร้การรวมกลุ่ม อย่างไรก็ตามการต่อสู้ยังคงดำเนินต่อไปภายในระบบความสัมพันธ์ทางการผลิตที่มีลักษณะพึ่งพาและขัดแย้งกันระหว่างทุนกับแรงงาน

นอกจากนี้แนวคิดอีกด้านหนึ่งของต่อสู้ทางสังคมของผู้คนกลุ่มย่อยที่จะชี้ให้เห็นถึงการดิ้นรนเพื่อที่จะมีชีวิตอยู่รอดหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นธรรมในสังคมด้วยการเปิดพื้นที่ทางสังคม ซึ่งการสร้างพื้นที่ทางสังคม หมายถึง การสร้างพื้นที่ทางความรู้สึกร่วมกันเกิดจากการกระบวนการความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำในสังคม สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งระดับสังคมย่อย เช่น ครอบครัวสถาบันการศึกษาศึกษา ไปจนถึงระดับสังคมขนาดใหญ่ โดยคนบางกลุ่มถูกระบวนการทางสังคมเบียดขับสู่การเป็นประชากรชายขอบ เช่น คนรักเพศเดียวกัน คนพิการคนด้อยโอกาสต่าง ๆ ทำให้พวกเขาเหล่านั้นต้องเผชิญกับภาวะคนที่ไร้พื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ, 2554)

Lefebvre (อ้างถึงใน จารุวรรณ ขำเพชร, 2555) กล่าวว่า พื้นที่ทางสังคม แบ่งเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย

- 1) การปฏิบัติการของพื้นที่ คือ ลักษณะของการก่อรูปทางสังคม ซึ่งเกิดจากการยึดเหนี่ยวกันของสมาชิกในพื้นที่เป็นรูปแบบปฏิบัติการทางสังคมที่ถูกกำหนดและเกิดขึ้นในพื้นที่นั้น
- 2) ภาพตัวแทนของพื้นที่ คือ สิ่งที่เป็นตัวแทนยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ อาจเป็นสัญลักษณ์ รหัส หรือความรู้ที่สร้างขึ้นร่วมกันเพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในพื้นที่
- 3) พื้นที่แห่งภาพตัวแทน คือพื้นที่ที่เกิดขึ้นเพื่อปกปิดบางด้านของชีวิตและสังคมจากการก่อตัวและทับซ้อนกันของสัญลักษณ์ รหัส หรือสิ่งที่สมาชิกในพื้นที่สร้างขึ้นมา

Lefebvre กล่าวถึง กลไกความสัมพันธ์ในพื้นที่ทางสังคม ซึ่งเป็นความหมายของผลผลิตที่เกิดจากการสร้างพื้นที่คือ

- 1) สร้างให้เกิดการกำหนด สร้างกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ รูปแบบการต่อรองเพื่อควบคุมคนและลักษณะการใช้พื้นที่ของสมาชิกในสังคม
- 2) ความเป็นปัจเจกบุคคลก่อให้เกิดการต่อต้าน ขัดขืนกฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อสร้างการอยู่รอดของตน

ทั้งนี้มีความขัดแย้งในงานศึกษาของ กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ (2562) เรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ซึ่งให้เห็นถึงการต่อสู้ดิ้นรนของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในการต่อสู้เพื่อสร้างพื้นที่การยอมรับในสังคม โดย ซึ่งพบว่า การต่อสู้เรียกร้องในเรื่องความเท่าเทียมและความเสมอภาคระหว่างเพศของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศมาอย่างยาวนานกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้ประสบกับปัญหาความไม่เท่าเทียมในสังคม ด้วยการถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่ไม่ปกติเหมือนบุคคลอื่น ๆ ในสังคม จึงส่งผลให้เกิดการไม่มีที่ให้อยู่ หรือพื้นที่ในการแสดงออกซึ่งตัวตนที่เป็นอย่างแท้จริง จึงทำให้มีการรวมตัวกันออกมาเพื่อแสดงจุดยืนว่ากลุ่มพวกเขาไม่ได้เป็นอันตรายต่อสังคม เป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างทางความชอบเท่านั้น แต่ก็ยังเป็นคนที่ดีมีประโยชน์และต้องการสิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียม ความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ เหมือนกับคนอื่นเช่นเดียวกัน ไม่ได้เป็นผู้ที่ก่อความวุ่นวายให้กับสังคมแต่อย่างใด โดยมีการรวมกลุ่มรวมตัวกันเพื่อเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อเรียกร้องพื้นที่และสิทธิด้านต่าง ๆ ซึ่งสรุปออกมาเป็นสองประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก คือผลทางสังคม จากที่ศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยแล้วนั้น ทำให้เห็นถึงพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ผลทางสังคมนี้ ในสังคมไทยกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนั้น ตั้งแต่อดีตถูกมองในแง่ลบมาโดยตลอด และต้องรวมตัวกันเพื่อร่วมกันต่อสู้ทางสังคม เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งผลจากที่ศึกษามานี้ ได้รับ ความสนใจในหมู่นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวในประเด็น

สิทธิทางเพศ และได้คำตอบในทิศทางเดียวกัน คือมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก มีการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้แก่กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นอย่างรวดเร็ว การต่อสู้ของขบวนการนี้ มีใช้เรื่องหยุดนิ่ง จะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากการศึกษาตั้งแต่ช่วงปี 2520 จนถึงปัจจุบัน (กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์, 2562)

ประเด็นที่สอง คือผลทางกฎหมาย จากที่ศึกษามาจะเห็นว่าขบวนการนี้ มีการเคลื่อนไหวเพื่อการยอมรับด้านต่าง ๆ จากสังคม และที่ยังขาดไม่ได้คือการได้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพเฉพาะของกลุ่มตนเองหรือกฎหมายที่จะเข้ามารองรับการกระทำทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือกลุ่มรักร่วมเพศ ที่มีความรู้สิทธิทางเพศวิถีที่ต่างไปจากหญิงและชายปกติดังจะเห็นได้ว่า มีการเรียกร้องในมาตรากฎหมายต่าง ๆ ดังเช่น มาตรา 30 เพื่อให้ระบุว่า เพศสภาพ แต่ก็ไม่ใช่ที่สำเร็จ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276 ที่ต้องการให้มาตรานี้ครอบคลุมการถูกละเมิดทางร่างกาย ให้ครอบคลุมถึงทุกเพศ ไม่เฉพาะแค่เพศหญิงเท่านั้น และกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศก็ทำได้สำเร็จในมาตรานี้ สามารถเปลี่ยนแปลงไปในทางที่กลุ่มตนเสนอได้ และยังถูกมองว่าเป็นผลดีต่อทุกคน และทุกเพศในสังคม ถือเป็นผลดีต่อสังคม และมีพระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ 2558 ที่ถือได้ว่า เป็นกฎหมายฉบับแรกของไทยที่ให้การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างชัดเจน (กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์, 2562)

กล่าวโดยสรุป คือ การต่อสู้ดิ้นรนของชนชั้นแรงงาน ตามแนวคิดของ Marx ต้องประสบกับการเอาเปรียบจากนายทุน แรงงานเองมีการต่อสู้ด้วยกระบวนการวิธีทั้งในรูปแบบกลุ่มและปัจเจก แต่ทั้งก็มีอุปสรรคขัดขวางคือรัฐที่คอยปกป้องกลุ่มนายทุน ปล่อยให้แรงงานต้องต่อสู้ตามแนวทางของการดิ้นรนเพื่อให้ตนนั้นมีชีวิตรอด รวมทั้งการสร้างพื้นที่ของกลุ่มย่อยในสังคมเพื่อสร้างการยอมรับผ่านวิธีการต่าง ๆ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว (Adaptation)

แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว (Adaptation) จะเป็นส่วนที่จะช่วยอธิบายถึงการปรับตัวของแรงงานในสถานะที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 และเคลื่อนย้ายกลับภูมิลำเนาซึ่งจะต้องมีการปรับตัวทั้งอารมณ์ การรับรู้ การเรียนรู้ การรับข้อมูล การตัดสินใจ เป็นต้น เพื่อให้อยู่รอดและสามารถอยู่ร่วมกับสังคม

2.2.1 ความหมายของการปรับตัว (Adaptation) สำหรับความหมายของการปรับตัว ได้มีนักวิชาการให้ความหมายดังต่อไปนี้

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2532) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวทางสังคมว่า หมายถึง การที่บุคคลปรับตัว ให้เข้ากับผู้อื่นได้ ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งจะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์หรือแข่งขันกัน คนในสังคมจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้โดยการปรับปรุงไม่ให้เกิดความขัดแย้งจนถึงต้องแตกกลุ่มกัน แม้ว่าแต่ละคนอาจจะมึนสับสนใจคอหรือผลประโยชน์แตกต่างกัน

Roy & Andrews (1999) เป็นกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีความคิดและความรู้สึก จากการใช้ความตระหนักรู้ทางปัญญา และการสร้างสรรค์ในการบูรณาการระหว่าง บุคคลกับสิ่งแวดล้อมให้กลมกลืน

Coleman E, (1981) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง ผลของความพยายามของบุคคลที่พยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตน ไม่ว่าปัญหานั้นจะเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพด้านความต้องการหรือด้านอารมณ์ให้เหมาะกับ สภาพแวดล้อมที่บุคคลนั้นอยู่

Bernard (1960) ให้ความหมายของการปรับตัวว่า เป็นการที่บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้า กับตนเองและโลกภายนอกได้อย่างดีความพึงพอใจ ความแจ่มใสอย่างสูงสุด มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับ สภาพสังคม มีความสามารถที่จะเผชิญและยอมรับความจริงของชีวิต

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และทัศนยา ทองภักดี (2543) กล่าวว่า การปรับตัวหมายถึง การที่บุคคลพยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตน และพยายามปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของตนให้เข้า กับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตนเอง จนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ปราศจากความคับข้องใจ

นายแพทย์ชูทิศัย ปานปรีชา (2538) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ว่า เป็นกระบวนการทางจิต ซึ่งคนนำมาใช้เพื่อให้บรรลุถึงความต้องการต่าง ๆ ของตนเองและสังคม และเข้า ได้กับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่หรือที่เปลี่ยนแปลงไป และเป็นวิธีการให้คนคงไวซึ่งสุขภาพจิตที่ดีด้วยการแก้ปัญหา หาทางออกเพื่อขจัดหรือผ่อนคลายความทุกข์ ความคับข้องใจหรือความเครียด

มัลลวีร์ อดุลวัฒน์ศิริ และวิศรา ศรีสวัสดิ์ (2538) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปรับตัว หมายถึง กระบวนการปรับและเปลี่ยนแปลงความรู้สึกอัดอั้นไม่สบายใจวิตกกังวลและคับข้องใจ อันเนื่องมาจากความรู้สึก คิด และแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องและกลมกลืนกับ สภาพการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ละออ หุตางกูร (2535) กล่าวไว้ว่า การปรับตัวหมายถึง กระบวนการตอบสนองของระบบสิ่งมีชีวิตต่อสิ่งเร้าที่ก่อความจำเป็นให้ระบบต้องปรับกระบวนการเพื่อรักษาดุลยภาพของชีวิต สิ่งเร้าที่เรียกร้องการปรับตัวได้แก่ สิ่งเร้าที่รบกวน หรือคุกคามดุลยภาพต่อระบบ

สุภัททา ปิณฑะแพทย์ (2532) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปรับตัวหมายถึง สภาพทางจิตที่ต้องคล้อยตามและยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้น โดยไม่ให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อสุขภาพจิต

ศุภลักษณ์ จารุรัตน์ และคณะ (2532) ได้กล่าวไว้ว่า การปรับตัวหมายถึง กระบวนการปรับความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรม โดยอาศัยพลังภายในและสติปัญญาระหว่างความต้องการกับโนธรรมของบุคคลและความเป็นจริง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ที่เขาแสวงหาหรือปรารถนา

กล่าวโดยสรุป การปรับตัวเป็นการแก้ไขปรับปรุงความคับข้องใจ ด้วยการแสวงหาวิถีทางในการตอบสนองความต้องการของตนเองทั้งการปรับตัวทางภายนอกและภายในร่างกาย ให้สามารถปรับตัวได้ดีต่อสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ในชีวิต ตลอดจนการตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม

2.2.2 มโนทัศน์หลักทฤษฎีการปรับตัว (Meta paradigm of concept Adaptation Model) (Roy and Andrews, 1999) รอยได้อธิบายถึงมโนทัศน์หลักของทฤษฎีการปรับตัวของรอย ประกอบด้วย 4 มโนทัศน์ ได้แก่ บุคคล สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และการพยาบาล ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในลำดับต่อไป

2.2.2.1 บุคคล (person) บุคคล หมายถึง ชีวะ-จิต-สังคม ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในระบบของบุคคลนั้น เมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบ บุคคลจะเกิดกระบวนการปรับตัว (Coping process) ซึ่งผลลัพธ์ของการปรับตัวจะแสดงออกเป็นพฤติกรรม การปรับตัว (Behavior) ของแต่ละบุคคลนั่นเอง

กระบวนการเผชิญปัญหา (Coping process) กระบวนการเผชิญปัญหาของบุคคลแบ่งเป็น 2 กลไก ได้แก่ กลไกการควบคุม (Regulator subsystem) เป็นกลไกที่ควบคุมการทำงานของร่างกาย ไม่สามารถควบคุมได้ด้วยสมอง ได้แก่ ระบบประสาท ระบบต่อมไร้ท่อ ระบบภูมิคุ้มกัน ระบบเคมีในร่างกาย และ กลไกการคิดรู้ (Cognator subsystem) เป็นกลไกที่อยู่ภายใต้การควบคุมของสมองในการสั่งการ ได้แก่ อารมณ์ การรับรู้ การเรียนรู้ การรับข้อมูล การตัดสินใจ เป็นต้น ทั้งสองระบบนี้จะทำงานร่วมกันเสมอเพื่อให้ร่างกายมีการปรับตัวซึ่งรูปแบบของการปรับตัวของบุคคลจะแบ่งเป็น 4 ด้านด้วยกัน โดยรูปแบบการปรับตัว (Mode of adaptation)

1) การปรับตัวด้านร่างกาย (Physiologic mode) หมายถึงรูปแบบความต้องการพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต ได้แก่ อากาศ น้ำ สารอาหาร กิจกรรม การพักผ่อนนอนหลับ รวมถึงการทำงานของระบบต่าง ๆ ในร่างกาย

2) การปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ (Self-concept mode) เป็นการผสมผสานความรู้สึก ความเชื่อเกี่ยวกับตนเองทั้งด้านภาพลักษณ์ ความคิด บุคลิกภาพ จิตวิญญาณ ความเชื่อรวมถึงศาสนา

3) การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ (The role function mode) บทบาทหน้าที่ของบุคคล แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ บทบาทปฐมภูมิ (Primary role) เช่น บทบาททางเพศ ต่อมาคือ บทบาททุติยภูมิ (Secondary role) เป็นบทบาททางสังคมของบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทปฐมภูมิ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะพยาบาลศาสตร์ 2555) บทบาทการเป็นมารดา บทบาทการเป็นครู บทบาทการเป็นลูกที่ดี บทบาทเหล่านี้บุคคลต้องทำหน้าที่ตามบทบาทตลอดเวลา และสุดท้ายคือ บทบาทตติยภูมิ (Tertiary role) เป็นบทบาทชั่วคราวที่เกิดขึ้นในช่วงของชีวิตที่บุคคลต้องทำหน้าที่ตามบทบาทนั้น เช่น การดำรงบทบาทของนายกรัฐมนตรี การดำรงบทบาทประธานศาล เป็นต้น บทบาทที่กล่าวมานี้มีผลต่อการปรับตัวของบุคคลทั้งสิ้น เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ได้ตามบทบาทของตนเอง

4) การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัย (Interdependence mode) การปรับตัวด้านนี้ให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การให้ความสำคัญกับสัมพันธภาพ ซึ่งเป็นไปตามบริบททางสังคมของบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลเอง กลุ่มของบุคคล และสังคม

พฤติกรรมการปรับตัว (Behavior) พฤติกรรมการปรับตัว หมายถึง ผลลัพธ์ของการปรับตัว เป็นการแสดงออกหรือตอบสนองของบุคคลเมื่อได้รับสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อม แบ่งได้เป็น 2 แบบ ได้แก่ พฤติกรรมการปรับตัวสำเร็จ (Adaptive response) เป็นพฤติกรรมตอบสนองในเชิงบวก ส่งเสริมให้เกิดความแข็งแกร่งของบุคคล มุ่งสู่การบรรลุเป้าหมาย การมีชีวิตอยู่รอด (Survival) การเจริญเติบโต (Growth) สามารถสืบเผ่าพันธุ์ให้คงอยู่ มีความก้าวหน้า สามารถปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ (Mastery) และ พฤติกรรมการปรับตัวที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Ineffective responses) เป็นการตอบสนอง/พฤติกรรมต่อสิ่งเร้าในแบบที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดความแข็งแกร่งของระบบ แต่ทำให้ระบบเสียสมดุล ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของการปรับตัวอย่างหนึ่งอย่างใดได้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะพยาบาลศาสตร์ 2555)

ระดับการปรับตัว (Adaptive level) ตามแนวคิดทฤษฎีของรอยเชื่อว่า การปรับตัวเป็นการตอบสนองภายในระบบ เมื่อมีเหตุการณ์เข้ามากระทบ การปรับตัวมีการ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ภายในและสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งร่างกายจิตใจ อารมณ์ และสังคม ไม่สามารถแยกจากกันได้ บุคคลจะมีการ ปรับตัวเพื่อให้เกิดความปกติสุขหรือมีภาวะสุขภาพที่ดี (ศรีธัญญา แสงมณี และคณะ, 2555) ระดับการปรับตัว แบ่งได้เป็น 3 ระดับ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะพยาบาลศาสตร์ 2555)

1) ระดับแข็งแกร่ง (Integrated) เป็นระดับที่การปรับตัวของบุคคลขณะที่โครงสร้างและการทำหน้าที่สามารถดำเนินไปได้ด้วยดีอย่างเป็นองค์รวม และสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคลได้

2) ระดับทดแทน (Compensatory) เป็นระดับการปรับตัวของบุคคลขณะที่กำลังถูกทำลายจากสิ่งเร้าภายนอก ทำให้บุคคลต้องมีการปรับตัว ปรับเปลี่ยนตนเอง เพื่อรักษาภาวะสมดุลของร่างกาย

3) ระดับเสียสมดุล (Compromised) เป็นระดับการปรับตัวที่ร่างกายไม่สามารถกลับคืนสู่ภาวะสมดุลได้ หรือล้มเหลว ทำให้กระทบต่อภาวะสุขภาพและการดำรงชีวิต การทำงาน การทำหน้าที่

2.2.2.2 สิ่งแวดล้อม (Environment) สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ทั้งภายในและภายนอกบุคคล ซึ่งส่งผลต่อการปรับตัวของบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม (Ursavas, Karayurt & İseri, 2014; Jacqueline, 2009 ศรีณยา แสงมณี และคณะ, 2555) ในที่นี้จะเรียกสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อบุคคลนี้ว่า “สิ่งเร้า (Stimuli)”

สิ่งเร้า (Stimuli) หมายถึง สิ่งที่กระตุ้นให้บุคคลมีการตอบสนอง หรือ เป็นสิ่งที่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบบุคคลกับสิ่งแวดล้อม สิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกแบ่งออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่

1) สิ่งเร้าตรง (Focal stimuli) หมายถึง สิ่งที่มากระทบบุคคลโดยตรงและส่งผลให้บุคคลนั้นมีการตอบสนองต่อสิ่งนั้นในทันทีทันใด (Jacqueline, 2009 อ้างถึงใน ศรีณยา แสงมณี และคณะ, 2555) เช่นการเกิดโรค หรือ การเจ็บป่วยในคน เช่น โรคมะเร็งเต้านม โรคไต ฯลฯ

2) สิ่งเร้าร่วม (Contextual stimuli) เป็นสิ่งเร้าที่อยู่เบื้องหลัง แต่เสริมสร้างหรือมีส่วนร่วมให้สิ่งเร้าตรงมีผลกระทบต่อบุคคลมากขึ้นหรือลดลง เช่น การรักษาด้วยรังสีในผู้ป่วยมะเร็ง หรือการล้างไตในผู้ป่วยไตวายเรื้อรัง

3) สิ่งเร้าแฝง (Residual stimuli) หมายถึง สิ่งเร้าที่มากระทบบุคคลแล้ว ไม่ทราบปัจจัยที่มากระทบต่อบุคคลชัดเจนแต่อาจส่งผลกระทบต่อบุคคลโดยไม่ทราบหรือระบุความรุนแรงได้แน่ชัด เช่น ความเชื่อในการรักษาด้วยยาผีบอกในคนไข้มะเร็งระยะสุดท้าย ความเชื่อที่บอกต่อกันมาเรื่องการกินสมุนไพรเพื่อขับน้ำในคนไข้โรคไตวายเรื้อรัง เป็นต้น

2.2.2.3. สุขภาพ (Health) สุขภาพ ในแนวคิดของรอย หมายถึง ความคาดหวังของมิติการเป็นอยู่ของบุคคล การแสดงออกถึงสุขภาพและการเจ็บป่วยตามสภาพที่บุคคลเป็นอยู่จริง (ศรีณยา แสงมณี และคณะ, 2555) สุขภาพ คือ ภาพสะท้อนที่เป็นสัญลักษณ์ของระบบการปรับตัวที่มีการเจริญเติบโต หรือพัฒนาขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สุขภาพ เป็นกระบวนการปรับตัวที่ลักษณะเป็นองค์รวม ทำให้ระบบการปรับตัวที่มีความแข็งแกร่ง บรรลุเป้าหมาย คือ การมีชีวิตอยู่รอด เจริญเติบโต สามารถสืบเผ่าพันธุ์ให้คงอยู่ มีความก้าวหน้า และสามารถ

ปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามต้องการได้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะพยาบาลศาสตร์ 2555)

2.2.2.4 การพยาบาล (Nursing) การพยาบาล เป็น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของบุคคล โดยนำความรู้เชิงวิทยาศาสตร์สู่การปฏิบัติการพยาบาลโดยมีเป้าหมายหลักเพื่อให้บุคคลเกิดการปรับตัวได้ จนบรรลุเป้าหมายของการมีชีวิตอยู่รอด และสามารถปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามต้องการได้ โดยใช้กระบวนการพยาบาลตามขั้นตอนที่ Roy เสนอไว้ มี 6 ขั้นตอน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะพยาบาลศาสตร์ 2555) ได้แก่

1) การประเมินพฤติกรรมปรับตัว (Assessment of behavior) หมายถึง รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล ในเรื่องของการปรับตัว จากนั้นพยาบาลจึงตัดสินใจว่า พฤติกรรมที่รวบรวมได้นั้นเป็นพฤติกรรมที่เป็นการปรับตัวได้สำเร็จ หรือปรับตัวอย่างไม่มีประสิทธิภาพ

2) การประเมินสิ่งเร้า (Assessment of stimuli) เป็นขั้นตอนในการค้นหาสิ่งเร้าตรง สิ่งเร้าร่วม หรือสิ่งเร้าแฝง โดยเฉพาะสิ่งเร้าตรงเนื่องจากส่งผลกระทบต่อระบบของบุคคลมากที่สุด ผู้ประเมินจึงต้องรอบคอบ และต้องมีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งเร้าประเภทต่าง ๆ

3) การกำหนดข้อวินิจฉัยการพยาบาล (Nursing diagnosis) เป็นขั้นที่พยาบาลตัดสินใจว่า สถานการณ์ปรับตัวของระบบปรับตัวกลุ่มใด เรื่องใดไม่มีประสิทธิภาพ โดยต้องระบุพฤติกรรมที่สังเกตได้ควบคู่ไปด้วย

4) การกำหนดเป้าหมายการพยาบาล (Goal setting) เป็นข้อความที่บอกชัดเจนว่า ผลลัพธ์ที่เป็นพฤติกรรม หรือการตอบสนองที่ควรเกิดขึ้นและเป็นผลจากการปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือให้บุคคลปรับตัวได้คืออะไร

5) การกำหนดการบำบัดทางการพยาบาล (Intervention) การกำหนดเป้าหมายทางการพยาบาล เป็นการกำหนดว่าพยาบาลจะทำอะไรบ้างเพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มคนมีการปรับตัวได้สำเร็จ

6) การประเมินผล (Evaluation) การประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายภายหลังจากที่พยาบาลปฏิบัติการพยาบาลแล้ว พยาบาลต้องประเมินพฤติกรรมปรับตัวของผู้ป่วยอีกครั้ง โดยพิจารณาจากพฤติกรรมของระบบการปรับตัวเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.3 แนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่น

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเคลื่อนย้าย (Mobility) การเคลื่อนย้ายเป็นอาณาบริเวณที่การศึกษาทางมานุษยวิทยาให้ความสนใจ มาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 การสนใจศึกษาการเคลื่อนย้ายในช่วงแรกนั้น สนใจพื้นที่ต้นทางและพื้นที่ปลายทางของการเคลื่อนย้าย ตลอดจนสนใจสังคมข้ามพรมแดน (Transnationalism) มากกว่าที่จะสนใจกระบวนการระหว่างการเคลื่อนย้าย แต่เมื่อเกิดความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีการเคลื่อนย้ายก็ถูกศึกษาในความหมายและในมิติที่กว้างขวางมากขึ้น เนื่องจากการทบทวนความเข้าใจการศึกษาการเคลื่อนย้าย และอธิบายให้ถึงรายละเอียดของแนวคิดและวิธีการศึกษาการเคลื่อนย้าย (Mobility) การหยุดนิ่งชั่วคราว (Mooring) และรวมไปถึงการศึกษาการไม่เคลื่อนย้าย (Immobility) (ประเสริฐ แรงกล้า, 2560)

การพัฒนาระบบการคมนาคม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานยุคดิจิทัลและวิถีปฏิบัติทางวัฒนธรรมใหม่ ๆ ได้ท้าทายแนวคิดทางสังคมศาสตร์ “การเคลื่อนย้าย” ได้กลายมาเป็นคำสำคัญในโลกศตวรรษใหม่ (Hannam and et al (2006 อ้างถึงใน ประเสริฐ แรงกล้า, 2560) ได้อธิบายในบทความเรื่อง Mobilities, Immobilities and Mooring ว่าการศึกษาการเคลื่อนย้าย เป็นมโนทัศน์ที่สนใจ การเคลื่อนย้ายระดับมหภาคของมนุษย์สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์และสิ่งประดิษฐ์ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้คน ให้ความสนใจศึกษาการเคลื่อนย้ายของคน วัตถุสิ่งของทุนและข้อมูลข่าวสาร ที่ไหลข้ามโลกและกระบวนการเคลื่อนย้ายในระดับท้องถิ่นขนาดเล็ก เช่น การเดินทางไปมาระหว่างวันที่สะดวกมากขึ้น การเคลื่อนย้ายในพื้นที่สาธารณะ เป็นต้น การศึกษาแนวทางนี้ เห็นว่า ผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายเกิดขึ้นมากมายต่อสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ตลอดจน ก่อให้เกิดความกลัวการเคลื่อนย้าย และเกิดความเสี่ยงของความปลอดภัย ด้วยเหตุนี้ประเด็นการเคลื่อนย้ายจึงมีความสำคัญที่เชื่อมโยงกับสังคม เศรษฐกิจและการเมืองลักษณะของการศึกษา ทั้งนี้ยังได้ระบุประเด็นและข้อโต้แย้งในการเคลื่อนย้ายศึกษาครอบคลุมกว้างขวาง ดังนี้

- 1) ภาวะพื้นที่และเวลาที่เคลื่อนย้าย (Mobile Spatiality and Temporality)
- 2) การเคลื่อนย้ายอย่างยั่งยืนและทางเลือก (Sustainable and Alternative Mobilities)
- 3) สิทธิและความเสี่ยงที่เคลื่อนย้าย (Mobile Rights and Risks)
- 4) เครือข่ายสังคมใหม่และสื่อเคลื่อนที่ (New Social Networks and Mobile Media)
- 5) ภาวะเคลื่อนที่ไม่ได้และการกีดกันทางสังคม (Immobilities and Social Exclusion)
- 6) การเคลื่อนย้ายเชิงท่องเที่ยวและการเดินทาง (Tourism and Travel Mobilities)
- 7) การย้ายถิ่นและการพลัดถิ่นในกรอบคิดที่กว้างขึ้น (Migration and Diasporas Framed in Terms of Wider Mobilities Theory)
- 8) เทคโนโลยีการคมนาคมและดิจิทัล (Transportation and Digital Technologies)

9) การเปลี่ยนผ่านในระบบที่ซับซ้อน (Transitions in Complex Systems)

10) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับพลังงานในการคมนาคม (Climate Change and Transportation Energy)

การเคลื่อนย้ายนั้น มีลักษณะเป็นการศึกษาแบบข้ามสาขาวิชากลุ่มนี้ได้เชื่อมโยงเรื่องลำดับชั้น อำนาจและความไม่เท่าเทียมของนักสังคมวิทยา เรื่องดินแดนอาณาเขตและขนาดของนักภูมิศาสตร์ ความสนใจเรื่องวัฒนธรรมของนักมานุษยวิทยา ตลอดจนความสนใจเรื่องวาทกรรมและการนำเสนอภาพแทนความจริงของวัฒนธรรมศึกษา

Hannam and et al (2006 อ้างถึงใน ประเสริฐ แรงกล้า, 2560) อธิบายว่าการหันมาสนใจการเคลื่อนย้าย (Mobility turn) สืบเนื่องจากแนวทางการศึกษาโลกาภิวัตน์ ที่เติบโตมาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 เป็นต้นมาการศึกษาการเคลื่อนย้ายไม่ใช่เพียงแค่เป็นการพยายามพูดถึงประเด็น (Issue) ใหม่ ๆ เท่านั้น แต่ยังพยายามไปถึงขอบเขตพรมแดนของระเบียบวิธีและเป็นมุมมองกระบวนทัศน์ใหม่ ที่ถือกำเนิดขึ้นใน สังคมศาสตร์ที่เรียกว่า กระบวนทัศน์การเคลื่อนย้ายใหม่ ในงานศึกษาดังกล่าวได้กล่าวถึงวิธีที่หลากหลายในการศึกษาการเคลื่อนย้ายภายใต้การทำความเข้าใจปัจจุบันและประวัติศาสตร์ของการเคลื่อนย้าย มุ่งนำเสนอประเด็นแนวคิดทฤษฎีใหม่ ๆ ทางสังคมศาสตร์ที่กำลังถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อ หยิบยกไปอธิบาย “ความซับซ้อน” ทั้งหลายในประเด็นการเคลื่อนย้ายในปัจจุบัน การเคลื่อนย้าย ทบทวีความซับซ้อนมากขึ้นเนื่องจากสังคมที่มีพลวัตและแปรเปลี่ยนไปจากเดิม ความซับซ้อนที่ว่านี้คือแบบแผนการปฏิสัมพันธ์ข้ามโลกที่หลากหลายมากขึ้น เช่น นักท่องเที่ยว แรงงาน การก่อการร้าย นักศึกษา ผู้อพยพ ทหารและอื่น ๆ เป็นต้น ผู้คนที่แตกต่างกันนี้ล้วนมีความหลากหลายของการเคลื่อนย้าย การศึกษาการเคลื่อนย้ายจึงท้าทายนักสังคมศาสตร์ว่า จะนิยามการเคลื่อนย้าย หรือสามารถจัดหมวดหมู่ สร้างค่านิยามกลุ่มคนที่แตกต่างกันนี้อย่างที่เคยเป็นมาได้อย่างไร

นักภูมิศาสตร์มนุษย์อย่าง Cresswell T. (2010) วิพากษ์วิธีการศึกษา สังคมศาสตร์ที่ผ่านมามีติดอยู่กับการศึกษาสถานที่ความคงที่ของภูมิลักษณ์และการมีขอบเขตสถานที่เชิงสังคมและภูมิศาสตร์ที่แน่นอนชัดเจน กระบวนทัศน์การเคลื่อนย้ายใหม่จึงมีเป้าหมายที่จะไปพ้น จากจารีตการศึกษาสังคมศาสตร์แบบเดิม ที่ให้ความสำคัญกับเขตแดนรัฐชาติหรือแนวคิดลักษณะข้ามชาติ (Transnational) พยายามไปพ้นจากการให้คำอธิบายการเคลื่อนย้ายว่า เป็นแรงผลักดันและแรงดึงดูดผู้คนจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ซึ่งปัญหาของการศึกษาเช่นนี้คือมีพื้นที่ว่างเปล่าที่ถูกปล่อยทิ้ง หรือจำกัดเอาไว้ บ่อยครั้งการศึกษาการเคลื่อนย้ายมองเวลาในขณะการเคลื่อนย้ายที่เป็นลักษณะ “เวลาที่ว่างเว้น” (Dead Time) ในระหว่างการเคลื่อนย้าย เป็นพื้นที่ที่ไม่มีอะไรเกิดขึ้น (Nothing Happen) Cresswell (2009 อ้างถึงใน ประเสริฐ แรงกล้า, 2560) ด้วยเหตุนี้ กระบวนทัศน์การศึกษาการเคลื่อนย้ายใหม่ จึงหันมาสนใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของระบบเคลื่อนย้าย การปรับเปลี่ยน

โครงสร้างทั้งด้านเวลาและพื้นที่ที่แตกต่างจากการศึกษาการเคลื่อนย้ายแบบเดิมที่ยึดโยงกับพื้นที่เขตแดน เครสเวลล์ เสนอว่า กระบวนทัศน์การศึกษาการเคลื่อนย้ายแบบใหม่ ผู้ศึกษาต้องเห็นความเป็นจริงและรายละเอียดของการเคลื่อนย้าย พิจารณาการเคลื่อนย้ายที่สัมพันธ์กันกับร่างกายมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่พื้นที่ประสบการณ์และปฏิบัติการในการย้าย (รวมถึงการเคลื่อนย้ายที่ล้มเหลว) ในลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่ใช่เฉพาะคน ๆ หนึ่งกับคนอื่น ๆ แต่ยังรวมถึงวัตถุสิ่งของและพื้นที่ (ประเสริฐ แรงกล้า, 2560)

งานชาติพันธุ์วรรณาศึกษาวัตถุสิ่งของกับการเคลื่อนย้ายเรื่อง *Materialising the Border : Spaces of Mobility and Material Culture in Migration from Post Socialist Poland* ของ (Burrell K., 2008) ทำความเข้าใจประสบการณ์การเคลื่อนย้ายที่แตกต่างกันของผู้คนที่เคลื่อนย้ายไปมาระหว่างโปแลนด์กับอังกฤษ เบอร์เรล ตั้งคำถามว่าการเคลื่อนย้ายสร้าง คุณค่าและความหมายที่เฉพาะของแต่ละบุคคลอย่างไร เบอร์เรล ชี้ให้เห็นว่าวัตถุสิ่งของและสิ่งแวดล้อมอยู่รอบการมีความสัมพันธ์กับผู้คนที่เคลื่อนย้าย ผู้คนในระหว่างการเคลื่อนย้ายมีประสบการณ์ที่ไม่เหมือนกันอย่างสิ้นเชิง พาหนะมีส่วนสำคัญต่อประสบการณ์ของพวกเขา คนที่เดินทางโดยรถส่วนตัวกับคนที่ใช้รถประจำทาง สร้างการรับรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมของยุโรป ตะวันตกและตะวันออกต่างกัน การเดินทางเป็นสิ่งที่น่าตื่นเต้นสำหรับบางคน แต่สำหรับบางคนเป็นเรื่องเครียด ความยุ่งยาก รู้สึกอึดอัด และรู้สึกไม่มั่นคงไม่ปลอดภัย (Uncomfortable) ตลอดจนรู้สึก ถึงสถานะทางสังคมที่ตกต่ำลง เบอร์เรล พบว่าคนเดินทางไปโปแลนด์มักซื้อของขวัญไปให้พี่น้อง เช่น ชาอังกฤษ เสื้อมือสอง เป็นต้น สิ่งของเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงสถานะทางเศรษฐกิจ และเป็น “ความผูกพันเชิงอารมณ์” (Emotional Engagement) เกี่ยวกับมิตรภาพและความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่เคลื่อนย้ายกับวัตถุสิ่งของและสิ่งแวดล้อมในบริบทการเคลื่อนย้ายทำให้ผู้คนมีประสบการณ์และการรับรู้ที่แตกต่าง วัตถุสิ่งของอันเดียวกันอาจเป็นสื่อที่ให้ความหมายได้หลากหลายอย่างพื้นที่ห้วงเวลา ให้ความหมายของการเดินทางแตกต่างกัน เบอร์เรลเสนอให้มองว่าชีวิตการเคลื่อนย้ายนั้นเป็นโครงการ (Project) ที่ยังดำเนินไปเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและยังไม่จบลง

ความสนใจของการศึกษาการเคลื่อนย้ายดูเหมือนว่าจะกว้างขวางมากขึ้นไปอีก เพราะนอกจากการศึกษาการเคลื่อนย้ายจะสนใจ “การเคลื่อน” การศึกษาแนวทางนี้ก็ยิ่งสนใจ “การไม่เคลื่อน” ด้วยเช่นกัน วิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยาที่ผ่านมามักจะมองไม่เห็น “การไม่เคลื่อน” ทำให้ไม่สามารถมองเห็นปรากฏการณ์และความสำคัญของ “การเคลื่อนย้าย” ได้อย่างครบถ้วน (Hannam, Shelle, & Urry, 2006, อ้างถึงใน ประเสริฐ แรงกล้า, 2560) การไม่เคลื่อนนั้นก็มีลักษณะที่ต่างกัน 2 แบบ คือลักษณะของสภาพเชิงวัตถุ กับลักษณะที่สองคือลักษณะเชิงความสัมพันธ์และความสามารถในการเคลื่อนย้าย

ลักษณะของสภาพเชิงวัตถุหรือพื้นที่นั้น เควิน ฮันนัม ได้เสนอว่าการเกิดสถานที่และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้เข้ามามีบทบาทต่อการเคลื่อนย้ายที่ต้องพึ่งพิงอาศัยสิ่งอื่นเสมอ การศึกษาการเคลื่อนย้ายทั้งหลายจึงไม่สามารถที่จะอธิบายได้อย่างเพียงพอหากปราศจากการคำนึงถึงพื้นที่ (Space) สาธารณูปโภคสร้างพื้นฐาน (Infrastructural) และสถาบันที่ทอดสมอยู่กับที่ (Mooring) สิ่งที่ดีอยู่กับที่ (Immobile) สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้หรือเอื้อให้การเคลื่อนย้ายเป็นไปได้ ทำให้เกิดการคล่องตัวในสังคมสมัยใหม่ กล่าวคือเป็นระบบที่พึ่งพาอาศัยกันของโลกการเคลื่อนย้ายและโลกของวัตถุที่ไม่ได้เคลื่อนย้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบ (Platforms) ต่าง ๆ ของการเคลื่อนย้ายเป็นสิ่งที่นำส่งผู้คนให้เคลื่อนย้ายได้ เช่น ถนน ท่ารถ สถานี สนามบิน ท่าเรือ โรงงาน เป็นต้น สถานที่และวัตถุสภาพเหล่านี้ทำให้เกิดการไหลเวียนและการเคลื่อนย้ายมีความคล่องตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคลื่อนย้ายของทุนที่ไม่ได้เป็นอิสระจากจักรกลของการเคลื่อนย้าย (Mobile Machine) เช่น โทรศัพท์ รถยนต์ การเชื่อมต่อทางคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ทั้งหมดทับซ้อนกันกับสิ่งที่เคลื่อนย้าย การมีศักยภาพการเคลื่อนย้ายและข้อจำกัดการเคลื่อนย้าย (Hannam, Shelle, & Urry, 2006, อ้างถึงใน ประเสริฐ แรงกล้า, 2560)

Brian Larkin อภิปรายในบทความของเขาเรื่อง The Politics and Poetics of Infrastructure Larkin (2013, อ้างถึงใน อนุพงษ์ จันทะแจ่ม, 2561) เห็นว่า การเคลื่อนย้ายไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากปราศจากสิ่งที่หยุดนิ่ง ความเร็วจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเปรียบเทียบกับความช้า การเคลื่อนย้ายจะเป็นไปได้เมื่อมีสิ่งที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ กล่าวคือระหว่างที่มีการเคลื่อนย้ายนั้น ในเวลาเดียวกันบางสิ่งที่เป็นสิ่งหยุดนิ่งอยู่กับที่ได้กลายมาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเคลื่อนย้าย สิ่งนี้อาจจะอยู่ในรูปแบบของโครงสร้างพื้นฐาน ลักษณะสำคัญของโครงสร้างพื้นฐานนั้นเป็นรูปแบบของวัตถุ (Material Forms) ที่ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนในพื้นที่นั้น ๆ เป็นไปได้ เช่น เป็นเครือข่ายในเชิงกายภาพของสินค้า ความคิด อำนาจ ผู้คน การเงินการพาณิชย์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามสิ่งที่เรียกว่าโครงสร้างพื้นฐาน มีความหมายแตกต่างกันและสะท้อนถึงความหมายในหลายมิติผ่านสิ่งที่เรียกว่าสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) การรับรู้ (Sensorial) ความปรารถนา (Desire) คำมั่นสัญญา (Promise) (Larkin, 2013, อ้างถึงใน อนุพงษ์ จันทะแจ่ม, 2561)

สิ่งที่ไม่เคลื่อนย้ายนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในรูปสภาพเชิงวัตถุเสมอไป สิ่งที่ไม่เคลื่อนย้ายจะอยู่ในลักษณะเชิงความสัมพันธ์และศักยภาพในการเคลื่อนย้ายก็ได้ Larkin เห็นว่าสิ่งที่ไม่เคลื่อนย้ายอยู่ในฐานะที่เป็น “ระบบ” ซึ่งมักจะมองไม่เห็น หรือถูกละเลยอยู่เสมอ แต่สิ่งต่าง ๆ สามารถทำงานได้ด้วยองค์ประกอบหลายอย่างประกอบเข้าด้วยกัน ลาร์คิน เสนอให้พิจารณาถึง “ความเป็นคู่” (Duality) คือระบบที่อยู่ล่าง (System Substrates) อยู่ข้างใต้หรือเป็นฐาน (Underlies) ของปรากฏการณ์ที่เกิดกับสิ่งที่เห็นอยู่ด้านบน (Phenomenal World) เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (Larkin, 2013, อ้างถึงใน อนุพงษ์ จันทะแจ่ม, 2561)

อย่างไรก็ตาม ก็ได้หมายความว่า การเคลื่อนย้ายจะเป็นชั่วคราวข้ามกับ การไม่เคลื่อนย้าย เพราะทั้งสองสิ่งนี้ต่างดำรงอยู่ร่วมกันกล่าวอีกอย่างคือการเคลื่อนย้ายและการไม่ เคลื่อนย้ายดำรงความสัมพันธ์ในลักษณะวิภาษวิธี ที่อาจนำไปสู่ความสัมพันธ์ในลักษณะใหม่ที่ยากจะคาดเดา จึงต้องพิจารณาการไม่เคลื่อนย้ายในฐานะของระบบที่เชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์รวมอยู่กับระบบอื่น ๆ ที่ศักยภาพในการเคลื่อนย้ายจะต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งอื่นเสมอ ด้วยเหตุนี้การเคลื่อนย้ายยิ่งเพิ่มความสำคัญให้กับสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่เคลื่อนที่อาจจะอยู่ในรูปของศักยภาพของผู้คนที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ การเคลื่อนย้ายเชื่อมโยงกับทรัพยากรที่ผู้คนมีอยู่ การเคลื่อนย้ายที่เกิดขึ้นในแต่ละปรากฏการณ์ เป็นสิ่งที่ผู้คนไม่ได้มีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียมกัน การเคลื่อนย้ายนั้นเป็นได้ทั้งการสร้างภาวะเคลื่อนไหว (Movement) ภาวะหยุดนิ่ง (Stasis) และการรอ (Waiting) ตัวอย่างเช่น งานศึกษาการเคลื่อนย้ายที่สัมพันธ์กับผู้รอคอยของแรงงานจีนในเกาหลี การรอคอยครอบครัวอยู่ที่บ้านไม่ใช้การอยู่เฉย ๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดผลอะไร แต่การรอคอยนั้นมีศักยภาพและความสำคัญไม่ต่างจากการย้าย (Kwon, 2015, อ้างถึงใน อนุพงษ์ จันทะแจ่ม, 2561)

การทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายข้างต้น เป็นการเปิดมุมมองใหม่ใน ศึกษาการเคลื่อนย้าย สามารถเป็นแนวทางในการอธิบายปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายในสังคมปัจจุบัน ซึ่งแนวทางการศึกษาเคลื่อนย้าย รวมทั้งการไม่เคลื่อนย้าย สามารถนำไปสู่การทำความเข้าใจชีวิตในระหว่างการเคลื่อนย้าย การดำรงอยู่เพื่อเอาชีวิตรอดในพื้นที่เชิงกายภาพ สามารถศึกษาได้ไปไกลกว่าการศึกษา ประเด็นสาเหตุและผลกระทบจากการย้ายที่อาจมองข้ามประสบการณ์ของการเดินทางไปได้ รวมทั้งสร้างข้อถกเถียงกับงานศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาสังคมต้นทางและสังคมปลายทาง เคลื่อนย้ายเป็นการพิจารณาปฏิสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความหมาย ชุดประสบการณ์ และปฏิบัติการในการเคลื่อนย้าย ในลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่ใช่เฉพาะคน ๆ หนึ่งกับคนอื่น ๆ แต่ทั้งนี้ยังรวมถึงวัตถุสิ่งของและพื้นที่ตลอดจนให้ความสำคัญกับสิ่งของและผู้ที่ไม่ได้เคลื่อนย้ายที่เอื้ออำนวยให้ผู้คนสามารถเกิดการเคลื่อนย้ายได้

2.3.2 ทฤษฎีระบบโลกกับการย้ายถิ่น (Migration World-Systems Theory) ทฤษฎีระบบโลก (World System Theory) เป็นทฤษฎีที่ถูกพัฒนาขึ้นโดย Wallerstein (Wallerstein) ซึ่งได้กล่าวถึงในหนังสือเรื่อง “World System Theory” ของเขา ในปี ค.ศ. 1974 (จามะรี เชียงทอง, 2549, อ้างถึงใน ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ, 2560) โดยเป็นการอธิบายในเชิงวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจโลก ซึ่ง ได้รับอิทธิพลความคิดแบบประวัติศาสตร์นิพนธ์ พร้อมทั้งโน้มน้าวให้เห็นถึงบทบาทของโลกตะวันตก (อันหมายถึงประเทศโลกที่ 1) ในฐานะศูนย์กลางที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

Wallerstein มองว่าประวัติศาสตร์เศรษฐกิจโลกสมัยใหม่ ได้ดำเนินมาอย่างเป็น “ระบบ” ซึ่งพัฒนาการเป็นขั้นตอนจากสังคมแบบดั้งเดิมสู่สังคมที่ซับซ้อนดังปัจจุบัน (ณ ขณะที่เขียนทฤษฎี)

ดังนั้น นัยความหมายนี้ Wallerstein พยายามจะชี้ให้เห็นว่า วงจรประวัติศาสตร์ เช่นนี้เป็นสากล และต้องอธิบายในลักษณะ “เดียวกัน” นี้เหมือนกันทั่วโลก ซึ่งเขาได้แบ่ง พัฒนาการของระบบโลก ออกเป็น 4 ขั้นตอนด้วยกัน ดังนี้

1) ยุคของการที่ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปยังยากจน จนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 16 ที่เริ่มมี การค้าทางทะเลหรือเกิดลัทธิพาณิชย์นิยม (Mercantilism) จึงทำให้การก่อกำเนิดยุคที่อังกฤษ และยุโรปเป็นศูนย์กลาง (Core) ในผลิตสินค้าทดแทนมวลประเทศในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกยังเป็น ประเทศชายขอบ (Periphery)

2) ยุคที่เริ่มมีการแข่งขันทางทะเล ในปี ค.ศ. 1650 - 1730 ซึ่งทำให้อังกฤษและ ยุโรปเริ่ม มีความเข้มแข็ง ซึ่งเกิดจากการจัดตั้งบริษัทการค้าในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จึงทำให้เป็นการ พ่วงเอาบรรดาประเทศที่เข้าไปยึดเป็นอาณานิคมเหล่านั้นมาเป็นฐานกำลังทางอำนาจของตัวเอง ซึ่งทำให้ประเทศเหล่านั้นได้รับความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมจากประเทศแม่อาณานิคม

3) ยุคหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ตั้งแต่หลัง ค.ศ. 1760 เป็นต้นมา มีการล่า อาณา นิคมการอย่างจริงจัง ผสมกับความต้องการวัตถุดิบเพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรมของแม่อาณานิคม ทำให้เกิดการหยิบยื่นเทคโนโลยีระหว่างประเทศแม่อาณานิคมกับประเทศลูกอาณานิคม จึงทำให้ประเทศลูกอาณานิคมเริ่มมีการพัฒนาทางอุตสาหกรรม และในขณะเดียวกันประเทศแม่อาณานิคมก็ ยังมีความเข้มแข็งทางอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจมากขึ้น

4) ยุคหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 เรื่อยมาจนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดการเคลื่อน ตัวของความเจริญทางด้านเศรษฐกิจไปสู่ประเทศอื่น ๆ ในโลก จนเกิดเป็นประเทศศูนย์กลางใหม่ ๆ เช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย เป็นต้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ ทำให้ Wallerstein ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้ได้ออกเป็น “ระบบ” โดยพิจารณาจากเกณฑ์ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นั่นคือ

1) ประเทศศูนย์กลาง (Core) ซึ่งก็ได้แก่ ประเทศมหาอำนาจตะวันตก ที่มีการ พัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมก่อนที่ไหน ๆ ในโลกนี้ ได้แก่ กลุ่มประเทศยุโรปตะวันตก สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

2) ประเทศกึ่งชายขอบ (Semi-periphery) หรือประเทศที่อยู่ในสถานะกำลัง พัฒนา หรือมีอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมไล่เลี่ยจากประเทศศูนย์กลาง และส่วน ใหญ่ก็ได้รับความช่วยเหลือจากประเทศศูนย์กลาง ได้แก่ รัสเซีย เกาหลีใต้ อินเดีย บราซิล เป็นต้น

3) ประเทศชายขอบ (Periphery) หรือประเทศที่อยู่ในสถานะ “ด้อยพัฒนา” หรือ ประเทศที่มีอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมต่ำที่สุด ซึ่งต้องรอการชักนำจาก ประเทศศูนย์กลางและประเทศกึ่งชายขอบ อันได้แก่ ประเทศในกลุ่มละตินอเมริกา ประเทศใน

ตะวันออกกลาง กลุ่มประเทศแอฟริกา รวมถึงกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ส่วนใหญ่) ด้วย

ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนา จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยการนำจาก “ประเทศศูนย์กลาง” คอยช่วยผลักดันให้ “ประเทศชายขอบ” ทั้งหลาย (และประเทศกึ่งชายขอบ) ได้หลุดพ้นจาก “ความไม่พัฒนา” แล้วประเทศที่เป็นชายขอบก็จะขยับฐานะตนเองให้กลายเป็นประเทศกึ่งชายขอบ และเป็นประเทศศูนย์กลางตามลำดับหรือเป็นการพัฒนาไปในลักษณะระบบขั้นตอนของโลกนั่นเอง ซึ่งนัยของทฤษฎีนี้ก็คือการขึ้นชมความทันสมัย พร้อมทั้งยกย่องให้ใช้รูปแบบการพัฒนาประเทศของประเทศศูนย์กลางเป็น “ต้นแบบหลัก” ของการพัฒนาโลก ซึ่งเป็นเหตุให้ประเทศต่าง ๆ ถูกผนวกและถูกกำหนดด้วยทิศทางการพัฒนาของประเทศศูนย์กลางดังกล่าวอย่างเหนียวแน่นด้วย

ทั้งนี้ทฤษฎีระบบโลก (World-Systems Theory) ของ Immanuel Wallerstein ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อการย้ายถิ่นของแรงงาน กล่าวคือ การย้ายถิ่นของแรงงานเป็นส่วนหนึ่งของการสะสมทุน โดยอาศัยประโยชน์จากความไม่สมดุล ในการพัฒนาระหว่างศูนย์กลาง (Centre) ซึ่งพัฒนาไปอย่างก้าวหน้า (Advance) กลับชายขอบ (Periphery) ซึ่งล้าหลังด้านการพัฒนา (Backward) (Wallerstein, 1974, อ้างถึงใน พิชรราวลิย วงศ์บุญสิน, 2552)

กระบวนการสะสมทุนนั้น อาศัยการกระจายสินค้าและเงินทุนเข้าไปในพื้นที่ชายขอบซึ่งดำรงวิถีชีวิตแบบชนบทดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานภาคการเกษตรในชนบท เปลี่ยนไปสู่แรงงานราคาถูกประเภทใหม่นอกภาคการเกษตร เคลื่อนย้ายไปทำงานตำแหน่งงานต่าง ๆ ทั้งนี้ ในขณะที่เศรษฐกิจในชนบทยังไม่อาจพัฒนาได้อย่างเต็มที่ รองรับแรงงานประเภทใหม่นั้นการกระจายสินค้าได้เงินทุนเข้าไปในพื้นที่ชายขอบ ดังกล่าวก่อให้เกิดสายสัมพันธ์ใหม่ทางวัตถุ วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองกับพื้นที่ศูนย์กลาง ส่งผลต่อเนื่องให้เกิดการย้ายถิ่นของแรงงานสวนทางกับกระแสสินค้าและเงินทุน

ในขณะเดียวกันการย้ายถิ่นยังเป็นผลโดยธรรมชาติของสังคมที่เสื่อมทรามลงและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปในประเทศด้อยพัฒนา สังคมลักษณะดังกล่าวนี้เป็นผลสืบเนื่องอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จากกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแบบทุนนิยม (Capitalist development) ที่ประเทศไทยนิยมนำเข้าไปในประเทศด้อยพัฒนา ทั้งนี้ ไม่ใช่การที่ตลาดแรงงานแยกเป็น 2 ส่วนที่ทำให้มีการย้ายถิ่น หากแต่เป็นโครงสร้างของตลาดโลกมากกว่า กรอบแนวคิดดังกล่าวพัฒนามาจากสมมติฐานต่อไปนี้ คือ

- 1) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป
- 2) การค้าระหว่างประเทศ เป็นลักษณะหนึ่งของปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวในระบบทุนนิยม
- 3) การค้าระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในระบบโลกนั้น เป็นการค้าที่มีประเทศทุนนิยม

ซึ่งเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจรุดหน้า (Advance) เป็นแกนนำและเป็นศูนย์กลางโดยมีการค้ากับประเทศบริวารซึ่งมีเศรษฐกิจอ่อนแอกว่า ไปจนถึงที่ร้านหลังด้านการพัฒนา (Backward) ซึ่งที่กรอบแนวคิดนี้จะให้เป็นประเทศชายขอบ (Periphery) ของระบบโลกนั้น

4) การค้าระหว่างประเทศในข้อ 3 เป็นไปเพื่อการสั่งสมทุนของประเทศที่มีเศรษฐกิจรุดหน้า กว่าหรือเป็นศูนย์กลางโดยอาศัยประโยชน์จากความไม่สมดุลในการพัฒนา

5) ผลของการดำเนินการในข้อ 3 และ 4 คือการทำให้ประเทศที่มีเศรษฐกิจอ่อนแอและล่าหลังด้านการพัฒนาประสบภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจ (Economic Stagnation) ซึ่งส่งผลต่อเนื่องทำให้เงื่อนไขการดำรงชีวิต ในประเทศที่มีเศรษฐกิจอ่อนแอและด้านหลังด้านการพัฒนานั้นเสื่อมทรามลง

6) เงื่อนไขการดำรงชีวิตที่เสื่อมทรามลง ในประเทศที่มีเศรษฐกิจอ่อนแอและพล้งด้านการพัฒนา กลายเป็นปัจจัยผลักดันให้มีการย้ายถิ่นของแรงงานออกจากประเทศนั้น

7) การที่แรงงานท้องถิ่นในพื้นที่ซึ่งมีเศรษฐกิจรุดหน้าให้ความสำคัญกับงานระดับบนในภาคบริการและปฏิเสธงานระดับล่างในภาคอุตสาหกรรมการผลิตทำให้เกิดอุปสงค์ต่อแรงงานย้ายถิ่นระดับล่างค่าจ้างถูกซึ่งกลายเป็นปัจจัยดึงดูดการย้ายถิ่นของแรงงานจากประเทศด้อยพัฒนา

ทั้งนี้ Wallerstein (1974, อ้างถึงใน พชรวาลัย วงศ์บุญสิน, 2552) กล่าวว่า กระบวนการสั่งสมทุนนั้น อาศัยการกระจายสินค้าและเงินทุนเข้าไปในพื้นที่ชายขอบ ซึ่งดำรงวิถีชีวิตแบบชนบทดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานภาคการเกษตรในชนบทเปลี่ยนไปสู่แรงงานราคาถูกประเภทใหม่นอกภาคการเกษตร เคลื่อนย้ายไปทำงานตำแหน่งงานต่าง ๆ ทั้งนี้ ในขณะที่เศรษฐกิจในชนบทยังไม่อาจพัฒนาได้อย่างเต็มที่รองรับแรงงานประเภทใหม่นั้นการกระจายสินค้าและเงินทุนเข้าไปในพื้นที่ชายขอบดังกล่าวก่อให้เกิดสายสัมพันธ์ใหม่ทางวัตถุดิบวัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองกับพื้นที่ศูนย์กลาง ส่งผลต่อเนื่องให้เกิดการย้ายถิ่นของแรงงานสวนทางกับกระแสสินค้าและเงินทุน

นอกจาก Wallerstein แล้ว Saskia Sassen (1988 อ้างถึงใน พชรวาลัย วงศ์บุญสิน, 2552) เสนอกรอบแนวคิดในการเน้นมองการย้ายถิ่นใน จากประเทศโลกที่สาม สู่ประเทศพัฒนาแล้วว่า การย้ายถิ่นระหว่างประเทศเป็นหนึ่งในกระบวนการโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจซึ่งประเทศพัฒนาแล้วกำหนดให้เกิดขึ้น เพื่อเชื่อมโยงเศรษฐกิจในส่วนต่าง ๆ ของลูกเข้าด้วยกับศูนย์กลางแห่งอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองโลกวิธีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งส่งผลให้ประเทศที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองโลก เป็นแหล่งดึงดูดการย้ายถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและลดต้นทุนการผลิต พร้อมไปการสร้างปัจจัยผลักดัน การย้ายถิ่นจากประเทศโลกที่สามซึ่งมีใช้เพียงปัจจัยผลักดันจากความยากจน การว่างงาน และความล้มเหลวของระบอบการปกครอง

การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ เป็นหนึ่งในกระบวนการโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งประเทศพัฒนาแล้วกำหนดให้เกิดขึ้นนี้ ฝักรากลึกยาวนานจากลัทธิอาณานิคม ผ่านระบบการย้ายถิ่นซึ่งส่งผลให้เกิดกระแสต่อเนื่องจากการย้ายถิ่นในลักษณะของค่านิยม ด้วยการย้ายถิ่นในกระแสเศรษฐกิจปัจจุบันนั้น เป็นไปตามแนวทางเดิม โดยมีการกระจุกตัวของจุดหมายปลายทาง การใช้ถิ่นที่พัฒนาแล้ว ทว่า อยู่ในรูปของการเคลื่อนย้ายแรงงานภายใต้เงื่อนไขของการเป็นประเทศผู้ส่ง-ผู้รับแรงงาน

การย้ายถิ่นข้ามชาติจากประเทศโลกที่สามได้ส่งผลให้ประเทศพัฒนาแล้วซึ่งรับแรงงานย้ายถิ่นเข้าไปทำงานนั้นมีการเติบโตทางเศรษฐกิจมากขึ้น มีการพัฒนาเพิ่มสูงขึ้น จึงส่งผลให้มีการขยายการรับแรงงานจากรายแรงเพิ่มขึ้น บรรษัทข้ามชาติ เป็นกลไกหนึ่งในกระบวนการเพิ่มผลผลิตและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ประเทศพัฒนาแล้วด้วยการสร้างฐานการผลิตในประเทศต่าง ๆ เกิดเป็นกระแสเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่ขยายตัวกว้าง พร้อมไปกับการตอกย้ำความไม่เท่าเทียมกันในการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้เกิดกระแสการย้ายถิ่นไหลเวียนเข้าออกเกิดขึ้นอย่างมากมาย

กล่าวโดยสรุป การย้ายถิ่นเกิดขึ้นจากผลของระบบทุนที่นิยมที่ก่อให้เกิดกระบวนการสังคมนทุน โดยพื้นที่ชายขอบอย่างชนบทซึ่งดำรงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานภาคการเกษตรในชนบท เปลี่ยนไปสู่แรงงานราคาถูกประเภทใหม่นอกภาคการเกษตร เคลื่อนย้ายไปทำงานตำแหน่งงานต่าง ๆ สู่แรงงานในอุตสาหกรรม อันเป็นผลพวงของการที่แรงงานท้องถิ่นในพื้นที่ซึ่งมีเศรษฐกิจรุดหน้าให้ความสำคัญกับงานระดับบนในภาคบริการและปฏิเสธรานระดับล่างในภาคอุตสาหกรรมการผลิตทำให้เกิดอุปสงค์ต่อแรงงานย้ายถิ่นระดับล่างค่าจ้างถูกซึ่งกลายเป็นปัจจัยดึงดูดการย้ายถิ่นของแรงงานจากประเทศด้อยพัฒนา

2.3.3. เครือข่ายทางสังคมกับการย้ายถิ่น (Migration Network) ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับเครือข่ายทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นในฐานะที่เป็นทุนทางสังคมว่าเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นอย่างต่อเนื่อง เป็น “ชุดสายสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่เชื่อมโยงผู้ย้ายถิ่น ผู้ที่เคยย้ายถิ่นมาแล้ว และผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นในประเทศต้นทาง และในประเทศปลายทางเข้าไว้ด้วยกัน ผ่านสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ เพื่อนฝูง และการอยู่ในชุมชนบ้านเกิดเดียวกัน” (พัชรราวลัย วงศ์บุญสิน, 2552; Massey et al., 1998 อ้างถึงใน สุทธิพร บุญมาก, 2554) โดยเครือข่ายการย้ายถิ่นเป็นทุนทางสังคมของผู้ย้ายถิ่น

สายสัมพันธ์ภายในเครือข่ายการย้ายถิ่นมี 2 รูปแบบที่เชื่อมโยงกัน (สุทธิพร บุญมาก, 2554 อ้างถึงใน ทรงชัย ทองปาน, 2561) ได้แก่ 1) เครือข่ายการย้ายถิ่นที่มีความสัมพันธ์แบบแน่นแฟ้น หมายถึง ความสัมพันธ์ภายในสมาชิกของครอบครัวทางสายโลหิต ได้แก่ พี่ น้อง พ่อ แม่ และญาติ เป็นต้น 2) ความสัมพันธ์แบบผิวเผิน หมายถึง ความสัมพันธ์ของบุคคลที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัวทางสายโลหิต ได้แก่ เพื่อน และชาวบ้านในชุมชน เป็นต้น

ลักษณะที่สำคัญบางประการของทฤษฎีว่าด้วยเครือข่ายการย้ายถิ่น คือ (พัชรารัตน์ วงศ์บุญสิน, 2552)

1) เครือข่ายการย้ายถิ่นจะเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการย้ายถิ่นในประเทศต้นทางกับประเทศปลายทางเข้าไว้ด้วยกัน

2) เครือข่ายการย้ายถิ่นเกิดขึ้นหลังจากที่มีผู้ย้ายถิ่นเข้าไปในประเทศปลายทางหนึ่ง ๆ มากขึ้น และก่อตัวเป็นเครือข่ายช่วยเหลืออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทางของประเทศต้นทาง รวมไปถึงการตั้งรกรากในประเทศปลายทาง ทำให้เกิดการย้ายถิ่นอย่างต่อเนื่องทำให้เครือข่ายยังคงอยู่กันต่อไป

3) เครือข่ายการย้ายถิ่นทำให้ต้นทุนการย้ายถิ่นลดลง ทั้งต้นทุนทางสังคม ต้นทุนทางเศรษฐกิจ และต้นทุนทางอารมณ์ความรู้สึกในการย้ายถิ่น รวมถึงช่วยอำนวยความสะดวกในการย้ายถิ่น เช่น การสนับสนุนยานพาหนะ การหาที่อยู่อาศัย การหางาน ช่วยให้กลไกในการลดความเสี่ยงในการย้ายถิ่นในประเทศปลายทาง กระตุ้นให้เกิดการย้ายถิ่นมากขึ้นและทำให้เครือข่ายขยายตัวกว้างขวางขึ้น

4) เครือข่ายการย้ายถิ่นทำให้ต้นทุนและการย้ายถิ่นลดลง ทำให้ปัจจัยด้านความแตกต่างของอัตราค่าจ้างไม่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นมากนัก นอกจากนี้เมื่อการย้ายถิ่นเพิ่มมากขึ้น กระบวนการย้ายถิ่นจะค่อย ๆ เป็นอิสระจากปัจจัยที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นในช่วงแรกแต่เปลี่ยนมาเป็นปัจจัยที่เกิดจากการย้ายถิ่นแทน ซึ่งเครือข่าย เป็นทุนทางสังคมที่อยู่นอกอำนาจรัฐ ทำให้ในบางครั้งสนับสนุนให้เกิดการย้ายถิ่นของแรงงานจนกระทั่งการควบคุมของรัฐผ่านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เครือข่ายบอกต่อ ๆ กันไป เป็นข้อมูลย้อนกลับของผู้ที่ย้ายถิ่นไปแล้วกลับไปยังญาติพี่น้องที่อยู่ ณ บ้านเกิด

5) เครือข่ายการย้ายถิ่นเกิดขึ้นจากขึ้นจากข้อมูลย้อนกลับของผู้ที่ย้ายถิ่นไปแล้วและอาศัยอยู่ในประเทศปลายทางที่ส่งไปยัง พี่ น้อง พ่อ แม่ และญาติ เพื่อน และชาวบ้านในชุมชนในประเทศบ้านเกิด

6) ทฤษฎีนี้สามารถนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ของการกระจุกตัวของผู้ย้ายถิ่นซึ่งมีภูมิถิ่นมาจากที่เดียวกันในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ณ ประเทศปลายทาง เช่น การเกิดย่านคนงานในประเทศต่าง ๆ หรือการทำงานในสายงานหรือระดับงานเฉพาะอย่างสำหรับผู้ย้ายถิ่นที่มีพื้นที่ทางเศรษฐกิจสังคมกัน

2.3.3.1 ทฤษฎีว่าด้วยเครือข่ายการย้ายถิ่น เครือข่ายทางสังคม เป็นปัจจัยสำคัญต่อการย้ายถิ่นในฐานะสิ่งที่เอื้ออำนวยให้การย้ายถิ่นนั้นเกิดผลสำเร็จขึ้นได้ และเป็นทุนทางสังคมในอีกรูปแบบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคม ซึ่งมีหลากหลายความหมาย ประเภท และวิธีการสร้าง โดยมีนักวิชาการหลายคนได้พยายามอธิบายได้ดังนี้

1) ความหมายของเครือข่ายทางสังคม (Social Network Meaning) มีผู้ให้นิยามของคำว่า เครือข่ายทางสังคม ไว้หลายความหมาย ดังนี้

ใน Encyclopedia of Sociology (Volume 4 : S-Z Index) (1992 อ้างถึงใน ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์, 2554) ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคม (Social Network) ว่าหมายถึง ปรากฏการณ์ทางสังคมในรูปแบบหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึง รูปแบบการจัดเรียงความสัมพันธ์ (Patterned Arrays of Relationship) ระหว่างปัจเจกชน (Individual) ที่ร่วมกระทำการในสังคม

ขณะที่ใน Bruce Steve and Yearley Steven (2006) ให้นิยามว่า เครือข่ายทางสังคม คือรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม (Pattern of Social Relationship) ของปัจเจกชน (Individual) ซึ่งนัก สังคมวิทยาถือว่าเป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในการศึกษา และใช้วิธีศึกษาโดยการสังเกต (Observation) ก่อนจะเขียนออกมาเป็นแผนที่ปฏิสัมพันธ์ (Interaction Mapping)

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (2547) ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคม ว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือการพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย

ขณะที่ Alter and Hage (1993 อ้างถึงใน นฤมล นิราทร, 2543) กล่าวว่า เครือข่าย (Network) คือรูปแบบทางสังคม ที่เปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่าง องค์กร เพื่อแลกเปลี่ยน การสร้าง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียว และการร่วมกันทำงาน เครือข่ายประกอบด้วยองค์กรจำนวนหนึ่งซึ่งมีอาณาเขตที่แน่นอน หรือไม่ก็ได้ และองค์กรเหล่านี้มีฐานะเท่าเทียมกัน

ส่วน Jeremy Boissevain (1974 อ้างถึงใน ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์, 2554) ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคม ว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมของ บุคคล โดยมีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

กล่าวโดยสามารถสรุป เครือข่ายทางสังคม (Social Network) หมายถึง รูปแบบของ ความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งในระดับ (Pattern of Social Relationship) ของปัจเจกบุคคล (Individual) กลุ่ม (Group) และองค์กร (Organization) ผ่านการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม (Social Interaction) ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสื่อสาร การพึ่งพาอาศัยกัน การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้และร่วมกิจกรรม ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งมีเป้าหมายร่วมกัน

2) ประเภทของเครือข่ายทางสังคม (Type of Social Network) ในการจำแนกประเภทของเครือข่ายทางสังคม สามารถแบ่งได้ในหลายรูปแบบ โดยมีนักวิชาการหลายคนที่ได้จำแนกประเภทของเครือข่าย ดังนี้

นฤมล นิราทร (2543) ได้จำแนกประเภทของเครือข่ายทางสังคม ตามมิติ 4 มิติ ดังนี้

1) จำแนกตามพื้นที่ดำเนินการเช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค และประเทศ

2) จำแนกตามกิจกรรมหรือประเด็นปัญหา เช่น เครือข่ายที่ทำงานด้านเด็ก สตรี สาธารณสุข เศรษฐกิจ พัฒนาชุมชน สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม

3) จำแนกตามอาชีพหรือสถานภาพทางสังคม เช่น เครือข่ายด้านแรงงาน เครือข่ายกลุ่มพระสงฆ์ เครือข่ายครูพิทักษ์สิทธิเด็ก เครือข่ายसारวัตร์นักเรียน

4) จำแนกตามรูปแบบโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ ทำให้เกิดเครือข่ายใน 2 ลักษณะ คือเครือข่ายตาม แนวตั้ง คือ

1. เครือข่ายที่มีโครงสร้างเป็นช่วงชั้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง องค์กร ภายในเครือข่ายไม่ เท่ากัน

2. เครือข่ายตามแนวนอน เป็นเครือข่ายที่ความสัมพันธ์ระหว่าง องค์กร ภายในเครือข่ายเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ Martin Kilduff and Wenpin Tsai (2003 อ้างถึงใน ธนพฤษฏ์ ชามะรัตน์, 2554) ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายตาม ระดับของการศึกษาวิเคราะห์เครือข่าย (Network Analysis) โดย แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1) เครือข่ายระดับปัจเจกบุคคล (Individual Level Network)

2) เครือข่ายระดับหน่วยธุรกิจ (Business Unit Level Network)

3) เครือข่ายระดับองค์กร (Organization Level Network) และ

4) เครือข่าย ระดับอื่น ๆ (Other Level Network) หรือระดับระหว่าง องค์กร

อย่างไรก็ตาม แม้มิติของการจำแนกประเภทของเครือข่ายทางสังคมดังกล่าว จะค่อนข้าง ชัดเจน สามารถจำแนกประเภทได้ แต่หากพิจารณาอย่างละเอียดแล้วจะพบว่า บางเครือข่ายอาจมี ลักษณะทับซ้อน กันอยู่ในแต่ละมิติ เช่น เครือข่ายแรงงาน มีลักษณะเป็นทั้งเครือข่ายด้านแรงงาน และเป็นเครือข่าย ระดับประเทศด้วย

3) การสร้างเครือข่ายทางสังคม (Social Network Construct)

การสร้างเครือข่าย (Networking) หมายถึง กิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่ม ซึ่งอาจ เป็นกลุ่มองค์กร หรือกลุ่มบุคคล เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรมหรือการผลิต ระหว่าง องค์กรสมาชิก ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนหน้าที่จะทำความตกลงเป็นองค์กร เครือข่าย (นฤมล นิราทร, 2543)

สำหรับเหตุผลในการสร้างเครือข่ายทางสังคมนั้น นฤมล นิราทร (2543) กล่าวว่า
เป็นเพราะ

- (1) ต้องการมีเพื่อนในการทำงาน ต้องการมีหมู่ มีพวก
- (2) ต้องการทรัพยากรในการทำงาน
- (3) ต้องการรับภาระความเสี่ยงในกิจกรรมร่วมกัน
- (4) ต้องการความชำนาญเฉพาะด้านในการแก้ไขปัญหา
- (5) ต้องการประหยัด
- (6) ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน รวมไปถึงมีปัจจัย

เสริมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญ คือความเต็มใจที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย

ส่วน พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547) ให้เหตุผลว่าการสร้างเครือข่ายทางสังคมเกิด
จาก

- (1) สถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ซ้ำซ้อน หลากหลาย และ
ขยายตัว จนเกินความสามารถของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่ม ที่จะดำเนินการแก้ไข
- (2) เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือยุทธศาสตร์ในการสร้างพื้นที่ทางสังคม
- (3) เพื่อให้การประสานผลประโยชน์เป็นไปอย่างเท่าเทียม จากที่กล่าวมาใน
ข้างต้น จะเห็นได้ว่าเหตุผลสำคัญของการสร้างเครือข่ายทางสังคม คือการมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายของ
ปัจเจกบุคคล ซึ่งไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองโดยลำพัง แต่ต้องอาศัยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อ
แลกเปลี่ยนทรัพยากร อันจะ ส่งผลให้สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย อันเป็นการประสาน
ผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

4) องค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคม (Social Network Components)

มีนักวิชาการหรือผู้รู้ได้กำหนดองค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคมไว้หลายแนวทาง

ดังนี้

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547) กล่าวว่าองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็น
เครือข่าย ประกอบด้วย

- (1) หน่วยชีวิต หรือสมาชิก
- (2) จุดมุ่งหมาย
- (3) การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก
- (4) การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน
- (5) ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย ว่ามีอยู่ 7 ประการประกอบด้วย

- (1) การรับรู้มุมมองร่วมกัน
- (2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน
- (3) การมีผลประโยชน์ และความสนใจร่วมกัน
- (4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง
- (5) มีกระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน
- (6) มีการพึ่งอิงร่วมกัน
- (7) การมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน

Waner (อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ถิระพันธ์, 2546) กล่าวถึงองค์ประกอบของเครือข่าย โดยใช้ตัวอักษรย่อภาษาอังกฤษ คือ Link ซึ่งประกอบด้วย

- (1) การเรียนรู้ (Learning)
- (2) การลงทุน (Investing)
- (3) การดูแล (Nursing) และ
- (4) การรักษา (Keeping)

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย 1) สมาชิกของเครือข่าย 2) มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน 3) การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย 4) การสื่อสารภายในเครือข่าย 5) การมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน

5) การวิเคราะห์เครือข่ายสังคม (Social Network Analysis)

แนวความคิดในเรื่องเครือข่ายทางสังคมนั้น เน้นการดำรงอยู่ของสายใยความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relation Web) ระหว่าง บุคคล ที่ขยายครอบคลุมไปทั่วทั้งสังคม แต่การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมนั้น ในทางสังคมวิทยาจะเน้นที่ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายสังคมว่า จะส่งผลต่อพฤติกรรมซึ่งกันและกันอย่างไร ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยเรื่องรูปแบบ และลักษณะของเครือข่ายสังคมมาอธิบายพฤติกรรมของบุคคลด้วย ในเรื่องนี้ Jeremy Boissevain ได้เสนอถึงลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่สามารถนำมาเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์เครือข่ายสังคมไว้ 4 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้ (Boissevain, 1974 อ้างถึงใน ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์, 2554)

(1) ความสัมพันธ์อันหลากหลายด้วยบทบาทที่มีในสังคม : ความสัมพันธ์เชิงซ้อน (Diversity of Linkage : Multiplexity) โดยลักษณะของความสัมพันธ์แบบนี้ สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีบทบาท (Role Theory) เนื่องจากในเครือข่ายทางสังคมนั้น จะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตามบทบาทหรือหน้าที่ที่แต่ละคน หรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ โดยที่บุคคลแต่

ละคนนั้นมิได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทจะต้องสวมในชีวิตประจำวัน เช่น บทบาทของแม่ บทบาทลูก บทบาทอาจารย์ บทบาทนักศึกษา บทบาทของเพื่อน เป็นต้น ดังนั้น บุคคลสองคนอาจมีความสัมพันธ์กันได้ ทั้งในบทบาท เดียว (Single Role) หรือหลายบทบาทประกอบกัน (Multiple Roles) เรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ เชิงเดียว (Uniplex or Single-Relation) และความสัมพันธ์เชิงซ้อน (Multiplex or Multi-Relation) ตามลำดับ ซึ่งบทบาทแต่ละบทบาทจะมีปทัสถาน (Norms) และความคาดหวัง (Expectation) เป็นตัวชี้นำ แนวทางพฤติกรรมที่จะปฏิบัติต่อกันและกัน

(2) ความสัมพันธ์ทางสังคมบนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยน (Transactional Contact) ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลในเครือข่ายทางสังคม บางครั้งอาจเป็นไปตามทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) ที่กล่าวมาในช่วงต้นของบทความนี้เนื่องจากบุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ที่คาดหวัง (Expect Role/Functions) ในสังคมหรือตามปทัสถาน (Norms) ที่ได้รับการถ่ายทอดมาเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างคู่ ความสัมพันธ์ ทั้งในด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ เช่น เงินทอง สิ่งของหรือความช่วยเหลือที่ก่อให้เกิด บุญคุณที่ต้องมีการตอบแทนกันในภายภาคหน้า โดยที่ตัวบุคคลเป็นผู้ตัดสินใจเองในการที่จะเลือก หรือมี พฤติกรรมอย่างไร หรือแลกเปลี่ยนอะไรกับอีกบุคคลหนึ่ง เช่น ความเป็นเพื่อนระหว่าง นายดำกับนายแดง อาจเป็นไปได้ทั้งในเรื่องของความรัก ความซื่อสัตย์ ความสนิทสนม การให้ของกำนัล การให้ยืมเงิน ทอง แต่ทั้งคู่ก็อาจเลือกที่จะแลกเปลี่ยนในเพียงบางสิ่งบางอย่างซึ่งกันและกันเท่านั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมหรือความพอใจที่จะได้จากการแลกเปลี่ยนนั้น ๆ ด้วย

(3) ความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เท่าเทียมกันและไม่เท่าเทียมกัน (Directional Flow) ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่าง บุคคล ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานการแลกเปลี่ยนนั้นสามารถก่อให้เกิด ความสัมพันธ์ในลักษณะร่วมมือกัน (Cooperative) หรือแข่งขันกัน (Competitive) ซึ่งอาจก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนที่สมดุล (Balance Reciprocity) และไม่สมดุลกัน (Negative Reciprocity) ขึ้น ในที่นี้ หมายถึงการได้รับผลประโยชน์จากกันและกัน ทั้งในลักษณะที่เท่าเทียมกันและไม่เท่าเทียมกัน โดยฝ่ายหนึ่งอาจได้รับมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง

(4) ความถี่และระยะเวลาของความสัมพันธ์ (Frequency and Duration of Relationship) ความถี่ ของความสัมพันธ์ (Frequency of Relationship) ถือเป็นปัจจัยที่นำไปสู่คุณภาพของความสัมพันธ์ใน ลักษณะการเกิดความสัมพันธ์เชิงซ้อน และในทำนองเดียวกันความถี่ของความสัมพันธ์ ก็เป็นผลเนื่องมาจากความสัมพันธ์เชิงซ้อน ความผูกพันและความมีอิทธิพลต่อกันและกันในด้านพฤติกรรมนั้น จึงขึ้นอยู่กับความถี่และความบ่อยครั้งของการพบปะสัมพันธ์กัน ประกอบขึ้นอยู่ที่ช่วงระยะเวลาของ ความสัมพันธ์ด้วย ยิ่งบุคคลมีความสัมพันธ์กับอีกบุคคลหนึ่งบ่อยครั้งและมี

ระยะเวลาของการรู้จักกันนาน เพียงใด ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลสองคน จะมีอิทธิพลกำหนด พฤติกรรมของกันและกันมากขึ้นเท่านั้นเนื่องจากว่ามีความผูกพันมาก แต่ความถี่ของความสัมพันธ์ อย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอที่จะทำนายอิทธิพลของ ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล หรือพฤติกรรมของ บุคคลได้ เช่น หากเราเดินทางไปทำงาน และพบกับ พนักงานทำความสะอาดทุกวัน ก็ไม่ได้ หมายความว่าพนักงานทำความสะอาดนั้นจะมีอิทธิพลในการกำหนด พฤติกรรมของเรา ในทาง ตรงกันข้ามแม้ว่าเราจะไม่ได้เจอน้องชายถึงสองปี แต่เราก็มีความรักให้แก่เขาและยินดีที่จะทำตามคำ ขอร้องของเขา ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าระยะเวลาของการมีความสัมพันธ์กัน อาจใช้เป็นตัวชี้วัด (Indicator) ในการทำนายอิทธิพลที่จะมีต่อพฤติกรรมของบุคคลมากกว่าความถี่ของการพบปะกัน

นอกจากลักษณะของความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายทางสังคมทั้งสี่ข้างต้น Boissevain ยังได้ เสนอต่อไปกว่า สิ่งที่จะต้องคำนึงและวิเคราะห์ร่วมไปด้วย คือลักษณะของโครงสร้างของเครือข่าย ทางสังคม ประกอบด้วย 1) ขนาดของเครือข่าย 2) ความหนาแน่นภายในเครือข่าย 3) ความเกี่ยวพัน กันภายใน เครือข่าย 4) ตำแหน่งของ บุคคลภายในเครือข่าย และ 5) กลุ่มของความสัมพันธ์ของ บุคคลในเครือข่าย

กล่าวโดยสรุป การย้ายถิ่นของกลุ่มหรือปัจเจกทุนทางสังคมที่เรียกว่า เครือข่ายทางสังคม มีความสำคัญอย่างมากในที่จะทำให้การย้ายถิ่นนั้นมีความราบรื่นสมบูรณ์ ทั้งเครือข่ายการย้ายถิ่น ที่มีความสัมพันธ์แบบแน่นแฟ้น และความสัมพันธ์แบบผิวเผิน ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนืออำนาจรัฐ ควบคุมได้ มีผลต่อการตัดสินใจในการย้ายถิ่นของประชากร และการดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่ปลายทาง ของการย้ายถิ่นด้วย

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการตีตราทางสังคม (Social Stigma)

การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลกับลักษณะบางอย่างที่มีร่วมกัน หรือ เป็นโรคบางชนิดที่เป็นเหมือนกัน ในแง่การระบาดของโรค คำนี้อาจหมายถึงการปฏิบัติต่อกับบุคคล ด้วยการเรียกชื่อแบบดูแคลน การเหมารวม การเลือกปฏิบัติ การปฏิบัติแยกจากคนอื่น และ/หรือการ สูญเสียสถานะบางอย่างเนื่องจากความเชื่อมโยงกับโรคชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการรับรู้การปฏิบัติ ดังกล่าวอาจมีผลกระทบต่องานผู้ป่วย ผู้ดูแลผู้ป่วย ครอบครัวเพื่อนฝูง และชุมชน คนที่ไม่เป็นโรคแต่มี ลักษณะอื่นที่เหมือนกับคนกลุ่มนี้อาจพลอยได้รับความทุกข์ร้อนใจจากการตีตราทางสังคมด้วยการ ระบาดในปัจจุบันของ COVID-19 เร่งเร้าให้เกิดการตีตราทางสังคมและพฤติกรรมเลือกปฏิบัติที่มีผล ต่อชนบางเชื้อชาติและทุกคนที่สังคมเข้าใจว่าสัมผัสกับเชื้อไวรัส World Health Organization (2563) ในส่วนนี้กล่าวถึง ความหมาย ปัจจัย และประเภทของการตีตราทางสังคม ดังนี้

2.4.1 ความหมายการตีตราทางสังคม (Social Stigma) Howard Becker (1963 อ้างถึงใน จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, 2540) ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการประทับตรา ก็คือกลุ่มที่มีอำนาจ เพราะกลุ่มที่มีอำนาจเป็นผู้ที่สร้างกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาใช้บังคับสมาชิกในสังคม และเป็นผู้ที่คอยชี้ว่าใครคือผู้กระทำผิดหรือผู้เปี่ยงเบน ซึ่งแน่นอนผู้ที่ถูกประทับตราจะได้แก่ กลุ่มที่ไม่มีอำนาจ เช่น คนชั้นต่ำ คนจน ชนกลุ่มน้อย ในขณะที่คนที่มีอำนาจและชนชั้นสูงมักจะไม่ถูกประณามและลงโทษถึงแม้จะเป็นผู้กระทำผิดหรือเป็นผู้เปี่ยงเบนก็ตาม ดังนั้น พฤติกรรมใดเป็นการเปี่ยงเบน หรือไม่ จะเป็นเรื่องที่ถูกระบุโดยมาตรฐานและการตัดสินของกลุ่มที่มีอำนาจในสังคม และกฎเกณฑ์ที่ตัดสินใจว่าใครคือผู้เปี่ยงเบน จึงเป็นเรื่องที่พิจารณาจากลักษณะของตัวผู้กระทำมิใช่พิจารณาจากลักษณะของการกระทำ

Sotgiu G & Dobler CC (2020 อ้างถึงใน สุกลักษณ์ ธาณิรัตน์ และคณะ, 2563) กล่าวว่า การตีตราทางสังคม (Social Stigma) คือการที่สังคมไม่เห็นด้วยกับลักษณะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือความเชื่อของบุคคลหรือกลุ่มคนซึ่งขัดกับวัฒนธรรมหรือแบบแผนที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกถูกลดคุณค่า ถูกต่อต้านจากสังคมหรือ มีสถานะด้อยกว่าบุคคลอื่นในสังคมการตีตราทางสังคมจึงนำไปสู่การถูกมองข้ามหรือแบ่งแยกบุคคลหรือกลุ่มคนใดออกไปจากคนกลุ่มใหญ่ในสังคมการตีตราทางสังคมมีรายงานในกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มที่คนในสังคม เห็นว่ามีพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมหรือพฤติกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ผิด เป็นอันตรายต่อคนในสังคม เช่น ผู้ที่ป่วยด้วยโรคติดเชื้อร้ายแรง ผู้ที่มีปัญหาทางจิต ผู้ที่ใช้สารเสพติด ผู้ที่ก่ออาชญากรรมหากแต่กลุ่มบุคคลที่มีรายงานการถูกตีตราทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีกรเจ็บป่วยด้วย โรคติดเชื้อที่มีกระบาดใหญ่รวมทั้งกรติดเชื้อ COVID-19 โดยมีการตีตราทางสังคมด้วยการตั้งชื่อโรคตามประเทศ หรือสถานที่ที่เป็นจุดเริ่มต้นของโรค หรือเรียกตามกลุ่มคน เช่น โรคระบาดกลุ่มรักร่วมเพศ ในผู้ที่ติดเชื้อไวรัส/เอดส์ ร่วมกับการแสดงปฏิกิริยาด้านลบของคนในสังคมที่มีการตำหนิ กล่าวโทษ รังเกียจเหยียดเชื้อชาติหรือปฏิเสธกรอยู่ร่วมในสถานที่เดียวกัน

World Health Organization (2563) การตีตราทางสังคม คือพฤติกรรมที่แสดงออกในหลายลักษณะทั้งการตำหนิ กล่าวโทษแสดงที่รังเกียจ เหยียดเชื้อชาติ การปฏิเสธไม่ให้กลับเข้าที่พักหรือเข้ารับการรักษาในพื้นที่ที่จัดไว้ให้เท่านั้น การปฏิเสธการให้บริการส่งอาหารหรือการเดินทางรวมทั้งการปฏิเสธในการประกอบพิธีทางศาสนาเมื่อเสียชีวิต ส่งผลให้ผู้ได้รับเชื้อถูกปิดกั้นด้านจิตใจประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ บุคคลในครอบครัวยังมีความเครียดและมีโอกาสรับเชื้อได้มากขึ้น ในขณะที่คนในสังคมมีความขัดแย้ง แบ่งแยกในการอยู่ร่วมกัน

Goffman (1963) ตราบาป (Stigma) หมายถึง บาปติดตัวหรือความรู้สึกว่าเป็นบาปซึ่งฝังอยู่ในจิตใจตลอดไป หรือสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น ซึ่งหมายถึง การที่บุคคลถูกสังคมมองว่ามีความผิดปกติ มีความแตกต่างมีลักษณะที่เปี่ยงเบนไปจากคนอื่น ๆ ในสังคม หรือมองว่าผู้ที่มีตราบาปนั้นไม่ใช่คน

โดยสมบูรณ์ ซึ่งลักษณะที่ผิดปกตินี้จะถูกประทับไว้กับตัวของบุคคลที่ถูกสังคมตีตรา ส่งผลให้สังคมมองบุคคลผู้นั้นราวกับว่าเป็นทาสหรือเป็นผู้ที่มีความผิดทางอาญา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การตีตราจากสังคม คือการที่สังคมไม่เห็นด้วยกับลักษณะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือความเชื่อของบุคคลหรือกลุ่มคนซึ่งขัดกับวัฒนธรรมหรือแบบแผนที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป การตีตราจากสังคมยังนำไปสู่การถูกมองข้ามหรือแบ่งแยก ซึ่งความหมายถึงการที่ลักษณะหรือความเชื่อของบุคคลหรือกลุ่มคนใดทำให้เขาเหล่านั้นถูกแบ่งแยกหรือกีดกันออกไปจากคนกลุ่มใหญ่ในสังคมหรือได้รับโอกาสที่ไม่เท่าเทียมในการได้รับการให้เกียรติ การศึกษา บริการด้านสุขภาพ หรือต้องอาศัยในชุมชนที่ไม่น่าอยู่ เป็นต้น

2.4.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการถูกตีตราทางสังคม Sotgiu G & Dobler CC (2020 อ้างถึงใน สุภลักษณ์ ธาณิรัตน์ และคณะ, 2563) ได้แยกปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการถูกตีตราทางสังคมประกอบด้วย 2 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1. ปัจจัยภายในบุคคล เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ความรู้ ความเข้าใจ หรือความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับโรค การขาดความรู้หรือไม่ตระหนักเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลอื่น ทำให้มีการติดตาม คุกคามผู้ที่ติดเชื้อร่วมทั้งความรู้สึกในเชิงลบ เช่น กลัว หวาดระแวง และอคติของคนในสังคม เช่น มองว่าเป็นการเจ็บป่วยที่ร้ายแรงหรือน่ารังเกียจ จึงไม่ควรอยู่ในสถานที่เดียวกัน

2. ปัจจัยสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมในครอบครัวสัมพันธภาพของคนในครอบครัวและชุมชน การสนับสนุนทางสังคม ความถูกต้อง น่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสาธารณะ รวมถึงมาตรการหรือนโยบายของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและควบคุมโรค

2.4.3 ประเภทของการตีตรา Goffman (1963) ได้จำแนกประเภทของการตีตราไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1. การตีตราที่เกิดจากลักษณะทางกายภาพ หมายถึง ลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างไปจากบรรทัดฐานปกติ ลักษณะทางกายภาพที่ไม่สมบูรณ์ เช่น โรคเรื้อรังต่าง ๆ ทำให้เกิดความพิการกับตัวผู้ป่วย เป็นต้น ตราบาปลักษณะนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามการรับรู้ของผู้ป่วยเองหรือการรับรู้ของบุคคลอื่น ๆ

2. การตีตราที่เกิดจากบุคลิกที่ต่างพร้อย หมายถึง ลักษณะบุคลิกที่ผิดปกติหรือเบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานของสังคม เช่น ผู้ติดสุราเรื้อรัง ผู้ติดสารเสพติด ผู้ป่วยโรคจิต ผู้ป่วยจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ผู้ป่วยเอดส์ เป็นต้น

3. การตีตราที่เกิดจากเผ่าพันธุ์หรืออคติ ตราบาปชนิดนี้จะเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มบุคคลเปรียบเทียบแล้วพบว่ากลุ่มอื่นบกพร่องในบรรทัดฐานที่กลุ่มของตนเองสร้างขึ้น เช่น เกิดขึ้น เมื่อกลุ่มบุคคลทราบถึงเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ เป็นต้น

2.5 การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 มีผู้ป่วยกรณีแรก (First case) หรือผู้ป่วยหมายเลขศูนย์ (Index Case) จากโคโรนาไวรัสสายพันธุ์ใหม่ ถูกตรวจสอบย้อนกลับไปในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2562 ในนครอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน การกล่าวอ้างที่ไม่ยืนยันในภายหลังได้อ้างถึงเอกสารรัฐบาลจีนที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ป่วยกรณีแรกเป็นชายอายุ 55 ปีที่ล้มป่วยเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 (กรมควบคุมโรค, 2562)

เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2562 กลุ่มแพทย์จากโรงพยาบาลกลางอู่ฮั่นนำโดย พญ.อ้าย เฟิน ได้เริ่มเผยแพร่การแจ้งเตือนเรื่อง "โคโรนาไวรัส-คล้ายโรคซาร์ส" แพทย์ชาวจีนแปดคนถูกรัฐบาลจับกุมตัวในข้อหาแพร่ข่าวลือที่เป็นเท็จ รวมถึงนายแพทย์ หลี่ เหวินเลียง ในการให้สัมภาษณ์กับนิตยสารไทม์ส ทั้งนี้ พญ.อ้าย เฟิน กล่าวว่าเธอถูกตำหนิหลังจากแจ้งผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานของเธอเกี่ยวกับการพบกรณี ไวรัส-คล้ายโรคซาร์ส ในผู้ป่วยในเดือนธันวาคม (กรมควบคุมโรค, 2562)

ภายในเดือนถัดมา จำนวนผู้ป่วยกรณีโคโรนาไวรัสในมณฑลหูเป่ย์ ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นเป็นสองร้อยคนก่อนที่จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2562 มีการรายงานผู้ป่วยโรคปอดบวมที่ไม่ทราบสาเหตุจำนวนหนึ่งต่อหน่วยงานด้านสุขภาพในนครอู่ฮั่น เมืองเอกของมณฑลหูเป่ย์ซึ่งทำให้เกิดการเริ่มต้นสอบสวนโรค กรณีเหล่านี้ส่วนใหญ่เชื่อมโยงกับตลาดขายส่งอาหารทะเลหูหนาน ซึ่งขายสัตว์มีชีวิตด้วย ดังนั้นจึงเชื่อว่าโรคจากไวรัสนี้เป็นโรครับจากสัตว์ (กรมควบคุมโรค, 2562)

ในช่วงแรกของการระบาดจำนวนผู้ป่วยเพิ่มเป็นสองเท่าทุกวันในช่วงต้นและกลางเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ไวรัสแพร่กระจายไปยังมณฑลอื่น ๆ ของจีน โดยอาจเกิดจากช่วงเวลาชุน-ยวี่น หรือการเดินทางในช่วงเทศกาลตรุษจีนเมื่อวันที่ 20 มกราคม จีนได้รายงานผู้ป่วยรายใหม่เกือบ 140 กรณีในหนึ่งวัน รวมถึงสองรายในนครปักกิ่ง และอีกหนึ่งรายในเซินเจิ้น มณฑลกวางตุ้ง ข้อมูลอย่างเป็นทางการในภายหลังได้แสดงว่ามี 6,174 คนที่มีอาการป่วยแล้วภายในวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2563 (กรมควบคุมโรค, 2563)

เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2563 จากรายงานของทางการจีน องค์การอนามัยโลกได้ออกคำแนะนำการเดินทางเพื่อขอให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามแนวทาง "เพื่อลดความเสี่ยงโดยทั่วไปของการติดเชื้อทางเดินหายใจเฉียบพลัน ขณะเดินทางในหรือจากพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ (นครอู่ฮั่น)" ในขณะที่

ที่ข้อสังเกตรูปแบบของการแพร่กระจายของไวรัสนั้นไม่ชัดเจน แต่ก็ไม่แนะนำให้ใช้ "การใช้การ จำกัด การเดินทางหรือการคว่ำก้น" เมื่อวันที่ 12 มกราคม ตามข้อมูลเพิ่มเติมจากคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติของจีน ทาง WHO ระบุว่า "ในขั้นตอนนี้ไม่มีการติดเชื้อในหมู่คนทำงานด้านการดูแลสุขภาพ และไม่มีหลักฐานชัดเจนว่ามนุษย์มีการถ่ายทอดสู่มนุษย์" (กรมควบคุมโรค, 2563)

ในวันที่ 13 มกราคม 2563 กรณีผู้ติดเชื้อไวรัสที่ทราบกันเป็นครั้งแรกนอกประเทศจีนได้รับการยืนยันในประเทศไทย โดยเป็นกรณีนักท่องเที่ยวชาวจีน องค์การอนามัยโลกระบุว่าคาดว่าจะมีกรณีเช่นนี้และเรียกร้องให้ "มีการติดตามและเตรียมความพร้อมในประเทศอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง" เมื่อวันที่ 20 มกราคมคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติจีนยืนยันว่า การติดเชื้อโรค COVID-19 จากมนุษย์สู่มนุษย์ได้ปรากฏขึ้นแล้วเมื่อวันที่ 24 มกราคม องค์การอนามัยโลก ได้ปรับปรุงคำแนะนำการเดินทาง โดยแนะนำการคัดกรองการผ่านเข้าออกพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ในขณะที่ยังคงให้คำแนะนำต่อการจำกัดการเดินทาง เมื่อวันที่ 27 มกราคม WHO ประเมินความเสี่ยงของโรค COVID-19 ว่า "สูงในระดับโลก" (กรมควบคุมโรค, 2563)

เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2563 องค์การอนามัยโลก ได้ประกาศว่าการแพร่ระบาดของโรคเป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ โดยเตือนว่า "ทุกประเทศควรเตรียมพร้อมสำหรับการกักกันโรค รวมถึงการเฝ้าระวังอย่างเข้มข้น การตรวจหาเชื้อแต่เนิ่น ๆ การแยกผู้ป่วยและการจัดการรายกรณี การติดตามการติดต่อของผู้สัมผัสใกล้ชิดผู้ป่วย และการป้องกันการเพิ่มการแพร่กระจายโรค" (กรมควบคุมโรค, 2563)

เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2563 องค์การอนามัยโลก (WHO) ประกาศตั้งชื่ออย่างเป็นทางการสำหรับเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ โดยใช้ชื่อว่า "โควิด -19" (Covid-19) ซึ่งย่อมาจาก "coronavirus disease starting in 2019" หรือโรคที่เกิดจากไวรัสโคโรนาที่มีการเริ่มต้นในปี 2562 ทั้งนี้ WHO ระบุว่า การตั้งชื่อไวรัสจะหลีกเลี่ยงการอ้างอิงถึงสัตว์, ชนิดของสัตว์, ชื่อคน, วัฒนธรรม, ประชากร, อุตสาหกรรม, อาชีพ หรือสถานที่ตามภูมิศาสตร์ เพื่อไม่ให้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับผลกระทบจากการถูกตั้งเป็นชื่อของไวรัส ซึ่งก่อนหน้านี้ WHO ตั้งชื่อชั่วคราวให้ไวรัสใหม่นี้ว่าโรคกลุ่มอาการหายใจลำบากเฉียบพลัน "2019-nCoV" ส่วนคณะกรรมการสาธารณสุขแห่งชาติของจีน ได้ตั้งชื่อให้ไวรัสนี้ชั่วคราวเช่นกันว่า novel coronavirus pneumonia หรือ เอ็นซีพี (NCP) (กรมควบคุมโรค, 2563)

เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2563 ผู้อำนวยการองค์การอนามัยโลก เทดรอส อัดเฮโนม เตือนว่าไวรัสอาจกลายเป็น "โรคระบาดทั่ว (Pandemic)" เนื่องจากมีผู้ป่วยนอกประเทศจีนเพิ่มขึ้นจำนวนมาก เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ WHO ได้เพิ่มการประเมินความเสี่ยงของการแพร่ระบาดไปทั่วโลกว่า "สูงมาก"

ในวันที่ 11 มีนาคม 2563 องค์การอนามัยโลกได้ประกาศอย่างเป็นทางการว่า การระบาดของโรคโคโรนาไวรัสสายพันธุ์ใหม่เป็น "โรคระบาดทั่ว" หลังจากมีการติดต่อเชื้อในระดับชุมชนอย่างต่อเนื่องช่วงเวลาหนึ่งในหลายภูมิภาคของโลก ในวันที่ 13 มีนาคม WHO ได้ประกาศให้ยุโรปเป็นศูนย์กลางของการระบาดใหญ่ครั้งใหม่ หลังจากที่มีอัตราผู้ป่วยรายใหม่ในยุโรปสูงกว่าภูมิภาคอื่นของโลกนอกเหนือจากจีน เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2563 จำนวนกรณีผู้ป่วยทั่วโลกที่อยู่นอกประเทศจีนมีจำนวนมากกว่าในประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ในวันที่ 19 มีนาคม 2563 ประเทศจีนรายงานว่ามีกรณีผู้ป่วยในประเทศกรณีใหม่ (ยกเว้นกรณีผู้ป่วยเดินทางมาจากต่างประเทศ) เป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เกิดการระบาด ในขณะที่จำนวนผู้เสียชีวิตทั้งหมดในอิตาลีมากกว่าในประเทศจีน (กรมควบคุมโรค, 2563)

ปัจจุบันมีผู้ติดเชื้อยืนยันแล้วมากกว่า 1,347,000 คนใน 209 ประเทศและดินแดน (ข้อมูลวันที่ 6 เมษายน 2563) โดยมีการระบาดใหญ่ในแผ่นดินใหญ่ของประเทศจีน ประเทศอิตาลี ประเทศเกาหลีใต้ และประเทศอิหร่าน และมีผู้เสียชีวิตจากโรคระบาดแล้วประมาณ 74,700 คน ขณะที่ผู้ป่วยแล้วมากกว่า 284,000 คน ไวรัสมีการแพร่เชื้อระหว่างคนในลักษณะเดียวกับไข้หวัดใหญ่ โดยผ่านการติดต่อจากละอองเสมหะจากการไอระเหยระหว่างการสัมผัสเชื้อและมีอาการโดยทั่วไปแล้วอยู่ที่หัววัน แต่มีช่วงอยู่ระหว่างสองถึงสิบสี่วัน อาการที่พบบ่อย ได้แก่ มีไข้ ไอ และหายใจลำบาก ภาวะแทรกซ้อนอาจรวมไปถึงปอดบวมและกลุ่มอาการหายใจลำบากเฉียบพลัน โดยยังไม่มีวัคซีนที่ได้รับการอนุมัติหรือยาต้านไวรัสจำเพาะ แต่กำลังมีการวิจัยอยู่ขณะนี้ การรักษาจึงพยายามมุ่งเป้าไปที่การจัดการกับอาการและรักษาแบบประคับประคอง มาตรการป้องกันที่มีการแนะนำ คือ การล้างมือ การอยู่ห่างจากบุคคลอื่น (โดยเฉพาะกับบุคคลที่ป่วย) และติดตามอาการและกักตนเองเป็นเวลาสิบสี่วันในกรณีที่สงสัยว่าตนอาจติดเชื้อ (กรมควบคุมโรค, 2563)

โดยทั้งนี้การตอบสนองทางสาธารณสุขทั่วโลก ประกอบด้วย การจำกัดการท่องเที่ยว การกักด่าน การห้ามออกจากเคสสถานเวลาค่ำคืน การยกเลิกการจัดงาน และการปิดสถานศึกษา นอกจากนี้ยังมีการกักด่านทั้งหมดของประเทศอิตาลีและมณฑลหูเป่ย์ของประเทศจีน และมีการใช้มาตรการการห้ามออกจากเคสสถานเวลาค่ำคืนอย่างหลากหลาย ส่วนในประเทศจีนและประเทศเกาหลีใต้มีการคัดกรองตามท่าอากาศยานและสถานีรถไฟ และมีการออกคำแนะนำเกี่ยวกับการเดินทางไปยังภูมิภาคที่มีการแพร่เชื้อในระดับประชาคม มีการปิดสถานศึกษาทั่วประเทศหรือส่วนท้องถิ่นอย่างน้อย 115 ประเทศ ส่งผลกระทบกับนักเรียนนักศึกษามากกว่า 1.2 พันล้านคน อีกทั้งการระบาดทั่วยังก่อให้เกิดอุบัติเหตุ ประกอบด้วย ความไม่มั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ อาการกลัวคนแปลกหน้าและการเหยียดเชื้อชาติชาวจีนและชาวเอเชียตะวันออก และการแพร่กระจายของข้อมูลที่ผิด ๆ ทั้งทฤษฎีสมคบคิดเกี่ยวกับไวรัส ตลอดจนการเคลื่อนย้ายของผู้ที่เดินทางไปยังต่างประเทศทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวและแรงงาน ทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย (กรมควบคุมโรค, 2563)

ในส่วนของการพัฒนาวัคซีนโรคโควิด-19 ซึ่งปัจจุบันมีมากกว่า 140 ตัวที่กำลังอยู่ระหว่างการพัฒนาโดยทีมนักวิจัยจากทั่วโลกในขั้นตอนปกติของการพัฒนาวัคซีนโรคอื่นนั้น ต้องมีการศึกษาวิจัยและทดลองก่อนจะได้รับอนุญาตให้นำไปใช้กับผู้ป่วย แต่สำหรับโรคโควิด-19 นั้น เป็นกรณีฉุกเฉินที่นักวิทยาศาสตร์ทั่วโลกต้องเร่งขั้นตอนการพัฒนาและทดสอบ เพื่อให้สามารถผลิตวัคซีนที่มีประสิทธิภาพและความปลอดภัยได้ตามเป้าหมายภายในปี 2564 การพัฒนาวัคซีนโควิด-19 เริ่มต้นครั้งแรกในเดือนมกราคม ด้วยการถอดรหัสข้อมูลพันธุกรรม (Genome) ของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (SARS-CoV-2) ที่เป็นสาเหตุของโรคโควิด-19 ก่อนจะเข้าสู่ขั้นตอนทดลองในมนุษย์หรือทดลองทางคลินิกแบบปลอดภัยเป็นครั้งแรกในเดือนมีนาคมที่ผ่านมา แต่ผลการทดลองที่ไม่แน่นอนทำให้บางทีมนักวิจัยนั้นล้มเหลวหรือได้ผลลัพธ์ที่ไม่ชัดเจน และมีเพียงไม่กี่ทีมเท่านั้นที่ประสบผลสำเร็จ ถึงขั้นทำให้วัคซีนสามารถกระตุ้นระบบภูมิคุ้มกันและสร้างสารภูมิคุ้มกันออกมาต่อสู้กับไวรัส

สำหรับการทดลองวัคซีนโควิด-19 ในมนุษย์ มีขั้นตอนการทดลองและสถานะที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้ ทดลองก่อนการทดสอบในมนุษย์ (Pre-clinical Testing) นักวิทยาศาสตร์จะทดลองให้วัคซีนแก่สัตว์ เช่น หนูหรือลิง เพื่อดูว่าวัคซีนสามารถกระตุ้นให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันตอบสนองหรือไม่

ระยะที่ 1 ทดสอบในมนุษย์แบบปลอดภัย (Phase I Safety Trials): นักวิทยาศาสตร์จะให้วัคซีนจำนวนน้อยแก่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อทดสอบความปลอดภัยและปริมาณวัคซีนที่ใช้ ตลอดจนยืนยันประสิทธิภาพของวัคซีนว่าสามารถกระตุ้นระบบภูมิคุ้มกันได้หรือไม่

ระยะที่ 2 ขยายการทดสอบในมนุษย์ (Phase II Expanded Trials): นักวิทยาศาสตร์จะให้วัคซีนแก่กลุ่มตัวอย่างหลายร้อยคน แยกเป็นหลายกลุ่ม เช่น เด็กและผู้สูงอายุ เพื่อดูว่าวัคซีนให้ผลแตกต่างกันอย่างไรในแต่ละกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนทดสอบเพิ่มเติมเพื่อยืนยันความปลอดภัยของวัคซีนและประสิทธิภาพในการกระตุ้นระบบภูมิคุ้มกัน

ระยะที่ 3 ทดสอบในมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ (Phase III Efficacy Trials): นักวิทยาศาสตร์จะให้วัคซีนแก่กลุ่มตัวอย่างหลายพันคน และดูว่ามีกี่คนที่ยังติดเชื้อ พร้อมเปรียบเทียบกับกลุ่มอาสาสมัครที่ได้รับยาหลอก (Placebo) ในขั้นตอนนี้จะสามารถพิจารณาได้ว่าวัคซีนนั้นสามารถป้องกันการติดเชื้อไวรัสได้หรือไม่

อนุมัติการใช้ (Approval) หน่วยงานควบคุมของแต่ละประเทศ จะตรวจผลการทดสอบและตัดสินใจว่าจะอนุมัติการใช้วัคซีนหรือไม่ ซึ่งในช่วงวิกฤตการระบาดใหญ่ทั่วโลก (Pandemic) ที่เกิดขึ้น วัคซีนที่ผ่านการทดสอบ อาจได้รับอนุมัติให้ใช้งานฉุกเฉินก่อนจะอนุมัติอย่างเป็นทางการ Warp Speed: สำหรับทีมนักวิจัยที่มีสถานะก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว จะได้รับเงินสนับสนุนจากโครงการ Operation Warp Speed ของรัฐบาลสหรัฐฯ จำนวนหลายพันล้านดอลลาร์สหรัฐ แม้จะยังไม่มี

หลักฐานยืนยันได้ว่า วัคซีนนั้นมีประสิทธิภาพในการป้องกันโรคโควิด-19 ได้จริงก็ตาม รวมการทดสอบหลายระยะ อีกหนทางเพื่อเร่งการพัฒนาวัคซีนโควิด-19 คือการรวมการทดสอบหลายระยะไปพร้อมกัน โดยทีมวิจัยบางทีมตอนนี้กำลังทดสอบวัคซีนในมนุษย์ ทั้งระยะที่ 1 และ 2 ไปพร้อมกัน ขณะที่วิธีการพัฒนาวัคซีนโควิด-19 ณ ปัจจุบัน แบ่งออกเป็นหลายรูปแบบได้แก่

1. Genetic Vaccines: การพัฒนาวัคซีนโดยใช้ยีนของไวรัสในการกระตุ้นการตอบสนองของภูมิคุ้มกัน ปัจจุบันมีทีมวิจัยเอกชนหลายรายในสหรัฐฯ จีน เกาหลีใต้ อังกฤษ ฝรั่งเศสและเยอรมนี ที่พัฒนาวัคซีนในรูปแบบนี้ โดยทีมวิจัยที่มีความก้าวหน้ามากที่สุด อยู่ระหว่างการทดสอบในมนุษย์ ระยะที่ 2 ได้แก่บริษัท Moderna ของสหรัฐฯ, ทีมวิจัยรวมจากบริษัท BioNTech ของเยอรมนี, Pfizer ของสหรัฐฯ และ Fosun Pharma ของจีน และมหาวิทยาลัยอิมพีเรียล คอลเลจ ลอนดอนของอังกฤษ

2. Viral Vector Vaccines: การพัฒนาวัคซีนด้วยการใช้ไวรัสที่ทำให้อ่อนลงและไม่ก่อให้เกิดโรค มาตัดต่อใส่สารพันธุกรรมของไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อกระตุ้นให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกัน ปัจจุบันมี 3 ทีมวิจัยที่กำลังนำวัคซีนที่พัฒนาด้วยวิธีนี้ ไปทดสอบในมนุษย์ ได้แก่

1) ทีมวิจัยของ AstraZeneca ผู้ผลิตยารายใหญ่ของอังกฤษและสวีเดน ที่ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด โดยทีมวิจัยนี้มีความก้าวหน้าถึงขั้นทดสอบในมนุษย์ระยะที่ 3 และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการ Warp Speed ซึ่งคาดว่าจะอาจส่งมอบวัคซีนฉุกเฉินได้ตั้งแต่เดือนตุลาคม โดยระบุว่า มีการฉีดวัคซีนให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,077 คน อายุ 18 ถึง 55 ปี ที่ไม่มีประวัติติดเชื้อโควิด-19 ซึ่งพบว่าวัคซีนนั้นมีความปลอดภัย และสามารถกระตุ้นการตอบสนองของระบบภูมิคุ้มกันในร่างกายของกลุ่มตัวอย่างได้ดีเกือบทุกคน และนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันที่สำคัญอย่างแอนติบอดี (Antibody) หรือสารภูมิคุ้มกัน และทีเซลล์ (T-Cell) หรือเซลล์เม็ดเลือดขาวชนิดหนึ่ง ที่ช่วยกำจัดสิ่งแปลกปลอมในร่างกาย ทำให้สามารถต้านทานเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (SARS-CoV-2) ที่ก่อให้เกิดโรคโควิด-19 ได้

จากการทดลองพบว่า ระดับการตอบสนองของทีเซลล์จะเพิ่มสูงสุดหลังฉีดวัคซีนในระยะเวลาประมาณ 14 วัน ส่วนแอนติบอดีจะมีการตอบสนองสูงสุดหลังฉีดวัคซีนไปแล้วประมาณ 28 วัน ซึ่งในการทดลองยังพบผลข้างเคียงที่ไม่รุนแรงจากการฉีดวัคซีน เช่น มีไข้หรือปวดศีรษะในกลุ่มตัวอย่างราว 70% อย่างไรก็ตาม ทีมวิจัยของออกซ์ฟอร์ดยืนยันว่าจำเป็นต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมก่อนจะยืนยันว่า วัคซีนนั้นสามารถต้านทานเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนตรวจสอบว่า วัคซีนนั้นสามารถปกป้องร่างกายจากไวรัสได้นานแค่ไหน ทีมวิจัยของออกซ์ฟอร์ดได้เริ่มการทดลองเฟสที่ 2/3 ซึ่งจะมีการขยายการทดลองในกลุ่มตัวอย่างในสหราชอาณาจักรเพิ่มเป็น 10,000 คน และได้ขยายการทดลองไปยังต่างประเทศด้วย เนื่องจากอัตราการติดเชื้อในสหราชอาณาจักรตอนนี้ค่อนข้างต่ำ ทำให้ยากต่อการยืนยันประสิทธิภาพของวัคซีน โดยปัจจุบันได้เริ่มการ

ทดลองในแอฟริกาใต้และบราซิลแล้ว และจะเริ่มการทดลองในกลุ่มตัวอย่าง 30,000 คน ในสหรัฐอเมริกา เดือนสิงหาคมนี้

2) ทีมวิจัยของบริษัท CanSino Biologics จากจีน ที่ร่วมมือกับสถาบันชีววิทยาของสถาบันวิทยาศาสตร์การแพทย์ทหารของจีน ซึ่งมีความก้าวหน้าในการพัฒนาถึงขั้นทดสอบในมนุษย์ระยะที่ 2 และมีข้อมูลว่าผลการพัฒนา สามารถทำให้วัคซีนกระตุ้นการตอบสนองของภูมิคุ้มกันได้ดี จนทำให้กองทัพจีนอนุมัติการใช้วัคซีนนี้ภายในกองทัพเมื่อวันที่ 25 มิถุนายนที่ผ่านมา ระบุว่า การทดลองเฟสที่ 2 ในเมืองอู่ฮั่นตั้งแต่เดือนเมษายนที่ผ่านมา มีการให้วัคซีนกลุ่มตัวอย่าง 500 คน ซึ่งแต่ละคนจะได้รับวัคซีนในปริมาณที่แตกต่างกัน ทั้งมาก น้อย และได้วัคซีนหลอก (Placebo) และจากการทดลองพบว่า วัคซีนนั้นมีความปลอดภัย และในกลุ่มตัวอย่าง 95% ของผู้ที่ได้รับวัคซีนปริมาณมาก และ 91% ของผู้ที่ได้รับวัคซีนปริมาณน้อย มีการตอบสนองของภูมิคุ้มกันอย่างแอนติบอดี และทีเซลล์ ในระยะเวลา 28 วันหลังได้รับวัคซีน แต่ไม่พบว่าช่วยยับยั้งการติดเชื้อ และในกลุ่มที่ได้รับวัคซีนปริมาณมาก 9% มีผลข้างเคียงค่อนข้างรุนแรง ซึ่งผลข้างเคียงส่วนใหญ่ที่พบคือมีไข้สูง

3) ทีมวิจัยจากสถาบันวิจัย Gamaleya ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระทรวงสาธารณสุขรัสเซีย เริ่มต้นการทดสอบวัคซีนมนุษย์ ระยะที่ 1 ในช่วงเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา

3. Protein-Based Vaccines: การพัฒนาวัคซีน ด้วยการใส่ชิ้นส่วนโปรตีนของไวรัสเพื่อกระตุ้นการสร้างภูมิคุ้มกัน บริษัท Novavax จากสหรัฐฯ เป็นผู้นำในการทดสอบวัคซีนที่พัฒนา โดยอยู่ระหว่างการทดสอบในมนุษย์ ระยะที่ 1 และ 2 ขณะที่บริษัท CloverBiopharmaceuticals และบริษัท Anhui Zhifei Longcom ที่ร่วมมือกับสถาบันวิทยาศาสตร์การแพทย์จีน ก็พัฒนาวัคซีนด้วยวิธีนี้ และอยู่ระหว่างการทดสอบในมนุษย์ระยะที่ 1

4. Whole-Virus Vaccines: วัคซีนที่พัฒนาโดยใช้ไวรัสที่ถูกทำให้อ่อนลงหรือไม่ทำงานเพื่อกระตุ้นการตอบสนองของระบบภูมิคุ้มกันการพัฒนาวัคซีนด้วยวิธีนี้ ณ ปัจจุบัน มีเพียง 3 ทีมวิจัยจากจีน ได้แก่บริษัท Sinopharm ของรัฐบาลจีน, บริษัท Sinovac Biotech และสถาบันวิทยาศาสตร์การแพทย์จีน ที่อยู่ระหว่างการทดสอบในมนุษย์ โดย Sinopharm นั้นมีผลทดสอบที่ค่อนข้างดีและอยู่ระหว่างการทดสอบในมนุษย์ระยะที่ 3

5. Repurposed Vaccines: วัคซีนที่พร้อมใช้สำหรับโรคระบาดอื่นๆ แต่อาจนำมาใช้เพื่อป้องกันโรคโควิด-19 ได้เช่นกัน ทีมวิจัยจากสถาบันวิจัยเด็กเมอร์ด็อก ซึ่งเป็นสถาบันวิจัยทางการแพทย์สำหรับเด็กในออสเตรเลียเป็นทีมวิจัยเพียงกลุ่มเดียวที่กำลังทดลองนำวัคซีน BCG (Bacillus Calmette Guerin) ซึ่งเป็นวัคซีนป้องกันวัณโรค มาทดสอบใช้รักษาผู้ป่วยโควิด-19 โดยตอนนี้มีความคืบหน้าถึงขั้นทดสอบในมนุษย์ระยะที่ 3 (Thestandard, 2563)

ตารางที่ 2.1 สถิติการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ทั่วโลก ตั้งแต่เริ่มแพร่ระบาดถึง สิงหาคม 2563

การระบาดทั่วของโควิด-19 เรียงตามประเทศและดินแดน		
ประเทศ	ผู้ป่วย	เสียชีวิต
สหรัฐอเมริกา	31,442,604	567,894
อินเดีย	13,527,717	170,179
บราซิล	13,521,409	355,031
ฝรั่งเศส	5,067,216	99,135
รัสเซีย	4,657,883	103,601
สหราชอาณาจักร	4,373,343	127,100
ตุรกี	3,903,573	34,182
อิตาลี	3,779,594	114,612
สเปน	3,370,256	76,525
เยอรมนี	3,021,064	79,110
โปแลนด์	2,599,850	59,126
โคลอมเบีย	2,552,937	66,156
อาร์เจนตินา	2,551,945	57,975
เม็กซิโก	2,281,840	209,702
อิหร่าน	2,070,141	64,490
ยูเครน	1,872,785	37,758
เปรู	1,653,320	55,230
เช็กเกีย	1,581,184	27,918
แอฟริกาใต้	1,559,113	53,356
อินโดนีเซีย	1,571,824	42,656
เนเธอร์แลนด์	1,342,447	16,754
ชิลี	1,068,522	24,213
แคนาดา	1,052,539	23,287
โรมาเนีย	1,008,490	25,248
เบลเยียม	927,229	23,503
อิรัก	924,946	14,713
ฟิลิปปินส์	876,225	15,149

การระบาดทั่วของโควิด-19 เรียงตามประเทศและดินแดน

ประเทศ	ผู้ป่วย	เสียชีวิต
สวีเดน	857,401	13,621
อิสราเอล	835,811	6,292
โปรตุเกส	827,765	16,918
ปากีสถาน	729,920	15,619
ฮังการี	725,241	23,708
บังกลาเทศ	691,957	9,822
จอร์แดน	665,735	7,773
เซอร์เบีย	645,173	5,773
สวิสเซอร์แลนด์	623,126	9,820
ออสเตรเลีย	574,755	9,662
ญี่ปุ่น	508,802	9,425
โมร็อกโก	501,688	8,891
เลบานอน	496,846	6,661
สหรัฐอเมริกา	485,675	1,533
ซาอุดีอาระเบีย	398,435	6,754
บัลแกเรีย	375,115	14,619
สโลวาเกีย	371,168	10,630
มาเลเซีย	362,173	1,333
ปานามา	358,792	6,167
เอกวาดอร์	347,070	17,298
เบลารุส	336,881	2,363
กรีซ	295,480	8,885
โครเอเชีย	294,874	6,358
จอร์เจีย	288,755	3,883
อาเซอร์ไบจาน	287,144	3,944
โบลีเวีย	283,084	12,469
เนปาล	280,524	3,053
ตูนิเซีย	271,861	9,293
คาซัคสถาน	271,809	3,236

การระบาดทั่วของโควิด-19 เรียงตามประเทศและดินแดน

ประเทศ	ผู้ป่วย	เสียชีวิต
ปาเลสไตน์	268,132	2,860
สาธารณรัฐโดมินิกัน	257,186	3,385
คูเวต	248,729	1,412
มอลโดวา	241,820	5,409
ไอร์แลนด์	241,330	4,785
เดนมาร์ก	238,306	2,443
ปารากวัย	237,542	4,889
เอธิโอเปีย	230,944	3,208
ลิทัวเนีย	227,889	3,713
สโลวีเนีย	226,499	4,119
คอซตาริกา	222,544	3,018
อียิปต์	211,307	12,487
กัวเตมาลา	203,071	7,016
อาร์มีเนีย	202,817	3,735
ฮอนดูรัส	196,086	4,861
กาตาร์	190,998	335
บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา	184,698	7,587
เวเนซุเอลา	174,786	1,759
โอมาน	171,549	1,776
ลิเบีย	167,825	2,823
ไนจีเรีย	163,837	2,061
บาร์เรน	157,729	562
อุรุกวัย	147,173	1,533
เคนยา	146,156	2,368
พม่า	142,596	3,206
นอร์ทมาซิโดเนีย	142,034	4,262
แอลเบเนีย	128,518	2,321
แอลจีเรีย	118,516	3,130
เอสโตเนีย	115,080	1,049

การระบาดทั่วของโควิด-19 เรียงตามประเทศและดินแดน

ประเทศ	ผู้ป่วย	เสียชีวิต
เกาหลีใต้	110,688	1,775
ลัตเวีย	107,608	1,986
นอร์เวย์	103,621	684
ปวยร์โตรีโก	103,188	2,155
คอซอวอ	97,996	1,988
ศรีลังกา	95,394	598
มอนเตเนโกร	94,269	1,373
กานา	91,260	754
จีน (แผ่นดินใหญ่)	90,400	4,636
คีร์กีซสถาน	90,372	1,528
แซมเบีย	90,064	1,227
คิวบา	86,531	459
อุซเบกิสถาน	85,114	634
ฟินแลนด์	82,278	868
โมซัมบิก	68,792	791
เอลซัลวาดอร์	66,489	2,054
ลักเซมเบิร์ก	63,650	768
แคเมอรูน	61,731	919
สิงคโปร์	60,653	30
อัฟกานิสถาน	57,242	2,529
ไซปรัส	51,505	272
นามิเบีย	45,527	570
โกตดิวัวร์	45,145	261
จาเมกา	42,500	672
ยูกันดา	41,140	337
เซเนกัล	39,307	1,074
บอตสวานา	38,793	616
ซิมบับเว	37,288	1,538

การระบาดทั่วของโควิด-19 เรียงตามประเทศและดินแดน

ประเทศ	ผู้ป่วย	เสียชีวิต
ไทย	34,575	97
มาลาวี	33,859	1,132
ซูดาน	30,111	2,063
มอลตา	29,661	402
ออสเตรเลีย	29,405	909
สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก	26,737	712
มัลดีฟส์	25,524	66
สาธารณรัฐประชาชนโตเนตส์	25,517	2,092
มาดากัสการ์	24,968	444
แองโกลา	23,457	553
รวันดา	23,426	315
กินี	20,949	142
กาบอง	20,636	127
กานูเวอร์ตี	19,005	182
ซีเรีย	18,909	1,265
เฟรนช์พอลินีเชีย	18,652	141
มอริเตเนีย	17,756	448
เอสวาตินี	17,376	669
มองโกเลีย	15,718	25
ทาจิกิสถาน	13,308	90
อัคคาเซีย	12,931	203
เฮติ	12,803	252
อันดอร์รา	12,581	121
เบลีซ	12,487	318
บูร์กินาฟาโซ	12,450	145
โซมาเลีย	12,271	605
โตโก	12,006	116
ฮ่องกง	11,582	207
กือราเซา	11,385	68

การระบาดทั่วของโควิด-19 เรียงตามประเทศและดินแดน

ประเทศ	ผู้ป่วย	เสียชีวิต
มาลี	11,254	402
กายอานา	11,189	257
เลโซโท	10,707	315
สาธารณรัฐคองโก	10,084	137
อารูบา	10,076	92
เซาท์ซูดาน	10,048	108
จิบูตี	9,876	96
บาฮามาส	9,364	189
ซูรินาม	9,316	182
ตรินิแดดและโตเบโก	8,404	146
ปาปัวนิวกินี	8,342	69
กวม	7,751	133
เบนิน	7,515	93
อิเควทอเรียลกินี	7,219	106
นิการากัว	6,727	179
ไอซ์แลนด์	6,267	29
แกมเบีย	5,564	166
สาธารณรัฐแอฟริกากลาง	5,465	74
ซานมารีโน	4,962	86
เยเมน	4,881	955
ไนเจอร์	4,740	172
กัมพูชา	4,696	33
ชาด	4,636	167
เซเชลส์	4,395	24
เซนต์ลูเชีย	4,355	64
ยิบรอลตาร์	4,277	94
เซียร์ราลีโอน	4,008	79
นอร์ทไอร์แลนด์	3,913	24
บาร์เบโดส	3,730	44

การระบาดทั่วของโควิด-19 เรียงตามประเทศและดินแดน

ประเทศ	ผู้ป่วย	เสียชีวิต
กินี-บิสเซา	3,678	66
คอโมโรส	3,601	146
เจอร์ซี	3,230	69
สาธารณรัฐประชาชนลูอันสค์	3,215	281
เอริเทรีย	3,192	9
บุรุนดี	3,154	6
เซาท์ออสซีเชีย	3,081	60+
หมู่เกาะเวอร์จินของสหรัฐ	2,945	26
ลีกเตนสไตน์	2,754	56
เวียดนาม	2,696	35
สาธารณรัฐอาร์ชัค	2,395	31
หมู่เกาะเติกส์และเคคอส	2,357	17
เซาตูเมและปรินซีปี	2,266	35
นิวซีแลนด์	2,227	26
ซินต์มาร์เติน	2,188	27
ไลบีเรีย	2,042	85
โมนาโก	1,981	26
เบอร์มิวดา	1,891	16
โซมาลีแลนด์	1,808	66
เซนต์วินเซนต์และเกรนาดีนส์	1,792	10
ไอส์ออฟแมน	1,574	29
โบแนเรอ	1,493	14
แอนติกาและบาร์บูดา	1,198	30
มอริเชียส	1,192	12
ไต้หวัน	1,058	11
ติมอร์-เลสเต	1,046	1
ภูฏาน	921	1
เกิร์นซีย์	821	14
หมู่เกาะแฟโร	661	1

การระบาดทั่วของโควิด-19 เรียงตามประเทศและดินแดน

ประเทศ	ผู้ป่วย	เสียชีวิต
หมู่เกาะเคย์แมน	516	2
แทนซาเนีย	509	21
วาติสและฟุตุนา	441	5
บรูไน	219	3
โตมินิกา	165	0
หมู่เกาะนอร์เทิร์นมาเรียนา	160	2
หมู่เกาะบริติชเวอร์จิน	153	1
เกรเนดา	148	1
นิวแคลิโดเนีย	121	0
ฟีจี	67	2
แอนตาร์กติกา	58	0
หมู่เกาะฟอล์กแลนด์	54	0
ลาว	52	0
มาเก๊า	48	0
เซนต์คิตส์และเนวิส	44	0
สาธารณรัฐประชาธิปไตย	31	3
อาหรับซาห์ราวี	31	0
กรีนแลนด์	31	0
นครรัฐวาติกัน	29	0
แองกวิลลา	25	0
แซงปีแยร์และมีเกอลง	24	0
มอนต์เซอร์รัต	20	1
ซินต์เอิสตาซียีส	20	0
หมู่เกาะโซโลมอน	18	0
ซาบา	6	0
เซนต์เฮเลนา อัสเซนชัน และตริ	5	0
สตันดาคุนยา		
สาธารณรัฐหมู่เกาะมาร์แชลล์	4	0
อเมริกันซามัว	4	0

การระบาดทั่วของโควิด-19 เรียงตามประเทศและดินแดน

ประเทศ	ผู้ป่วย	เสียชีวิต
ซามัว	4	0
วานูอาตู	3	0
สหพันธรัฐไมโครนีเชีย	1	0
อ่าวกวนตานาโม	1	0
รวม 240 ประเทศ	136,840,796	2,949,096

แหล่งที่มา: (Workpoint News, 2563)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาการเคลื่อนย้ายโดยเฉพาะกลุ่มแรงงานที่มีความสามารถในการเคลื่อนย้ายไปทำงานต่างประเทศได้นั้นสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของแต่ละบุคคลในการเคลื่อนย้าย หรืออาจต้องพบกับการหยุดชั่วคราว รวมทั้งการไม่เคลื่อนย้ายได้ ซึ่งจะทำให้เห็นถึงการดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดของผู้คนผ่านการเคลื่อนย้าย เกิดการสั่งสมชุดประสบการณ์และการให้ความหมายในสิ่งต่าง ๆ ที่พบเจอ เช่น วาสนา ละอองปลิว (2561) ซึ่งศึกษาการเมืองของการ(ไม่)เคลื่อนย้าย ของแรงงานหนุ่มสาวไทย ในจังหวัดลำปางที่ไปทำงานประเทศเกาหลีใต้ โดยเป็นการศึกษาเรื่องราวและประสบการณ์การเคลื่อนย้ายของแรงงานหนุ่มสาวจากบ้านหัวทุ่งภายใต้กระบวนการทัศน์ “การเคลื่อนย้ายศึกษา” ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของการเคลื่อนย้ายและนัยยะของการเคลื่อนย้ายต่อการพัฒนาบางประการ ดังนี้

1. เรื่องราวชีวิตการเป็นแรงงานข้ามชาติของคนหนุ่มสาวบ้านหัวทุ่ง สะท้อนให้เห็นภาพความซับซ้อนของการเคลื่อนย้ายซึ่งมากกว่าการเคลื่อนที่ในเชิงกายภาพในลักษณะเส้นตรง (Unilinear Movement) จาก หมู่บ้านไทยสู่เกาหลีใต้ออสเตรเลีย หากเรื่องราวของแรงงานยังให้ภาพ ของประสบการณ์ ความหวัง ความหมาย แรงเสียดทานที่เกิดขึ้นระหว่าง การเคลื่อนย้ายของแรงงานด้วยการเคลื่อนย้ายของแรงงานนั้นประกอบไปด้วยมิติของการเคลื่อนที่การหยุดพักชั่วคราว (Moorings) และการไม่ เคลื่อนย้าย ทั้งของแรงงานผู้กำลังเคลื่อนที่และคนรอบข้าง การอธิบายการอพยพเคลื่อนย้ายจึงไม่สามารถอธิบายแต่เพียงการเคลื่อนจากพื้นที่หนึ่ง ไปยังอีกพื้นที่หนึ่งโดยละเอียด กระบวนการประสบการณ์และความหมาย ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเคลื่อนย้าย ในแง่การมองการอพยพเคลื่อนย้าย ในฐานะเครื่องมือการพัฒนาไปสู่พื้นที่ที่ต้นทางของการอพยพ โดยเฉพาะ อย่างยิ่งผ่านเงินที่ส่งกลับบ้าน (Remittances) แต่เพียงมิติเดียว จึงเป็นการลดทอนความสลับซับซ้อนของการเคลื่อนย้ายและทำให้เรามองเห็นแต่ภาพบางส่วนของ การเคลื่อนย้ายเท่านั้น

2. ประสบการณ์ของการเคลื่อนย้ายของคนหนุ่มสาวบ้านหัวทุ่งชวนให้เราตั้งคำถามกับมุมมองที่มองผู้เคลื่อนย้ายในฐานะ “ฮีโร่” ผู้ค้าจนผู้ที่ไม่ได้เคลื่อนย้ายผ่านเงินส่งกลับบ้าน และภาพของผู้อยู่กับที่ในฐานะผู้รับ ประโยชน์จากการเคลื่อนย้าย เรื่องราวของคนหนุ่มสาวบ้านหัวทุ่งชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้เคลื่อนย้ายและผู้ที่อยู่กับที่ซึ่งมากไปกว่าความสัมพันธ์ในลักษณะ “ผู้ให้” และ “ผู้รับ” ศักยภาพในการเคลื่อนย้าย หรือไม่เคลื่อนย้ายของแรงงานไม่ได้เป็นเรื่องของปัจเจก แต่สัมพันธ์กับการสนับสนุนจากครอบครัวและผู้ที่ไม่ได้เคลื่อนย้าย ทั้งในฐานะผู้สนับสนุนทุน สำหรับการเคลื่อนย้าย การใช้เครือข่ายของครอบครัวเป็นช่องทางในการเคลื่อนย้าย นอกจากนี้ ศักยภาพในการเคลื่อนย้ายของแรงงานบางส่วน เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อครอบครัว (ยอม) ไม่เคลื่อนย้าย ในขณะที่ผู้คนบางส่วน สามารถเคลื่อนย้ายได้ การเคลื่อนย้ายของเขาอาจเป็นการทำให้ผู้อื่นไม่สามารถเคลื่อนได้ดังกรณีของพลและพลอย ในแง่การมองผู้เคลื่อนย้าย ในฐานะ “ฮีโร่” และผู้ที่ไม่เคลื่อนย้ายในฐานะ “ผู้รับ” ทำให้เราเข้าใจภาพ การเคลื่อนย้ายที่คลาตเคลื่อน และอาจนำไปสู่ข้อเสนองเชิงการพัฒนาที่มุ่งเน้นการลดความยากจนผ่านการสนับสนุนการเคลื่อนย้ายของคนบางกลุ่ม แต่อาจไปจำกัดศักยภาพการเคลื่อนย้ายของผู้คนอีกกลุ่มหรือสนับสนุน การผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางสังคมบางอย่างโดยไม่ตั้งใจ (เช่น ระบบชายเป็นใหญ่)

3. ประสบการณ์การเคลื่อนย้ายและความพยายามในการเคลื่อนย้าย ของคนหนุ่มสาวจากบ้านหัวทุ่งนำไปสู่การตั้งคำถามต่อมุมมองที่มองว่าการเคลื่อนย้ายของผู้คน ข้าวของ ความคิดต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างเสรีในยุคโลกาภิวัตน์ การเคลื่อนย้ายของแรงงานหนุ่มสาวไม่ได้เป็นไปโดยเสรี นโยบายและกฎเกณฑ์การเข้าเมืองกฎหมายว่าด้วยการจ้างงาน และเงื่อนไขทางสังคมล้วนส่งผลต่อศักยภาพในการเคลื่อนย้ายของคนหนุ่มสาว เรื่องราว ของแรงงานเหล่านี้ยังชี้ให้เห็นถึงปัญหาของการมองการเคลื่อนย้ายในฐานะ เสรีภาพของการเคลื่อนที่เนื่องจากในกระบวนการเคลื่อนย้ายของผู้คนบางส่วน นั้นได้นำไปสู่การ “กักขัง” ผู้อื่นไว้กับที่หรือลดทอนความเป็นไปได้ ของการเคลื่อนที่ของผู้อื่น ในแง่การทำความเข้าใจปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายจึงจำเป็นต้องพิจารณาความเป็นการเมืองของการเคลื่อนย้าย ที่ครอบคลุมมิติของความไม่เท่าเทียมของการเคลื่อนย้าย อำนาจที่ถักทอโยงใยอยู่เบื้องหลังการเคลื่อนย้ายด้วย

ขณะที่ ประเสริฐ แรงกล้า (2560) ได้ศึกษา เรื่อง ความรู้สึกนึกคิดเชิงเวลา และแรงเสียดทาน ในการเคลื่อนย้ายกลับพม่าโดยการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา พบว่า การเคลื่อนย้ายกลับประเทศต้นทางของอดีตคนพลัดถิ่นพม่าเป็นเรื่อง ที่สลับซับซ้อน มิใช่เพียงการย้ายถิ่นระหว่างสองที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ การกลับพม่าแฝงความหมายเรื่องความห่วงและความเป็นไปได้ที่ดีกว่าของ อนาคต ความรู้สึกนึกคิดเรื่องอนาคตคือการดึงเอาความคิดที่ยังมาไม่ถึงมา อยู่ในขณะปัจจุบัน เป็นการเอาภาพอนาคตที่ยังไม่เป็นจริงมาฉายในปัจจุบัน การทดลองหาความเป็นไปได้เกิดขึ้นผ่านการต่อสู้ดิ้นรนในบริบทที่กำลัง เปลี่ยนแปลง เพื่อให้ภาพอนาคตเป็นรูปเป็นร่างขึ้น ไม่มีสิ่งใดรับรองความเป็นไปได้

จริงของจินตนาการเชิงคาดหวังนี้ การต่อสู้ดิ้นรนเกิดขึ้นในพื้นที่ระหว่างกลาง ความสามารถกระทำ การเชิงเวลาดำรงอยู่ภายในรัศมีของโครง สร้างอำนาจทางสังคม การผลักดันความหวังของคนกลับ พม่าจึงอยู่ร่วมกับความเสียดทานกับการเคลื่อนไหวอื่น ๆ ในกรณีนี้คือการพัฒนาเศรษฐกิจ อย่างรวดเร็วและอิทธิพลของกลุ่มกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่กลายเป็นกลุ่ม ผลประโยชน์ที่ทำให้ความ เคลื่อนไหวของคนกลับพม่าหยุดชะงักหรือช้าลงไป

ทั้งนี้ยังพบว่า การกลับพม่ากลับมีส่วนสร้างให้ตัวตนและตำแหน่งแห่งที่ของคนกลับพม่ามี ความซับซ้อนเนื่องจากความปรารถนาส่วนบุคคลต้องปฏิสัมพันธ์ กับโครงสร้างทางสังคมที่มีความไม่ เท่าเทียม การขับเคลื่อนชีวิตหลังกลับ พม่าจึงอาจมีอุปสรรคหรือเกิดอาการหนีเข้าใต้การเคลื่อนย้าย ไปพม่าและเลี้ยงชีพด้วยธุรกิจอาจเป็นเพียงจุดจอดพักหนึ่ง (Mooring) มากกว่าเป็น จุดสิ้นสุดของการ เดินทาง พร้อมกันนั้น การกลับพม่ามีส่วนทำให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมพม่ายังไม่เท่าเทียม มากยิ่งขึ้น เพราะจินตนาการเรื่องอนาคตของคนกลุ่มหนึ่งกลับกลายเป็นการขูดรีดความหวังของคน อีก กลุ่มโดยไม่ได้ตั้งใจ โดยเฉพาะคนที่กำลังคิดวางแผนจะกลับพม่าในอนาคต เมื่อการกระจายความ ห่วงมีความเหลื่อมล้ำ ประสบการณ์การกลับ/คิดจะกลับย่อมแตกต่างกัน การทำความเข้าใจ “คนกลับ พม่า” ภายใต้อหวมวดยุ่ เน้นอนตายตัวเช่น “การย้ายถิ่นกลับ” (Return Migration) จึงเป็นแนวทาง ที่ควรถูกท้าทายและตั้งคำถาม มุมมองแบบ “การเคลื่อนย้ายกลับ” (Return Mobility) จะขยาย ประเด็นการศึกษาวิจัยใหม่ ๆ ได้มากกว่าการยึดมั่นในสมมติฐานที่ว่า พวกเขา กำลังเดินทางกลับไปตั้ง หลัแหล่งถาวรในพม่า

เช่นเดียวกับ บุศรินทร์ เลิศขวลิตสกุล (2561) ศึกษาพลวัตการเคลื่อนย้ายและระบอบควบคุม ชายแดนไทย-พม่า บริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยพบว่าพลวัตการเคลื่อนย้ายของผู้อพยพไทใหญ่ที่ เชื่อมโยง กับสินค้าในบริเวณชายแดนไทย-พม่า ที่บริเวณรัฐฉานตอนใต้ตรงข้ามกับ จังหวัด แม่ฮ่องสอน พบว่า ในช่วง 5 ทศวรรษที่ผ่านมา ภายใต้อการควบคุมของ ผู้กระทำการที่เป็นทั้งรัฐและ ไม่ใช้รัฐทั้งสองฝั่ง ที่สร้างกฎเกณฑ์ในควบคุม กิจกรรมชายแดน นอกจากอำนาจจากโครงสร้าง ดังกล่าว ชุมชนผู้ค้าข้ามแดน หรือชุมชนชายแดนสร้างข้อตกลงและกฎเกณฑ์เพื่อต่อรองกฎเกณฑ์ ของรัฐและอำนวยความสะดวกให้การเคลื่อนย้ายของผู้คนและสินค้าเกิดขึ้นได้

นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นว่า “ระบอบการเคลื่อนย้าย” เกิดขึ้นผสมกับ “ระบอบชายแดน” ผ่าน กฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นโดยรัฐไทย โดยเฉพาะระบบการตรวจตราแบบเผด็จการถึงอัตลักษณ์ของผู้คน พื้นที่ ร่างกาย และสิ่งของสัมภาระ การที่เจ้าหน้าที่ไทยพยายามปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบอุดมการณ์ของ รัฐสมัยใหม่ ย้ำชัดถึงการควบคุมที่แสดงถึงการเมืองของการเคลื่อนย้าย คือ สินค้าบางประเภทเมื่อ ข้ามแดนอาจเป็นอุปสรรคทำให้คนไปต่อไม่ได้ในบางสถานการณ์และเวลา สะท้อนว่าพลวัตการ เคลื่อนย้ายของผู้คนและสินค้าในพื้นที่ชายแดนมีลักษณะวิภาษวิธี (Dialectic) ระหว่างการควบคุม

ชายแดนที่เข้มข้น และการต่อรองในการเคลื่อนย้ายข้ามเขตแดนการเมืองและเขตแดนรัฐชาติ ที่ชุมชนชายแดนเองก็สร้างขึ้นทั้งเชิงรุกและเชิงรับ

งานวิจัยบางส่วนยังสะท้อนให้เห็นถึงการดิ้นรนเพื่อเลื่อนชนชั้นทางสังคมของคนไทยบางกลุ่ม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนย้ายของผู้คนและความเชื่อมโยงที่ไม่ได้เพียงการเชื่อมโยงเชิงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ระหว่างต้นทางกับปลายทางในเชิงพื้นที่ (Spatial Mobility) แต่ยังส่งผลเชิงบวกต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม (Social Mobility) โดยเฉพาะกรณีที่ผู้ย้ายถิ่นประสบความสำเร็จสามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจในครัวเรือนต้นทางได้ ดังเช่นงานของ สร้อยมาศ รุ่งมณี Rungmanee (2014) ศึกษา การเปลี่ยนสถานภาพทางชนชั้นในการย้ายถิ่นข้ามแดนของ แรงงานโดยศึกษาการเคลื่อนย้ายของแรงงานลาวในประเทศไทย พบว่า การจัดชนชั้นทางสังคมบนฐานของการครอบครองปัจจัยการผลิตอาจใช้ไม่ได้ ในกรณีนี้เนื่องจากแรงงานลาวเมื่ออยู่ที่หมู่บ้านต้นทางต่างเป็นเจ้าของที่ดินและต่างสามารถจ้างแรงงานรับจ้างในหมู่บ้านมาเป็นแรงงานในฤดูเพาะปลูก แต่เมื่อพวกเขาเดินทางข้ามแดนมาเป็นแรงงานในประเทศไทย พวกเขากลายเป็นชนชั้นแรงงานและยังถูกกดทับด้วยสถานภาพความเป็นต่างดาว ซึ่งการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงของแรงงานลาวในไทยในกรณีนี้ได้ทำให้ครัวเรือน ในหมู่บ้านต้นทางสามารถเลื่อนชั้นสูงขึ้นผ่านการมีบ้านหลังใหม่ผ่านวัฒนธรรมการบริโภคแบบเมืองและความสามารถในการซื้อที่ดินได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานของ โชคชัย เดชรอด (2546) ซึ่งศึกษา การชำระหนี้เงินกู้เพื่อการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของแรงงานไทย พบว่า แรงงานที่เดินทางกลับจากการไปทำงานต่างประเทศสามารถยกระดับฐานะครอบครัวให้ดีขึ้นในเชิงเศรษฐกิจและสังคม เช่น การมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น ชำระหนี้ได้ สถานภาพของครอบครัวมั่นคง ครอบครัวมีความสุข และได้รับการยอมรับจากชุมชนมากยิ่งขึ้น ตลอดจนมีการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศจากรายได้จำนวนมาก ที่ส่งกลับมายังครอบครัวในประเทศไทย

ประสบการณ์และชีวิตของผู้คนบนเส้นทางของการเคลื่อนย้ายเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ ตลอดจนการดิ้นรนเพื่อการอยู่รอดโดยเฉพาะกลุ่มแรงงานที่มีประสบการณ์เคลื่อนย้ายอยู่บ่อยครั้ง เช่นเดียวกับงานของ มาลี สิทธิเกรียงไกร (2561) ซึ่งศึกษาชีวิตระหว่างการเดินเคลื่อนย้ายของลูกเรือประมง พบว่า ลูกเรือประมงพยายามดิ้นรนแสวงหาอิสรภาพออกจากขบวนการนี้เมื่อได้หลุดรอดไปแล้วยังได้นำชุดประสบการณ์เดิมนี้นี้ไปใช้เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกับตนเอง โดยนำมิติด้าน เวลาและสถานที่มาอธิบายให้เห็นว่า การเคลื่อนย้ายของทุนในอุตสาหกรรมประมงนั้นให้ความสำคัญกับมิติด้านเวลาเพื่อให้การเคลื่อนย้ายของสิ่งของ และทุนดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ลดต้นทุนค่าใช้จ่าย การเคลื่อนย้ายอย่างรวดเร็วนี้บีบคั้นแรงงานจากลูกเรือประมง ทำให้ชีวิตลูกเรือประมงเสมือนเป็นเครื่องจักรทำงานอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม ลูกเรือประมงต่างก็พยายามหนีออกจากการควบคุมของทุนบางคนสามารถหลบหลีกและนำประสบการณ์ตนเองไปใช้เพื่อประโยชน์คนต่อไป งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความหวังของแรงงานที่วาดฝันจากการ

เคลื่อนย้ายเพื่อดันรนเพื่อการยกระดับหรือการมีชีวิตรอดท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ของทุนนิยม บางคนพบกับความสำเร็จแต่ต้องฝ่าฝืนด้วยแรงเสียดทาน สู้ทนไม่เพียงแรงงานที่ทำแต่ต้องพบกับ แรงงานเสียดทานทางการเมืองที่คอยพัดพาผันเปลี่ยนทิศทาง บางส่วนต้องพบความเหลื่อมล้ำกดขี่ ด้วยสถานะที่ผิดกฎหมายในการค้าแรงงาน

ทั้งนี้ ยังมีงานศึกษาเกี่ยวกับการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานย้ายถิ่นที่ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพ จากการทำงานในต่างประเทศซึ่งอาจทำให้เกิดภาวะการหยุดเคลื่อนชั่วคราวได้ เช่นงานของ ดุษฎี อายุวัฒน์ และภัทระ แสนไชยสุริยา (2550) ได้ศึกษา สถานการณ์และประเด็นสุขภาพแรงงานอีสาน พบว่า งานที่แรงงานอีสานทำในต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นประเภทใช้ทักษะระดับล่าง เช่น รับจ้าง ก่อสร้าง ทำงานโรงงาน งานเกษตร เป็นต้น เนื่องจากมีระดับการศึกษาต่ำประกอบกับขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพ และความเสี่ยงจากการทำงาน ทำให้ไม่ใส่ใจระมัดระวังตัวขณะทำงาน จึงมักได้รับ อันตราย โดยเฉพาะงานก่อสร้าง สอดคล้องกับงานของ พร้อมพงษ์ ไพระอ (2556) ซึ่งศึกษา ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ จากการไปทำงานต่างประเทศของแรงงานในตำบลหนอง นาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานเกษตรในประเทศอิสราเอลที่เคย ประสบอุบัติเหตุจากการทำงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เนื่องจากไม่สวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตราย และความเสี่ยงที่จะเจ็บป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจและผิวหนังมากขึ้นจากการใช้สารเคมีในงาน เกษตร งานวิจัยในข้างต้นทำให้เห็นการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานที่ต้องเผชิญแลกด้วยความเสี่ยงในชีวิต อย่างไรก็ดีตาม วิถีของการดิ้นรนของผู้เดินทางไปทำงานแต่ละคนย่อมมีเหตุผลและความหมายที่นิยาม แตกต่างกัน การทำความเข้าใจทั้งในระดับปัจเจกหรือรวมทั้งรัฐเองก็เป็นส่วนสำคัญที่จะก่อให้เกิดการ ดูแลหรือส่งเสริมแรงงานผู้ที่ยืนอยู่นอกเขตพรมแดน หรือนอกเหนือกฎหมายก็ตาม

ในส่วนของบทบาทรัฐกับกลุ่มคนที่มีการเคลื่อนย้าย ที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐที่โดยผ่านการใช้พลังของการเคลื่อนย้าย เครือข่ายทางสังคมและความเป็นชาติ ที่ถูกผนึกรวมเข้าด้วยกัน ดังเช่นงานของ อริญญา ศิริผล (2561) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การเคลื่อนย้ายของ คนจีนกับบทบาทรัฐจีนในศตวรรษที่ 21 พบว่า “การเมืองวัฒนธรรม ข้ามชาติ” (transnational cultural politics) ที่ใช้เครื่องมือทางวัฒนธรรม หลากหลาย ไม่ว่า ความเป็นชนชาติจีนข้ามเขตแดน แนวคิดพันธมิตรแห่งอารยธรรมจีน วาทกรรมจีนรุ่นใหม่ (Xinyimin discourse) ดำเนินไป พร้อมกับ นโยบายอำนาจละมุน (soft power) ส่งเสริมใช้การเคลื่อนย้าย (mobility) ของคนจีนทั้งรุ่นเก่าโพ้น ทะเลและรุ่นใหม่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ “วัฒนธรรมจีน” ให้กลายเป็นยุทธวิธีสร้างความ เจริญเติบโตของ ประเทศจีนให้กลับมาเรืองอำนาจได้ ปฏิบัติการการเมืองวัฒนธรรมข้ามชาติที่รัฐจีน ใช้ในเชิงนโยบายเกิดขึ้น อย่างเข้มข้นหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจขนานใหญ่ตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ปฏิบัติการอันกระตือรือร้นดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า รัฐชาติ สมัยใหม่เช่น รัฐชาตินี้ ไม่ได้ถูกลดทอนอำนาจลงจากพลังโลกาภิวัตน์แต่อย่างใด หากกลับพบการผนวกรวม สร้างสรรค์

และคิดค้นหลากหลาย ยุทธวิธีใช้สภาวะโลกาภิวัตน์และพลังการเคลื่อนย้ายของทุนชุมชนจีนข้ามชาติ พลังของเครือข่ายทางสังคมของเครือข่ายชาวจีนโพ้นทะเลและการเคลื่อนย้ายของคนจีนรุ่นใหม่เป็น เครื่องมือยุทธศาสตร์เชิงนโยบายอย่างดีในการพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างชาติจีนขึ้นมาเรื่องอำนาจอีกครั้ง เช่นเดียวกับงานศึกษาเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคมของคนไทยที่ย้ายถิ่นในงานของ พัทยา เรือนแก้ว (2558) ที่ศึกษาคนไทยและการก่อตัวเป็นชุมชนไทยในสิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม ไต้หวัน และญี่ปุ่น พบว่า คนไทยในประเทศปลายทางไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่ติดต่อ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เริ่มจากปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มเดียวกันเกิดเป็นกลุ่มหรือสังคมย่อย ๆ เฉพาะ กลุ่ม และเมื่อความสัมพันธ์ขยายออกไป หรือมีปฏิสัมพันธ์ข้ามกลุ่ม ก็จะเกิดสังคมที่กว้างออกไป สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวงกว้างของคนไทย ก็คือคนไทยกลุ่มต่าง ๆ สมาคม/ชมรมคนไทยที่ก่อตั้งขึ้นในประเทศปลายทาง นอกจากนี้ความสัมพันธ์ที่ขยายออกไปของคนไทยจากสมาชิกกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง อาจมองได้เป็นลักษณะเครือข่ายของคนไทยในประเทศปลายทางอีกด้วย และหากมองว่าเป็นชุมชน คือ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และความผูกพันต่อกัน การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน คือ การมีพื้นที่ และขอบเขตร่วมร่วมกัน ก็อาจสรุปได้ว่า มีชุมชนไทยเกิดขึ้นในสิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม ไต้หวัน และญี่ปุ่น ดังนั้นจะเห็นว่าเครือข่ายการย้ายถิ่นในฐานะทุนทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการที่จะเคลื่อนย้ายหรือเปลี่ยนแปลงชุดประสบการณ์ของผู้เดินทางได้ และอาจทำให้ความสามารถในการเคลื่อนย้ายของแรงงานนั้นลื่นไหลหรือมีความหนักขึ้น

ในส่วนของ จันทน์ เจริญศรี (2561) ได้ศึกษาเรื่องการเคลื่อนย้ายของแรงงานญี่ปุ่นทักษะสูง ในไทยที่เคลื่อนย้ายผ่านเครือข่ายบริษัท พบว่า แรงงานทักษะสูง สามารถขยายเครือข่ายการกระทำ ข้ามพื้นที่ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องโยกย้าย และในทางกลับกัน แม้เมื่อแรงงาน ทักษะสูงมีการโยกย้ายทางกายภาพ การโยกย้ายนี้ก็มีความแตกต่างจากการย้ายถิ่นเดิม กล่าวคือ แรงงานทักษะสูงมีอำนาจที่จะปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมของประเทศปลายทางได้อย่างมาก จนกระทั่งการย้ายถิ่นของแรงงานกลุ่มนี้อาศัยการปรับตัวน้อยมาก โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับ การย้ายถิ่นของ คนกลุ่มอื่น ๆ ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมน้อยกว่าพวกเขา เพราะแรงงานทักษะสูงเหล่านี้มีความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐาน จากการลงทุนของอุตสาหกรรม ขณะเดียวกันการศึกษาการเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีคุณภาพชีวิตไม่ดีมากนัก ซึ่งดำรงชีวิตผ่านการเคลื่อนที่และมีการนิยามวิถีชีวิตของตนเอง ดังตัวอย่างงานของ บุญเลิศ วิเศษปรีชา (2558) ซึ่งศึกษา วิถีชีวิตของคนไร้บ้านในเมืองมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ผ่านแนวคิดของการเคลื่อนที่ (Mobility) พบว่า วิถีชีวิตของคนไร้บ้านในมะนิลาที่พร้อมจะเคลื่อนย้ายตลอดเวลา เป็นการเคลื่อนที่ที่กลับไปกลับมาระหว่างการมีที่อยู่อาศัยและการเป็นคนไร้บ้านที่ข้างถนน โดยเป็นการใช้ชีวิตเคลื่อนที่ซึ่งมีมิติซับซ้อนทับกันระหว่างการทำงาน กับการพักผ่อนหย่อนใจ แนวคิดดังกล่าวช่วยเปิดให้เห็นมุมมองใหม่แทนที่จะมองคนไร้บ้านในฐานะที่ถูกกดดันบังคับให้เลือกเป็นคนไร้บ้าน มาสู่การ

พิจารณาว่า คนไร้บ้านได้เลือกไลฟ์สไตล์ของชีวิตตนเองที่ไม่ใช่แค่การทำงานเพื่อใช้ชีวิตรอด แต่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจด้วย

ด้านงานศึกษาเกี่ยวกับการตีตราทางสังคมในมิติด้านวัฒนธรรมในสังคมไทย เช่นงาน กมลศ โพรธินิชฐ (2556) ซึ่งศึกษาการทำให้เป็น “ผีปอบ” และการกีดกันทางสังคมในมุมมองของการบริหารความขัดแย้ง และพบว่าทำให้เป็นปอบเป็นลักษณะของการกีดกันทางสังคม ผ่านการตีตราโดยสังคมสร้างชุดความจริงอีกชุดหนึ่งในการผลักให้เป็นอย่างอื่นหรือขีดวง จำกัดพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นให้แคบลง รวมถึงการปองปรามถึงพฤติกรรมอันแปลกประหลาด และประพฤติดนให้อยู่ในครulongที่สังคมอันอารยะพึงกระทำ ทั้งนี้ก็เพื่อรักษาความชอบธรรมของกลุ่มผู้ถืออำนาจหรือผู้ถือแนวคิดกระแสหลักของสังคม และแนวคิดดังกล่าวอาจสร้างความขัดแย้งภายในบุคคล (Intrapersonal Conflict) ให้กับผู้คิดต่างด้วย “การยอมจำนนต่อสังคม แต่ผิดกับตนเอง” เพื่อรักษาสถานะของความปกติที่สังคมยอมรับและปรารถนา โดยเก็บจำความผิดปกติที่สังคมอาจตีตราและผลักไสให้เป็นอย่างอื่น หรือพวกอื่น ที่อาจขยายเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคล (Interpersonal Conflict) หรือความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม (Intergroup Conflict). หากยังคงไม่ได้รับการแก้ไขด้วยวิธีการที่เหมาะสม เช่นเดียวกับงานศึกษาของ อภิมุข สดมพฤกษ์ (2558) ที่ศึกษากระบวนการตีตราทางสังคมที่ทำให้บุคคลกลายเป็นผีปอบ ซึ่งได้ชี้ให้เห็นการกลายเป็นผีปอบของบุคคลที่เกิดมาจากกระบวนการตีตราทางสังคมเป็นกลไกสำคัญ ซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ 1) พฤติกรรมเบี่ยงเบนเริ่มต้นเป็นการกำหนดสถานะทางสังคมให้บุคคลเป็นผู้ต้องสงสัยในการเป็นผีปอบ ซึ่งเป็นผลมาจากคนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบเองหรือมาจากสังคมเป็นผู้กำหนดให้ก็ได้ 2) กระบวนการตีตราทางสังคมเป็นวิธีการที่คนในสังคมใช้กระทำเพื่อควบคุมพฤติกรรม ลงโทษ และกดดันต่อผู้ที่ถูกเชื่อว่าเป็นผีปอบ อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่ทำให้ภาพของการเป็นผีปอบมีความขัดมากขึ้น 3) พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงถาวรเป็นผลมาจากกระบวนการตีตราทางสังคมที่รุนแรงจนมีผลทำให้บุคคลเกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านพฤติกรรม และอารมณ์จนมีความผิดปกติไปอย่างถาวรซึ่งรวมไปถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการยอมรับในการเป็นผีปอบอย่างชัดเจน หรือแม้จะไม่ยอมรับแต่ก็ไม่ได้ตอบโต้กลับด้วยวิธีการใด ๆ จนถูกมองว่าเป็นอีกพฤติกรรมหนึ่งของคนที่เป้นผีปอบด้วย ทั้งนี้ผลการศึกษาดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะของการกีดกันทางสังคมโดยผนวกเรื่องของความเชื่อกับแนวคิดปฏิบัติการทางสังคม และยังมีงานศึกษาอีกส่วนหนึ่งที่ศึกษาการถูกกีดกันทางสังคมหรือภาวะการณเป็นคนชายขอบที่มีปัจจัยจากองค์ประกอบทางสังคม เช่นงานของ อรุษา ภูมิบริรักษ์ (2547) ศึกษาเรื่องภาวะการณกลายเป็นคนชายขอบของผู้ป่วยเอดส์ ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบนั้นก่อรูปมาจากการกระบวนการสร้างวาทกรรมของสังคมต่อโรคเอดส์ โดยวาทกรรมดังกล่าวสร้างขึ้นมาจากปัจจัยทางวัฒนธรรมของสังคม เป็นหลักอันประกอบไปด้วย วัฒนธรรมความสัมพันธ์ทางเพศของชายหญิง ความเชื่อเรื่องบุญกรรม วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่วัฒนธรรมบริโภคนิยม ยังรวมไปถึงการ

ปฏิบัติการของรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ และปฏิบัติการการสร้างวาทกรรมของสื่อมวลชนที่ทำให้โรคเอดส์เป็นโรคที่น่ากลัวความรุนแรง และความตายอันเป็นตัวกำหนด

ในส่วนของงานด้านการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของแรงงานในสถานการณ์ต่าง ๆ มีนักวิชาการที่ได้ศึกษาไว้อย่างน่าสนใจ อาทิ พรวิภา เทตตะวานิช (2556) ได้ศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมของผู้ใช้แรงงานไทยย้ายถิ่น ซึ่งพบว่า การปรับตัวทางวัฒนธรรมของผู้ใช้แรงงานย้ายถิ่น และเป็นแนวทางในการช่วยเหลือผู้ใช้แรงงานย้ายถิ่นที่ไปทำงานต่างประเทศต่อไป มี 7 ประเด็น ได้แก่ 1) แรงจูงใจหลักในการไปทำงานต่างประเทศ ที่มีความคาดหวังถึงรายได้ที่ดีกว่า 2) ภาวะใจเมื่อดึงย้ายถิ่น ที่มีความรู้สึกกังวลถึงครอบครัวและความเป็นอยู่ในต่างประเทศ 3) การประสบกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเมื่อเดินทางถึงประเทศปลายทาง 4) สิ่งรบกวนใจในสภาพแวดล้อมใหม่ ได้แก่ ความคิดถึงบ้านความทุกข์ใจ และความเหน็ดเหนื่อยท้อแท้ 5) การปรับตัวเมื่ออยู่ในวัฒนธรรมใหม่ ด้วยการปรับเจตคติความคิดและจัดการกับสิ่งรบกวนใจ 6) สิ่งเกื้อหนุนในการดำเนินชีวิตในต่างประเทศได้แก่การรวมกลุ่มคนไทยในต่างประเทศ และ 7) รางวัลจากร่างกายในต่างแดน ที่ทำให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และสอดคล้องกับงานของ เซษฐา มุทะหมัด และดำรงศัพันธ์ ใจห้าววิระพงศ์ (2561) ได้ศึกษาการดำรงชีพและการปรับตัวของแรงงานพม่าในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อรองรับเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า แรงงานเหล่านี้พยายามแสวงหาทางเลือกในการดำรงชีพ และการพยายามที่จะปรับไปสู่การทำงานหลายกิจกรรมในเวลาเดียวกัน (Diversification) ในส่วนของการปรับตัวจะพบว่าแรงงานส่วนใหญ่จะปรับตัวภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งการปรับตัวด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มที่ต้องพึ่งพานโยบายและนายจ้างเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่เดียวกันการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรมโดยการพยายามรวมตัวเพื่อสร้างพื้นที่ความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านพื้นที่ทางวัฒนธรรมและประเพณี และการพยายามสร้างพื้นที่เพื่อการต่อรองในสิทธิประโยชน์ในการเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐและนายจ้าง เช่นเดียวกับงานของ วรณา ก้องพลานนท์ (2557) ที่ศึกษาสภาพปัญหาและการปรับตัวของแรงงานไทยย้ายถิ่นรัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย พบว่า แรงงานฝีมือส่วนใหญ่ต้องการหางานใหม่ที่ได้ผลตอบแทน และความมั่นคงกว่าเดิม อีกทั้งเห็นว่าเวลาในการทำงานเหมาะสมกับปริมาณงาน มีการปรับตัวด้านสังคมโดยการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อหัวหน้างานและเพื่อร่วมงาน มีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมนั้น ส่วนแรงงานไร้ฝีมือทำงานไปเรื่อยๆ รับเงินรายวันเพื่อจุนเจือครอบครัว มีการปรับตัวด้านสังคมโดยการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อหัวหน้างานและเพื่อร่วมงาน แต่ด้านวัฒนธรรมไม่ต้องปรับตัวเพราะอยู่กับชุมชนคนวัฒนธรรมและศาสนาเดียวกัน

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาด้านการดำรงชีพหรือการวางยุทธศาสตร์เพื่อความอยู่รอดที่สะท้อนถึงการต่อสู้ดิ้นรนของกลุ่มชนชั้นล่าง เช่น งานของ พัทธนิย์ คำหนัก (2548) ซึ่งศึกษารูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทย พบว่า การต่อสู้ของแรงงานเป็นการตอบโต้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเพื่อให้เกิดความอยู่รอด ด้วยกระบวนการวิธีต่าง ๆ อาทิ การขอเพิ่มค่าตอบแทน การแสดงท่าทีถึงการต่อต้านต่อนายจ้าง การต่อสู้เพื่อไม่ให้ถูกเลิกจ้าง การสร้างอำนาจเพื่อการต่อรองอื่น ๆ เป็นต้น สอดคล้องกับงานของ ลาภบุญ รัตนโชคพานิช (2553) ศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อการดำรงอยู่ของคนจนไร้ที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ผลการวิจัย พบว่า สาเหตุของความยากจนที่คนจนต้องต่อสู้ดิ้นรนเกิดจาก 1) ได้รับโอกาสทางการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา 2) การเสียระเบียบทางสังคมและมีความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจส่งผลให้พบกับความยากลำบากในการดำเนินชีวิตในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัยการประกอบอาชีพ ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพอย่างอื่นที่มีรายได้ดีกว่า และยังส่งผลต่อเนื่องทำให้ไม่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัวได้ นอกจากนี้ยังพบว่าคนจนเหล่านี้ มีภาระหนี้สินล้นพ้นตัว มีปัญหาครอบครัวแตกแยก และบางรายเคยประสบอุบัติเหตุ ส่งผลให้มีอาการเศร้าหมองทางจิตใจ ขาดแคลนทุนประกอบอาชีพและไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีบ้าน เป็นของตนเอง และไม่สามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตลอดจนมีปัญหาสุขภาพ บ่อยครั้งที่รู้สึกน้อยใจในโชคชะตา แต่ไม่มีความอิจฉาริษยาหรือมองโลกในแง่ร้ายทั้งยังไม่ท้อแท้และไม่ต้องการเป็นภาระของสังคม คนเหล่านี้มีเพียงครอบครัวเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นแรงผลักดันให้มีความเข้มแข็งอดทนต่อสู้ชีวิต โดยยังไม่เคยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐแต่อย่างใด เช่นกับงานศึกษาของ มนต์ชัย ผ่องศิริ (2557) ได้ทำการศึกษายุทธศาสตร์การดำรงชีพของไทยพลัดถิ่นคืนถิ่นในสังคมไทย พบว่า ยุทธศาสตร์การดำรงชีพที่ทำให้พวกเขาสามารถอยู่รอดได้ เช่น การดำรงรักษาและเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนไทยพลัดถิ่นเอาไว้ทำให้ยังคงรักษาอัตลักษณ์ สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีและความเป็นไทยเอาไว้ได้อย่างมั่นคง การตั้งรับและหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยง ยอมอดทนอดกลั้นต่อการกดขี่คุกคาม ยอมจ่ายค่าคุ้มครองหลีกเลี่ยง/ป้องกันทหารมาจับลูกสาวด้วยการให้รับแต่งงานตั้งแต่อายุน้อยการดำรงชีพข้ามพรมแดน ยังคงรักษาสายสัมพันธ์ของพี่น้องไทยพลัดถิ่นทั้งในฝั่งไทยและพม่ามีการนำผลผลิตและของป่ามาแลกเปลี่ยนค้าขายสินค้าในฝั่งไทย ในกรณีเจ็บป่วยร้ายแรงก็ข้ามพรมแดนมารับการรักษาพยาบาลในฝั่งไทย มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตน้อยเพื่อให้พึ่งพาทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติและทุนทางสังคมอย่างเข้มข้น โดยพึ่งพาทุนทางกายภาพและทุนทางการเงินไม่มากนัก

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19ของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ : กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี” โดยนำการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มาใช้โดยมีรายละเอียดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

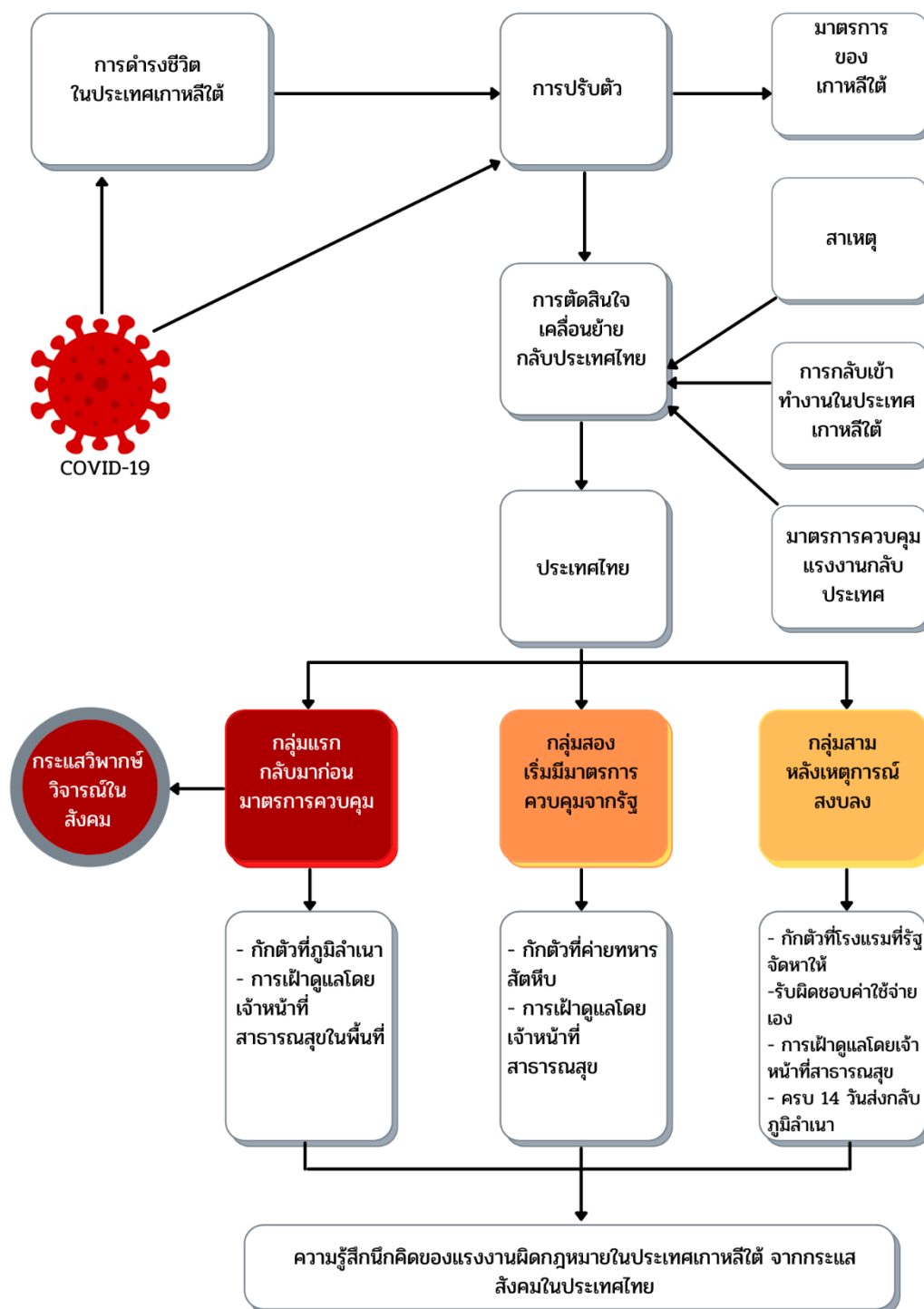
- 3.1 แนวคิดในการวิจัย
- 3.2 การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 แนวคิดในการวิจัย

การกำหนดแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัย และจากการศึกษาทฤษฎี แนวคิดต่าง ๆ และทบทวนวรรณกรรม พบว่า การศึกษาเรื่องราวและประสบการณ์การเคลื่อนย้ายกลับของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้ภายใต้กระบวนการทัศน์ “การเคลื่อนย้ายศึกษา” เพื่อทำความเข้าใจถึงการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดที่มีความสลับซับซ้อนจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ การดำรงชีวิตและปรับตัวเมื่อได้รับข้อมูลการระบาดของไวรัสที่ประเทศเกาหลีใต้ การตัดสินใจในการเดินทางกลับประเทศไทย รวมถึงชุดประสบการณ์ของแรงงานได้พบเจอมากมายทั้งแรงเสียดทานความสามารถในการเคลื่อนย้าย ความเหลื่อมล้ำ การเมืองของการเคลื่อนย้าย ที่เกิดขึ้นระหว่างการเคลื่อนย้ายและความรู้สึกนึกคิดของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ จากกระแสสังคมในประเทศไทย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิทยาศาสตร์การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวคิดในการศึกษา โดยเริ่มจากการศึกษาการดำรงชีวิตอยู่ของแรงงานผิดกฎหมายระหว่างที่ทำงานอยู่ในประเทศเกาหลีใต้ ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ซึ่งมีการระบาดอย่างหนักในเกาหลีใต้ จากนั้นเป็นการศึกษาถึงการปรับตัวของแรงงานขณะที่มีการระบาดของไวรัส รวมทั้งมาตรการของรัฐบาลเกาหลีที่มีต่อแรงงานผิดกฎหมายในประเทศ ตลอดจนการตัดสินใจของแรงงานใน การที่จะเดินทางกลับประเทศไทย เพื่อศึกษาสาเหตุ และความคาดหวังเรื่องการทำงานในอนาคต และนโยบายของรัฐบาลเกาหลีการควบคุมแรงงานเมื่อจะเดินทางที่มีผลต่อความสามารถในการ เคลื่อนของแรงงาน อีกทั้งความรู้สึกนึกคิดระหว่างการเดินทางออกจากเกาหลีใต้

เมื่อแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ เดินทางถึงประเทศไทยซึ่งแรงงานไทยที่เดินทางเข้ามาในประเทศซึ่งมีทั้งหมด 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่เดินทางมาก่อนมาตรการควบคุมของรัฐ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมเนื่องจากมีผู้ที่ให้ความร่วมมือและไม่ให้ความร่วมมือ 2) กลุ่มที่เดินทางมาในช่วงที่เริ่มมาตรการในวันที่ 7 มีนาคม 2562 เวลา 21.00 น. เป็นเที่ยวบินแรกที่ เดินทางมาจากเกาหลีใต้ที่รัฐบาลเริ่มควบคุม 3) กลุ่มเดินทางมาหลังจากกระแสสังคม สงบลงซึ่งรัฐจัด ให้เข้ากักตัวที่โรงแรม แต่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง เมื่อครบกำหนด 14 วัน หากไม่มีอาการติดเชื้อ รัฐจะส่งกลับภูมิลำเนา แต่หากพบว่ามีอาการติดเชื้อจะส่งตัวเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาล จากกลุ่มผู้ เดินทางมาจากประเทศที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ แรงงานได้รับประสบการณ์อะไรจากการกักกันใน สถานที่ต่าง ๆ ที่รัฐกำหนด ไม่ว่าจะเป็นการกักกันที่บ้านในภูมิลำเนา การกักกันในค่ายทหาร รวมทั้งเกิดความรู้สึกอย่างไรต่อแรงเสียดทานทางทัศนคติที่เกิดขึ้นจากกระแสสังคมจนนำมาสู่ความ ขัดแย้งของคนในสังคม ที่เกิดการเดินทางกลับประเทศไทยของแรงงานผิดกฎหมายที่ไปทำงานใน ประเทศเกาหลีใต้จำนวนกว่า 5,000 คน รวมทั้งการเสนอถึงแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทาง สังคมในภาวะวิกฤติในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เพื่อศึกษาความหมายและ ประสบการณ์จากการต่อสู้ดิ้นรนตลอดการเดินทางกลับสู่ประเทศไทย ปัญหาและแนวทางแก้ไขความ ขัดแย้งในสังคมในภาวะวิกฤติการณ์การเคลื่อนย้ายของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้ จึงได้สังเคราะห์แนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 แนวคิดในการวิจัย

3.2 การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดเลือกวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ในรูปแบบของกรณีศึกษา 1 กรณี คือ การศึกษาต่อสู่ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 กรณีศึกษาของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ สาเหตุที่เลือกวิธีการศึกษารูปแบบนี้ เพราะต้องการเจาะลึกข้อมูลเกี่ยวกับความหมาย ความรู้สึกนึกคิด และชุดประสบการณ์การเดินทาง ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมในช่วงภาวะวิกฤติ ซึ่งจังหวัดอุดรธานีเป็นพื้นที่ที่มีการรายงานตัวกลับของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ จำนวนกว่า 500 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่มากอันดับสูงสุดของประเทศ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี, 2563) และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ที่เดินทางกลับประเทศไทยในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เพื่อศึกษาการต่อสู่ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 จากการศึกษากรณีของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้แล้ว รวบรวมข้อมูล จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผล และวิเคราะห์ผล ทั้งนี้การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นการเลือกตามจุดมุ่งหมาย (Purposive Selection) ซึ่งมีจำนวน 18 คน จาก 6 หมู่บ้าน ะละ 3 คน ในการเลือกหมู่บ้านทั้ง 6 หมู่บ้านนั้น พิจารณาจากหมู่บ้านที่มีแรงงานไทยรายงานตัวกลับเข้าพื้นที่มากที่สุด โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มแรงงานไทยที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หมู่บ้านละ 1 คน
2. กลุ่มเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรือเจ้าด้านสาธารณสุขที่ดูแลกลุ่มแรงงานไทยที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หมู่บ้านละ 1 คน
3. กลุ่มชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงแรงงานที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หมู่บ้านละ 1 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1. ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ซึ่งมีคำถามเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสอบถามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.3.2. การสร้างเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีการสร้างลำดับขั้นตอนของเครื่องมือในการวิจัย โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย โดยศึกษาจากหนังสือ เอกสาร บทความวิชาการ รายงานการประชุม ข่าวหนังสือพิมพ์ ข่าวออนไลน์ แลบบันทึกลงเสียงการประชุม ที่นำเสนอแนวคิดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ เอกสารนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลโซเชียลมีเดียเพื่อศึกษา และนำมาจัดหมวดหมู่เพื่อเป็นแนวทางในการตั้งคำถาม
- 2) กำหนดกรอบเครื่องมือในการวิจัยจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย
- 3) เสนอเครื่องมือต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องและให้คำแนะนำ
- 4) จัดทำแบบสัมภาษณ์ที่ประกอบไปด้วย คำถามที่ต้องการวิจัย ได้แก่ การปรับตัวของแรงงานไทย มาตรการของประเทศไทยและประเทศเกาหลีใต้ในการรองรับและช่วยเหลือแรงงานไทยผิดกฎหมาย ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการรับมือจากการระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ของแรงงานผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ โดยใช้ชุดคำถามถึงโครงสร้างในลักษณะคำถามปลายเปิด พร้อมทั้งประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการหลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและรอบลึก โดยใช้อุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง โทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 ลักษณะ (ภายใต้เงื่อนไขตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ที่ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการฯ) คือ

3.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และเคยร่วมงานกับชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่แล้ว ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ต้องการศึกษา เพราะไม่มีการจำกัดประเด็นคำตอบ ไม่มีการกำหนดเวลาสนทนาที่แน่นอน ทั้งนี้ตามความเหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในการสนทนาในขณะนั้น โดยแบ่งลักษณะการสัมภาษณ์เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

3.4.1.1 แบบเปิดกว้าง ไม่จำกัดคำตอบ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้สัมภาษณ์มีอิสระที่จะอธิบายแนวความคิดของตนไปได้อย่างอิสระ มีความรู้สึกเป็นธรรมชาติ

3.4.1.2 แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) หรือแบบมีจุดสนใจเฉพาะเพื่อค้นหาข้อมูลที่มีความน่าสนใจ และหันความสนใจของผู้สัมภาษณ์เข้ามาสู่จุดที่ตั้งไว้โดยไม่ปล่อยให้ผู้ให้สัมภาษณ์หันเหไปสนทนาในเรื่องอื่น ๆ

3.4.2 การรวบรวมจากเอกสาร

การเก็บรวบรวมจากเอกสารนั้น เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา ทั้งแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวจะส่งผลให้สามารถนำแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และช่วยในการลงพื้นที่ศึกษาจริง ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาข้อมูลเอกสารขั้นต้นและเอกสารรอง เช่น บทความ เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ รวมไปถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเบื้องต้น และข้อมูลต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายให้ครอบคลุมกับเนื้อหาที่ต้องการอย่างครบถ้วน

3.4.3 การวิเคราะห์หลังปฏิบัติ (After Action Review: AAR)

เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการเรียบเรียงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับสิ่งที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบ รวมถึงความรู้สึกต่าง ๆ ที่ได้รับขณะที่ทำการสัมภาษณ์เพื่อเป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับการถอดบทเรียน โดยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Method) คือ

3.4.3.1 ตรวจสอบแหล่งข้อมูลจากต่างเวลา โดยสังเกตและสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างเวลากันตรวจสอบแหล่งข้อมูลจากต่างสถานที่ รวมทั้งสังเกตและสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างสถานที่กัน

3.4.3.2 ตรวจสอบแหล่งข้อมูลจากแหล่งบุคคล โดยสังเกตและสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ในการพิจารณาถึงความเพียงพอของข้อมูล ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ความถูกต้องของข้อมูล เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก และให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีความเที่ยงตรงรอบด้านด้วยการสัมภาษณ์ข้อมูลที่ได้หรือจนข้อมูลอิ่มตัวจึงยุติการสัมภาษณ์ (ชาย โพธิ์สิตา, 2554)

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 การถอดความบันทึกเสียงของการสัมภาษณ์ออกมาเป็นภาษาเขียน รวมทั้งทบทวนความถูกต้องกับเสียงบันทึกเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการถอดความและศึกษาทำความเข้าใจเพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดประเด็นความคิด วิเคราะห์ประเด็นสำคัญแล้วเขียนพรรณนา ซึ่งจะต้องกระทำโดยคำนึงถึงความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ของข้อมูลเป็นหลัก

3.5.2 สังเคราะห์ข้อมูลทั่วไปอย่างเป็นระบบร่วมกับการวิเคราะห์หลังปฏิบัติ (After Action Review: AAR)

3.5.3 นำข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบแล้วมาจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ โดยแยกแยะข้อมูลเป็นกลุ่มตามประเภท ถอดรหัสตีความใช้แนวคิดในการเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และได้ทำการวิเคราะห์ซ้ำกลับไปกลับมาจนแน่ใจว่าข้อมูลที่ได้ น่าเชื่อถือ และเที่ยงตรง ทั้งนี้โดยตั้งอยู่บนความถูกต้อง ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบในการทำวิจัย หลังจากนั้นทำการนำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์เรียบร้อยแล้วมา เรียบเรียง พร้อมนำเสนอผลงานวิจัยโดยวิธีการพรรณนาเสนอผ่านภาพ ข้อความเหตุการณ์ แผนภาพ ตาราง ออกมาในรูปรายงานการวิจัย (พจนี เทียมศักดิ์, 2543)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

บทนี้เป็นการวิเคราะห์ประสบการณ์และเรื่องเล่า ความรู้สึกนึกคิดของแรงงาน คนในชุมชน และเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่ม “แรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้” ทั้งในช่วงที่อาศัยอยู่ในเกาหลีใต้ทั้งช่วงก่อนและเริ่มมีการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ไปจนถึงการตัดสินใจเดินทางกลับประเทศไทยเพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานผ่าน การเคลื่อนที่ห่วงโซาของแรงงาน ในส่วนของกลุ่มคนในชุมชนและเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขเป็น การสะท้อนถึงความรู้สึกของการอยู่ร่วมกันภายใต้สถานการณ์ที่มีความบอบบางทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ความรู้สึก โดยการหยิบยกประสบการณ์ชีวิตและความรู้สึกนึกคิดของทั้งสามกลุ่มมานำเสนอเรียงร้อย ซึ่งมีทั้งส่วนที่เป็นเรื่องเล่า ส่วนนำเสนอข้อค้นพบจากการศึกษา และส่วนที่เป็นคำพูดซึ่งเป็นภาษาถิ่น (อีสาน) เพื่อให้เข้าถึงบรรยากาศและความรู้สึกของการให้ข้อมูล สำหรับเนื้อหาที่จะนำเสนอในบทนี้ สามารถแบ่งออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 4.1 บริบทการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในประเทศเกาหลีใต้และประเทศไทย
- 4.2 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
- 4.3 ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้
- 4.4 การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายเมื่อ COVID-19 ระบาดหนักใน เกาหลีใต้
- 4.5 การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้ เมื่อกลับประเทศไทย ช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19

4.1 บริบทการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในประเทศเกาหลีใต้และประเทศไทย

การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในประเทศเกาหลีใต้นั้น พบว่า ประเทศเกาหลีใต้เกาหลีใต้มีผู้ติดเชื้อเกือบ 5,000 คน เป็นการระบาดที่ใหญ่ที่สุดนอกประเทศจีน ผู้ติดเชื้อรายแรกของการระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 ในประเทศเกาหลีใต้ ได้รับการประกาศเมื่อวันที่ 20

มกราคม พ.ศ. 2563 วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2563 จำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอีก 20 คน และวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2563 เพิ่มขึ้นอีก 53 คน ทำให้มีผู้ติดเชื้อรวมขณะนั้นที่ 104 คน ตามการรายงานของศูนย์ป้องกันและควบคุมโรคแห่งเกาหลีใต้ (KCDC) ผู้ป่วยรายใหม่ส่วนมากมาจาก "ผู้ป่วยรายที่ 31" ซึ่งเข้าร่วมชุมนุมที่โบสถ์ชินช็อนจีในแทกู เมื่อวันที่ 23 ก.พ. นายมุน แจ อิน ประธานาธิบดีเกาหลีใต้ ประกาศยกระดับการเตือนภัยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 เป็นระดับสูงสุด หลังพบผู้ป่วยเสียชีวิตเพิ่มเป็น 4 คน และผู้ติดเชื้อรายใหม่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เมืองแทกู ทางภาคใต้ของประเทศ ขณะที่กระทรวงสาธารณสุขเกาหลีใต้ ยืนยันจำนวนผู้ติดเชื้อไวรัสเพิ่มจาก 433 คน กลายเป็น 602 คน ในจำนวนนี้ 309 คน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มคริสต์นิกายชินช็อนจี ในเมืองแทกู ซึ่งนายควอน ยัง จิน นายกเทศมนตรีเมืองแทกู ได้เรียกร้องให้สมาชิกกลุ่มชินช็อนจี รับผิดชอบต่อและเข้ารับการตรวจสุขภาพเป็นการด่วนเพื่อป้องกันการระบาดของไวรัส (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสในเมืองแทกู และคยองซังเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 มีจำนวนของผู้ติดเชื้อไวรัสเพิ่มขึ้นทุกวัน ส่งผลให้แรงงานไทยในประเทศเกาหลีใต้เริ่มทยอยรายงานตัวเพื่อขอเดินทางกลับ โดยกระทรวงแรงงานรายงานว่าแรงงานไทยที่เดินทางกลับจากประเทศเสี่ยงต่อการติดเชื้อและแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) รายงานว่าตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2562 ถึงวันที่ 1 มีนาคม 2563 มีคนไทยที่อยู่เกินวีซ่าแจ้งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเกาหลีใต้ เป็นการสมัครใจขอเดินทางกลับ จำนวน 5,248 คน โดย 4,727 คน เดินทางกลับไทยมาแล้ว (Workpoint News, 2563)

ในส่วนของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในประเทศไทยนั้น พบว่า การระบาดทั่วของ COVID-19 ในประเทศไทย ดำเนินอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 โดยเป็นประเทศที่มีผู้ป่วยยืนยันรายแรกนอกประเทศจีน การคัดกรองผู้เดินทางเข้าประเทศพบผู้ป่วยประปรายตลอดเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นผู้ที่เดินทางมาจากหรือเป็นผู้พำนักอยู่ในประเทศจีนแทบทั้งสิ้น การแพร่เชื้อท้องถิ่นที่มีรายงานรายแรกมีการยืนยันเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2563 จำนวนผู้ป่วยยังมีน้อยตลอดเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 โดยมีผู้ป่วยยืนยัน 40 รายเมื่อสิ้นเดือน แต่จำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นมากในกลางเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 ซึ่งมีการระบุสาเหตุจากกลุ่มการแพร่เชื้อจากหลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มใหญ่สุดเกิดขึ้นในการแข่งขันมวยไทย ณ สนามมวยเวทีลุมพินี เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2563 ผู้ป่วยยืนยันแล้วเพิ่มเกิน 100 คนต่อวัน ในอีก 1 สัปดาห์ต่อมาและแพร่กระจายไปเรื่อย ๆ จนทั่วประเทศ

จากข้อมูลการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์กันในเรื่องของการตัดสินใจและการเดินทางออกจากประเทศที่มีความเสี่ยงสูงอย่างเกาหลีใต้ และกลับมายังประเทศภูมิลำเนาที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อต่ำซึ่งนับว่าเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อน้อย ทั้งยังเป็นบ้านเกิด

เมืองนอนที่มีความครอบคลุมคอยดูแลหากกลับไปกักตัวที่ประเทศตนเอง ดังข้อมูลในตารางที่ 4.1 ซึ่งจะเปรียบเทียบให้เห็นความสัมพันธ์ของเวลา สถานการณ์ และการตัดสินใจที่มีผลต่อการเคลื่อนย้ายของแรงงาน

ตารางที่ 4.1 ตารางเปรียบเทียบสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ระหว่างประเทศเกาหลีใต้กับประเทศไทยในแต่ละสัปดาห์นับตั้งแต่ 31 มกราคม 2563 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2563 ข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค ดังนี้

วัน เดือน ปี	จำนวนของผู้ติดเชื้อไวรัส COVID-19 สะสม	
	ประเทศเกาหลีใต้	ประเทศไทย
31 มกราคม 2563	7	19
7 กุมภาพันธ์ 2563	24	25
14 กุมภาพันธ์ 2563	28	33
21 กุมภาพันธ์ 2563	204	35
28 กุมภาพันธ์ 2563	2,337*	41
6 มีนาคม 2563	6,593	48
13 มีนาคม 2563	7,979	75
20 มีนาคม 2563	8,652	322
27 มีนาคม 2563	9,332	1,136*
4 เมษายน 2563	9,530	2,067
9 เมษายน 2563	10,420	2,423
16 เมษายน 2563	10,649	2,672
23 เมษายน 2563	10,744	2,839
30 เมษายน 2563	10,810	2,954

แหล่งที่มา: (กรมควบคุมโรค, 2563)

หมายเหตุ ช่วงเวลาที่มีการยืนยันผู้ติดเชื้อสูงอย่างก้าวกระโดดของแต่ละประเทศ

จากตารางชี้ให้เห็นว่าการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ในประเทศเกาหลีใต้มีจำนวนผู้ติดเชื้อไวรัสอย่างก้าวกระโดดในเวลาเพียง 1 สัปดาห์จากวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 ถึง วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563 ด้วยจำนวนที่เพิ่มขึ้นถึง 10 เท่า ขณะเดียวกันประเทศไทยมีผู้ติดเชื้อเพียงหลักสิบคน ดังนั้นสถานการณ์ที่ประเทศเกาหลีใต้ที่มีความรุนแรงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสที่มากกว่า

ประเทศไทย จึงเป็นอีกหนึ่งแรงงานพลัดที่ทำให้แรงงานไทยในประเทศเกาหลีใต้เกิดความหวั่นวิตกต่อความปลอดภัยในชีวิตจึงตัดสินใจเดินทางกลับมายังประเทศไทยในช่วงต้นเดือนมีนาคม 2563 อย่างไรก็ตาม การเดินทางมายังประเทศไทยนั้น ต้องผ่านมาตรการควบคุมของเกาหลีใต้ สายการบิน จนมาถึงการคัดกรองของไทย ดังนั้นทุกคนที่มาจากที่ดังกล่าว จะต้องถูกควบคุม 14 วัน เพื่อลดการแพร่กระจายไปในพื้นที่ต่าง ๆ ส่วนผู้ที่เดินทางกลับจากเมืองอื่น ๆ ของเกาหลีใต้ จะส่งตัวไปยังโรงพยาบาลเพื่อตรวจเชื้ออาการ และกักตัวไว้ ส่วนผู้ที่ไม่มีไข้จะส่งไปยังพื้นที่ควบคุมตามภูมิลำเนาเป็นเวลา 14 วัน โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการจัดการสถานที่และดูแลตรวจสุขภาพ (Workpoint News, 2563)

4.2 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้จำนวนทั้งสิ้น 18 คน จาก 6 หมู่บ้าน ๆ ละ 3 คน ประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรงงานไทยที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หมู่บ้านละ 1 คน อีกกลุ่มคือเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรือเจ้าด้านสาธารณสุขที่ดูแลกลุ่มแรงงานไทยที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หมู่บ้านละ 1 คน และกลุ่มชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงแรงงานที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หมู่บ้านละ 1 คน โดยมีรายละเอียดข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	11	61.1
หญิง	7	38.9
รวม	18	100.0

จากตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 61.1 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 38.9

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
21 - 40 ปี	15	83.3
41 - 60 ปี	3	16.7
รวม	18	100.0

จากตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่อายุระหว่าง 21 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 83.3 และอายุ 41-60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 16.7

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	4	22.2
มัธยมศึกษา	9	50.0
อนุปริญญา	1	5.6
ปริญญาตรีขึ้นไป	4	22.2
รวม	18	100.0

จากตารางที่ 4.4 แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาเป็นระดับประถมศึกษาและระดับปริญญาตรีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 22.2 และระดับอนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 5.6

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000 บาท	8	44.4
10,000-15,000 บาท	1	5.6
15,000-20,000 บาท	3	16.6
20,000 บาทขึ้นไป	6	33.4
รวม	18	100.0

จากตารางที่ 4.5 แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 44.4 รองลงมา รายได้ต่อเดือน 20,000 บาทขึ้นไป (กลุ่มแรงงานไทยในเกาหลี) คิดเป็นร้อยละ 33.4 รายได้ต่อเดือน 15,000-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.6 และรายได้ต่อเดือน 10,000-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.6

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกตามการอาชีพ (ปัจจุบัน)

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกร	11	61.2
รับจ้าง	3	16.6
รับราชการ	3	16.6
ธุรกิจส่วนตัว	1	5.6
รวม	18	100.00

จากตารางที่ 4.6 แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 61.2 รองลงมาเป็นอาชีพรับจ้างและรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 16.6 และธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 5.6

4.3 ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้

ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานไทยที่ไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้มีหลากหลายแง่มุมที่น่าสนใจซึ่งสะท้อนถึงการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเคลื่อนย้ายจากภูมิภาคนาสุฟพื้นที่ต่างดินแดน โดยมีทั้งกลุ่มที่ต้องต่อสู้อย่างยากลำบาก และกลุ่มที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจากการศึกษามีหลายประสบการณ์ที่มีความคล้ายคลึงกันจึงได้หยิบยกประสบการณ์ของแรงงานเพื่อเล่าให้เห็นภาพของการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ตนและคนทางบ้านนั้นอยู่รอด โดยเริ่มตั้งแต่ภูมิหลังไปจนกระทั่งชีวิตการทำงานในประเทศเกาหลีใต้

4.3.1 “ซุมผีโสดาย”: การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้

นายเอ (นามสมมติ) อายุ 36 ปี เป็นคนชนบทที่ประกอบอาชีพเกษตรกรทำนาซึ่งเป็นอาชีพตั้งแต่รุ่นพ่อ เมื่อเขาเรียนหนังสือจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากนั้นไม่ได้ทำการศึกษาต่อ “บ่ได้เรียนหนังสือ ทุกข์ยาก ต้องค้าแสง” เขาเองช่วยทางบ้านทำนามาโดยตลอดจนกระทั่งต้องหยุดชะงักไปเนื่องจากตัวเขาเองจับได้ใบแดงเป็นทหารเกณฑ์อยู่ 2 ปี ชีวิตของเขาอยู่บนเส้นทางของแรงงานเคลื่อนที่นับจากวันที่ปลดทหาร โดยการไปทำงานด้านการเกษตรที่อิสราเอลเมื่อปี 2007 เป็นเวลา 5 ปี 3 เดือน เขาได้เงินสะสมจากการไปทำงานต่างประเทศและกลับมาลงทุนทำธุรกิจนายหน้าขายที่ดิน ทั้งนำเงินอีกหนึ่งส่วนมาแต่งงานกับภรรยาของเขา แต่การลงทุนทำธุรกิจของเขานั้นไม่ทำให้มีเงินเก็บเหมือนไปทำงานต่างประเทศ เพียงพอแค่ยังชีพ รวมทั้งยังมองว่าการทำธุรกิจนั้นมีความเสี่ยง (นายเอ, การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

ประสบการณ์ไปทำงานที่เกาหลีใต้ของเอ เริ่มขึ้นด้วยเหตุผลที่ว่า “อยากได้เงินเป็นก้อน” เขาตัดสินใจเดินทางเมื่อปี ค.ศ. 2014 พร้อมกับภรรยา ผ่านคำแนะนำของญาติที่อยู่ประเทศเกาหลีใต้อยู่แล้ว โดยชี้แนะว่าให้เดินทางในช่วงที่ประเทศเกาหลีใต้เป็นเจ้าภาพเอเชียนเกมส์ โดยการแฝงตัวเป็นนักท่องเที่ยวเข้าไปเพราะการตรวจคนเข้าเมืองในขณะนั้นไม่มีความเข้มงวดมากนัก อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่เพียงแค่เขาคนเดียวที่หาโอกาสนั้นมีแรงงานไทยจำนวนมากที่เข้าไปในประเทศเกาหลีใต้ในช่วงนั้นเพื่อไปหางานทำอาจเรียกได้ว่า แรงงานจำนวนมากกว่างานที่มี เขาจึงพยายามที่จะไม่เลือกงานมากขอให้มีงานทำ จึงได้งานด้านการเกษตรบนเขาติตชายแดนประเทศเกาหลีเหนือติดกับค่ายทหาร ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...กะย่อนว่าอยากได้เงินก้อนนี้ละ ญาติเขาผู้อยู่ทางพุนเฝ้าสูฟังว่าเงินดี ให้เข้าไป ช่วงเขาแข่งกีฬาจึงลีเข้าง่าย แต่มันกะบ่แม่นแต่เฮาเนาะที่อยากไปหาเงิน คนอื่นกะไปหลาย คนหลายงานกะบ่มี งานหยั่งกะได้เฮ็ดก่อน เขาเลยส่งไปเฮ็ดเกษตรอยู่ชายแดนติดกับเกาหลี เหนือเลาะค่ายทหารเขาพุนละ...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

ขณะเดียวเขาได้เล่าถึงความภาคภูมิใจที่ไปทำงานเกาหลีใต้ได้ แต่ในอีกด้านหนึ่ง เขาได้เล่าถึงความยากลำบากขณะไปทำงานอย่างผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ที่เขาต้องเผชิญ ทั้งด้านสภาพอากาศที่หนาวเหน็บ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ต้องเอาใจนายจ้างที่สื่อสารไม่ได้ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้หลบซ่อนตัวจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐของเกาหลีใต้เนื่องจากนายจ้างจัดการให้ ตนก็ยังมีความหวาดหวั่นต่อการจับกุมไม่น้อยเช่นเดิม รวมทั้งสวัสดิการที่ไม่เอื้อต่อกลุ่มแรงงานผิดกฎหมาย เพราะเขาเองก็เคยเจ็บป่วยอยู่ 1 ครั้ง และต้องรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล สิ่งที่เขากังวลในช่วงแรกของการจะรักษา คือ การถูกเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลจับส่งกลับประเทศไทย แต่เมื่อลองสอบถามเพื่อคนไทยด้วยกันพบว่าทางโรงพยาบาลจะไม่แจ้งเจ้าหน้าที่ที่มาจับกุมแม้เป็นแรงงานผิดกฎหมายเข้าไปรักษาตัว ถึงกระนั้นสิ่งที่เขาเป็นกังวลมากกว่านั้นคือค่าใช้จ่ายจากการเข้ารักษาพยาบาล ซึ่งก็เป็นดังที่เขาคาดการณ์เขาหมดเงินไปกับการรักษาพยาบาลในครั้งนั้นจำนวนหลายหมื่นบาท นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

เอ ได้นิยามช่วงชีวิตขณะที่ทำงานที่เกาหลีใต้ของเขาว่า “โศดายคักทำงานบ่หยุดบ่เซา” เพราะต้องทำงานวันหนึ่งหลายชั่วโมง อย่างน้อยที่เขาต้องทำงานคือวันละ 12 ชั่วโมงรวมโอทีที่เขาต้องพยายามทำงานให้หนักเพราะเขาเองมีครอบครัวที่ต้องเลี้ยงดูรับผิดชอบค่าใช้จ่ายอยู่ทางบ้าน ทั้งพ่อ แม่ และลูกที่อายุได้เพียง 1 ขวบ ในช่วงแรกของการหางานเขาและภรรยาต้องอยู่และทำงานกันคนละที่ เนื่องจากบางสถานที่ไม่ต้องการแรงงานหญิงจำเป็นที่จะต้องแยกกันไปทำงานเพื่อหารายได้ทั้งสองทาง ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...ไปใหม่ ๆ เฮากับเมียกะบ่ได้อยู่ร่วมกันแยกกันอยู่บางหม่องเขาบ่เองผู้หญิง แต่ละคนเฮ็ดงานโศดายบ่ได้หยุดได้เซาพุนละ อย่างน้อยมีอละ 12 ชั่วโมงรวมโอ อุดเออนันแล้วพ่อแม่ ลูกสาวกะยังน้อย ทำกินอยู่ได้...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

เอและภรรยาพยายามปรับตัวโดยมีการเปลี่ยนงานที่เหมาะสมกับตนเอง ตามความพึงพอใจ เพราะเริ่มรู้แนวทางการเอาตัวรอดจากการเป็นแรงงานผิดกฎหมายในเกาหลีใต้ เขาเริ่มเรียนรู้ที่จะหาที่ทำงานไปเรื่อย ๆ หาเพื่อนคนไทยเพื่อการพบปะสังสรรค์เพื่อถามไถ่สารทุกข์สุกดิบ

กัน รวมทั้งการเรียนรู้เรื่องแนวทางการหลบหนีเจ้าที่ตรวจคนเข้าเมือง และยังสามารถอธิบายได้ว่า เจ้าหน้าที่จะลงตรวจช่วงไหน เวลาไหน อีกทั้งภรรยาเขาเองที่เริ่มสามารถที่จะสื่อสารภาษาเกาหลีได้ และมีการสื่อสารกับนายจ้างได้ทำให้ชีวิตในเกาหลีได้เริ่มดีขึ้นเป็นลำดับ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...อยู่ไปกะเริ่มปรับปรับโตเห็นลู่ทาง เปลี่ยนงานไปเรื่อยตามความมัก หาหมู่คนไทยให้ พอได้เฝ้าจากินเหล้ากันถามข่าวกัน ส่วนเรื่อง ตม. เขารู้เปิดว่าเขาสืงตรวจจายมได้ เวลาได้อีกอย่างเมียเขาเฝ้าภาษาเขาได้มันกะบอกนายจ้างช่วยนำ...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

เช่นเดียวกับ นายซี (นามสมมติ) อายุ 40 ปี จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทางบ้านประกอบอาชีพรับจ้างไม่มีที่ดินทำกินมีเพียงบ้านพักอาศัย หลังจากที่ย้ายมาเริ่มออกเดินทางไปทำงานในเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพมหานครบ้าง ชลบุรีบ้าง ตามนิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ อยู่เป็นเวลา 5 ปี เขาสามารถเก็บออมเงินได้จำนวนหนึ่ง จนกระทั่งเขาเองสามารถที่จะแต่งงานกับภรรยาของเขาซึ่งอยู่กินกันมาสองปี ซึ่งต่างคนต่างประกอบอาชีพเป็นพนักงานโรงงาน จนในปี 2558 เขาได้ปรึกษากับพ่อแม่และภรรยาในการจะขอไปค้าแรงงานที่เกาหลีใต้เพื่อที่จะเก็บเงินในการสร้างบ้านใหม่ เขาตัดสินใจเงินจากจากญาติจำนวน 200,000 บาท โดยการเอาโฉนดที่ดินไปจำนองกับญาติ เพื่อนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการที่จะเดินทางไปทำงานในเกาหลี ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายซี

“...ไปอยู่กรุงเทพฯ 5 ปี ได้แต่เงินแต่เมียแล้วกะทำงานอยู่นั่นละ จนปี 58 มั่งอ้ายไปกู้เงินป่าเอาไปดินไปจำนองเขาเอาเงินมาสองแสนเป็นค่าเดินทางไปทำงานเกาหลีเพื่อที่สืเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ได้...” นายซี (การสัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563)

การต่อสู้ดิ้นรนของชีวิตซี ในเกาหลีใต้เป็นไปตามที่เขาวางแผนตั้งแต่เรื่องการเดินทางเข้าประเทศที่มีการประสานกับเครือข่ายญาติที่อาศัยอยู่ในเกาหลีมาก่อน และได้งานทำซึ่งเป็นงานด้านการเกษตรซึ่งทำงานอย่างหนักทำงาน 12-14 ชั่วโมงต่อวัน อย่างไรก็ตามเขาเองนั้นกล่าวว่า “ทุกวันเวลานาที่นั่นมีค่าต้องรีบเร่งเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ให้ได้มากที่สุด” นั่นคือ สิ่งที่เขาคิดในขณะที่ได้ทำงานในเกาหลีใต้ รายได้อยู่ประมาณ 30,000-35,000 บาท เขามองว่ายังไม่เพียงพอที่จะสามารถตั้งตัวได้ ทั้งนี้เขาเองมีการเปลี่ยนงานบ่อยครั้งแต่งงานส่วนใหญ่ยังเป็นงานด้านการเกษตรแต่เขาพิจารณาที่ค่าตอบแทน และสวัสดิการด้านอื่น ๆ ที่นายจ้างมอบให้ อาทิ ที่พัก วันหยุดประจำปีค่าจ้างเงินโบนัส รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือเมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองออกตรวจพื้นที่ต้องมีการแจ้งเตือน ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายซี

“...เรามีพี่น้องอยู่ทางฟูน ค่ะเจ้าไปอยู่หลายปี เพิ่นกะหางาน เดินเรื่องให้ แต่งงาน ช่วงแรกมันหนัก เงินกะบ่ได้หลายปานได้ เฮ็ดงานอยู่เกาหลีต้องเบ่งเรื่องเงินค่าแรง ที่พัก เจ้านายใจดีบ่ เพราะคนเกาหลีมันเอาใจยากคัก เรื่องเฮ็ดงานเฮาอาศัยเฮ็ดโอเอจั่งได้กะสิได้ เฮ็ดแล้ว ฟาวเก็บกำเอาผลประโยชน์ให้ได้หลายได้เร็วที่สุด สิได้เมื่อบ้านตัว...” นายซี (การสัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563)

การโศกตายหรือเสี่ยงชีวิตของซี เกิดขึ้นบ่อยครั้งเนื่องจากสถานะที่เป็นแรงงานผิดกฎหมายซึ่งจะต้องมีการหลบซ่อนตัวเมื่อมีเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองลงพื้นที่ตรวจในสถานที่ต่าง ๆ ต้องวิ่งไปหลบในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้โดยนายจ้าง บางครั้งขณะที่เขากำลังทานอาหาร อาบน้ำ ต้องรีบวิ่งให้เร็วที่สุดเพื่อเอาตัวรอดจากการจับกุม แต่ความเสี่ยงที่ซึกัลวามากที่สุดคือ การโดนส่งตัวกลับประเทศทั้งที่ยังไม่หมดหนี้หรือไม่มีเงินเก็บเพียงพอตามที่ต้องการ เพราะความตั้งใจของการมาทำงานที่เกาหลีได้นั้นก็เพื่อที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ดังนั้นเขาจึงกล่าวว่าการมาทำงานที่ประเทศเกาหลีได้แบบผิดกฎหมายไม่ต่างอะไรกับการเสี่ยงดวงซื้อหวย บางคนนั้นได้ที่ทำงานดี เงินเดือนสูง สวัสดิการดี ในทางตรงกันข้ามยังมีบางคนที่ไม่ได้โชคดังที่กล่าว อย่างไรก็ตามทางออกคือการวางแผนที่ดีก่อนการเดินทาง โดยอาศัยเครือข่ายทางสังคมในการที่จะคอยให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนการคัดกรองงานที่เหมาะสมตรงกับความต้องการของแรงงาน ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายซี

“...อันซุม ตม.มาตรวจบางทีอะกินข้าวอยู่กะได้แล่น อาบน้ำอยู่กะแล่น ไปลี้ม่องที่ นายจ้างเขาเตรียมไว้ให้นั่นละ แนวน่านกะย่านว่าเขาจับกลับประเทศตั้งแต่ใช้หนี้บ่เบ็ดแล้วสิ ไปหาไสมาใช้หนี้เขาแล้วค้นอยู่ไทย มาทำงานกะส่ำซื้อเลข ดวงดีกะได้งานดีเงินดี ดวงซวยกะต้องหาไปเรื่อย ๆ ซวยกว่านั้นคือถิกจับกลับไทย แต่ว่าส่วนใหญ่ริเฮาเองที่รอดมาได้สุ่มื้อนี้ เปลี่ยนงานหลายนม่องไปม่องที่เขาเอาคู่ผัวเมีย หาเบ่งงานนำเฟสบุ๊คที่เขาประกาศหาคนงาน แต่ว่างานสุดท้ายก่อนกลับไทยกะยังอยู่กับงานเกษตร แต่กะเงินดี สวัสดิการดี นายจ้างกะดี แต่คือว่าละย่านตายกะกลับบ้านเฮา...” นายซี (การสัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563)

สำหรับซีแล้วนั้นการให้ความสำคัญเรื่องความสัมพันธ์กับครอบครัวคือสิ่งสำคัญ เพราะเขาเองเพิ่งแต่งงานได้ไม่นาน ดังนั้น เขาจึงให้ภรรยาเดินทางตามไปทำงานที่เกาหลีได้ด้วยกัน โดยให้เหตุผลว่าจะช่วยกันหาเงินรีบเก็บ รีบกลับบ้าน เหนือสิ่งอื่นใดเขามีความกังวลเรื่องความสัมพันธ์ที่จะเป็นดังคู่อื่น ๆ ที่ต้องเลิกราระหว่างที่ตนนั้นไปทำงานต่างประเทศ แม้ว่าก่อนหน้านี้จะรักษาความสัมพันธ์ผ่านทางโทรศัพท์มือถือและราบรินดี อย่างไรก็ตาม เมื่อมาทำงานที่เกาหลีได้การจ้างงานของนายจ้างในบางแห่งนั้นไม่ต้องการแรงงานหญิง ในช่วงแรกที่มีการเปลี่ยนงานหรือหางาน

ใหม่นั้น ทั้งสองจึงต้องแยกกันอยู่และเมื่อมีประกาศรับสมัครงานคู่สามีภรรยาอยู่ร่วมกันได้ก็จะไปสมัครดู จนสุดท้ายได้งานที่สามารถอยู่ร่วมกันกับภรรยา การต่อสู้ดิ้นรนสำหรับขึ้นนั้นต้องอาศัยการปรับตัวในหลายสถานการณ์ เช่น สภาพอากาศที่มีความแตกต่างไปจากประเทศไทย อาหารวัฒนธรรม การกิน รวมทั้งการพยายามที่จะสื่อสารกับนายจ้างด้วยภาษามือหรือเรียนรู้ความเป็นตัวตนของนายจ้าง งานสุดท้ายของเขาคืองานด้านการเกษตร ที่นายจ้างยอมให้คู่สามีภรรยาอยู่ร่วมกันทำงานในที่เดียวกันได้ รวมทั้งสวัสดิการดี ค่าตอบแทนตรงตามที่เขาต้องการ ซึ่งเกิดจากการประสานงานกับเครือข่ายคนไทยด้วยกัน รวมทั้งการหาข้อมูลต่าง ๆ ผ่านทางช่องทาง เฟสบุ๊กกลุ่มของแรงงานไทยซึ่งจะแลกเปลี่ยนช่วยเหลือกันอยู่ตลอด ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายซี

“...สำหรับเขาแล้วมีเพียงสำคัญกว่าครอบครัวได้ เขาหาแต่แต่งงานได้สองปีเนาะ กะย้ายไปนอกแล้วเสียเมียคือเขาทะเลาะเลยว่ชวนกันไปทำงานเลย สิบได้ช่วยกันหาเงินหาทอง แต่ไปทีแรกกะบ่แม่นว่าสิบได้อยู่น่ากันเลนได้ เพราะบางม่งเขากะบ่ต้องการผู้หญิง ต้องติดตามข่าวหางานตลอดที่เขาให้อยู่น่ากัน...” นายซี (การสัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563)

จากการศึกษาในประเด็นนี้จึงสามารถอนุมานได้ว่า การออกเดินทางเคลื่อนย้ายแรงงานของแรงงานไทยไปทำงานอย่างผิดกฎหมายเกิดจากความต้องการที่จะยกระดับฐานะทางสังคมหรือเพื่อตอบสนองเหตุผลอื่น ๆ แต่เหตุผลหลักคือ การหารายได้ที่สูงกว่าบ้านเกิดตน และโดยมากจะเป็นกลุ่มที่มีโอกาสทางการศึกษาที่น้อย ได้รับอิทธิพลจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นค่านิยมในการไปทำงานต่างประเทศในชุมชนนั้น การเดินทางไปทำงานต่างประเทศส่วนใหญ่จะเป็นการกู้เงินจากนายทุนซึ่งมีทั้งนอกและในระบบ การจ้างองหลักทรัพย์เพื่อเป็นการลงทุนไปทำงาน

อย่างไรก็ตาม การไปทำงานเป็นแรงงานต่างประเทศที่ผิดกฎหมายนั้นทุกคนล้วนแต่พบกับประสบการณ์ที่เรียกว่า โสตาย หรือเสี่ยงชีวิต เพราะงานที่ทำเป็นงานในลักษณะ 3D ได้แก่ Dirty งานสกปรก Dangerous งานเสี่ยงอันตราย และ Difficult งานยากงานลำบาก ซึ่งเป็นงานที่คนเกาหลีใต้ไม่นิยมทำ ทั้งต้องใช้ชีวิตอย่างหลบซ่อนขาดสวัสดิการต่าง ๆ มีความเสี่ยงที่จะโดนเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองจับกลับส่งประเทศต้นทาง ขาดทักษะภาษาอาศัยเพียงเครือข่ายทางสังคมในการให้ความช่วยเหลือในบางครั้ง

4.3.2 “ย้ายมองไปเรื่อยหามองมันดี” : การดิ้นรนหางานในสถานะของแรงงานผิด

กฎหมาย

นายปี (นามสมมติ) อายุ 37 ปี จบการศึกษาชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงด้านไฟฟ้า หลังจากเรียนจบเขาไปทำงานที่กรุงเทพเป็นเวลากว่า 5 ปี แต่ไม่สามารถมาที่จะเก็บเงินได้จึงกลับมาอยู่บ้านเพื่อทำการเกษตร อยู่มาสักระยะเขาได้คบหากับหญิงสาวในหมู่บ้านใกล้เคียงและแต่งงานจากนั้นมีลูกสาว 2 คน เขาเริ่มรู้สึกที่ต้องรับผิดชอบชีวิตคนหลายคนเพิ่มมากขึ้น แต่รายได้ที่มีไม่เพียงพอที่จะให้คุณภาพชีวิตเขาเหล่านั้นดีขึ้น จากคำพูดที่ว่า “เฮากะมีเมีย 1 ลูกสาว 2 คน อยู่บ้านคือเสียเงินให้เขามีชีวิตได้บ่ได้ดอก” นายปี (การสัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563)

การเดินทางของเขาเริ่มขึ้นเมื่อปี 2554 เขาศึกษาเรื่องการไปทำงานเกาหลีใต้แบบผิดกฎหมาย เพราะเหตุผลที่ไม่เลือกไปทำงานอย่างถูกกฎหมายเพราะเขาเคยไปสมัครงานแล้วเมื่อ 2 ปีก่อนแต่ไร้แววของการเรียกไปทำงาน ดังนั้นเขาจึงศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเฟซบุ๊กของแรงงานไทยผิดกฎหมายว่ามีแนวทางการปฏิบัติอย่างไรถึงจะสามารถเข้าไปทำงานอย่างผิดกฎหมายได้ โดยเขาเล่าถึงเทคนิคต่าง ๆ ทั้งการแต่งกาย กิริยาท่าทาง การจัดเตรียมกระเป๋าเดินทาง การจำชื่อโรงแรมที่พัก การทำความเข้าใจเส้นทางการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถตอบคำถามต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองเกาหลีใต้ได้ เมื่อทำการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เรียบร้อย เขากู้เงินจำนวน 250,000 บาทเพื่อการดำเนินเรื่องจองทัวร์ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางและอยู่อาศัยระหว่างที่ต้องหางานทำในเกาหลีใต้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายปี

“...เฮาศึกษาข้อมูลเองสุแนว แต่งโดจังได้ ท่าทางจังได้ กระเป๋าต้องมีหยังแนแน ไปอยู่โรงแรมได้ มาอยู่จักมือ เทียมมองได้แนแน พอเข้าใจแล้วรู้แล้วกะหาเงินทุนตัวบาคิน กูมาสองแสนไปจองทัวร์เที่ยว กะสิโดนไปเลยเอาเงินที่กูนั้นละไปใช้ก่อนหางานได้...” นายปี (การสัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563)

การเดินทางไปทำงานของเขาผ่านไปด้วยดีเมื่อเขาผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองของเกาหลีใต้ แต่ความท้าทายครั้งใหม่เริ่มขึ้นเมื่อเขาเองไปทำงานแบบไม่มีญาติมิตรสหายสักคนที่จะช่วยหางานไว้รอ เขาเริ่มเคืองคั่งเมื่อเริ่มขึ้นแท็กซี่ (คนไทยที่ไปขับแท็กซี่อย่างผิดกฎหมายในเกาหลีใต้) ที่เขาติดตอไว้เพื่อให้ไปส่งยังเมืองแทกู ซึ่งเขาคิดว่าเมืองนี้เป็นเมืองใหญ่จะสามารถหางานทำได้ง่าย แต่ไม่ได้เป็นอย่างที่คาดการณ์ไว้เขาใช้เวลาในการเดินทางนานทำเป็นเวลากว่า 1 สัปดาห์ในการหางานทำ จนสุดท้ายเขาได้งานด้านการเกษตร เขาทำงานได้ 2 เดือนต้องเปลี่ยนงานใหม่ด้วยเหตุผลที่ว่านายจ้างใช้งานหนักเกินไปและค่าแรงไม่มากตามที่คาดหวังไว้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายปี

“...เฮฮาหาแท็กซี่ให้เขาไปส่งแท็กซี่ นั่งไปกะคิดว่า กูสิหางานจังได้น้อ แล้วไปหางาน อยู่เป็นอาทิตย์ กว่าสิได้งาน สุดท้ายไปได้งานเกษตร แต่เขาใช้งานคักเมื่อยเงินกะบ่ค่อยหลาย...” นายปี (การสัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563)

การเปลี่ยนสถานที่ทำงานของเขาเกิดขึ้นอยู่ประมาณ 4-5 ครั้ง ทั้งทำงานโรงงาน งานเกษตร งานขายและยกสินค้า เขาให้เหตุผลว่านั่นคือ การเลือกสรรงานที่ตอบสนองทั้งด้าน ค่าตอบแทน และชีวิตความเป็นอยู่ นายจ้างที่ใจดี ทั้งนี้เขายังบอกต่อว่าข้อดีของการเป็นแรงงานผิดกฎหมายไม่มีสัญญาผูกมัดกับนายจ้าง ถ้าไม่พึงพอใจต่องานก็สามารถที่จะเปลี่ยนงานได้ทันที และจนสุดท้ายก่อนที่จะเขาจะเดินทางกลับประเทศไทย เขาทำงานเป็นหัวหน้างานก่อสร้าง ของบริษัทหนึ่งใน เกาหลีใต้ เขาเริ่มจากการเป็นกรรมกรงานก่อสร้างเป็นเวลา 2 ปี แต่ด้วยเขามีทักษะการพูด ภาษาอังกฤษได้จึงทำให้เขาได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นผู้ช่วยหัวหน้างาน 2 ปี และขยับเป็นหัวหน้างานใน ปีถัดมาจนถึงปัจจุบันก่อนกลับภูมิลำเนา รวมเวลาทั้งสิ้นเป็นเวลา 7 ปีที่ทำงานและอาศัยอยู่ใน ประเทศเกาหลีได้อย่างผิดกฎหมาย ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายซี

“...เปลี่ยนงานมาแล้วหลายอย่าง เฮ็ดสุแนว ว่าแต่มันได้เงินเดือนบ่หนักหลาย นั่น ละคือข้อดีของผีน้อยอยากเปลี่ยนงานยามใดกะได้บ่ต้องคิดเรื่องสัญญา งานสุดท้ายก่อน กลับไทยเขาเป็นหัวหน้างาน 3 ปี ผู้ช่วย 2 ปี กรรมกร 2 ปี ที่ได้เป็นหัวหน้าเพราะว่า ภาษาอังกฤษได้แน่นั้นละ...” นายซี (การสัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563)

เช่นเดียวกันกับประสบการณ์ของ นายดี อายุ 39 ปี หนุ่มโสดที่จบการศึกษาระดับชั้น มัธยมศึกษาชั้นต้น เมื่อสำเร็จการศึกษาเขาไม่ได้ศึกษาต่อ และได้ช่วยทางบ้านที่มีอาชีพทำไร่มัน สำปะหลัง แค่เกิดการขาดทุนเกือบทุกปี ทำนาข้าวก็ไม่เป็นราคาตามที่ตั้งเป้าไว้ ขณะเดียวกันเพื่อน บ้านคนในชุมชนจึงชักชวนไปทำงานที่ต่างประเทศคือเกาหลีใต้ เขาและเพื่อนไม่คิดที่จะไปทำงาน อย่างถูกกฎหมายตั้งแต่ต้น เนื่องจากเขาได้ข้อมูลมาว่าจะต้องใช้เวลานานในการรอเรียกตัว ตลอดจน ขั้นตอนของหน่วยงานภาครัฐที่มีขั้นตอนต่าง ๆ มากมายซึ่งนับว่าเป็นการเสียเวลาและโอกาสของเขา เอง เขาปรึกษากับครอบครัว ซึ่งมีความเห็นในทิศทางเดียวกันคืออยากให้ไปทำงานที่ต่างประเทศแบบ ผิดกฎหมาย เพราะเห็นว่าหลายคนที่ไม่ไปทำงานเกาหลีใต้เมื่อกลับมาสามารถที่จะยกระดับฐานะทาง เศรษฐกิจของครอบครัวได้ เขาตัดสินใจที่จะเดินทางไปทำงานที่เกาหลีใต้โดยให้เพื่อนเป็นผู้ ประสานงานกับญาติที่อยู่อาศัยในเกาหลีใต้อยู่แล้ว ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายดี

“...จบ ม.3 มากะเฮ็ดไฮ่เฮ็ดนา บ่คิดว่าสืออยากเรียนต่อหยั่ง ออกมาช้อยพ่อแม่เฮ็ดไฮ่มันขาดทุนสุปี คั่นว่าเฮ็ดข้าวกะบ่เป็นราคาจักเทื่อ หมู่พวกคนในบ้านเขาเลยมาชวนไปเกาหลิไต่ยีนเฮากะอยากไปอยู่เพราะคนในหมู่บ้านนั้นเขากะพากันไปหลายคนแล้วได้ดี เฮากะอยากได้อายากดีคือเขา คั่นอยู่บ้านกะคือสืออยู่สำเก้านี้ละ อยากลองเบ้งจักเทื่อสิ้นเดะ แต่ว่าคุยกัับหมู่เพิ่นว่าสิบไปแบบถึกกฎหมายแน่อนเพราะมันถ่าโดนกว่าเฮาสีเอ็นโต วุ่นวายเสียเวลา เฮากะถามครอบครัวเพิ่นว่าไปกะไปตั้ว กะเลยให้หมู่จะติดต่อญาติเขาให้...” นายดี (การสัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2563)

ในปี 2557 การเดินทางไปทำงานของดีเริ่มจากเขากู้เงินจากนายทุนในชุมชนจำนวน 170,000 บาทเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง รวมทั้งเงินเก็บจำนวนหนึ่งของเขา ก่อนเดินทางเขามีการเตรียมตัวซักซ้อมเพราะเดินทางไปกับคณะทัวร์โดยทำที่เป็นนักท่องเที่ยวแต่เมื่อถึงที่นัดหมายที่เกาหลิจะมีเพื่อนมารับเขาไปพักด้วยและทำงานตามที่ตกลงกันไว้เบื้องต้น ประสบการณ์ครั้งแรกของการทำงานในต่างแดนของดีเกิดขึ้นแม้ว่าจะเป็งานด้านการเกษตรที่เขาถนัดก็ตาม แต่ด้วยสภาพอากาศอันหนาวเหน็บบ่อยครั้งที่เขาป่วยไข้แต่ไม่กล้าที่จะออกไปพบแพทย์ได้ช้อยากินจากนายจ้าง หรือเพื่อนร่วมงานเพราะความไม่คุ้นเคยในสถานที่และความหวาดกลัวที่จะโดนเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองจับส่งกลับประเทศ รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่แพง การทำงานกับนายจ้างที่สื่อสารกันไม่ได้ นั้นทำให้เขาเองต้องขาดโอกาสและอำนาจการต่อรองบางอย่าง เช่น การรักษาพยาบาลที่นายจ้างควรมีส่วนรับผิดชอบ การจ่ายเงินเดือนไม่ตรงเวลา รวมทั้งการรับรู้ข่าวสารอื่น ๆ ที่สำคัญต่อตัวเขา อย่างไรก็ตามช่องทางโซเชียลมีเดียคือช่องทางหลักที่เขาสามารถจะรับรู้หรือขอความช่วยเหลือที่จำเป็นต่อแรงงานทุกกลุ่มได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายดี

“...ปี 57 เฮากู้เงินกะเจ้าแสนเจ็ดกับเงินเจ้าของนำไปเดินเรื่องไปนี่ละ ก่อนไปกะหมู่ละพาไปมันกะพากันมาซ้อมมาหยั่งพุ่นเด้เพราะไปกับคณะทัวร์เนาะ ไปฮอดเฮาสีมีคนมารับละทางญาติเฮากะตาย ไปใหม่ ๆ ว่าแต่สิดตายพุ่นเด้หนาวหลายใช้กะบ่อยากไปหาหมอทั้งเงินกะบ่มี อาศัยช้อยนายจ้างกิน หมู่กินนี่ละ แต่กับนายจ้างกะเป็นเรื่องที่ลำบากใจเพราะเฮาเว้ายังบ่ได้ มันเฮ็ดให้เฮาเสียโอกาสเวลาสิต่อรองหยั่งจากเขาเพราะเว้าภาษาเขาบ่ได้ บางเทื่อเขาจะจ่ายเงินบ่ตรงกะบ่กล้าทวงเพราะเฮามั่นคนผีเนาะ คั่นเหลืออดกะย้ายงานติดตามข่าวม่องเขารับสมัครงานทางเฟสบุ๊คนั้นแล้วบ่สนั้นกะโทหาหมู่พวก...” นายดี (การสัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2563)

การดำรงชีวิตในการทำงานต่างแดนของดีในช่วงแรกอาจจะมีอาการลำบาก เนื่องจากต้องอาศัยในการปรับตัวและต้องคอยสอบถามเครือข่ายคนไทยอยู่ตลอด ๆ เขามีการเปลี่ยนงานไปเรื่อยนับจำนวนได้ก็เกือบ 10 แห่งที่เขาต้องย้ายงาน ด้วยพื้นที่นั้นเป็นพื้นที่ที่เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองเริ่มมีการตรวจบ่อยครั้งมากขึ้น เกิดการเอาผิดเอาเปรียบจากนายจ้าง หรือเขามองว่าค่าตอบแทนแห่งอื่นสูงกว่า ทั้งนี้เขายังตอกย้ำว่าแรงงานไทยผิดกฎหมายจะเปลี่ยนงานบ่อยตามเงินค่าตอบแทนและสวัสดิการ ซึ่งคนไทยด้วยกันจะเป็นผู้บอกกล่าวข้อมูลต่อ ๆ กันไป เขามองว่าไม่ใช่เรื่องแปลกอะไรมากนักเนื่องจากการมาทำงานของคนไทยก็เพื่อหารายได้ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การดำเนินชีวิตของดีในช่วงระยะแรกอาจจะมีคำแนะนำที่ต้องทำงานเมื่อเลิกงานเข้าที่พัก แต่เมื่อนานไปเขาเริ่มมีเพื่อนมีสังคมคนไทยที่ไปทำงานด้วยกันเริ่มมีการท่องเที่ยวสังสรรค์ในวันหยุด รู้จักแนวทางการเอาตัวรอดจนชำนาญและสามารถใช้ชีวิตอย่างปกติและดำรงชีพภายใต้สถานะแรงงานผิดกฎหมายได้เป็นเวลากว่า 5 ปี เขาทำงานส่งเงินกลับบ้านส่งเสียครอบครัวด้วยรายได้ 75,000 บาทต่อเดือน เงินถูกจัดสรรปันส่วนเป็นการสะสมทุนซื้อที่ดิน ใช้น้ำสิน เงินออม และเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายดี

“...เฮ้าย้ายงานเปลี่ยนไปเรื่อยประมาณซัก 10 ม่อนี่ละ ม่อนี้ได้ที่ ตม.ลงตรวจถี่กะหนึ แต่ที่เปลี่ยนงานสิ่งสำคัญคือรายได้กับนายจ้าง เงินสูง นายจ้างดี อยู่โดนแบบนั้น ซึ่งมันกะบ่แม่นเรื่องแปลกอียัง คนไทยไปทำงานอยากได้เงินหลายกะต้องหาหม่องที่เขาให้เงินหลายท่อนั้น ไปอยู่ช่วงแรกกะบ่กล้าปานได้สื่อกออกไปสื่อกะย่านเขาจับส่งเมื่อบ้าน แต่อยู่โดนไปมันกะมีหมู่มีพวกเนาะ พวกกันเที่ยวกันกินยามวันหยุด กะอยู่ได้จนกว่า 5 ปีพุ่นละ กะได้หลายอย่างเพราะเฮาส่งเงินกลับมาบ้านให้แม่เป็นคนจัดการเลย เงินเดือนเฮากะ 75,000 พุ่น เดีบ่แม่นน้อย ๆ เดี ส่งมาซื้อที่แห่น เฮ็ดบ้านแห่น ลงทุนมันแห่นนั้นละ...” นายดี (การสัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2563)

เช่นเดียวกันกับประสบการณ์ของ นายเอฟ (นามสมมติ) อายุ 35 ปี เมื่อเรียนจบชั้น ม.3 เริ่มเข้าสู่ชีวิตการทำงานโดยเริ่มต้นจากการออกนอกถิ่นฐานไปทำงานโรงงานที่ อ.บางบอน จ. ชลบุรี เพราะมองว่าการเรียนนั้นไม่เหมาะกับตนเอง และอยากออกไปหาประสบการณ์ด้วย แต่พบว่ารายได้ไม่เพียงพอจึงเริ่มที่จะหวนกลับบ้านของตนเนื่องจากทราบข่าวว่าในหมู่บ้านมีนายทุนมาเปิดโรงงานฟอกเสื้อผ้ายีนส์ ตนจึงตัดสินใจกลับมาอยู่บ้าน อย่างไรก็ตาม เขาเองยังมองว่ารายได้ที่มียังไม่เพียงพอที่จะสร้างฐานะให้ได้ดีได้ แต่ตนเองก็ไม่ชอบจะทำการเกษตรซึ่งเป็นทุนเดิมของครอบครัวอ ด้วยความต้องการหาประสบการณ์ประกอบกับราคาผลผลิตทางการเกษตรในขณะนั้นราคาไม่สูงมากนัก ทั้งในช่วงกระแสของการไปทำงานต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศเกาหลีใต้เป็นที่นิยม ตนจึงเริ่ม

ปรึกษากับครอบครัวว่าอยากไปทำงานที่เกาหลีได้กำลังเป็นอื้อฮ่าวหรือได้รับความนิมเขาจึงปรึกษาคครอบครัว ซึ่งทางบ้านเองก็ไม่ขัดข้องแต่อย่างใดเนื่องจากรุ่นพ่อของเขาเองเคยมีรายได้ที่สามารถกลับมาลงทุนและสร้างฐานะที่ดีจากการไปทำงานต่างประเทศ จึงเป็นแรงบันดาลใจผนวกกับโอกาสที่เกาหลีต้องการแรงงานจึงได้ตัดสินใจไปทำงาน และสิ่งที่เขาคาดหวังจากการไปทำงานในครั้งนี้ คือสร้างบ้าน ซื้อมอเตอร์ ดั่งคำให้สัมภาษณ์ของนายเอฟ

“...หลังจากที่เขาจบ ม.3 ก็ไปเฮ็ดงานชลบุรี แต่ได้ยืมว่าสินีนายทุนมาตั้งโรงงาน อยู่แถวบ้านกะเลยกลับมา เฮ็ดไปได้จักคราวกะเบ็งแล้วว่ามันบ่เป็นตาสีไปหน้ามาหลังหยักดอก แล้วช่วงนั้นเขากำลังไปเกาหลีกันหลาย เลยคุยกันกับเฒ่าพ่อ เฒ่าแม่เพิ่นกะโอเคอยู่ เพราะว่าเพิ่นกะเคยไปนอกแล้วได้เงิน เขากะหวังคือกันว่าไปสิได้บ้านได้รถนั้นละ...” นายเอฟ (การสัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2563)

การออกเดินทางไปทำงานต่างประเทศของเขา มีพ่อแม่สนับสนุนค่าเดินทางจำนวน 50,000 บาท และกู้เพิ่มอีก 80,000 จากนายทุน ครั้งนั้นเขาเดินทางไปกับกรมแรงงานอย่างถูกกฎหมาย และได้ทำงานในโรงงานเฟอร์นิเจอร์ เขากล่าวต่ออีกว่าชีวิตในการทำงานของเขานั้นสนุกสนานและไม่รู้สึกเหงามีเพื่อนฝูงคนไทยมากมาย และตัวเขาเองกลับบ้านมาเพื่อเยี่ยมครอบครัวและพักผ่อนปีละ 2 ครั้ง จึงทำให้ชีวิตการทำงานของเขาเองเป็นไปอย่างเรียบง่าย ส่วนรายได้ที่ส่งกลับบ้านในช่วง 2 ปีแรกของเขาอยู่ที่ 40,000 บาท และในปีถัดมาอยู่ที่ 50,000-55,000 บาท โดยให้ภรรยาเป็นคนเก็บออมเงินให้ เขากล่าวต่ออีกว่า เงินที่ส่งกลับบ้านนั้นเหลือไม่มากนักเนื่องจากเงินที่ภรรยาเก็บส่วนหนึ่งมีการใช้จ่ายไปอยู่กินของภรรยาและเลี้ยงดูครอบครัวพ่อแม่เขา ทั้งนี้ก็มีการใช้จ่ายเพื่อครอบครัวในด้านการศึกษา เลี้ยงดูลูกของตนด้วย และมีการวางแผนที่จะซื้อรถและบ้านเมื่อเขาเดินทางกลับมาจากการทำงาน รวมทั้งขดใช้หนี้สินที่พ่อแม่กู้เพื่อให้ตนได้ไปทำงาน ดั่งคำให้สัมภาษณ์ของนายเอฟ

“...เขาไปอยู่โรงงานเฮ็ดเฟอร์นิเจอร์ เงินเดือนที่แรกสี่ห้าหมื่นหยับไปเรื่อย ๆ ส่งกลับบ้านมาให้เมียใช้เมียเก็บแหม่นเพราะเขากะเลี้ยงพ่อแม่ให้เฮาน่า ช่วงนั้นที่เฮ็ดถึกกฎหมายมันกะไป มาอยู่บ่เขาเพราะเขามีช่วงเวลาให้พักอยู่ ไปทำงานกะม่วนอยู่คนไทยหลายบ่พอสิเหงาหยักดอก...” นายเอฟ (การสัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2563)

ในช่วงตลอดระยะเวลาสัญญาของการทำงานที่เกาหลีของเขาที่รัฐเป็นผู้จัดส่งไปเป็นเวลา 5 ปี ก็สิ้นสุดลง ตัวเขาเองตัดสินใจที่จะหนีสัญญาการจ้างงานเพราะต้องการที่จะทำงานหาเงินต่อ โดยเขาเองก็ถูกเปลี่ยนสถานะกลายเป็นแรงงานผิดกฎหมายในเกาหลีใต้ต่อ อย่างไรก็ตาม ขณะที่เขาทำงานในฐานะของแรงงานผิดกฎหมายนั้นก็ไม่ได้ประสบกับความยากลำบากจากเดิมเท่าไรนัก เพราะเขาเองก็มีประสบการณ์ในการทำงานในประเทศเกาหลีมาแล้วถึง 5 ปี ถึงทำให้สามารถที่จะปรับตัวได้ โดยเขาเปลี่ยนที่ทำงานจากที่เดิมตามคำแนะนำของเพื่อนเพื่อไปทำงานด้านการเกษตรให้กับนายจ้างซึ่งเป็นธุรกิจขนาดเล็ก แต่เงินเดือนนั้นลดลงเหลือประมาณ 45,000-50,000 บาท ทั้งสวัสดิการลดลงเขาเองยอมรับสภาพ เขาเรียนรู้วิธีการเขารับการรักษาตัวแม้ไม่มีสวัสดิการเพราะเขารู้ว่าเจ้าหน้าที่จะไม่จับส่งกลับแม้เจ็บป่วยแล้วเข้ารับการรักษา เขามีโอกาสที่จะท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ไปพบปะเพื่อนฝูงที่เคยทำงานร่วมกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอฟ

“...สัญญารัฐบาลให้เขาทำงาน 5 ปี พอครบสัญญาเขาก็จบเมื่อแล้วทำงานต่อ แต่กะยาย่อมองไปเรื่อย ๆ หาเงิน แต่ว่าเป็นผีน้อยมันกะสิสวัสดิการแต่เขาอยู่ได้สบายเพราะว่าอยู่มาโดนมีประสบการณ์ว่าสิเรื่องเอาตัวรอด เรื่องการใช้ชีวิตมีปัญหาหยั่ง แต่เงินเดือนที่แรกกะลดลงและว่าเขาก็เปลี่ยนงานจนหามองพอใจได้พูนละ...” นายเอฟ (การสัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2563)

อย่างไรก็ตาม เขาเปลี่ยนงานอยู่ทั้งหมด 3 แห่งภายหลังที่เขาเป็นแรงงานผิดกฎหมายเพื่อหาสถานที่ทำงานที่ตอบสนองความต้องการ เขาเองกล่าวว่า การได้เลือกงานคือข้อได้เปรียบของแรงงานผิดกฎหมาย เนื่องจากไม่มีสัญญาผูกมัดหากไม่มีความพึงพอใจในงานก็สามารถที่จะหาใหม่ได้เรื่อย ๆ จนเป็นที่พอใจ ท้ายที่สุดงานที่เขาทำเป็นงานด้านการเกษตรของธุรกิจครอบครัว งานไม่หนักมากเป็นการทำเกษตรแบบครบวงจรทั้งผลิต ดูแล และเก็บเกี่ยว ซึ่งรายได้สูงอยู่ราว 50,000-60,000 บาทต่อเดือน นายจ้างดูแลอย่างดีใน 1 สัปดาห์จะมีวันหยุด 1 วัน นายจ้างจะพาไปท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ หรือเป็นการสังสรรค์ในกลุ่มคนงานและนายจ้าง เขาทำงานอย่างปกติจนการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เข้ามาและทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนต้องหนีตายกลับมายังประเทศไทย ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอฟ

“...งานสุดท้ายก่อนสิได้กลับนี่กะว่าดีเต็บบ่อยนั่นแล้ว เพราะว่ายังดี เงินเดือนกะสูง ห้าหกหมื่นพูนเนาะ แต่กะเป็นงานเกษตรนี่ละเฮ็ดสออย่างครบวงจร นายจ้างดูแลดีใจดีพาไปเที่ยวนำวันหยุด คับว่าหนีตายจากโควิดกะสิคักอยู่...” นายเอฟ (การสัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2563)

ด้วยเหตุนี้ แรงงานไทยผิดกฎหมายที่ไปทำงานในประเทศเกาหลีได้อย่างผิดกฎหมายมีจุดประสงค์ของการออกเดินทางเพื่อค่าแรงงานให้ได้มาซึ่งค่าตอบแทนที่สูงกว่าประเทศบ้านเกิดของตนเอง เมื่อไปทำงานในประเทศเกาหลีได้แรงงานไทยจึงมองเรื่องของการเปลี่ยนงานเป็นเรื่องปกติที่จะหาค่าตอบแทนที่คุ้มค่ากับความเสี่ยงและความเหน็ดเหนื่อยในการทำงานเพราะต่างคนต่างต้องการเก็บสะสมทุน เก็บเกี่ยวผลประโยชน์ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะอยู่ในสถานะที่เป็นแรงงานผิดกฎหมายแรงงานไทยพยายามที่จะสร้างอำนาจต่อรองกับนายจ้างเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าตอบแทนที่สูงและสวัสดิการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพผ่านการเรียนรู้ทักษะภาษา หากแรงงานรู้สึกถึงการไม่พึงพอใจต่อที่ทำงานนั้น ๆ แรงงานจะพยายามติดต่อเครือข่ายเพื่อนคนไทยในกลุ่มทางสื่อโซเชียลมีเดียให้หางานให้หรือพยายามที่จะเปลี่ยนงานเรื่อย ๆ โดยส่วนนี้แรงงานผิดกฎหมายมองว่าเป็นข้อได้เปรียบแรงงานถูกกฎหมาย เพราะมีอิสระเสรีที่จะเลือกงานให้เหมาะสมกับความต้องการของตนมากที่สุดโดยไม่ติดเงื่อนไขสัญญาระหว่างภาครัฐกับนายจ้างเหมือนแรงงานถูกกฎหมาย และในประเทศเกาหลีใต้เองก็ต้องการแรงงานไร้ฝีมือและมีหลายแห่งรองรับแรงงานผิดกฎหมายจึงทำให้การเปลี่ยนงานเป็นเรื่องที่จะไม่ความกังวลให้กับแรงงาน

4.3.3 “อยู่ได้ยื้อนโทรศัพท์”: เทคโนโลยีกับความสัมพันธ์ในครอบครัว

นายเอ (นามสมมติ) และภรรยาของเขาไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้แบบผิดกฎหมายสิ่งที่เขาทั้งสองต้องทิ้งมาคือ พ่อแม่ และลูกสาววัย 1 ขวบ แต่ด้วยความต้องการที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นจึงจำเป็นอย่างที่จะต้องออกเดินทางไปทำงานต่างประเทศทั้งสองเพื่อให้และเก็บเงินช่วยกันให้ได้มากและเร็วที่สุด อย่างไรก็ตาม ความห่วงหาอาวรณย์ย่อมเกิดขึ้นสำหรับคนที่ไปทำงานทางไกล เขาและภรรยาคิดถึงทางบ้านมาก แต่ช่วงที่เขาไปทำงานปี 2014 เขามีเพียงโทรศัพท์ที่สามารถโทรฟังเสียงธรรมชาติ การถามไถ่ความเป็นอยู่ของคนทางบ้านเป็นช่วงเวลาหลังเลิกงานวันละ 20-30 นาที ซึ่งทำให้เขาหวนคิดถึงหรือลดความเป็นห่วงของคนทางบ้านได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...เรามีลูกสาวน้อยคนหนึ่งออกมา ๆ ได้ขুবเดียวเฮาจะไปเกาหลีกับเมีย ดีแทนที่มันมีโทรศัพท์พอโทรคุยกันได้ คิดฮอดกะโทรหาเมื่อละชาวสามสิบนาทีก่อนให้เขาคิดฮอดเขาเป็นห่วง...” นายเอฟ (การสัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2563)

เช่นเดียวกับนายบี (นามสมมติ) มีคุณแม่ ภรรยา และลูกสาว 2 คน ซึ่งเขาตั้งใจจะดูแลโดยการไปทำงานเพื่อส่งเงินกลับมาส่งเสียทั้งด้านการกินอยู่และค่าเล่าเรียนของลูกสาวทั้งสองคน เขาไปทำงานที่เกาหลีใต้กว่า 10 ปี ส่งเสียเลี้ยงดูด้วยเงินที่ส่งกลับมาอย่างไม่ขาด ในระยะแรกการ

รักษาความสัมพันธ์ระหว่างปีและครอบครัวยังติดต่อกันทางโทรศัพท์แบบธรรมดาที่ได้ยินเฉพาะเสียง ในระยะ 5 ปีหลังจากเขาสามารถที่จะติดต่อผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ที่สามารถเห็นหน้าได้ระหว่างการพูดคุย ทุกครั้งที่เขาคิดถึงคนทางบ้านเขาจะวิดีโอคอลพูดคุยกันแบบเห็นหน้าเขาเองไม่รู้สึกลำบาก เห็นกับคนทางบ้าน และยังกล่าวต่ออีกว่าการไปทำงานต่างประเทศในยุคปัจจุบันอยู่ได้เพราะโทรศัพท์ อันหมายถึงความเจริญก้าวหน้าในการติดต่อสื่อสารทางไกล จึงทำให้การไปทำงานต่างประเทศไม่ใช่ เรื่องของการไกลบ้าน คิดถึงบ้านเท่าไร แต่เป็นการเผชิญกับความทุกข์ยากอย่างอื่นมากกว่า อาจ กล่าวได้ว่าอยู่ได้เพราะโทรศัพท์ทั้งโทร ดูสื่อบันเทิงเพื่อคลายความเครียดจากการทำงาน ดังคำให้ สัมภาษณ์ของนายปี

“...ไปนอกช่วงแรกโทรคุยแบบบเห็นหน้านั้นแล้ว ฟังเสียงเอา กะคิดฮอดบ้านอยู่ แต่ ช่วง 5 ปีหลังนี้โคแน่นอนโทรแบบเห็นหน้าทางไลน์ได้ พอพานั่งคุยอยู่ข้างกัน กะเลยบได้ รู้สึกลำบากเห็นกัน ยามว่างกะเบิ่งนั้นเบิ่งนี้ไปสั่นแล้วพอได้คลายเครียดนะ...” นายปี (การ สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563)

ในส่วนของนายซี (นามสมมติ) เป็นหนึ่งคนที่ไม่ได้ทำงานที่เกาหลีใต้ ซึ่งเขาเองก็เพิ่ง แต่งงานใหม่ได้เพียง 2 ปี เขาเล่าถึงเหตุผลของการไปทำงานเพื่อหาเงินสักก้อนเพื่อที่จะสร้างบ้านหลัง ใหม่ ก่อนหน้าเขาเองก็เคยไปทำงานที่เมืองหลวงหลายปีแต่ไม่ประสบความสำเร็จ จึงตัดสินใจไปเมือง นอกเพราะเห็นหลายคนในหมู่บ้านไปและสามารถที่จะตั้งตัวได้ เขากล่าวต่ออีกว่าการไปเมืองนอก สำหรับคู่รักที่แต่งงานใหม่เป็นเรื่องที่มีความเสี่ยงตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันดังคำที่ว่า “ไปนอกเสียมา กลับมาเสียเมีย” ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายซี

“...หาแต่แต่งงานได้ 2 ปี กะไปนอกแต่ก็ไปกรุงเทพรุ่งเลยไปนอกเห็นเขาไปแล้ว คือทรงมีขึ้นแท้สิ้นเดะ แต่กะต้องระวังเผื่อไปแล้วเป็นคือผู้อื่นไปนอกเสียมากลับมาเสียเมีย ...” นายปี (การสัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563)

อย่างไรก็ตาม เขาเองมีความเห็นว่าในยุคปัจจุบันยุคที่ทุกอย่างถึงสามารถติดต่ อรวมทั้งการติดตามนั้นทำได้ในระยะไกลด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยด้านการสื่อสาร เขาบอกว่าเมื่อเขา เลิกงานเขาจะโทรหาภรรยาผ่านการวิดีโอคอล และโทรหาพ่อแม่ซึ่งจะช่วยเป็นหูเป็นตาดูแลภรรยาให้ ส่วนหนึ่ง กล่าวต่ออีกว่าแม้เราจะวางใจมากแค่ไหนก็ตามวันเวลาอาจเปลี่ยนใจคนได้ เขาเองก็รัก ภรรยามากต้องการให้ภรรยามีฐานะที่ดีขึ้นจึงพยายามที่จะมาทำงานต่างถิ่นแดนไกลเพื่อให้ครอบครัว สบาย นั่นคือสิ่งที่เขาอธิบายกับภรรยาออกไปและย้ำเตือนภรรยาของเขาอยู่เรื่อย ๆ ดังนั้นเขาจึงบอก

ว่าการต่อสู้ของเขาไม่ใช่เพียงการทำงานความรู้สึกความสัมพันธ์ของครอบครัวเป็นที่เขาต้องต่อสู้เช่นเดียวกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายซี

“...มันบ่มแน่นแต่สีไปทำงานหาเงินอย่างเดียวละ มันต้องรักษาครอบครัวไว้หน้า เขาโทรหาเขาสู่มือแบบเห็นหน้า เชื้อคนนำพอนำแม่ผู้เขาเป็นหูเป็นตาให้ แต่กะบอกเขาอยู่เรี่ยนั่นละว่าขอยมามาลำบากเพื่อเจ้า...” นายปี (การสัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563)

นางอี (นามสมมติ) อายุ 31 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ทางด้านการบัญชี ภายหลังการจบการศึกษากลับมาทำธุรกิจร้านบริการอินเทอร์เน็ต และมีสามีพร้อมลูกอีก 1 คน แต่ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนไปสมาร์ตโฟนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นร้านอินเทอร์เน็ตที่เคยเป็นรายได้หลักต้องปิดตัวลงภายหลังการดำเนินธุรกิจได้เพียง 2 ปี จากนั้นจึงได้ชวนไปสู่อาชีพเกษตรกรรมสวนดอกไม้ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของพ่อแม่และรายได้ดี อาจมีการขาดทุนบ้างในช่วงที่กลไกราคาสินค้าตกต่ำ แต่ด้วยสิ่งที่ทำนั้นคือการลงทุนและลงแรงเขาทั้งสองไม่อาจจะรับความเสี่ยงในการลงทุนได้ จึงเกิดความคิดที่อยากไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้เนื่องจาก อยากมีรายได้เป็นกอบเป็นกำ เพราะมีเพื่อนบ้านมาชวนว่าได้ที่ทำงานที่เกาหลีใต้เงินดีและนายจ้างใจดี เขาตกลงปลงใจที่จะกู้เงินจำนวน 250,000 บาทเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงานร่วมกันกับสามี ในช่วงแรกทั้งสองตั้งความหวังว่าจะเดินทางไปทำงานแบบถูกกฎหมายแต่ไปสอบกับหน่วยงานภาครัฐแล้วไม่ผ่าน ผ่านเพียงสามีคนเดียว ด้วยความที่มีความอยากที่จะไปทำงานเกาหลีอยู่แล้ว จึงตัดสินใจไปแบบผิดกฎหมายทั้งสามภรรยา เพราะจะให้รอของรัฐอีกคงจะใช้นานพอสมควร และพ่อแม่ของเขายินดีที่จะเลี้ยงลูกน้อยรออยู่ที่ประเทศไทย ดังคำให้สัมภาษณ์ของนางอี

“...คนถามพี่หลายเคว่าจบฮอต ป.ตรี คือบ่ทำงานอยู่บ้านเฮ็ด แต่พี่นะเคยเปิดร้านเน็ตมาก่อนแล้วมันปรอด โทรศัพท์เิกะมีเน็ตนะสู่มื้อนี้ คั้นว่าไปเฮ็ดสวนกับพ่อแม่มันกะบ่มแน่นเงินเฮา เฮากะอยากสร้างโตเอง กะเลยกูเงินสองแสนกว่าไปกับผัวว่าสีไปเกาหลี ที่แรกกะว่าสีไปถูกกฎหมาย แต่สอบผ่านกะเลยไปแบบผิดกฎหมายให้ถ้าคือสีไปหวดดอกบางคนสองปีกะยังบ่เ็นเาะ...” นางอี (การสัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2563)

อีกกล่าวว่าการดำรงชีวิตในเกาหลีใต้ของเขานั้นเหมือนคนที่โชคดีมาก เนื่องจากงานที่เขาได้ทำคืองานจัดเรียงสินค้าในร้านของชำ แม้ว่าการสื่อสารจะเป็นอุปสรรคอยู่บ้างเขาและสามีก็พยายามที่จะใช้ภาษามือให้เพียงพอเข้าใจ ต่างก็หันหน้าก้มตาทำงานตามที่นายจ้างสั่ง มีอาการปวดหลังบ้างเนื่องจากต้องยกของหนัก อย่างไรก็ตามเขาทั้งคู่ได้นายจ้างที่ใจดี ให้ค่าตอบแทนสูง สวัสดิการ

ดี รวมทั้งนายจ้างเขาอยากจะรับเป็นลูกบุญธรรมด้วยเพราะตัวนายจ้างเองนั้นไม่มีลูก ในช่วงที่เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองออกพื้นที่ตรวจ นายจ้างจะแจ้งให้ทราบล่วงหน้าก่อนและช่วยคลี่คลายปัญหาให้ด้วย ส่วนค่าตอบแทนทางนายจ้างจะจัดการโอนให้เรียบร้อยทุกเดือน อีสามารถที่จะปลดหนี้ค่ากู้ยืมไปทำงานตั้งแต่ได้ 2 เดือนแรกเลยเพราะแต่ละคนรายได้สูงนายจ้างส่งกลับมาเดือนละ 5 หมื่นบาท แม้จะเป็นผู้เก็บออมให้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนางอี

“...ตอนเห็ดงานอยู่เกาหลี เกษียณดีแหมที่ได้นายจ้างดี บางคนเขาบ่ได้โชคดีคือพี่ดอก ของพี่จนเขาสิรับเป็นลูกบุญธรรม พี่สิมาเขายังบ่อยากให้มาปานได้ ระหว่างทำงานเขากะดูแลส่งเงินมาให้ทางบ้านรวมกันสองคนกะเป็นแสนพุ่นได้ สองเดือนท่อนั้นพี่ปลดหนี้ได้คั้นว่า ตม.สิลงตรวจเขาสิช้อยเครียให้เปิดบ่ได้คิดย่านหยัง...” นางอี (การสัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2563)

ทางด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวแต่ละเดือนเขาจะส่งเงินมาให้แม่เก็บและหักเป็นค่าเลี้ยงดูหลานเดือนหนึ่งก็ประมาณ 2 หมื่นบาท ซึ่งก็ใช้ไม่หมด ในทุก ๆ วันเขาจะวิดีโอคอลหา กัน เรียกได้ว่าแทบจะไม่เกิดความรู้สึกห่างเหินกันเลยอยากโทรศัพท์แบบเห็นหน้าหรือรู้สึกคิดถึงก็สามารถที่จะติดต่อสื่อสารได้ทันที ทั้งนี้เขายังให้ความเห็นอีกว่าปัจจุบันนี้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาททำให้ครอบครัวรู้สึกใกล้ชิดกันมากขึ้นพ่อแม่ก็มีโอกาสที่จะไปหาเงินเป็นคู่ได้ในพื้นที่ห่างไกล ในส่วนของตัวพ่อแม่เองดูแลตัวเองได้ไปหาเงินมาเป็นทุนชีวิตและมาเลี้ยงลูกเขาเองในอนาคตดีกว่าเมื่อเติบโตขึ้นเพราะสุดท้ายเขาก็จะกลับบ้านเกิด เพื่อมาอยู่ดูแลทุกคนในครอบครัวอยู่ตามปกติ แต่เมื่อสถานการณ์ COVID-19 จึงต้องกลับมาอยู่บ้านเพื่อมาหาครอบครัว ดังคำให้สัมภาษณ์ของนางอี

“...สมัยนี้นั้นกะดีพี่ไปทำงานเกาหลีกะบ่ได้รู้สึกห่างเหิน แหมมันโทรคุยแบบเห็นหน้าได้เนาะบ่รู้สึกห่างเหินจากครอบครัวหยัง สุดท้ายแล้วเฮาเก็บเงินได้เพียงพอเฮากะสิกลับมาอยู่บ้านเอง แต่ตอนนี้เงินมารองรับยามเขาใหญ่ขึ้นมา...” นางอี (การสัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2563)

ดังนั้นจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า เทคโนโลยีการสื่อสารในยุคปัจจุบันมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการดำรงชีวิตของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ เนื่องจากเป็นส่วนที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารทั้งด้านธุรกรรม ด้านการติดตามข่าวสาร รวมทั้งส่วนสำคัญที่จะเป็นสื่อกลางในการรักษาความสัมพันธ์ของครอบครัว ผ่านการพูดคุยที่ไร้ขอบเขต ไร้เวลา ไร้ซึ่งค่าใช้จ่ายในการติดต่อ และสามารถที่จะเห็นหน้าตาขณะพูดคุยรวมทั้งบรรยากาศโดยรอบด้วยหรือที่เรียกว่า Video Call ทำให้

แรงงานไทยเองจะลดความคิดถึงหรือความห่วงหาครอบครัวลงได้ สามารถที่จะติดตามทุกเรื่องราวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของครอบครัวผ่านทางโทรศัพท์

4.4 การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายเมื่อ COVID-19 ระบาดหนักในเกาหลีใต้

เชื้อไวรัส COVID-19 ได้เริ่มแพร่กระจายตั้งแต่เดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 2019 ไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลกหนึ่งในนั้นที่เป็นพื้นที่ที่มีอัตราการแพร่ระบาดและพบผู้ติดเชื้ออันดับต้น ๆ ของโลก คือ ประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งเป็นประเทศปลายทางที่มีแรงงานชาวไทยเคลื่อนย้ายไปทำงานอย่างผิดกฎหมายมากเป็นอันดับ 1 ผ่านกระบวนการต่าง ๆ จากประสบการณ์ที่นำเสนอไปในข้างต้น แต่ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอข้อค้นพบจากการศึกษาในด้านสิ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจกลับภูมิลำเนา การวางแผนอนาคต รวมทั้งสิ่งที่แรงงานไทยต่างต้องเผชิญเมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดเริ่มทวีความรุนแรงผ่านการเล่าประสบการณ์อันจะสะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานเมื่อต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาในภาวะวิกฤติ

4.4.1 “ลีไปต่อหรือพอสำนึ” : นโยบายด้านแรงงานของเกาหลีใต้ที่มีผลต่อการตัดสินใจ

นายเอ (นามสมมติ) เล่าถึงการตัดสินใจกลับบ้านเกิดในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เนื่องจากการงาน และการเงินในช่วงนั้นนับว่าลงตัวรายได้สูงตามที่เขาปรารถนา ซึ่งขณะนั้นมีการแพร่ระบาดในพื้นที่ที่เขาอาศัยอยู่ สิ่งที่เขานึกขึ้นเป็นอย่างแรกคือเขาจะอยู่ต่อทำงานไปเรื่อยในประเทศเกาหลีใต้หรือเขาจะกลับบ้านเกิด ความสับสนกังวลเข้ามามีผลอย่างมาก และขณะนั้นประเทศเกาหลีใต้มีนโยบายประกาศถึงแรงงานที่อยู่อาศัยในเกาหลีใต้อย่างผิดกฎหมายและเกินวีซ่าเข้าเมืองกำหนด สามารถเข้ารายงานตัวกลับไทยโดยสมัครใจ ตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2562 - 30 มิถุนายน 2563 แล้วจะ “ไม่เสียค่าปรับ” และ “ไม่ถูกสั่งห้ามให้เดินทางเข้าเกาหลีได้อีก” โดยทางสำนักงานแรงงานไทย ณ กรุงโซล Office of Thai Labour in Seoul ออกประกาศดังนี้

- ตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2562 ถึง 30 มิถุนายน 2563 เปิดให้รายงานตัวกลับโดยสมัครใจ โดยไม่เสียค่าปรับ และไม่ห้ามเดินทางเข้าประเทศ

- ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2563 จะต้องจ่ายค่าปรับ เมื่อรายงานตัวเดินทางกลับโดย 1 กรกฎาคม - 30 กันยายน 2563 จะเสียค่าปรับ 30% ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2563 เป็นต้นไปจะเสียค่าปรับ 50%

- ผู้ที่ถูกจับ ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2563 จ่ายค่าปรับตามระยะเวลาที่อยู่เกินวีซ่า

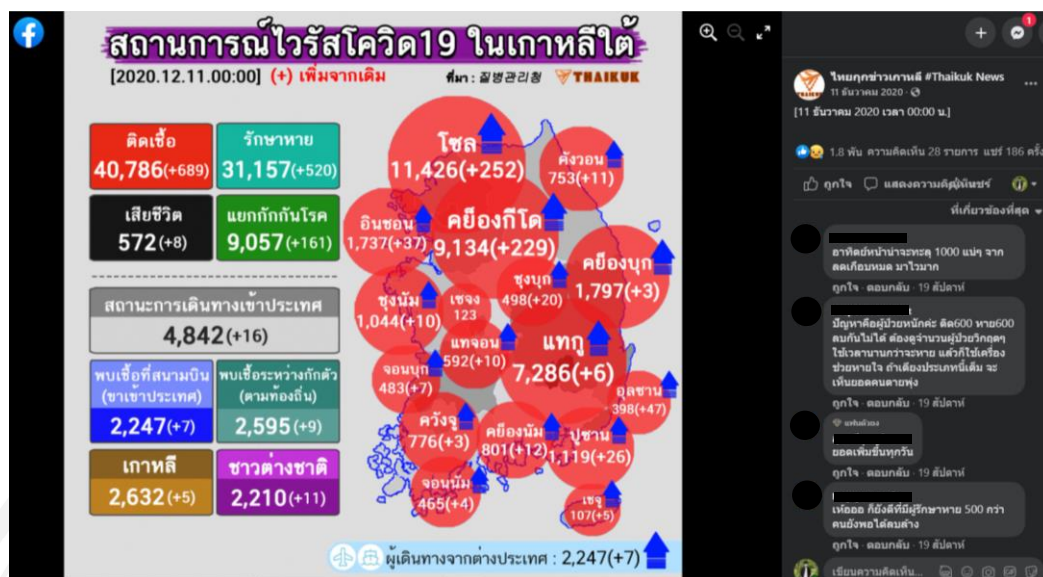
- ผู้ที่ถูกจับ และอยู่เกินวีซ่า 3 ปีขึ้นไป จะเสียค่าปรับ 20 ล้านบาท
- ผู้ที่จ่ายค่าปรับก่อนกลับประเทศ ไม่ห้ามเดินทางเข้าประเทศ (ตม.จะตรวจสอบก่อนอนุญาตให้เข้าประเทศ)

- ผู้ที่เดินทางกลับ และไม่จ่ายค่าปรับ ตั้งแต่ 1 กรกฎาคม - 30 กันยายน 2563 จะห้ามเข้า 1-10 ปี ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2563 เป็นต้นไป จะห้ามเข้า 3-10 ปี

- และตั้งแต่ 11 ธันวาคม 2562 - 31 มีนาคม 2563 นายจ้างภาคอุตสาหกรรม การผลิตขนาดกลางและขนาดย่อม หากสมัครใจแจ้งการจ้างแรงงานผิดกฎหมาย จะไม่ต้องจ่ายค่าปรับ และอนุญาตให้จ้างแรงงานต่างชาติที่ถูกกฎหมายได้ชั่วคราว สำนักงานแรงงานไทย ณ กรุงโซล Office of Thai Labour in Seoul (2563) ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...เขาคิดยากคักอยู่ จึกสิไปต่อรีพอสำนี เพราะตอนนั้นเงินดี งานดีตามเป้า โคริดระบาดทางย่านกะยานอยู่ กะเลยคิดยากว่าสืออยู่สู้ต่อรีสิกลับบ้านดี แต่ตอนนั้นรัฐบาลเกาหลี เขามีนโยบายรายงานโตกลับ แล้วกะยังเข้าประเทศได้อีกอยู่เดะ ฟังแล้วกะพอให้คิดนำ...”
นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

นอกจากนี้ยังพบว่า ภาษาเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารในการทำงาน การเรียกร้องหรือตอบโต้หากไม่ได้รับความเป็นธรรมจากนายจ้าง หรือโอกาสต่าง ๆ ที่จะเข้ามาแต่ถูกปิดกั้นด้วยทักษะด้านภาษา อย่างไรก็ตาม ด้านการสื่อสารที่แรงงานสามารถรับรู้ข่าวสารมาตรการในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัสCOVID-19 จากทางการของรัฐบาลไทยและเกาหลีได้นั้นคือช่องทางออนไลน์ กล่าวคือ ทาง Facebook ที่เป็นพื้นที่สาธารณะที่จะแจ้งข่าวสารต่าง ๆ เป็นภาษาไทยและภาษาเกาหลีด้วยให้แรงงานนั้นสามารถที่จะรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเขาเอง เช่น 1) เพจเฟซบุ๊กชื่อสำนักงานแรงงานไทย ณ กรุงโซล Office of Thai Labour in Seoul 2) เพจเฟซบุ๊กชื่อไทยกุกข่าวเกาหลีเพจเฟซบุ๊กชื่อ#Thaikuk News และ3) กลุ่มเฟซบุ๊กซึ่งเป็นเครือข่ายของคนไทยในประเทศเกาหลีใต้ซึ่งจะมีทั้งแบบรวมหรือแบบแยกกระหว่างแรงงานถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย โดยแรงงานจะเข้าไปเป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อติดตามข่าวสารทั้งด้านข้อมูลต่าง ๆ จากภาครัฐ ข้อมูลด้านสถานที่แรงงาน การหางาน รวมทั้งการช่วยเหลือแรงงานไทยในเกาหลีใต้ด้วยกัน ตัวอย่างดังภาพที่ 4.1, 4.2 และ 4.3

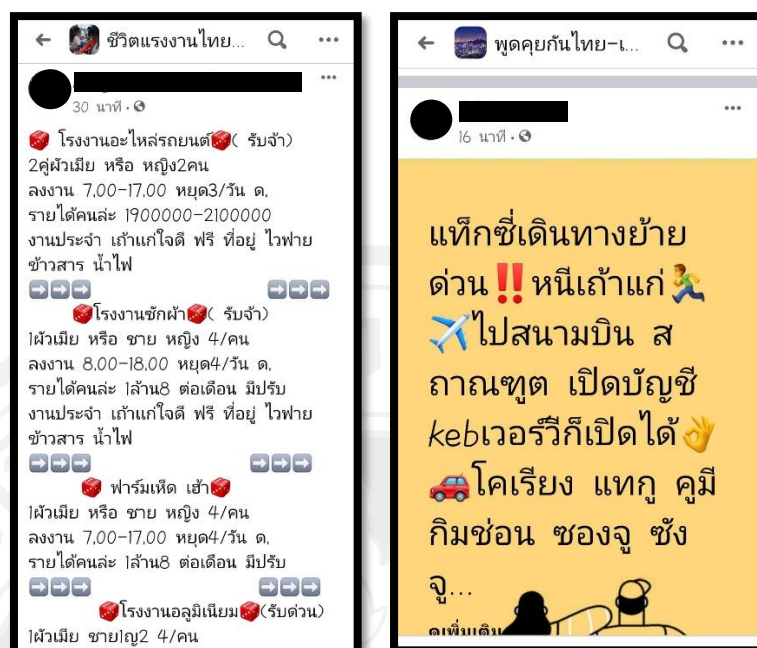

ภาพที่ 4.1 การประชาสัมพันธ์บนเพจเฟซบุ๊กชื่อ ไทยกุกข่าวเกาหลี #Thaikuk News
แหล่งที่มา : ไทยกุกข่าวเกาหลี (2563)

ประกาศมาตรการของ ตม.เกาหลี ตั้งแต่ 11 ธันวาคม 2562

- ✓ ตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2562 ถึง 30 มิถุนายน 2563 เปิดให้รายงานตัวกลับโดยสมัครใจ โดยไม่เสียค่าปรับและไม่ห้ามเดินทางเข้าประเทศ
- ✓ ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2563 จะต้องจ่ายค่าปรับเมื่อรายงานตัวเดินทางกลับ 1 กรกฎาคม - 30 กันยายน 2563 จะเสียค่าปรับ 30% ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2563 เป็นต้นไป จะเสียค่าปรับ 50%
- ✓ ผู้ที่ถูกจับ ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2563 จ่ายค่าปรับตามระยะเวลาที่อยู่เกินวีซ่า
- ✓ ผู้ที่ถูกจับและอยู่ในวีซ่า 3 ปีขึ้นไป จะเสียค่าปรับ 20 ล้านวอน
- ✓ ผู้ที่จ่ายค่าปรับก่อนกลับประเทศ ไม่ห้ามเดินทางเข้าประเทศ (ตม.จะตรวจสอบก่อนอนุญาตให้เข้าประเทศเช่นเดิม)
- ✓ ผู้ที่เดินทางกลับและไม่จ่ายค่าปรับ ตั้งแต่ 1 กรกฎาคม - 30 กันยายน 2563 จะห้ามเข้า 1-10 ปี ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2563 เป็นต้นไป จะห้ามเข้า 3-10 ปี
- ✓ ตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2562 - 31 มีนาคม 2563 นายจ้างภาคอุตสาหกรรมการผลิตขนาดเล็ก และขนาดย่อม หากสมัครใจแจ้งการจ้างแรงงานผิดกฎหมายจะไม่ต้องจ่ายค่าปรับ และอนุญาตให้จ้างแรงงานต่างชาติที่ถูกกฎหมายได้ชั่วคราว

ภาพที่ 4.2 การประชาสัมพันธ์บนเพจเฟซบุ๊กชื่อ สำนักงานแรงงานไทย ณ กรุงโซล
แหล่งที่มา : สำนักงานแรงงานไทย ณ กรุงโซล (2563)

ภาพที่ 4.3 การประชาสัมพันธ์บนกลุ่มเฟซบุ๊กของเครือข่ายแรงงานไทยที่มีการติดต่อสื่อสารข้อมูลกัน
แหล่งที่มา : (ไม่ปรากฏชื่อ, 2563)

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลจะออกประกาศด้านแรงงานผิดกฎหมายถึงการรายงานตัวกลับบ้านเกิดและกลับเข้าประเทศได้อีกอย่างถูกกฎหมาย เขาเองก็ยังคงเกรงว่าหากกลับไปตามนโยบายของรัฐบาลเกาหลีประกาศเขาจะไม่สามารถกลับมาได้อีก เขาใช้เวลาตรึงตรองอยู่หลายวันกับภรรยาและพิจารณาหลายปัจจัย อาทิ เงินเก็บ สถานการณ์การแพร่ระบาด นโยบายการคัดกรองกักตัวของประเทศไทย เป็นต้น เมื่อพิจารณาดีแล้วเขาและภรรยาตัดสินใจกลับบ้านเกิด ทั้งนี้เขายังกล่าวต่ออีกว่าเขามีความหวังอย่างมากต่อนโยบายที่รัฐบาลเกาหลีได้ประกาศเรื่องการรับแรงงานผิดกฎหมายที่รายงานตัวกลับภูมิลำเนากลับเข้าทำงานในประเทศอย่างถูกกฎหมาย เขาและภรรยาเองจะกลับมาหาเงินอีกครั้งหนึ่ง ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...เขายังบ่เชื่อใจรัฐบาลเกาหลีปานได้ ย่านเขาตัวผีน้อยกลับบ้านสื้อแล้วบ่ให้เข้าอีก กะเลยเว้ากับกับเมียหลายมือเต็บอยู่ ทั้งคิดเรื่อง เงินเก็บพอไป คนติดโควิดหลายยังกลับไปไทยต้องไปอยู่จ้งได้ สุดท้ายกะเลยตัดสินใจเมื่อบ้าน แต่กะหวังคักอยู่ดอกว่าสืได้กลับไปทำงานอีก ไปแบบวี (วีซ่า) แบบถึกกฎหมายเขานิสละ...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

ด้วยเหตุนี้จึงสามารถสรุปในประเด็นนี้ได้ว่า ในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 แรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ได้มีการติดตามข่าวสารต่าง ๆ จากภาครัฐอย่างใกล้ชิดผ่านทางช่องทางออนไลน์ ทั้งนี้ภาครัฐทั้งไทยและเกาหลีได้ออกนโยบายเพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงาน อาทิ เกาหลีได้ออกนโยบายให้แรงงานผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้สามารถรายงานตัวกลับประเทศต้นทางโดยไม่ติดบัญชีดำ แต่อย่างไรก็ตามมีเพียงแรงงานจำนวนน้อยนิดซึ่งโดยมากเป็นแรงงานในพื้นที่ที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อสูงรายงานตัวกลับ เพราะแรงงานส่วนใหญ่มองว่าเป็นนโยบายที่ล่อลวงออกจากถ้ำเท่านั้น นอกจากนี้รัฐบาลเกาหลีใต้ยังช่วยเหลือแรงงานทุกประเภทที่พบว่าติดเชื้อไวรัสโดยไม่มีค่าใช้จ่ายใด ส่วนทางด้านประเทศไทยมีนโยบายที่จะรองรับผู้ที่เดินทางกลับมายังประเทศโดยให้กักตัวในพื้นที่ที่รัฐจัดให้เพื่อเฝ้าดูอาการ

4.4.2 “คิตยาภิเษิตหยั่งกินคันกลับบ้าน” : การวางแผนชีวิตของแรงงานเคลื่อนที่กลับภูมิลำเนา

นายติ (นามสมมติ) เป็นเกษตรกรซึ่งมีอายุช่วงกลางคน ทำไร่ ทำนา ทำสวนดอกไม้ ตั้งแต่รุ่นพ่อ เขาเรียนจบชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงด้านไฟฟ้า เมื่อเรียนจบเขามาช่วยทางบ้านทำสวนดอกไม้อยู่ 2 ปี ก่อนตัดสินใจกู้เงินนายทุนในหมู่บ้านเพื่อไปทำงานเกาหลีใต้แบบผิดกฎหมายผ่านทางเครือข่ายเพื่อนฝูงที่เคยไปทำงานก่อนหน้านี้ ชีวิตของเขาลำบากไม่ต่างจากคนอื่น ๆ ในช่วงที่ทำงานในประเทศเกาหลีใต้ที่เป็นแรงงานผิดกฎหมายด้วยกัน กว่าจะลงตัวทุกด้านเขาเองก็เปลี่ยนงานมาหลายครั้งหลายที ทำงานจนส่งเงินที่กู้มาหมดสิ้นไปและเริ่มเก็บเงินส่งกลับบ้านให้แม่เป็นคนดูแล ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายติ

“...อ้ายเรียนจบ ปวส.ไฟฟ้า แต่ก็มาเห็ดสวนซอยพ่ออยู่ 2 ปี กะไปนอกให้หนูติดต่อกับให้ ชีวิตลำบากคือกันกับผีน้อยคนอื่นนั่นละ บ่ต่างกัน กว่าสิหางานดี ๆ ได้กะเปลี่ยนงานอยู่หลายม่องหลายบ่อน อ้ายเห็ดงานอยู่ 6-7 เดือนนี้ละมั้งปลดหนี้ได้จากนั้นกะเริ่มส่งให้แม่เก็บให้ บ่สิ้นเบ็ด...” นายติ (การสัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2563)

ติ อยู่เกาหลีใต้มาเป็นเวลากว่า 5 ปี ทำงานส่งเงินกลับบ้านทุกเดือน งานสุดท้ายก่อนกลับที่เขาทำคืองานเกษตรในสวนของธุรกิจครอบครัวของชาวเกาหลีใต้แห่งหนึ่ง ณ เมืองแทกู การทำงานของเขาที่นี้เขาบอกว่าค่อนข้างสบายและรายได้ดี เวลาทำงาน 07.00 น. ถึง 18.00 น. รวมเวลาโอที ลักษณะงานคือการทำสวนตามที่นายจ้างสั่งทุกอย่างมีบ้างบางครั้งที่น่าายจ้างชอบเอาแต่ใจ แต่สิ่งที่ทำให้เขาอยู่ได้คือเงินเดือนอยู่ที่ราว 60,000-70,000 บาท แต่ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งศูนย์การของการแพร่ระบาดก็อยู่เมืองแทกูจึงทำให้เขาเกิดความตระหนกและวิตกกังวล

ถึงความปลอดภัยในชีวิตอย่างมาก จึงมีความคิดที่อยากจะกลับบ้านเกิดของตนเอง แต่สิ่งที่เป็นคำถามของเขาทำให้เขาตัดสินใจยาก คือ หากกลับบ้านเกิดไปแล้วจะทำมาหากินอาชีพอะไร เพราะวิชาชีพที่ตนได้เรียนมานั้นก็ล้มเสียจนสิ้น ส่วนอาชีพเดิมของทางบ้านคงรายได้ไม่เพียงพอที่จะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายดี

“...อ้ายอยู่เกาหลีมาเกือบ 5 ปี ส่งเงินกลับบ้านเรื่อย ๆ งานสุดท้ายก่อนมาไทยนิเฮ็ดเกษตรธุรกิจของครัวของคนเกาหลี เฮ็ดสู้อย่างงั่วแต่เขาบอก บางทีอ้ายจ้างกะเอาแต่ใจกะอดเอาเงินดี 6-7 หมื่นพูนนะ...” นายดี (การสัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2563)

“...ช่วงโควิดนั้นอ้ายอยู่เมืองแทกูนะ ม่องมันระบาดหนักเฮากะคิดย่านอยู่ เลยอยากสิเมื่อบ้าน แต่คิดยากสิเฮ็ดยังกินค้นกลับบ้าน แนวเรียนมามันกะล้มจนเบ็ดแล้ว คั้นสิไปเฮ็ดไฮเฮ็ดนาคือสิบรวรดอก...” นายดี (การสัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2563)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเขาจะมีความกังวลในการวางแผนอนาคตเรื่องการทำมาหากินเมื่อกลับบ้านเกิดก็ไม่อาจที่จะหยุดความคิดเรื่องความปลอดภัย อีกทั้งยังมองว่าเป็นโอกาสดีเช่นกันที่รัฐบาลเกาหลีเปิดให้รายงานตัวกลับโดยไม่ติดบัญชีดำ จึงทำให้เขาตัดสินใจที่จะเดินทางกลับมายังประเทศไทย และเมื่อสถานการณ์ COVID-19 คลี่คลายลงเขาก็มีความคิดที่จะกลับมาแสวงหาโอกาสอีกครั้งที่ประเทศเกาหลีใต้แบบถูกกฎหมาย และปัจจุบันเมื่อเขากลับมาที่ประเทศไทยหลังจากกักตัวเสร็จเขากลับมาทำสวนดอกไม้ตามที่วางแผนไว้ตั้งแต่แรก ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายดี

“...ช่วงนั้นเกาหลีเขาให้รายงานโตกลับบ่ติดบัญชีดำ อ้ายกะเลยว่าสิเมื่อ คั้นโควิดซาอาจสิกลับไปทำงานใหม่แบบถูกกฎหมาย...” นายดี (การสัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2563)

ดังนั้นจึงพอที่จะอนุมานได้ว่า การเคลื่อนย้ายกลับสู่ภูมิลำเนาของแรงงานไทยนั้นมีการคิดวางแผนถึงอนาคตของการประกอบอาชีพทั้งที่อยู่บ้านเกิดของตนเอง ซึ่งโดยมากกลับมาประกอบอาชีพเดิมของตน อย่างไรก็ตาม ทุกคนต่างมีความต้องการที่จะกลับไปทำงานยังประเทศเกาหลีใต้ และมีความหวังกับนโยบายไม่ขึ้นบัญชีดำของเกาหลีใต้ ซึ่งมองว่าเป็นโอกาสที่จะได้กลับไปเก็บเกี่ยวรายได้ต่างแดนอีกครั้งเนื่องจากรายได้สูงยังเป็นแรงดึงดูดในการไปทำงานในเกาหลีใต้

4.4.3 “เขาเฮ็ดดีอยู่” : ระบบสาธารณสุขเกาหลีใต้กับแรงงานผิดกฎหมายช่วงการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

ในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ระบบสาธารณสุขเป็นสิ่งที่สำคัญมาก จากการสัมภาษณ์กลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายที่ไปทำงานต่างประเทศ พบว่า ประเทศเกาหลีใต้ให้สิทธิในการรักษาพยาบาลกับแรงงานที่ผิดกฎหมายโดยไม่มีการแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง เพื่อให้มาจับส่งกลับประเทศในขณะที่ป่วย และทั้งนี้ยังมีบริการแจกหน้ากากอนามัยให้กับแรงงานหรือประชาชนทุกคนสวมเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...บ้านเขาเฮ็ดดีอยู่เรื่องการแพทย์นี้ ช่วงโควิดคันป่วยไปรักษาโรงพยาบาลหมอเขาจะบ่แจ้งตำรวจมาจับ แล้วจะมีการแจกหน้ากากอนามัยให้ทุกคน คันไผติดโควิดกะรักษาฟรี ไผที่อยากตรวจจะออกไปตรวจได้...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

อีกส่วนหนึ่งของระบบสาธารณสุขประเทศเกาหลีใต้ที่คอยช่วยเหลือแรงงานผิดกฎหมายคือ มาตรการการจัดการของรัฐบาลเกาหลี ณ เวลานั้น คือ มีมาตรการที่ชัดเจน มีข้อมูลเป็นไทม์ไลน์ แอปพลิเคชันที่ว่าคนป่วยอยู่ตรงจุดไหนบ้าง โดยทางเกาหลีไม่มีการปิดบังข้อมูล แล้วทุกคนที่ป่วยหรือมีอาการว่าเข้าข่ายว่าจะเป็นโรค จะมีเบอร์สายตรงไปโรงพยาบาล แล้วจะมีรถพยาบาลมารับฟรีเพื่อไปตรวจ หากตรวจแล้วพบว่าไม่ได้ติดเชื้อไวรัส COVID-19 ก็จะปล่อยกลับ แต่หากตรวจแล้วพบว่าติดเชื้อไวรัส COVID-19 จะถูกส่งตัวรักษาต่อ โดยที่ไม่มีค่าใช้จ่าย (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

ส่วนกรณีที่ใครอยากจะรู้ว่าตัวเองเป็น COVID-19 หรือไม่นั้น ทางสถานทูตไทยที่เกาหลีใต้ ก็ได้ประกาศออกมาว่า ใครที่สงสัยว่าตัวเองจะเป็นโรคนี้นี้ ต้องเสียค่าตรวจ 160,000 วอน (ประมาณ 4,200 บาท) ส่วนนี้เป็นกรณีที่สงสัยแล้วอยากตรวจเอง แต่ถ้ากรณีถ้ามีไข้ ก็จะมีรถโรงพยาบาลมารับฟรี ถ้าตรวจแล้วไม่เป็นก็ปล่อยกลับบ้าน โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แรงงานสถานะใดก็ตามหากพบว่าติดเชื้อ COVID-19 สามารถที่จะรักษาตัวได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย และหากจะตรวจสุขภาพว่าตนนั้นติดเชื้อไวรัสหรือไม่ ก็ยังสามารถที่จะไปตรวจโดยเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลจะไม่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

ส่วนด้านของนายจ้างนั้น พบว่า พยายามที่จะให้ลูกจ้างอยู่ภายในเขตการรับผิดชอบของตน กล่าวคือ จะไม่ให้เดินทางออกไปข้างนอกเกินความจำเป็นเพื่อป้องกันการติดเชื้อ COVID-19 ซึ่งนายจ้างเองใช้วิธีการเป็นผู้บริการหาต้องการที่จะซื้อสิ่งของจำเป็น และเมื่อแรงงานผิดกฎหมายหากตัดสินใจกลับภูมิลำเนาของตน รัฐบาลเกาหลีใต้มีนโยบายการตรวจสุขภาพอย่างเคร่งครัดก่อนส่งกลับโดยไม่มีค่าใช้จ่ายในการตรวจ พร้อมทั้งออกใบรับรองการตรวจเชื้อไวรัสเบื้องต้น

เมื่อมาถึงสนามบินเจ้าหน้าที่จะตรวจใบรับรองซึ่งต้องมีทุกคน เพื่อรับรองความปลอดภัยก่อนการเดินทางกลับประเทศต้นทาง ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอและนายบี

“...ช่วงโควิดนายจ้างเขาจะเป็นห่วงลูกจ้างอยู่ บิให้ออกไปสอยยาได้หยั่งกะบอกเขาสื่อให้ คันสีไปตรวจโรคโควิดจะจ่ายค่ารักษาเองแต่นายจ้างสิพาไปบ่ต้องย่านถักจับ...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

“....เขาตรวจดีคือหยั่งนิ มาสิกลับได้ง่าย ไปตรวจสุขภาพ ตรวจโควิด จากนั้นเขาสื่อให้ใบรับรอง มาฮอดสนามบินเขาสื่อตรวจใบรับรองแล้วกะทุกคนต้องมี...” นายบี (การสัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563)

กล่าวโดยสรุปคือ นโยบายด้านสาธารณสุขของประเทศเกาหลีใต้ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ดูแลครอบคลุมทั้งแรงงานที่ถูกและผิดกฎหมาย โดยเฉพาะแรงงานผิดกฎหมายที่รัฐดูแลไม่ต่างจากแรงงานถูกกฎหมาย จึงทำให้แรงงานไทยส่วนใหญ่ในประเทศไม่ตัดสินใจเดินทางกลับประเทศไทย อย่างไรก็ตามในส่วนของคนเดินทางกลับจะได้รับการตรวจสุขภาพเพื่อตรวจหาเชื้อไวรัสและต้องกักตัวก่อน 14 วัน พร้อมมีใบรับรองจึงจะสามารถเดินทางกลับประเทศไทย

4.4.4 การตัดสินใจกลับบ้านเกิด

การตัดสินใจเคลื่อนย้ายไปในพื้นที่ต่าง ๆ นั้นล้วนแต่มีเหตุผลและข้อไปด้วยประสบการณ์ความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่ถูกกลั่นกรองมาแล้ว โดยจากการศึกษาพบว่ามีความสนใจทั้งที่มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายของภาครัฐ ครอบครัว รวมทั้งการวางแผนเรื่องของโอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งจะได้หยิบยกประสบการณ์ของหลายบุคคลมาสะท้อนเรียงร้อยให้เห็นถึงความรู้สึกนั้น ๆ

4.4.4.1 “กลับมาตายอยู่บ้านดีกว่า”: เหตุผลและความรู้สึกผ่านเรื่องเล่าในการตัดสินใจกลับบ้าน

การกลับตัดสินใจกลับบ้านเกิดของแรงงานไทยผิดกฎหมายมีหลายเหตุผลที่หลากหลายแตกต่างกันไปจากการศึกษา พบว่า เหตุผลหลักคือการความปลอดภัยในชีวิตจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในประเทศเกาหลีใต้ได้ อย่างไรก็ตามแม้การแพร่ระบาดของไวรัสได้กระจายไปแทบจะทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยเองที่เริ่มมีผู้ติดเชื้อไวรัสดังกล่าว แต่แรงงานไทยให้เหตุผลต่อการหวนคืนถิ่นว่า “หากจะตายขอกลับมาตายที่บ้านเกิดของตนดีกว่า” และแม้ว่าทางรัฐบาลเกาหลีใต้จะมี

นโยบายในการดูแลแรงงานที่ผิดกฎหมายในประเทศอย่างดียิ่งก็ตาม ไม่อาจทำให้กลุ่มแรงงานที่มีความตั้งใจจะกลับบ้านบ้านเกิดเปลี่ยนใจที่จะอยู่ต่อ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...ไว้ฮอดโควิดมันกะย่านอยู่นั้นแล้ว แต่คันสิให้ตายกลับมาตายอยู่บ้านดีกว่า ไปมาคักแล้วละเกาหลี...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

แต่ทั้งนี้ว่าส่วนมากผู้ที่เดินทางกลับมาประเทศไทยนั้นเป็นกลุ่มที่ไปทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งสามารถที่จะปลดหนี้จากการกู้ยืมเพื่อที่จะไปทำงานเกาหลีตั้งแต่เริ่มต้น รวมทั้งมีความพึงพอใจในทรัพย์สินที่เกิดจากการเก็บออมขณะที่ทำงานในประเทศเกาหลีได้ กล่าวคือ มีรถ มีบ้าน เงินเก็บออมที่จะสามารถตั้งตัว ลงทุนหรือประกอบอาชีพเมื่อกลับไปบ้านเกิดได้ อย่างไรก็ตามเหตุผลดังกล่าวยังเป็นเพียงเหตุผลส่วนประกอบเท่านั้นไม่ใช่เหตุผลหลักของการเคลื่อนย้ายกลับภูมิลำเนา ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายซี

“...ซุมกลับมาไทยส่วนมากกะมีแต่ซุมไปอยู่โดนแล้วเกิน 5 ปี เงินเงินมีทอง เบ็ดหนี้ เบ็ดสินพอลิมีเงินมาลงทุนเขากะกลับเลย...” นายซี (การสัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563)

แต่ในขณะเดียวกันยังมีอีกส่วนหนึ่งที่มองข้ามเรื่องของเงินรายได้หรือทรัพย์สินจากการทำงาน แต่ให้ความสำคัญเรื่องของความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น นายบี (นามสมมติ) ซึ่งมีลูกสาวสองคนก่อนเดินทางไปทำงานที่ประเทศเกาหลีได้ ต่อมาเวลาไม่นานภรรยาที่เขาฝากฝังให้ดูพ่อแม่รวมทั้งลูกสาวสองคนของเขากลับไปมีสามีชาวต่างชาติ ถึงกระนั้นเขาเล่าว่าเพียงเศร้าโศกเสียใจผ่านทางโทรศัพท์กับลูกสาวและพ่อแม่ของเขา เมื่อภรรยาของเขาย้ายไปอยู่ต่างประเทศได้สักพักได้ติดต่อกลับมาเพื่อจะขอลูกสาวทั้งสองไปเลี้ยงดูที่ต่างประเทศด้วยในอีก 2 เดือนข้างหน้า ด้วยเหตุนี้เขาจึงตัดสินใจเดินทางกลับบ้านในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เพื่อจะมาอยู่กับลูกสาวในช่วงเวลา 2 เดือนสุดท้ายก่อนแม่ของเขาจะมารับไปอยู่ที่ต่างประเทศด้วย เขาลาออกจากหน้าที่การงานที่เป็นถึงขั้นหัวหน้างานเงินเดือนเกือบหนึ่งแสนบาท เพื่อจะกลับมาหาครอบครัวของเขา ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายบี

“...เขาไปทำงานได้จ้ะคราวนี้ละ เมียกะไปเอาผ้าฝรั่ง แล้วสิมาเอาลูกเขาไปเลี้ยง นำเฮากะยอมเขา ให้ลูกเขาเลือกเอง เขากะสิไปอยู่นำแม่เขา เขาเลยกลับมาบ้านเพื่อสอยผู้นำลูกสองเดือนสุดท้ายก่อนเขาไป ลาออกจากงานเงินเดือนเกือบแสนพันได้เฮา...” นายบี (การสัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563)

กล่าวโดยสรุป เหตุผลหลักของการหวนคืนถิ่นของแรงงานไทย คือ การความปลอดภัยในชีวิตจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในประเทศเกาหลีใต้ที่มีการแพร่ระบาดอย่างหนัก จึงได้เล็งเห็นความควรกลับบ้านเกิดดังคำกล่าวที่ว่า “ขอกลับมาตายที่บ้านเกิด” ส่วนเหตุผลอื่นนั้นเป็นส่วนประกอบในการตัดสินใจ อาทิ การกลับมาด้วยความเป็นห่วงครอบครัว หรือการมองว่าเป็นโอกาสกลับบ้านหลังจากการมาค้าแรงงานหลายปีในต่างถิ่น

4.4.4.2 “กลับมาเพื่อสืบทอดไปแบบถึกกฎหมาย”: โอกาสที่จะเปลี่ยนสถานะของแรงงานผิดกฎหมาย

การตัดสินใจเดินทางกลับอาจมีเหตุผลทั้งเรื่อง ทรัพย์สิน และความสัมพันธ์ของครอบครัว ทั้งนี้พบว่ายังมีส่วนหนึ่งที่มองเรื่องขอโอกาสหรืออนาคตกล่าวคือ การเดินทางไปทำงานในประเทศเกาหลีใต้แบบผิดกฎหมายก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย อย่างไรก็ตามสถานะที่ผิดกฎหมายย่อมมีข้อเสียมากกว่าทั้งด้านความมั่นคงในอาชีพ ความปลอดภัยในชีวิต ระบบสวัสดิการต่าง ๆ ที่ควรได้รับ แต่ด้วยเหตุผลหลายประการจึงทำให้หลายคนเลือกที่จะไปทำงานอย่างผิดกฎหมายแม้จะมีความเสี่ยงก็ตาม (นายเอ, สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

ในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ประกอบกับรัฐบาลของเกาหลีได้นั้นเปิดโอกาสให้แรงงานที่มีสถานะผิดกฎหมายสามารถที่จะเดินทางกลับไปยังประเทศต้นทางสามารถที่จะเดินทางกลับเข้าประเทศได้อีกครั้งอย่างถูกกฎหมาย ทำให้หลายคนถูกคิดเรื่องของการกลับไปเพื่อเปลี่ยนสถานะทางกฎหมายของตนผ่านกระบวนการตกลงกับนายจ้าง หมายถึง ลูกจ้างตกลงกับนายจ้างว่าเมื่อเขากลับไปยังประเทศไทยแล้วให้นายจ้างนั้นดำเนินการเรื่องขอจ้างแรงงานอย่างถูกกฎหมายโดยการเรียกตัวของแรงงานไทยที่ผิดกฎหมายมาทำงานอีกครั้ง แต่นายนั้นจะต้องยอมจ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น เงินด้านสวัสดิการ เงินเดือนตามที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อจะรับแรงงานคนที่เคยทำงานด้วยกันและตกลงกันเพื่อทำสัญญาจ้างต่ออย่างถูกกฎหมาย ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...เฮอะคิดอยู่ว่าถ้ากลับมาแล้วเฮอะจะอยากสืบทอดไปอีกอยู่ เบิงอิยังหลาย ๆ อย่างก่อน คับบ้านเฮามันไปไหนกะสิไปอีก...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

นางอี (นามสมมติ) เป็นหนึ่งคนที่สามารถต่อรองกับนายจ้างได้เนื่องจากพูดภาษาเกาหลีได้บ้างจึงต่อรองเรื่องการกลับมาเพื่อเปลี่ยนสถานะของตนจากแรงงานผิดกฎหมายเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย ทั้งนี้เกิดขึ้นจากที่นายจ้างนั้นมีความพึงพอใจอย่างมากต่อการทำงานของอี เขาจึงตกลง

กับนายจ้างว่าในช่วงที่มีการให้แรงงานผิดกฎหมายสามารถรายงานตัวกลับโดยไม่ติดบัญชีดำและสามารถกลับเข้าไปทำงานได้ใหม่อย่างถูกกฎหมาย แต่เงื่อนไขของกฎหมายแรงงานต้องให้นายจ้างเป็นผู้ที่เรียกตัวแรงงานกลับเข้าไปทำงานอีกครั้งโดยกระบวนการที่ถูกต้อง ซึ่งนับว่าเป็นผลดีต่อแรงงานที่จะได้รับทั้งสวัสดิการและได้นายจ้างที่เคยทำงานด้วย อย่างไรก็ตาม การกลับมาครั้งนี้เขาไม่ได้วางแผนที่จะกลับไปตัวคนเดียวเขาจะเอน้องชายที่เพิ่งเรียนจบชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ไปด้วยอีกคนเพราะเขาตกลงกับนายจ้างอีกอย่างว่าขอเอน้องชายมาทำงานกับนายจ้างด้วยอีกคนและนายจ้างก็ยินดียที่จะรับเข้าทำงาน และเขามีแผนที่จะเดินทางในช่วงเดือนมกราคม 2564 นี้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายอี

“...พี่กะเว้าเกาหลีได้จักหน้อยเลยตกลงกันกับนายจ้างว่าฉันกลับไปแล้ว สิให้นายจ้างรับเข้าทำงานอีกได้แบบถูกกฎหมาย แล้วพี่กะขอเอน้องชายมาทำงานนำ มันเพิ่งเรียนจบ ปวส.พอดี สิได้มีเงินมีงาน...” นางอี (การสัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2563)

กล่าวได้ว่าในประเด็นนี้ รัฐบาลของเกาหลีใต้ได้กำหนดนโยบายเปิดโอกาสให้แรงงานที่มีสถานะผิดกฎหมายสามารถที่จะเดินทางกลับไปยังประเทศต้นทาง สามารถที่จะเดินทางกลับเข้าประเทศได้อีกครั้งได้อย่างถูกกฎหมาย จึงทำให้แรงงานบางส่วนสามารถที่จะต่อรองกับนายจ้างได้ ทั้งนี้แรงงานมองว่าเป็นโอกาสที่จะชุบตัวใหม่ในการกลับไปทำงานอย่างถูกกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ทั้งนี้เหตุผลดังกล่าวแรงงานเองต้องแบกรับความเสี่ยงหากนายจ้างไม่เรียกตัวตามที่ตกลง จึงขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะเจรจาต่อรองกับนายจ้างได้

4.4.4.3 “กึ่งผี กึ่งคน”: แนวทางการประกอบอาชีพเมื่อกลับไปเกาหลีใต้แบบถูกกฎหมาย

การตัดสินใจเคลื่อนย้ายเดินทางกลับถิ่นฐานของแรงงานไทยในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 พบประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ คือการวางแผนอนาคตในการกลับมาทำมาหากินในประเทศเกาหลีใต้อีกครั้ง แม้ในช่วงของการไปทำงานในประเทศเกาหลีใต้ของแรงงานไทย ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่สั่งสมมาทั้งในแง่ของการเอาตัวรอดจากสถานการณ์ต่าง ๆ แต่การกลับมาบ้านเกิดครั้งนี้กลับมาเหมือนการตั้งหลักใหม่อีกครั้งเพื่อกลับไปหารายได้ที่สูงกว่าเดิม กล่าวคือขณะที่รัฐบาลเกาหลีใต้มีนโยบายเรื่องการรายงานตัวกลับประเทศต้นทางของแรงงานผิดกฎหมาย และสามารถกลับเข้าทำงานได้อย่างถูกกฎหมายอีกครั้ง ยังมีแรงงานส่วนหนึ่งที่มองเห็นช่องทางของการทำงานเมื่อได้เข้าไปทำงานอย่างถูกกฎหมาย แต่อยากมีอาชีพเสริมในลักษณะของที่ผิดกฎหมายไปด้วยดังคำกล่าวที่ว่าเป็น “กึ่งผี กึ่งคน” ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายซี

“...ฉันได้กลับไปอีกเฮาส์ไปแบบกึ่งผี กึ่งคน สี่ไปแบบถึกกฎหมายนั่นละเฮ็ดงาน ถึกกฎหมายแล้วกะขับแท็กซี่ไปนำ สี่ได้เงินหลายขึ้น...” นายซี (การสัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563)

จากการศึกษาพบว่า แรงงานมองว่าลู่ทางหนึ่งในการสร้างรายได้อย่างมากคือการเป็น “แท็กซี่ผี” ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ที่พบเจอขณะที่ทำงานในประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งเริ่มจากการเดินทางมาทำงานในประเทศเกาหลีใต้แบบผิดกฎหมายต้องอาศัยเครือข่ายทางสังคมติดต่อประสานงาน แน่แน่นอนว่าเกือบทั้งหมดของแรงงานกลุ่มนี้ไม่สามารถที่จะสื่อสารภาษาเกาหลีได้ ดังนั้นจึงอาศัยการติดต่อให้เครือข่ายมารับเพื่อไปส่งนั่นหมายถึงต้องมีค่าใช้จ่าย จึงก่อให้เกิด “แท็กซี่ผี” เพื่อไปรับ-ส่งแรงงานไทยโดยเฉพาะ ตั้งแต่เริ่มออกจากสนามตลอดจนถึงการเดินทางในชีวิตประจำวัน แต่อาชีพดังกล่าวต้องมีการลงทุนและมีความเสี่ยงต่อการถูกจับกุมบ้าง ถึงกระนั้นทางแรงงานเองก็ยังมีทางหนีทีไล่เพื่อเอาตัวรอดได้และยังมองเป็นช่องทางที่จะสร้างรายได้เสริมจำนวนมากด้วย ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายซี

“...ซื้อรถมาไว้รับส่งคนไทยที่มาเป็นผีน้อย เขาสิทธิโตรเอ็นตั้งแต่ไปรับสนามบินแล้วกะไปส่งเขา ส่วนมือนี่เขากะสืบทอดแท็กซี่ไปนั่นไปนี่ละ แต่มันกะเสี่ยงอยู่แต่ว่ามันกะมีปองออกของมันอยู่...” นายซี (การสัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563)

จากการศึกษาทำให้เข้าใจได้ว่า การวางแผนอนาคตของแรงงานไทยผิดกฎหมายหากมีโอกาสได้กลับเข้าไปทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายในประเทศเกาหลีได้อีกครั้ง ซึ่งส่วนมากแรงงานมีประสบการณ์ในการทำงานและการเอาตัวรอด จึงทำให้เห็นลู่ทางในการที่จะสามารถหางานและหารายได้มากขึ้น โดยจะทำงานในลักษณะทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมายเป็นงานเสริมกัน

4.5 การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้ เมื่อกลับประเทศไทยช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19

เมื่อแรงงานไทยเดินทางกลับมามาประเทศไทยก่อให้เกิดชุดประสบการณ์การดิ้นรนใหม่ขึ้น เนื่องจากการกลับมาในครั้งนี้เป็นช่วงที่มีการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ท่ามกลางกระแสความตื่นตระหนกของคนในประเทศที่มีต่อกลุ่มแรงงานไทยที่จะกลับมาจากพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง ตลอดจนมาตรการการรับมือของภาครัฐในการบริหารจัดการสถานการณ์ขณะนั้น ซึ่งจะสะท้อนจากผลการศึกษาดังนี้

4.5.1 “อย่างอ้อมสนามบิน”: นโยบายของรัฐบาลไทยในการรับมือแรงงานกลับบ้าน

นโยบายการรับมือของรัฐบาลไทยในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ซึ่งเกิดขึ้นในเดือนธันวาคม ปี 2562 และที่เกาหลีใต้มีสถิติติดเชื้อพุ่งสูงขึ้นต่อเนื่อง จึงทำให้แรงงานไทยตัดสินใจกลับบ้านเกิด แต่รัฐบาลไทยเองมีนโยบายรับมือกับกลุ่มแรงงานไทยจำนวนกว่า 500 คนที่จะเดินทางกลับจากประเทศเกาหลีใต้ไปยังภูมิลำเนาของตนในประเทศไทย จากการศึกษา มีแรงงานรายงานตัวกลับประเทศไทย นับตั้งแต่ 11 ธันวาคม 2562 – 23 กุมภาพันธ์ 2563 โดยเฉลี่ยจำนวน 300 คนต่อวัน แต่นับจากวันที่ 24 – 1 มีนาคม 2563 (เป็นช่วงเวลาที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อในประเทศเกาหลีใต้พุ่งสูง) (เรื่องเล่าเช้านี้, 2563)

ทั้งนี้ ในขณะที่รัฐบาลไทยเองยังไม่ชี้ชัดเรื่องมาตรการรองรับการกลับมาของแรงงานไทย แต่ทั้งนี้ รองนายกรัฐมนตรี พลเอกประวิตร วงศ์สุวรรณ กล่าวกับผู้สื่อข่าวในวันที่ 3 มีนาคม 2563 ว่า “ให้แรงงานที่กลับมามากักตัวอยู่บ้านดูแลตัวเอง 14 วัน เพราะไม่มีกฎหมายอะไรรองรับ” (เรื่องเล่าเช้านี้, 2563) อย่างไรก็ตาม รัฐบาลพยายามหาทางออกอย่างเร่งด่วนเนื่องจากกระแสสังคมอันเกิดจากความหวาดกลัวว่าแรงงานไทยจะเป็นพาหะนำโรค กระทั่งจนมีมาตรการในวันที่ 7 มีนาคม 2563 โดยรัฐบาลได้กำหนดนโยบายเรื่องมาตรการการรับมือการเคลื่อนย้ายกลับของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ โดยทั้งนี้รัฐบาลไทยได้ขอความร่วมมือสำนักงานประเทศเกาหลีใต้กักตัวเพื่อดูอาการก่อนออกเดินทาง 14 วัน หากพบว่าติดเชื้อไวรัส COVID-19 ให้ส่งตัวรักษาที่ประเทศเกาหลีใต้ ส่วนผู้ที่ตรวจคัดกรองผ่านให้สามารถขึ้นเครื่องบินได้ โดยทั้งนี้ในระหว่างที่อยู่บนเครื่องบินจะมีการจัดโซนที่นั่งสำหรับแรงงานที่เดินทางกลับประเทศไทย รวมทั้งต้องสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาและมีการแยกห้องน้ำโดยเฉพาะ และมาตรการกักตัวเริ่มจากเที่ยวบินแรกที่มาจากประเทศเกาหลีใต้และลงจอดในประเทศไทยในเวลา 21.00 น. เมื่อถึงสนามบินในประเทศไทยจะต้องผ่านการตรวจคัดกรองบุคคลโดยแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ผู้ที่คัดกรองแล้วพบว่ามิ

ใช้ติดเชื้อไวรัสหากใครเข้าข่ายเฝ้าระวังโดยให้แยกส่วนออกไปรักษาตัวทันที 2) ผู้ที่ผ่านการคัดกรอง แต่พบว่าไม่มีไข้ แต่เดินทางที่มาจาก พื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงคือ เมืองแทกู และจังหวัดคยองซังเหนือ และอีกประเภทคือ 3) ผู้ที่มาจากพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่ำ โดยทั้งนี้ประเภทที่ 1 และ 2 จะต้องไปเข้ารับการกักกันตัวเพื่อเฝ้าดูอาการที่ค่ายทหารสัดทีบ แต่ทั้งนี้ด้วยจำนวนแรงงานกว่า 104 คน ทำให้ใช้เวลาตั้งแต่ 22.00 น. จนถึง 04.00 น. ถึงจะแล้วเสร็จกระบวนการคัดกรองก่อนเข้าที่พัก เมื่อครบ 14 วันหากไม่พบว่ามีอาการติดเชื้อ จะมีการรับ-ส่งแรงงานกลับภูมิลำเนาในแต่ละจังหวัด (ข่าวช่องวัน, 2563)

นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่า ยังมีกลุ่มที่เดินทางมาก่อนมาตรฐานของรัฐจะเริ่มควบคุม กล่าวคือ มีแรงงานจำนวน 80 คน ที่เดินทางมาถึงสนามบินในประเทศไทยในช่วงเช้าและได้เดินทางกลับไปยังภูมิลำเนาของตนเองทันที ซึ่งผ่านเพียงกระบวนการคัดกรองมาจากต้นทางคือ ประเทศเกาหลีใต้เท่านั้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้ออกประกาศให้แรงงานกลุ่มดังกล่าวให้ไปรายงานตัวที่หน่วยงานสาธารณสุขใกล้บ้าน ภายใน 3 วัน นับจากวันที่ 7 มีนาคม 2563 หากฝ่าฝืนมีโทษจำคุก 1 ปี ปรับไม่เกิน 2 แสนบาท ตาม พ.ร.บ. ควบคุมโรคฯ 2558 ในแรงงานกลุ่มนี้เองเมื่อเดินทางถึงภูมิลำเนา มีแรงงานบางคนที่ไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐตามที่รณรงค์ว่าให้กักตัวและดูแลตนเองอยู่ที่บ้าน แต่ยังมีบางส่วนที่ไปในที่สาธารณะ เช่น ร้านอาหารที่มีผู้คนชุกชุม สถานบันเทิง หรือเดินทางไปพบญาติทันทีโดยไม่มีการกักตัวให้ครบ 14 วัน จึงก่อให้เกิดการแพร่ระบาดของไวรัสของสังคมทวงถามถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวมจากกลุ่มแรงงานเหล่านี้ (ข่าวช่องวัน, 2563)

ในส่วนของกลุ่มที่ 3 ซึ่งเป็นกลุ่มที่เดินทางมาภายหลังจากกระแสสังคมเงียบลงไป แล้วนั้น รัฐยังคงมาตรการให้เข้ากระบวนการคัดกรองเช่นเดียวกันกับกลุ่มที่ติดกักตัวที่สัดทีบ ความแตกต่างคือรัฐบาลให้มีการพักกักตัวในโรงแรมที่รัฐประสานงานให้ แต่ทั้งนี้ต้องมีการรับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เอง และจะมีเจ้าหน้าที่มอบโควิดเช็ทให้ซึ่งจะมีอุปกรณ์วัดไข้ หน้ากากอนามัย เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ พร้อมทั้งการรายงานผลการวัดไข้ในแต่ละวัน เมื่อผ่านพ้นการกักตัวแรงงานสามารถเดินทางกลับภูมิลำเนาได้ หากพบมีการติดเชื้อไวรัสจะต้องนำส่งตัวเพื่อรับการรักษาต่อไป (ข่าวช่องวัน, 2563)

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มแรงงานไทยกลุ่มแรกที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทยเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2563 ในช่วงเช้า จำนวน 80 คน ซึ่งยังรัฐยังไม่เข้าควบคุมขณะนั้น แต่มีการผ่านกระบวนการคัดกรองจากประเทศเกาหลีใต้ โดยการกักตัวก่อน 14 วัน และได้รับใบรับรองก่อนขึ้นเครื่องบินมายังประเทศไทย เมื่อมาถึงสนามบินสุวรรณภูมิ เรื่องนโยบายของการตรวจโรค การล้างมือทำความสะอาด วัดอุณหภูมิ และต้องมีการลงทะเบียนชื่อที่อยู่ปลายทางที่จะไป อย่างไรก็ตามความคลุมเครือเรื่องการส่งตัวไปกักตัว 14 วันเพื่อเฝ้าดูอาการหลังจากกลับมาจากประเทศที่มีความเสี่ยงซึ่งนโยบายของรัฐบาลไทยขณะนั้นคือให้ไปกักตัวที่ค่ายทหารเรือ ก่อนจะถึงขั้นตอนนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่อง

การจะส่งตัวแรงงานไปยังสถานที่ต่าง ๆ นั้นยังไม่ชัดเจน ทำให้เกิดการเกาะกลุ่มเดินไปยังส่วนต่าง ๆ ในสนามบิน เรียกได้ว่า เดินรอบสนามบินแต่ก็ยังไม่มีความหมายไหน แผนกได้รับไป หรือให้คำตอบชัดเจนได้ว่าจะต้องปฏิบัติตนอย่างไร ได้แต่เพียงโยนกันไปมาบ้ายเบี่ยงไปเรื่อย ๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...อย่างลงเครื่องมาปาดาราเกาหลี นักข่าวเต็มไปเปิด เขากะพาไปวัดไข้ ตรวจเอกสาร ลงทะเบียนปลายทางที่ไป บาดนิกะย่างไปย่างมา ต่อแถวกันไปหาคนที่รับผิดชอบ กะบมิไผเอา โยนกันกันมา ทีแรกกะว่าสิให้ไปกักตัวค่ายทหารนะ 14 มื้อ...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

การเดินทางไปวนมาของกลุ่มแรงงานจำนวนมากทำให้แรงงานเกิดคำถามขึ้น จึงมีการถามต่อเจ้าหน้าที่ว่า จะให้กักตัวที่ไหนยังงัย เพราะตามที่รัฐบาลออกสื่อต่าง ๆ คือให้ไปกักตัวที่ค่ายทหารที่รัฐบาลจัดเตรียมให้ แต่เมื่อแรงงานกลับเข้ามาจริงพบว่า ไม่มีความพร้อมเรื่องของสถานที่กักตัวมีเพียงหลักการไว้เบื้องต้นแต่ยังไม่ไปสู่การปฏิบัติ ขณะเดียวกันความรู้สึกของกลุ่มแรงงานขณะนั้นรู้สึกว่าตนนั้นถูกทำเหมือนการประจานต่อหน้าคนทั้งสนามบิน โดยการเดินต่อแถวรอบสนามบินให้ผู้คนได้ส่งสายตามอง จนเกิดการพูดกับตนเองว่า “จะเอาไปทำอะไรก็ทำ จะเอาไปฆ่าทิ้งก็ทำ” ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...พาเขาอย่างต่อเนื่องอ้อมสนามบินอยู่ เจ้าหน้าที่กะเฮ็ดหยังบ่ถึก เพราะตอนนั้นมันใหม่อยู่ มีแต่เนนโยบายแต่ไปบ่ทันฮอดการปฏิบัติ ย่างไปคนกะเหลียวเบ้งเต็มอยู่พอปานเอาไปประจาน คิดในใจสิเอากูเฮ็ดหยังกะเฮ็ดเด้อ สิฆ่าทิ้งกะฆ่า คันมันมีติดเชือกติดกันทั้งสนามบิน...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

สุดท้ายเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจัดการเนื่องจากไม่มีความชัดเจนของนโยบายของรัฐบาล หน่วยงานในระดับปฏิบัติการจึงไม่สามารถทำอะไรได้ จึงปล่อยให้กลุ่มแรงงานดังกล่าวกระจายตัวกลับไปภูมิลำเนาของตนเองดังที่รองนายกประวิตรกล่าว จึงเกิดเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมอย่างหนักในทางลบเมื่อกลุ่มแรงงานที่มาจากเกาหลีใต้ได้ไปยังสถานที่สาธารณะโดยไม่มีการกักตัวก่อน 14 วัน ทำให้สังคมเกิดความตื่นตระหนกต่อการแพร่เชื้อไวรัส เกิดความขัดแย้งกันในสังคมระหว่างกลุ่มแรงงานและคนในสังคมที่กำลังตื่นกลัวเรื่องการติดเชื้อ COVID-19 ซึ่งสังคมมองว่ากลุ่มแรงงานนั้นหนีไปโดยไม่ยอมกักตัว มีการเดินทางไปยังสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอฟ

“...สุดท้ายชุมเจ้าหน้าที่จะปล่อยชุมเฮากลับบ้าน กะพากันแตกไปคนละทิศละทาง มันบ่มแน่นชุมเฮาหนี แต่เจ้าหน้าที่มันบอกว่ากลับได้เลย เพราะมันปรัลี้เห็ดจั่งได้แล้ว...” นายเอฟ (การสัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2563)

ในประเด็นจึงพอสรุปได้ว่า การเดินทางกลับของแรงงานไทยเป็นที่จับจ้องและสร้างความหวาดวิตกให้กับคนในประเทศต่อการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสเนื่องจากเดินทางมาจากพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง อย่างไรก็ตามความล่าช้าและความไม่ชัดเจนด้านนโยบายของรัฐบาลไทยในการควบคุมแรงงานไทยที่เดินทางกลับประเทศนั้น ได้สร้างตราบาปให้กับแรงงานอันเกิดจากกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากการปล่อยให้แรงงานกลับไปกักตัวที่ภูมิลำเนาเสมือนไร้การควบคุมเพราะคนที่ให้ความร่วมมือและไม่ให้ความร่วมมือในการกักตัว

4.5.2 “เห็ดบาปกันโหด”: นโยบายของรัฐด้านการกักตัวแรงงานไทยกลับประเทศ

ประสบการณ์ของแรงงานในกลุ่มที่ 2 คือกลุ่มที่ รัฐบาลเริ่มนโยบายควบคุมโรคในวันที่ 7 มีนาคม 2563 เวลา 21.00 น. ซึ่งเป็นเที่ยวบินแรกที่มาจากประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งมีมาตรการในการควบคุมให้แรงงานไทยกลุ่มดังกล่าวไปกักตัวที่ค่ายทหารในสตึบ โดยมีการจัดรถทัวร์รับส่ง เมื่อถึงพื้นที่ค่ายทหารในเวลาราว 22.00 น. ได้มีการฉีดพ่นแอลกอฮอล์ทั้งตัวบุคคลและสัมภาระต่าง ๆ ที่แรงงานพกติดตัวมา ด้วยจำนวนของแรงงานถึง 104 คนจึงใช้เวลานานถึง 04.00 น. ทำให้แรงงานหลายคนเกิดอาการไม่พอใจ ต่อกระบวนการทำงานที่ล่าช้า (เรื่องเล่าเช้านี้, 2563)

การกลับเข้ามาในประเทศในของแรงงานไทยที่มาจากเกาหลีใต้ในกลุ่มที่ 3 คือ ภายหลังกระแสสังคมที่มีการปะทะกันเจ็บส่งลงไป รัฐบาลสามารถที่จะบริหารจัดการส่วนต่าง ๆ ได้ กล่าวคือ กำหนดให้ผู้ที่เข้ามาไปทำการกักตัวในสถานที่ใดบ้าง ซึ่งเกิดจากการประสานหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ มหาวิทยาลัย ค่ายทหาร โรงแรม โรงเรียน รวมทั้งบ้านของตนเอง และรัฐเองได้มีบริการรับ-ส่งฟรีเมื่อถึงเวลาครบกำหนด จะมีรถมารับเพื่อไปส่งยังภูมิลำเนา แต่ถึงกระนั้นยังมีช่องโหว่ของการทำงานของรัฐในเรื่องการดูแลเอาใจใส่ในช่วงของการกักตัว กล่าวคือ เมื่อรัฐไปส่งกลุ่มเสี่ยงติดเชื้ออย่างกลุ่มแรงงานไทยจากเกาหลีไปสู่สถานที่กักตัวแล้ว แต่ขาดการติดตามเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ ดังกรณีของ นายซี (นามสมมติ) ซึ่งได้กักตัวอยู่ที่โรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ โดยจะต้องมีการรายงานอุณหภูมิของตนเองทุกวันผ่านช่องทางไลน์กลุ่มที่ทางเจ้าหน้าที่รัฐตั้งไว้ เขาเองรายงานเป็นปกติทุกวัน อาหารในแต่ละมื้อจะมีพนักงานโรงแรมมาส่งหน้าห้องและเคาะประตูเพื่อรับอาหาร แต่ทั้งนี้ในระหว่าง 14 วันของการกักตัวช่วงระยะเวลา 5 วันสุดท้าย เครื่องปรับอากาศในห้องของเขาเกิดไม่ทำงาน เขาพยายามที่จะติดต่อพนักงานโรงแรม ซึ่งได้คำตอบเพียงจะดำเนินการแก้ไขให้ แต่ไร้ซึ่งการตอบสนองเขาพยายามแจ้งลงไลน์กลุ่มเพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐทราบแต่เรื่องกับนิ่งเฉย เขาต้องอยู่ในห้องที่

ไม่มีเครื่องปรับอากาศและพัดลม จึงต้องเปิดประตูให้มีไว้เล็กน้อย (ซึ่งเป็นข้อห้ามเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส) แต่เพื่อให้มีอากาศหายใจจึงจำเป็นต้องทำและเจ้าหน้าที่โรงแรมเห็นเช่นนั้นยังเพิกเฉยต่อการซ่อมเครื่องปรับอากาศ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายซี

“...ให้อ้ายไปกักต้อยู่โรงแรมในกรุงเทพ วัดไร่รายงานผลทางไลน์ หอดเวลาเคาะประตูเอาข้าวมาให้ แต่ 5 มื้อสุดท้ายแอร์ฮ้าง ลำบากหลายหายใจบอออกได้แถมประตูเอาพอได้มีอากาศหายใจ กะเฮ็ดบาปเฮาโพด แฉังโผกะมิดทั้งคนมาส่งทั้งโรงแรม คั่นแม่นเฮาติดเชือกคือสิดิตไปนากันละคนที่ย่างผ่าน...” นายซี (การสัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563)

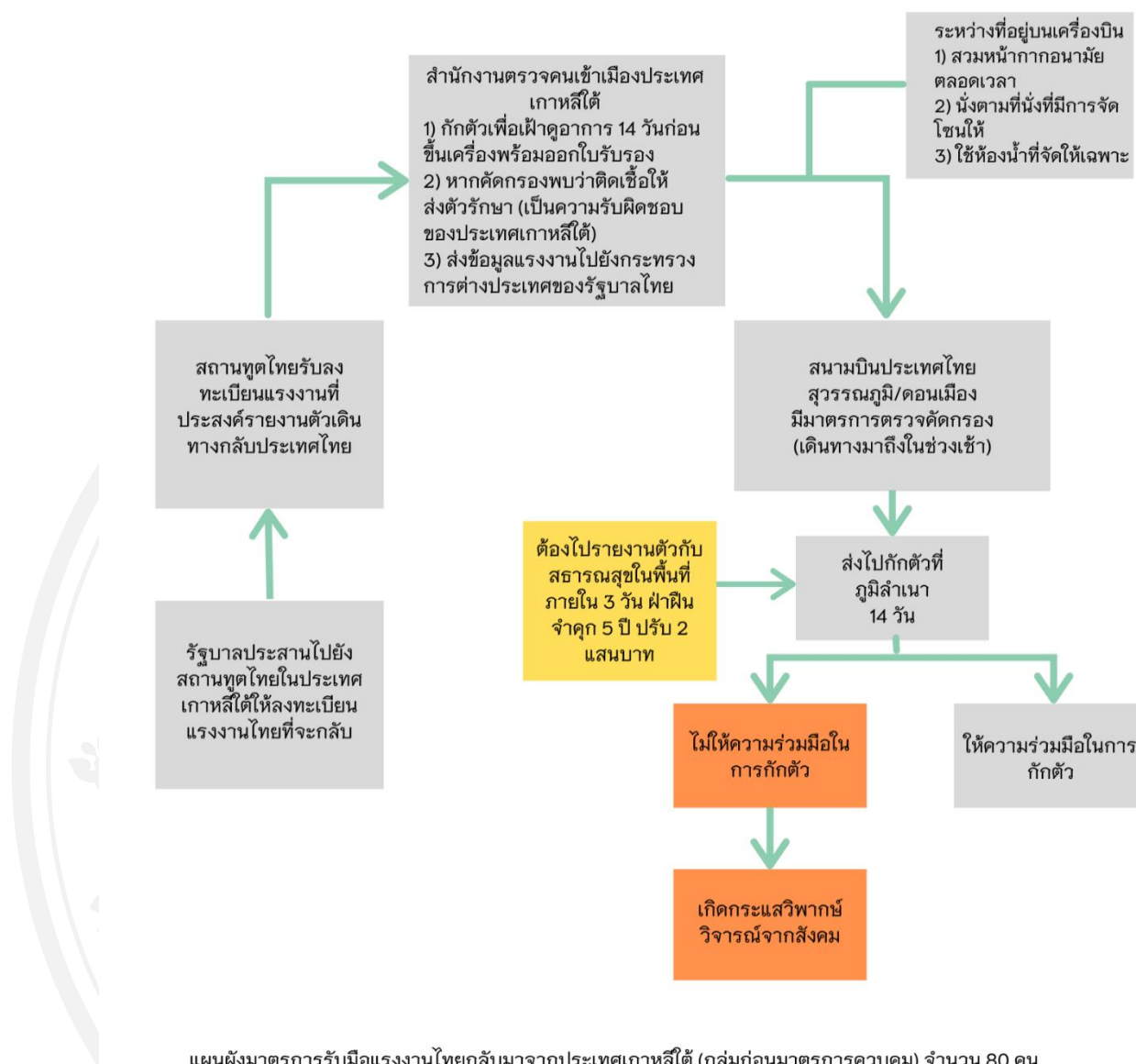
นอกจากนี้ บางส่วนส่งกลับภูมิลำเนาให้ไปกักตัวอยู่ที่บ้านของตนเอง แต่ด้วยบริบทของครอบครัวเป็นครอบครัวขยายมีสมาชิกในครอบครัวเป็นจำนวนมากซึ่งมีทั้งเด็กและผู้สูงอายุ จึงไม่สามารถที่จะกักตัวที่บ้านพักอาศัยของตนเอง จึงจำเป็นต้องไปพักอาศัยที่โรงเรียนในชุมชน ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีข้อจำกัดมาก ตลอดจนบางคนที่อยู่อาศัยคนเดียว เมื่อต้องกักตัวอยู่ในบ้านเพียงลำพังต้องพึ่งพาคนใกล้บ้านในการส่งอาหารให้ โดยรัฐนั้นไม่ได้มีนโยบายในการรองรับเรื่องนี้ปล่อยให้ประชาชนใช้ระบบของเครือข่ายชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านดูแลกันเอง ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายซี

“...เขาอยู่คนเดียวกะได้จ้างคนใกล้บ้านกะเจ้านั้นละส่งข้าวส่งน้ำ ไข่กะมี อสม. มาตรวจสามสี่มือเทื่อ รายงานกันไป...” นายซี (การสัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563)

ทั้งนี้ จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์ของแรงงานไทยที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยมีความแตกต่างกันระหว่าง 3 กลุ่ม ที่เกิดจากมาตรการควบคุมโรคของรัฐบาลไทย คือ 1) กลุ่มที่เดินทางมาก่อนมาตรการควบคุมของรัฐ ในวันที่ 4 มีนาคม 2562 ช่วงเช้า จำนวน 80 คน ซึ่งได้เดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อทำการกักตัวเป็นเวลา 14 วัน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมเนื่องจากมีผู้ที่ให้ความร่วมมือและไม่ให้ความร่วมมือ 2) กลุ่มที่เดินทางมาในช่วงที่เริ่มมาตรการในวันที่ 7 มีนาคม 2562 เวลา 21.00 น. เป็นเที่ยวบินแรกที่เดินทางมาจากเกาหลีใต้ที่รัฐบาลเริ่มควบคุม โดยส่งไปที่ค่ายทหารเรือสัตหีบ เพื่อทำการกักตัวเฝ้าดูอาการเป็นเวลา 14 วัน เมื่อครบกำหนดหากไม่มีอาการติดเชื้อมีโอกาสส่งกลับภูมิลำเนา แต่หากพบว่ามีอาการติดเชื้อมีโอกาสเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาล และ 3) กลุ่มเดินทางมาหลังจากกระแสสังคม สงบลงซึ่งรัฐจัดให้เข้ากักตัวที่โรงแรม แต่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง เมื่อครบกำหนด 14 วัน หากไม่มีอาการติดเชื้อมีโอกาสส่งกลับภูมิลำเนา แต่หากพบว่ามีอาการติดเชื้อมีโอกาสเข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาล

นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มที่เดินทางมาก่อนมาตรการควบคุมของรัฐ ในวันที่ 4 มีนาคม 2562 ช่วงเช้า จำนวน 80 คน ซึ่งได้เดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อทำการกักตัวเป็นเวลา 14 วัน กระบวนการของภาครัฐในส่วนของการโยกย้ายนั้นขาดความชัดเจนในการบริหารจัดการรับมือกลุ่มแรงงานที่เดินทางกลับมา เพราะมาตรการของรัฐบาลเริ่มบังคับใช้ วันเดียวกันแต่เป็นเวลา 21.00 น. จึงทำให้กลุ่มที่เดินทางมาตอนเช้าไม่อยู่ในการควบคุมที่เข้มข้นนั้น ทั้งนี้กระบวนการทำงานของภาครัฐมีส่วนในการสร้างตราประทับหรือการตีตราเพิ่มให้กับแรงงาน กล่าวคือ เมื่อลงเครื่องมายังประเทศไทย แรงงานต้องพบกับสถานการณ์เดินรอบสนามบินให้ผู้คนส่งสายตามองจนแรงงานเกิดความสับสนอย่างมาก เพราะความไม่ชัดเจนในมาตรการ ณ ขณะนั้น สุดท้ายต้องปล่อยให้แรงงานกลับภูมิลำเนาเพื่อไปกักตัวในพื้นที่ชุมชนของตนเองดังที่รองนายกรัฐมนตรีได้กล่าวไว้ในวันที่ 3 มีนาคม 2562 โดยมีกระบวนการดังสรุปตามแผนผังมาตรการรับมือแรงงานไทยเดินทางกลับประเทศไทยดังภาพที่ 4.4

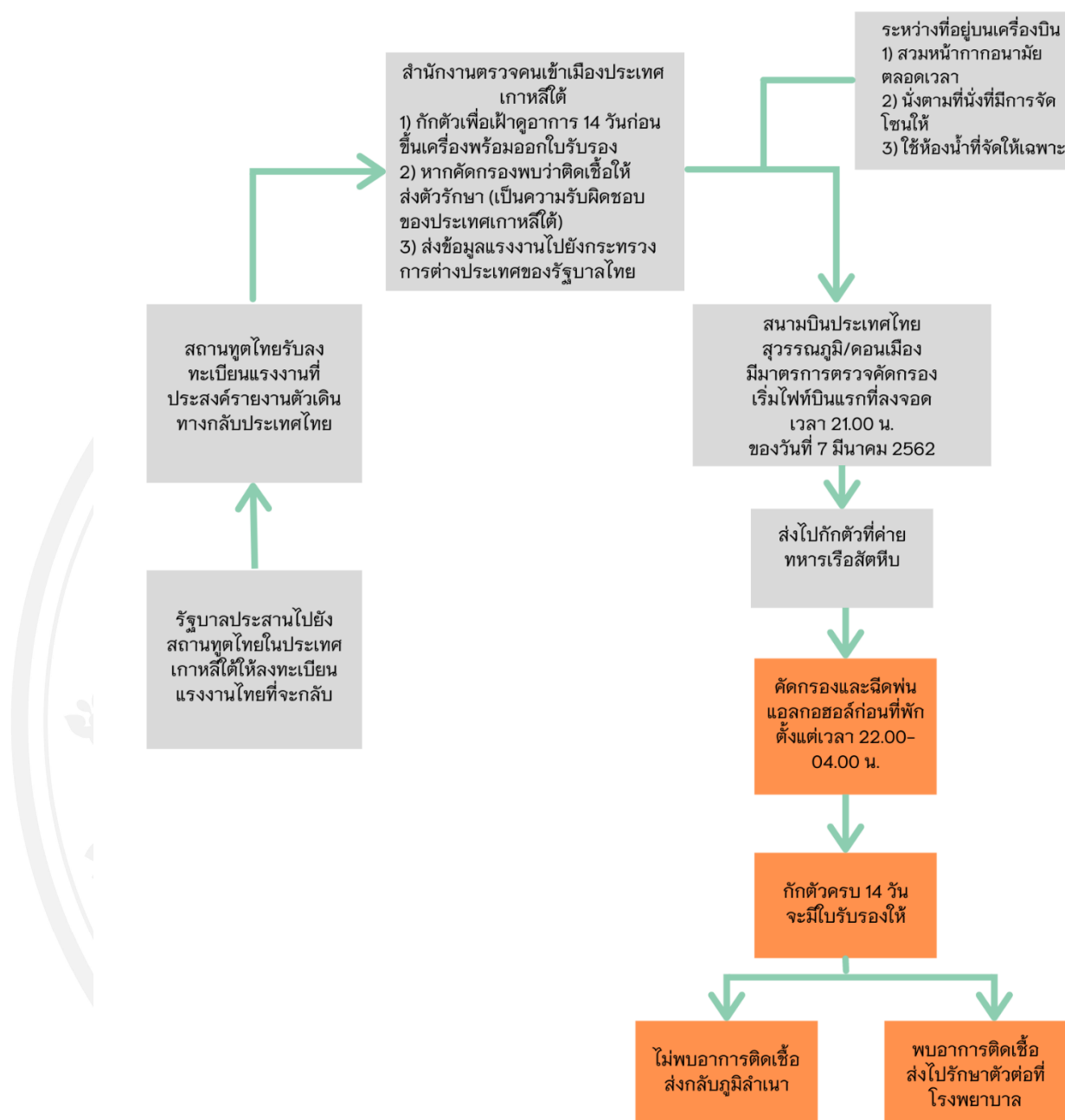

ภาพที่ 4.4 ภาพแผนผังมาตรการรับมือแรงงานไทยกลับจากประเทศเกาหลีใต้ (กลุ่มเดินทางมาก่อนมาตรการควบคุม)

อย่างไรก็ตาม คงไม่อาจจะกล่าวโทษว่าเป็นความผิดของรัฐบาลทั้งหมด เนื่องจากมีแรงงานไทยบางคนไม่ให้ความร่วมมือหรือขาดความรับผิดชอบต่อสังคมในการละเว้นการกักตัวและเดินทางไปในที่สาธารณะจึงเกิดกระแสสังคมจากความตื่นตระหนกของประชาชนในความหวาดกลัวการแพร่ระบาดของไวรัส จึงเป็นการสร้างตราประทับให้กับตนเอง แต่ในฐานะของรัฐที่มีอำนาจควบคุมและเป็นต้นน้ำที่จะสามารถจัดการได้แต่แต่เริ่ม ขาดประสิทธิภาพในการรับมือ ก่อให้เกิดการปะทะกันทางความคิดและแสดงออกตามสื่อต่าง ๆ ตามที่พบเห็น

ในกลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่รัฐบาลเริ่มมีมาตรการควบคุม โดยเริ่มวันที่ 7 มีนาคม 2563 ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดมาตรการการรับมือการเคลื่อนย้ายกลับของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ โดยทั้งนี้ก่อนหน้ารัฐบาลไทยได้ขอความร่วมมือสำนักงานประเทศเกาหลีใต้กักตัวเพื่อดูอาการก่อนออกเดินทาง 14 วัน หากพบว่าติดเชื้อไวรัส COVID-19 ให้ส่งตัวรักษาที่ประเทศเกาหลีใต้ ส่วนผู้ที่ตรวจคัดกรองผ่านให้สามารถขึ้นเครื่องบินได้ โดยทั้งนี้ในระหว่างที่อยู่บนเครื่องบินจะมีการจัดโซนที่นั่งสำหรับแรงงานที่เดินทางกลับประเทศไทย รวมทั้งต้องสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาและมีการแยกห้องน้ำโดยเฉพาะ

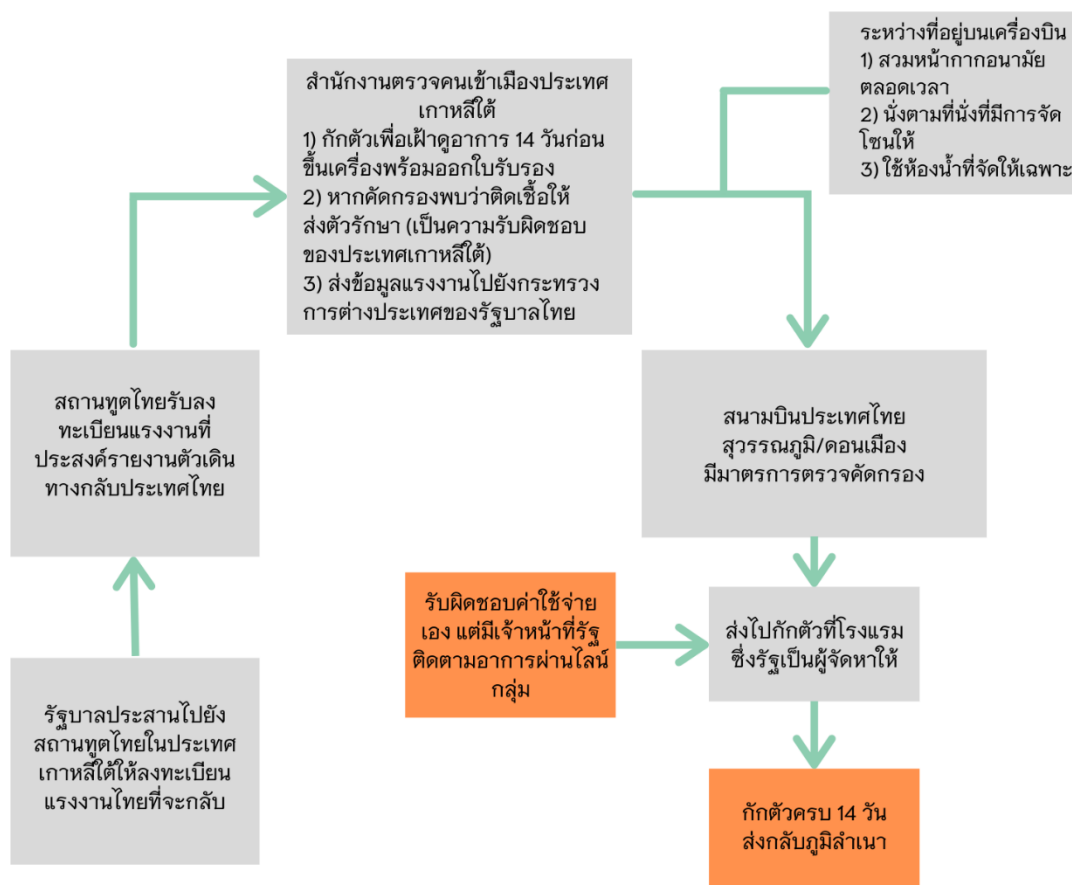
มาตรการกักตัวเริ่มจากเที่ยวบินแรกที่มาจากประเทศเกาหลีใต้และลงจอดในประเทศไทยในเวลา 21.00 น. เมื่อถึงสนามบินในประเทศไทยจะต้องผ่านการตรวจคัดกรองบุคคลโดยแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ผู้ที่คัดกรองแล้วพบว่ามิใช่ติดเชื้อไวรัสหากใครเข้าข่ายเฝ้าระวังโดยให้แยกส่วนออกไปรักษาตัวทันที 2) ผู้ที่ผ่านการคัดกรองแต่พบว่าไม่มีไข้ แต่เดินทางที่มาจาก พื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงคือ เมืองแทกู และจังหวัดคย็องซังเหนือ และอีกประเภทคือ 3) ผู้ที่มาจากพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่ำ โดยทั้งประเภทที่ 1 และ 2 จะต้องไปเข้ารับการกักกันตัวเพื่อเฝ้าดูอาการที่ค่ายทหารสัตหีบ แต่ทั้งนี้ด้วยจำนวนแรงงานกว่า 104 คน ทำให้ใช้เวลาตั้งแต่ 22.00 น. จนถึง 04.00 น. ถึงจะแล้วเสร็จกระบวนการคัดกรองก่อนเข้าที่พัก เมื่อครบ 14 วันหากไม่พบว่ามีอาการติดเชื้อ จะมีการรับ-ส่งแรงงานกลับภูมิลำเนาในแต่ละจังหวัด โดยมีกระบวนการดังสรุปตามแผนผังมาตรการรับมือแรงงานไทยเดินทางกลับประเทศไทยดังภาพที่ 4.5

แผนผังมาตรการรับมือแรงงานไทยกลับมาจากประเทศเกาหลีใต้ (กลุ่มเริ่มมาตรการควบคุม) จำนวน 104 คน

ภาพที่ 4.5 ภาพแผนผังมาตรการรับมือแรงงานไทยกลับจากประเทศเกาหลีใต้ (กลุ่มเริ่มมีมาตรการควบคุม)

ส่วนกลุ่มที่สาม คือ กลุ่มที่เดินทางมาภายหลังจากกระแสสังคมเงียบลงไปแล้วนั้น จากการศึกษาที่พบว่า รัฐยังคงมาตรการให้เข้ากระบวนการคัดกรองเช่นเดียวกันกับกลุ่มที่ติดกักตัวที่ สัตหีบ ความแตกต่างคือรัฐบาลให้มีการพักกักตัวในโรงแรมที่รัฐประสานงานให้ แต่ทั้งนี้ต้องมีการ รับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เอง และจะมีเจ้าหน้าที่มอบโควิดเซตให้ซึ่งจะมีอุปกรณ์วัดไข้ หน้ากากอนามัย เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ พร้อมทั้งการรายงานผลการวัดไข้ในแต่ละวัน เมื่อผ่านพ้นการกักตัว แรงงานสามารถเดินทางกลับภูมิลำเนาได้ หากพบว่ามีอาการติดเชื้อไวรัสจะต้องนำส่งตัวเพื่อรับการ รักษาต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการติดตามคุณภาพชีวิตของแรงงานขณะที่มีการกักตัวตลอด 14 วัน เป็นการปล่อยทิ้งไว้และให้รายงานผลต่าง ๆ ผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งพบว่า มีแรงงานบาง รายไม่ได้รับความสะดวก เช่น เครื่องปรับอากาศชำรุด แรงงานเองพยายามที่จะปรับตัวให้เข้ากับ สถานการณ์คือต้องแอบเปิดประตูเพื่อให้อากาศถ่ายเท ทั้งที่มีการแจ้งไปยังเจ้าหน้าที่รัฐผู้ดูแลกลุ่ม แรงงานหลายครั้ง แต่ไม่มีการเข้ามาซ่อมบำรุงจากช่างแต่อย่างใด หากแรงงานรายนั้นคือผู้ติดเชื้อ อาจเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสได้ ในบางรายมีอาการเจ็บป่วยแต่ไม่ได้รับการรักษาด้วย โดยมี กระบวนการดังสรุปตามแผนผังมาตรการรับมือแรงงานไทยเดินทางกลับประเทศไทยดังภาพที่ 4.6

แผนผังมาตรการรับมือแรงงานไทยกลับมาจากประเทศเกาหลีใต้ (กลุ่มหลังกระแสสังคมสงบ)

ภาพที่ 4.6 ภาพแผนผังมาตรการรับมือแรงงานไทยกลับจากประเทศเกาหลีใต้ (กลุ่มหลังกระแสสังคมสงบ)

หลังการสังเคราะห์ในประเด็นนี้จึงทำให้เข้าใจได้ว่า นโยบายการรับมือด้านการเคลื่อนย้ายกลับของแรงงานไทยจากประเทศเกาหลีใต้ ถูกแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ช่วงเวลาซึ่งจะสร้างประสบการณ์ที่แตกต่างกันให้กับแรงงาน คือ 1) กลุ่มที่เดินทางมาก่อนมาตรการควบคุมของรัฐ ในวันที่ 4 มีนาคม 2562 ช่วงเช้า จำนวน 80 คน ซึ่งได้เดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อทำการกักตัวเป็นเวลา 14 วัน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมเนื่องจากมีผู้ที่ให้ความร่วมมือและไม่ให้ความร่วมมือ 2) กลุ่มที่เดินทางมาในช่วงที่เริ่มมาตรการในวันที่ 7 มีนาคม 2562 เวลา 21.00 น. เป็นเที่ยวบินแรกที่เดินทางมาจากเกาหลีใต้ที่รัฐบาลเริ่มควบคุม โดยส่งไปที่ค่ายทหารเรือสัตหีบ เพื่อทำการกักตัวเฝ้าดูอาการเป็นเวลา 14 วัน เมื่อครบกำหนดหากไม่มีอาการติดเชื้อรัฐจะส่งกลับภูมิลำเนา แต่หากพบว่ามีอาการติดเชื้อจะส่งตัวเข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาล 3) กลุ่มเดินทางมาหลังจากกระแสสังคม สงบลงซึ่งรัฐจัดให้เข้ากักตัวที่โรงแรม แต่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง เมื่อครบกำหนด 14 วัน หากไม่มีอาการติด

๒

ชี้

๑

รัฐจะส่งกลับภูมิลำเนา แต่หากพบว่ามีการติดเชื้อจะส่งตัวเข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาล

4.5.3 “โควิดชาจังซอดมา”: การบริหารจัดการระบบสาธารณสุขชุมชน

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 คือ เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขซึ่งถือเป็นแนวหน้าของการที่ต้องดูแลคนที่เดินทางมาจากพื้นที่เสี่ยงต่าง ๆ รวมทั้งแรงงานไทยที่ผิดกฎหมายที่กลับเข้ามายังภูมิลำเนา จากการศึกษาพบว่า บทบาทด้านการทำงานเชิงรุกของเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ที่ทำงานกันอย่างสอดประสาน ซึ่งมีความสำคัญมากต่อการเฝ้าติดตามอาการของผู้ที่เป็นกลุ่มเสี่ยง ตลอดจนการแจ้งข่าวสารเรื่องการแพร่ระบาดและสร้างความเข้าใจถึงการที่มีกลุ่มเสี่ยงเข้ามาอีกด้วยในบริเวณชุมชน ทั้งนี้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะมีการอบรมอย่างเข้มงวดในการปฏิบัติงานในทุกขั้นตอน “เพราะชีวิตของอาสาสมัครต้องมาเป็นอันดับหนึ่ง” และจะต้องมีพี่เลี้ยงในการทำงานพร้อมทั้งให้คำปรึกษา แต่ในบางพื้นที่หากต้องไปพบกลุ่มเสี่ยงเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปฏิบัติงานเองเพื่อความปลอดภัย ดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี

“...ความปลอดภัยในชีวิตของ อสม. เราจะมีทำให้ความรู้อสม.ทุกอย่างตั้งแต่สแกนไลน์ เพื่อติดตามการรายงานการวัดไข้ การปฏิบัติตัวลงพื้นที่ และต้องให้ความระมัดระวัง ให้สมมติว่ากลุ่มเสี่ยงเหล่านี้คือคนไข้จริง...” เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข (การสัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2563)

ทั้งนี้ การปฏิบัติงานต้องให้สมมติว่ากลุ่มเสี่ยงคือผู้ป่วยเพื่อที่จะได้มีความระมัดระวังตัวในการเฝ้าดูอาการ การรายงานผลการวัดไข้จะให้ทุกคนรายงานผ่านไลน์ของ อสม. หากไม่มีจะต้องให้ผู้ที่ยกตัวจนบันทึกแบบฟอร์มที่ทางเจ้าหน้าที่มอบไว้ในโควิดเช็ท กลุ่มแรงงานที่เดินทางเข้ามาในชุมชนในช่วงแรกมีความกังวลเรื่องของการถูกรังเกียจจากคนในชุมชน แต่ อสม.และประธานชุมชน ผู้ใหญ่บ้านเอง เป็นผู้ให้ข้อมูลต่อคนในชุมชน จึงนับได้ว่าเป็นสำคัญในการลดเรื่องการถูกมองไม่ดีจากสังคม และเมื่อกลุ่มแรงงานกักตัวครบ 14 วันและไม่พบเชื้อไวรัสทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะทำการออกหนังสือรับรองให้เป็นหลักฐาน

อย่างไรก็ตาม สิ่งทีภาคส่วนด้านสาธารณสุขได้สะท้อนถึงปัญหาและอุปสรรคในการทำงานในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 คือ การสนับสนุนจากภาครัฐทั้งวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณที่จำเป็น ซึ่งที่ผ่านมาต้องอาศัยงบประมาณของทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเอง รัฐนั้นสนับสนุนเพียงอุปกรณ์โควิดเช็ท เช่น ชุดสำหรับใส่ลงพื้นที่ไปตรวจคนที่กักตัว ได้แก่ เสื้อกันฝน หน้ากากอนามัย ซึ่งมาช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์และวัสดุไม่มีคุณภาพต่อการทำงาน ซึ่งควรจะเป็น “อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล” (Personal Protective Equipment : PPE) ดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี

“...ให้มาได้จังได้ชุดกันฝนแทนชุด PPE มันลิกกันยังให้ถามแทน คั้นว่าแอลกอฮอล์กะมาช้า จนโควิดซาจ้งซอดมา...” เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข (การสัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2563)

ในส่วนของการข้อเสนอแนะที่มีคือ เรื่องการจัดการกลุ่มแรงงานในกระบวนการส่งตัวไปกักตัวในพื้นที่ตามทะเบียนราษฎร์ ซึ่งพบว่า เมื่อแรงงานมาถึงจังหวัดที่เป็นภูมิลำเนาตามทะเบียนราษฎร์แล้ว และจะส่งต่อไปยังพื้นที่ตำบลที่แรงงานอาศัยอยู่ แต่เกิดปัญหาตรงที่มีแรงงานบางคนไม่ได้อยู่ในพื้นที่ตามทะเบียนราษฎร์แล้วไปอยู่ในอีกตำบล จึงทำให้ไม่สามารถที่จะติดตามได้ หากคนนั้นเป็นผู้ติดเชื้ออาจจะก่อให้เกิดการแพร่ระบาดอย่างหนักได้ แนวทางการแก้ไขอาจจะต้องให้มีการนำส่งที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือแจ้งให้เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขในระดับชุมชนทราบเพื่อที่จะได้ไปปรับตัวกลุ่มเสี่ยงนี้และจะได้ดูแลต่อไป เมื่อกักตัวเรียบร้อยแล้วให้เดินทางออกนอกพื้นที่ ดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี

“...ถ้าเป็นระบบติดตามได้คือดีอยู่พี่ว่า เพราะบางคนมีเชื้ออยู่ม่องหนึ่งแต่เอาแท้ไปอยู่อีกม่องหนึ่ง แล้วกะว่าบ่มี อสม.ติดตาม เพราะว่าเขาปู้เนาะ ให้ทางจังหวัดมาส่งถึงที่กะดีไปอย่าง...” เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข (การสัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2563)

กล่าวโดยสรุป คือ เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขของชุมชนมีบทบาทอย่างมากในการดูแลและรับผิดชอบกลุ่มแรงงานไทยที่เดินทางมาจากประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งในช่วงแรกของการทำงานด้านการดูแลยังพบว่ามีปัญหาด้านทักษะความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ขาดความพร้อม การสนับสนุนจากภาครัฐยังไม่เพียงพออาศัยเงินงบประมาณของหน่วยงานสาธารณสุขชุมชนในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ยังพบว่าแรงงานบางส่วนที่ไม่ได้กลับเข้าไปยังพื้นที่พักอาศัยตามสำเนาทะเบียน สะท้อน

ให้เห็นถึงปัญหาถึงกระบวนการจัดการของภาครัฐที่ขาดความรัดกุมในช่วงแรก อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มที่ 2 และ 3 ของแรงงานที่เดินทางเข้ามา เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขเริ่มมีความรู้ความสามารถในการรับมือแต่วัสดุอุปกรณ์ยังไม่เพียงพอ อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) เป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการลดอคติที่เกิดขึ้นในชุมชนระหว่างแรงงานกับชาวบ้านที่มีความหวาดกลัวเพราะเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลและสร้างการรับรู้เกี่ยวกับแนวทางการป้องกันโรคระบาด

4.5.4 “รับผิดชอบเจ้าของเองเท่านั้น”: การให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการกักตัว

จากเหตุการณ์การแยกกักย้ายกลับภูมิลำเนาของแรงงานไทยที่มาจากเกาหลีใต้กลุ่มแรก ก่อให้เกิดกระแสสังคมที่วิพากษ์วิจารณ์ถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของแรงงาน จากการรายงานข่าวผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ ที่พบเห็นแรงงานไทยผิดกฎหมายซึ่งเดินทางมาจากประเทศเกาหลีใต้มีบางรายที่ละเว้นการกักตัวเป็นเวลา 14 วัน และเดินทางไปในที่สาธารณะ อาทิ ร้านอาหาร สถานบันเทิง เป็นต้น นำไปสู่การปะทะกันผ่านสื่อต่าง ๆ ระหว่างแรงงานกับประชาชนที่มีความตื่นกลัวในเรื่องของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ทั้งนี้เกิดการพูดถึงสถานะที่ไปทำงานแบบผิดกฎหมายที่ทำให้คนอื่นเดือนร้อนและเมื่อกลับมายังประเทศบ้านเกิดก็ทำให้คนในชาติเดือดร้อน ขณะที่ฝ่ายแรงงานมองว่า มันคือการต่อสู้ดิ้นรนให้ได้มาซึ่งรายได้เพื่อการเลี้ยงดูครอบครัว และยังมองว่ากลไกของรัฐเองก็เป็นส่วนหนึ่งที่บีบบังคับให้เขาเหล่านั้นต้องไปทำงานแบบผิดกฎหมาย ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...เห็นเข้าเว้าตอนเบิ่งข่าว หลังจากที่ว่าเขาปล่อยชุมเฮาเมื่อบ้านแตกกันไปคนละทาง ต่างคนมันกะพากันกักโต บางคนกะไปกินไปเที่ยว เขากะเลยเว้าให้ชุมเฮาว่ามีความรับผิดชอบต่อสังคม โยงไปฮอดว่าชุมผีน้อยนี้ว่าเฮ็ดให้เขาเดือดร้อนไปเที่ยวไปหยั่งกะยากย้อนชุมเฮา แต่เอาแท้ๆ เฮากะอยากไปแบบวีซ่าอยู่แต่กะทำโดนโพตสอไปกะยาก บางคนรอ 2 ปี กะบ่ได้ไป สุดท้ายกะพากันไปแบบผีนั่นตัว...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

อย่างไรก็ตาม อีกส่วนหนึ่งมีความเห็นในส่วนของการรับผิดชอบต่อตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องส่วนบุคคล เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่รัฐปล่อยให้แรงงานกลับยังภูมิลำเนาเป็นเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคมและเป็นการให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการกักตัวเพื่อสังเกตอาการของการติดเชื้อไวรัสให้ครบ 14 วัน ตามแต่จะบริหารจัดการอย่างไรมันขึ้นอยู่กับแรงงานจะเป็นผู้หาแนวทางร่วมกับทางครอบครัวอย่างไร อาทิ กักตัวที่เถียงนา กักตัวที่บ้านญาติ หรือบางคนกักตัวร่วมกับคนในครอบครัวแต่แยกวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ งดออกนอกบ้าน คนในครอบครัวทำอาหารวางไว้หน้าห้องแล้วให้เปิดประตูออกมารับประทานอาหาร โดยทั้งมีเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขคอยติดตามผลของอาการต่าง ๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายบี

“...การกักต้ออยู่บ้านมันเป็นเรื่องความรับผิดชอบของแต่ละคน ไฟกักกะแสดงว่ามีความรับผิดชอบต่อสังคม แต่ไฟบักกะสมกับเขาว่านันละ กลับมาแล้วกะแล้วแต่ไฟลิกักแบบได้แต่เฮาอยู่บ้านแล้ว 14 มื้อ อสม. เขากะไลน์มาถามเอา...” นายปี (การสัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563)

แต่ทั้งนี้แรงงานเองยังมีความเห็นว่าหากรัฐบริหารจัดการตั้งแต่แรกให้เกิดความชัดเจนนับตั้งแต่ลงจากเครื่องบินต้องดำเนินการตามกระบวนการที่รัฐจัดให้ แต่ในทางย้อนกลับรัฐกลับปล่อยให้กลุ่มแรงงานเดินรอบสนามบินและปล่อยให้เดินทางกลับภูมิลำเนาของตนเอง ซึ่งรัฐควรจะมี ความชัดเจนในนโยบาย ไม่เป็นเพียงการปิดความรับผิดชอบต่อประชาชนจัดการตนเองตั้งแต่เริ่ม อาทิ ห้องพักรักโดยสารกลุ่มเสี่ยงเมื่อลงเครื่องบิน สถานที่กักตัว 14 วัน รถรับส่ง หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เป็นต้น รวมทั้งการมองข้ามเรื่องของการรับรองเมื่อครบกำหนดของการกักตัว ซึ่งอาศัยเพียงกระบวนการของชุมชนเองที่ต้องเป็นผู้ดำเนินการ ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...รัฐบาลเองกะนำสีมีการจัดการที่ดีกว่านี้ บ่แม่นเอาเขามาปล่อยแล้วกะปล่อย เมื่อบ้าน ควรสีมีวิธีตั้งแต่เขาลงเครื่องบิน...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

ดังนั้นด้วยเหตุนี้ ความรับผิดชอบต่อสังคมหรือการให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการกักกันตัวเองเพื่อเฝ้าดูอาการของแรงงานนั้น มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการสร้างกระแส วิชาการวิจารณ์ในสังคม เนื่องจากรัฐซึ่งเป็นด่านแรกของการควบคุมโรคปล่อยให้แรงงานแยกย้ายกลับ ภูมิลำเนา อย่างไรก็ดีตาม มีแรงงานบางรายที่ละเว้นการกักตัวเป็นเวลา 14 วัน และเดินทางไปในที่ สาธารณะ อาทิ ร้านอาหาร สถานบันเทิง เป็นต้น นำไปสู่การปะทะกันผ่านสื่อต่าง ๆ ระหว่างแรงงาน กับประชาชนที่มีความตื่นกลัวในเรื่องของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ก่อให้เกิดกระแสสังคม ถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของแรงงานดังที่เห็นในภาพข่าว

4.5.5 “กะมีคนซัง คนย่านอยู่”: ความรู้สึกนึกคิดเมื่อต้องกลายเป็นผู้ถูกตีตราว่าเป็นผู้นำพาเชื้อโรค

การกลับเข้ามายังภูมิลำเนาของตนเองเพื่อกักตัวนั้น พบว่า เกิดการตีตราว่าเป็นผู้ ที่นำพาเชื้อโรคลงมายังประเทศและหมู่บ้าน ในบางกรณีนั้นเกิดการต่อว่าถึงหน้าบ้านว่า “กลับมา ทำไมทุกคนในหมู่บ้านเดือดร้อนเพราะคุณคนเดียว” ทางครอบครัวของแรงงานเองกลับมาเล่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนระหว่างที่เขานั่นกักตัว กล่าวคือ เกิดการจับกลุ่มนินทาถึงการ กลับมายังภูมิลำเนา และเกิดการพูดปากต่อปากไปว่าเขานั่นติดเชื้อไวรัส ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายดี

“...คะเจ้ากะว่า จักสิกลับมาเฮ็ดหยังคือบักโก้อยู่กรุงเทพพุ้นจั่งมา มาคนเดียวคนย่านคนเดือนฮ้อนเปิดหมู่บ้านว่าสิ้นเดะ เขากะพากันเว้าพื้นเปิดบ้านนั้นละว่าคนที่มากกัโติดโควิด กะส่วนน้อยดอกว่าาเขาบได้ดอกเป็นไผกะย่านเนาะ แนวนั้นมองบเห็น...” นายดี (การสัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2563)

ทั้งนี้ ความรู้สึกนึกคิดของแรงงานไม่ได้มีอคติต่อสิ่งที่เกิดขึ้น แต่มองว่าเป็นเรื่องปกติของการเกิดความตื่นกลัวในสิ่งที่ไม่เคยเป็นหรือพบเห็นการระบาดของโรค หรือไม่สามารถมองเห็นเชื้อไวรัส ซึ่งเขายอมรับถึงการที่จะเกิดความรังเกียจและตื่นกลัวเขาแม้ว่าจะกักตัวครบ 14 วันแล้ว อย่างไรก็ตามกรณีที่เกิดขึ้นเป็นเพียงส่วนน้อยเพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่ของแรงงานผิดกฎหมายมองว่าเขาคือคนที่ทำมาหากินเป็นบุคคลที่กล้าได้กล้าเสีย รวมทั้งเป็นคนที่ฐานะดีจากการทำงานสุจริต บ้างก็เรียกกันว่า “เสียเกาหลิ” ดังคำให้สัมภาษณ์ของอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี

“...ซุมแม่บได้คิดย่านหยังดอก ดีเป็นหยังเขารู้จักทำมาหากิน เลี้ยงลูกเมียพ่อแม่เขา ถือว่าเก่งเติบโตกล้าไปเสี่ยงปานนั้น แต่คือว่าละกลับมาบางคนกะได้เป็นเสียเกาหลิพุ้นเต้...” อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (การสัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2563)

อีกทั้งยังพบว่ากระบวนการจัดการโดยชุมชนเองที่ทำให้แรงงานรู้สึกว่าเป็นการ “ล้างมลทิน” กล่าวคือ การใช้การสื่อสารของชุมชนในช่องทางต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ผู้นำชุมชนประกาศผ่านหอกระเสียงของหมู่บ้านตั้งแต่ที่แรงงานเริ่มเข้ามากักตัวในหมู่บ้านโดยประสานข้อมูลกับทางอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) โดยจะประกาศชื่อ และเป็นลูกหลานญาติมิตรของใคร กักตัวบริเวณไหนของชุมชน รวมทั้งการให้ข้อมูลการปฏิบัติตนต่อผู้ที่กักตัวอย่างไร ตลอดจนบางหมู่บ้านมีการประกาศผ่านหอกระจายเสียงว่าเป็นผู้ที่กักตัวครบ 14 วันแล้วไม่มีการติดเชื้อใด ๆ กลุ่มแรงงานจึงมองว่ากระบวนการเหล่านี้สามารถที่จะลดอคติต่อกันลงได้เมื่อเขากักตัวเรียบร้อยแล้วจะเข้าสู่สภาวะปกติเช่นเดิม ดังคำให้สัมภาษณ์ของอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี

“...แม่ปู่ได้บ้านอื่นเป็นจังได้ บ้านนี้คืออย่างเด้อคันกักโตะแล้วผู้ใหญ่บ้านเลาประกาศบอกไทบ้านให้พร้อม มือเข้ามาเลากะบอก ไผเข้ามา ซื่อหยัง ลูกไผหลานไผ แล้วกะบอกกันว่าควรสิเฮ็ดไต่หน้าเขาจังได้...” อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (การสัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2563)

“...ผู้ใหญ่บ้านเลารับรองให้เรียบร้อยแล้ว ครบกกำหนดปั๊บ อสม. บอกผู้ใหญ่บ้านประกาศให้เลยว่กักโตะครบ 14 มื้อแล้ว...” อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (การสัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2563)

จึงพออนุมานได้ว่า การกลับมากักตัวในชุมชนบ้านเกิดของแรงงานเองนั้น ได้เกิดแรงเสียดทานขึ้นระหว่างระหว่างคนในชุมชนกับแรงงานซึ่งถูกมองว่าเป็นพาหะนำโรคเข้ามาแพร่เชื้อ อย่างไรก็ตาม แรงงานส่วนใหญ่ไม่ได้มองว่าเป็นเรื่องปกติที่ชาวบ้านจะเกิดความหวาดกลัว ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่มองว่าแรงงานกลุ่มนี้ไม่ได้สร้างปัญหา กลับมองว่าเป็นเหมือนฮีโร่ที่สร้างเงินสร้างรายได้เพื่อยกระดับฐานะในครอบครัว อนึ่งกระบวนการของชุมชนเองมีส่วนในการช่วยลดอคติของชาวบ้านที่มีต่อแรงงานด้วยการประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วกันเมื่อกักตัวครบ 14 วัน

4.5.6 “เฮาคนกะคน ๆ หนึ่งคือเขานั่นละ”: ความรู้สึกนึกคิดของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้จากกระแสสังคม

การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานในการไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้มีหลายเหตุผลด้วยกัน ดังที่พบในข้างต้น ซึ่งมีทั้งคนที่ความสมหวัง ผิดหวัง ภูมิใจ ต่างคนต่างเผชิญประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป กระทั่งต้องหนีจากการแพร่ระบาดของไวรัสกลับมายังบ้านเกิด แต่เมื่อเขากลับมาในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ต้องมาพบกับกระแสสังคมซึ่งเกิดการเหมารวมว่าแรงงานกลุ่มนี้นั้นเป็นประหนึ่งว่าคือตัวปัญหาของสังคมจึงได้การสะท้อนความรู้สึกนึกคิดที่ว่า เขาเหล่านั้นพยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อที่จะมีคุณภาพชีวิตที่อยู่ในประเทศหลายปี แต่ยังไม่สามารถที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตได้ หรือบางส่วนเป็นไปค่านิยมของชุมชนและครอบครัวเองซึ่งวางแผนเพื่อที่จะให้ไปทำงานต่างประเทศ หรือการวิเคราะห์ถึงรายได้ที่เกิดขึ้นในประเทศปลายทาง จึงตัดสินใจที่จะเดินทางไปทำงานยังประเทศเกาหลีใต้ ด้วยวิธีที่ถูกกฎหมายในช่วงแรกแต่ต้องพบกับความล้มเหลวเพราะใช้เวลาในการรอเรียกตัวเป็นเวลานาน จึงตัดสินใจที่จะไปทำงานแบบผิดกฎหมาย ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอและนายบี

“...เขาละมองชุมเหาะปานว่าเป็นตัวปัญหาของสังคมเอาโลด เฮอะคน ๆ คนหนึ่งนี้ ละอย่างไได้อยากดีคือคนอื่นบ่ต่างกันดอก แต่ละคนไปกะย่อนความทุกข์ยาก แต่บางเขาอาจสิไปย่อนเป้งบ้าน ย่อนพ่อแม่บอกให้ไปกะมี แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นมันกะย่อนความจนความทุกข์ยากนี้ ละจั่งดินรนไป ไผละสิบ่อยากไปแบบถึกกฎหมาย แต่ไปยาก ทำโดน บางคนกะบ่ได้ไปกะต้องไปเป็นผี...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

“...เฮากลับมาบ้านแล้วถึกคนในสังคมเขาค่าเขาว่าชุมผีน้อยสร้างความเดือนร้อนให้คนอื่น เป็นพวกเห็นแก่โต บางเพื่อเบ้งข้าวแล้วมันกะรู้สึกว่าเขาคือบ่เห็นใจคนจนคือชุมเหาะแท้...” นายบี (การสัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563)

เมื่อกระแสวิพากษ์วิจารณ์ของสังคมมากระทบความรู้สึก ซึ่งแรงงานกลุ่มนี้มีความรู้สึกนึกคิดเป็นไปในทิศทางเดียวกันที่ว่า “เขาเองก็เป็นคน มีความต้องการที่จะยกระดับฐานะเป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวย ครอบครัวกินอิ่มนอนหลับไม่ต่างกัน ถ้าอยู่บ้านแล้วดีคงไม่มาเสี่ยงตายที่เมื่อนอก” ดังนั้นการที่จะกล่าวโทษเขาเพียงฝ่ายเดียวนั้นอาจต้องพิจารณาถึงกระบวนการของรัฐด้วยที่เป็นกลไกในการบีบบังคับให้ต้องกลายเป็นแรงงานผิดกฎหมายละปัญหาเชิงโครงสร้างอื่น ๆ ทั้งนี้ยังเชื่อมโยงไปถึงอาชีพหลักอย่างเกษตรกรที่เขามองว่าเป็นอาชีพที่ควรจจะรวยแต่กลับกลายเป็นคนจนในประเทศของตนเองทำนาบนเนื้อที่หลายไร่แต่ไม่สามารถทำให้รวยได้ จึงต้องออกดิ้นรนค้าแรงงานในที่ที่มีค่าตอบแทนสูงคุ้มค้ำกับความเหนื่อยล้า ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายเอ

“...สิมาโทษแต่ชุมเหาะกะบ่ถึกคันรัฐบาลกักโตชุมเหาะแต่แรกมันกะจบ คนมันบ่แมนว่าสิมีความรับผิดชอบสุคน อีกอย่างที่ว่ากันว่าชุมสร้างความเดือนร้อนให้ชุมเหาะกะอยากทำงานทำนาอยู่บ้านนั่นละ แต่เนี้เห็ดมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ยังบ่รวยจักเพื่อ...” นายเอ (การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

อย่างไรก็ตาม ส่วนของแรงงานเองมีการตั้งคำถามแต่ไม่ต้องการคำตอบเพราะเรื่องนั้นผ่านมาแล้วว่า แรงงานที่กลับมาจากประเทศเกาหลีได้นั้นจำนวนหลายคนโดยเฉพาะรอบแรกที่เป็นประเด็นทางสังคมมีคนที่ดีเชื่อจริงก็คน รัฐมองข้ามเรื่องกระบวนการตั้งแต่แรก ตลอดทั้งเรื่องด้านจิตใจตั้งแต่ปล่อยให้เดินประจันรอบสนามบิน เมื่อมีการปล่อยกลับบ้านเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในทางที่เสื่อมเสียว่าเป็นพาหะนำโรค แต่เมื่อครบกำหนดการกักตัวครบ 14 วันไม่มีการแถลงเพื่อเป็นการยืนยันหรือให้กำลังใจต่อสิ่งที่สูญเสียไป ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายซี

“...รัฐบาลได้เอาใจใส่แต่ที่แรก ปล่อยคนกลับแตกหนีกันไป ต่างคนกะต่างไป พอเขาเริ่มมีคนด่าชุมผีน้อยกะรับกรรมไป กะจนว่าครบว่ากักโตะ แล้วกะผ่านทิ้งไปชื้อ ๆ บ่เห็นออกมาเว้าเลยว่ชุมมาแต่เกาหลิติดจักคนจั่งได้ รีบปล่อยให้เขาด่าชุมเฮาฟรีแล้วกะจบสันติ...”
 นายซี (การสัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563)

ในประเด็นนี้จึงสรุปได้ว่า แรงงานกลุ่มนี้มองว่าเขาเหล่านั้นคือผู้ที่ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อทียกระดับคุณภาพชีวิต แต่กระบวนการส่งแรงงานไปทำงานต่างประเทศของภาครัฐที่มีเงื่อนไขมากทำให้ไม่สามารถไปทำงานอย่างถูกกฎหมายได้ จึงต้องดิ้นรนไปทำงานอย่างผิดกฎหมายแม้จะมีความเสี่ยงแต่เพื่อรายได้ที่สูงกว่า และเมื่อถึงคราววิกฤติที่มีผลกระทบต่อชีวิตเป็นปกติของคนที่จะต้องหนีตายกลับมายังพื้นที่ปลอดภัยซึ่งขณะนั้นคือ “บ้านเกิด” แต่เมื่อเดินทางกลับกระบวนการในการรับมือของภาครัฐมีส่วนในการสร้างตราบาปให้กับแรงงานเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมต่อการกลับมาและไม่มี ความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งที่รัฐสามารถที่จะควบคุมได้ตั้งแต่เริ่มแรก แต่รัฐกลับขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการปล่อยให้แรงงานต้องรับกรรมเอง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ประเทศเกาหลีใต้และช่วงที่กลับมาประเทศไทยเพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ดำเนินการศึกษาตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นการเลือกตามจุดมุ่งหมาย (Purposive Selection) ซึ่งมีจำนวน 18 คน จาก 6 หมู่บ้านๆ ละ 3 คน ประกอบด้วย กลุ่มแรงงานไทยที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หมู่บ้านละ 1 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรือเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขที่ดูแลกลุ่มแรงงานไทยที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หมู่บ้านละ 1 คน กลุ่มชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หมู่บ้านละ 1 คน อีกทั้งศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผ่านเอกสารวิชาการ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาประกอบในการศึกษาครั้งนี้ด้วย โดยเทียบเคียงกับแนวคิด ทฤษฎี ควบคู่กับบริบท เพื่อให้การศึกษานี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สำหรับเนื้อหาที่จะนำเสนอในบทนี้ สามารถแบ่งออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 บริบทของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในประเทศเกาหลีใต้และประเทศไทย

การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในประเทศเกาหลีใต้โดยยืนยันผู้ติดเชื้อไวรัส 7 รายแรก ในวันที่ 31 มกราคม 2563 จากนั้นเริ่มพบผู้ติดเชื้อเพิ่มมากขึ้นและสูงที่สุดคือวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563 จากกลุ่มที่ไปร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในเมืองแทกูซึ่งมีการยืนยันผู้ติดเชื้อจำนวน 2,337 ราย ขณะเดียวกันการระบาดทั่วของ COVID-19 ในประเทศไทย ดำเนินอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 โดยเป็นประเทศที่มีผู้ป่วยยืนยันรายแรกนอกประเทศจีน การคัดกรองผู้เดินทางเข้าประเทศพบผู้ป่วยประปรายตลอดเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นผู้ที่เดินทางมาจากหรือเป็นผู้พำนักอยู่ในประเทศจีนแทบทั้งสิ้น การแพร่เชื้อท้องถิ่นที่มีรายงานรายแรกมีการยืนยันเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2563 และมีการพบผู้ติดเชื้อในจำนวนหลักสิบคน เรื่อยมากระทั่งช่วงเดือนมีนาคม 2563 พบผู้ติดเชื้อสูงสุดถึง 1,136 รายมีการระบุสาเหตุจากกลุ่มการแพร่เชื้อจากหลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มใหญ่สุดเกิดขึ้นในการแข่งขันชกมวยไทย ณ สนามมวยเวทีลุมพินี เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2563 ผู้ป่วยยืนยันแล้วเพิ่มเกิน 100 คนต่อวัน ในอีก 1 สัปดาห์ต่อมาและแพร่กระจายไปเรื่อย ๆ จนทั่วประเทศ

จากสถานการณ์ของทั้งสองประเทศส่งผลให้แรงงานไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศเกาหลีใต้เริ่มทยอยรายงานตัวเพื่อขอเดินทางกลับ สอดคล้องกับสถานการณ์ในเกาหลีใต้และไทยในช่วงปลายเดือนมกราคมถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2563 เมื่อเปรียบเทียบสถิติของผู้ติดเชื้อภายในประเทศของทั้งสองพบว่า ช่วงเวลาที่จำนวนผู้ติดเชื้อในประเทศเกาหลีใต้พุ่งสูงขึ้นหลักพันคนและเพิ่มขึ้นทุกวันในจำนวนหลักร้อยคนขึ้นนั้น จำนวนของผู้ติดเชื้อในประเทศไทยยังอยู่ในหลักสิบอย่างคงที่เป็นเวลากว่า 1 เดือน ดังนั้นจากข้อมูลการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์กันในเรื่องของการตัดสินใจและการเดินทางออกจากประเทศที่มีความเสี่ยงสูงอย่างเกาหลีใต้ สถานการณ์ในประเทศเกาหลีใต้ที่มีความรุนแรงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสที่มากกว่าประเทศไทย จึงเป็นอีกหนึ่งแรงจูงใจที่ทำให้แรงงานไทยในประเทศเกาหลีใต้เกิดความหวั่นวิตกต่อความปลอดภัยในชีวิตจึงตัดสินใจเดินทางกลับมายังประเทศไทยในช่วงต้นเดือนมีนาคม และกลับมายังประเทศภูมิลำเนาที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อต่ำ ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อน้อย ทั้งยังเป็นบ้านเกิดเมืองนอนที่มีความครอบครัวคอยดูแลหากกลับไปกักตัวที่ประเทศตนเอง ทั้งนี้กระทรวงแรงงานรายงานว่าแรงงานไทยที่เดินทางกลับจากประเทศเสี่ยงต่อการติดเชื้อและแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส COVID-19 รายงานว่าตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2562 ถึงวันที่ 1 มีนาคม 2563 มีคนไทยที่อยู่เกินวีซ่าแอดม.เกาหลี เป็นการสมัครใจขอเดินทางกลับ จำนวน 5,248 คน โดย 4,727 คน เดินทางกลับไทยมาแล้ว (Workpoint News, 2563)

5.1.2 ประสบการณ์ชีวิตและการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ในประเทศเกาหลีใต้เพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส

ประสบการณ์ชีวิตการดำรงชีวิตของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในภาพปกติ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 คน พบว่า การดำรงชีวิตมีลักษณะเป็นแบบแผนซึ่งคล้ายกัน คือ ลักษณะงานที่แรงงานไทยผิดกฎหมายทำในประเทศเกาหลีใต้ คือ งานประเภท 3D ได้แก่ Dirty งานสกปรก Dangerous งานเสี่ยงอันตราย และ Difficult งานยากงานลำบาก ซึ่งเป็นงานที่คนเกาหลีใต้ไม่นิยมทำ โดยทั้งนี้แรงงานไทยจะพยายามที่จะเปลี่ยนงานไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเกิดความพึงพอใจทั้งด้านของ ค่าตอบแทน สวัสดิการ เงื่อนไขข้อตกลงระหว่างนายจ้างที่เอื้อต่อความอยู่รอดของแรงงานไทย รวมทั้งการเรียนรู้ทักษะงานและภาษา เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองจากการสื่อสารและสร้างโอกาสในการเลื่อนขั้น ทางด้านการรักษาความสัมพันธ์ของครอบครัว เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการที่ให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวกระชับเข้าใกล้มากยิ่งขึ้นผ่านการสื่อสารทางวิดีโอคอลซึ่งจะทำให้เห็นหน้าหรือสถานการณ์ปัจจุบันของแต่ละฝ่าย กรณีที่ไปทำงานในประเทศเกาหลีใต้แบบคู่สามีภรรยา จะมีความพยายามที่จะหางานที่สามารถอยู่ด้วยกันได้ หากมีความจำเป็นที่จะต้องแยกกันจะมีการเดินทางมาพบกันในวันหยุดประจำสัปดาห์ การดำเนินชีวิตของแรงงานต้องอยู่อาศัยอย่างหลบซ่อนยังคงเป็นเรื่องปกติของแรงงานไทยผิดกฎหมาย แต่มีการเรียนรู้และปรับตัวเพื่อที่จะสามารถเอาตัวรอดได้ รวมทั้งการที่จะสามารถสร้างกระบวนการหลบหนีร่วมกันกับนายจ้างได้ จนบางคนสามารถอยู่อาศัยและทำงานในประเทศได้มากกว่า 10 ปี ระหว่างนั้นมีการสะสมทุนผ่านการโอนเงินกลับไปยังครอบครัวเพื่อให้บริหารจัดการ อาทิ ซื้อที่ดิน รถยนต์ สร้างบ้าน ส่งเสียจนเจือครอบครัว ตามแต่การลงวางแผนกันของแต่ละครอบครัวในการที่จะให้ผู้ใดเป็นคนเก็บออมหรือบริหารจัดการ ถึงกระนั้นแรงงานต้องรับภาระและความเสี่ยงเมื่อเกิดการเจ็บป่วยระหว่างการทำงาน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่สูง และมีความเสี่ยงในหลายด้านทั้งการถูกกดขี่จากนายจ้าง การทำงานที่มีความอันตราย การถูกจับกุมก่อนได้งานและกลายเป็นหนี้สินจากการกู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาทำงานด้วย

เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 เข้ามายังประเทศเกาหลีใต้และมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ติดเชื้อสูงอย่างต่อเนื่องในทุกวัน แรงงานไทยซึ่งอาศัยในเมืองสำคัญต่าง ๆ ในประเทศจึงเริ่มมีการปรับตัวและการตัดสินใจเดินทางกลับประเทศไทย โดยแรงงานมีการติดตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสอย่างใกล้ชิด ประกอบกับการประเมินความรุนแรงของสถานการณ์เพื่อประกอบการตัดสินใจ และมีการไปโรงพยาบาลของรัฐเพื่อตรวจหาเชื้อไวรัสโควิด 19 โดยเสียค่าตรวจ 160,000 วอน (ประมาณ 4,200 บาท) ในบางรายที่มีความสงสัยอาการของตนเองตลอดมีการวางแผนเคลื่อนย้ายกลับประเทศไทยโดยประเมินสถานการณ์ความรุนแรงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสในเมืองที่ตนอาศัยอยู่ พร้อมทั้งติดตามเรื่องการคมนาคมเคลื่อนย้ายกลับมายัง

ประเทศไทย พร้อมทั้งยังศึกษานโยบายของรัฐบาลเกาหลีใต้ที่ให้แรงงานผิดกฎหมายในประเทศ รายงานตัวกลับประเทศต้นทางแบบไม่ติดบัญชีดำ และสามารถเดินทางเข้ามาทำงานแบบถูกกฎหมายได้อีกครั้ง โดยแรงงานสามารถรับรู้ข่าวสารมาตรการในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 จากทางการของรัฐบาลไทยและเกาหลีใต้นั้นคือช่องทางออนไลน์ กล่าวคือ ทาง Facebook ที่เป็นพื้นที่สาธารณะที่จะแจ้งข่าวสารต่าง ๆ เป็นภาษาไทยและภาษาเกาหลีด้วยให้แรงงานนั้นสามารถที่จะรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง

การตัดสินใจเคลื่อนย้ายกลับประเทศต้นทางของแรงงานในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 พบว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ทวีความรุนแรงมียอดผู้ติดเชื้อสูงขึ้นทุกวัน กลุ่มแรงงานจึงมีความหวาดกลัวต่อการติดเชื้อจึงตัดสินใจเคลื่อนย้ายกลับประเทศไทยที่สถานการณ์ยังไม่รุนแรงเท่าเกาหลีใต้ อีกสาเหตุคือความสามารถที่จะปลดภาระหนี้สินและมีเงินเก็บ หรือสามารถสะสมทุนจำนวนหนึ่งจากการทำงานเป็นเวลามากกว่า 5 ปี ซึ่งมองว่าเป็นโอกาสที่จะได้กลับไปยังภูมิลำเนาของตนเองหลังจากที่มาทำงานเป็นเวลาหลายปีในประเทศเกาหลีใต้ ตลอดจนมองเห็นว่าเป็นโอกาสที่จะกลับไปตามนโยบายของรัฐบาลเกาหลีใต้ที่ให้ให้แรงงานผิดกฎหมายในประเทศรายงานตัวกลับประเทศต้นทางแบบไม่ติดบัญชีดำ และสามารถเดินทางเข้ามาทำงานแบบถูกกฎหมายได้อีกครั้ง ถึงแม้ว่าในช่วงแรกจะมองว่าเป็นการหลอกให้แรงงานรายงานตัวกลับเท่านั้นก็ตาม นอกจากนี้ยังมีบางกรณีแรงงานสามารถที่จะตกลงกับนายจ้างได้ที่จะเรียกตัวกลับไปทำงานแบบถูกกฎหมายอีกครั้ง รวมทั้งเหตุผลด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว กล่าวคือ แรงงานกลับมาเพื่อจะดูแลคนในครอบครัวหลักจากที่ตนจากบ้านมาเพื่อหารายได้มานาน ในบางรายไปทำงานเกาหลีแล้วต้องเลิกอยู่กับกับคู่สมรสต้องกลับมาเพื่อจะดูแลลูกของตนเอง

ทั้งนี้พบว่า นโยบายการรับมือด้านแรงงานของภาครัฐเกาหลีใต้ในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ยังมีส่วนในชุดประสบการณ์เดินทางและมีผลต่อการตัดสินใจกลับหรือไม่กลับของแรงงานไทยด้วยนโยบายด้านสาธารณสุขสำหรับมาตรการการจัดการของรัฐบาลเกาหลี คือที่มีการดูแลรักษากลุ่มแรงงานทั้งที่มีสถานะที่ผิดกฎหมายและไม่ผิดกฎหมายอย่างครอบคลุมทั่วถึงไม่แบ่งแยก และไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ หากพบว่าติดเชื้อไวรัส นอกจากนี้ นโยบายของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเกาหลี มีผลตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2562 ระบุว่า นับตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2562 ถึง 30 มิถุนายน 2563 เปิดให้รายงานตัวกลับโดยสมัครใจ โดยไม่เสียค่าปรับ และไม่ห้ามเดินทางเข้าประเทศ และนายจ้างภาคอุตสาหกรรมการผลิตขนาดกลางและขนาดย่อม หากสมัครใจแจ้งการจ้างแรงงานผิดกฎหมาย จะไม่ต้องจ่ายค่าปรับ และอนุญาตให้จ้างแรงงานต่างชาติที่ถูกกฎหมายได้ชั่วคราวด้วย

5.1.3 การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ประเทศเกาหลีใต้เพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส

ประสบการณ์ในระหว่างการเคลื่อนย้ายกลับของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกที่กลับมาแล้วเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ของสังคม เริ่มตั้งแต่และกลุ่มที่สองกลุ่มที่สอง (กลุ่มที่เริ่มมีมาตรการควบคุมของรัฐบาล) และกลุ่มที่สามคือกลุ่มที่กลับมาหลังกระแสสังคมเงียบลงไป ซึ่งมีข้อค้นพบดังนี้ กลุ่มแรก กลุ่มที่เดินทางมาก่อนมาตรการของรัฐจะเริ่มควบคุม กล่าวคือ มีแรงงานจำนวน 80 คน ที่เดินทางมาถึงสนามบินในประเทศไทยในช่วงเช้าและได้เดินทางกลับไปยังภูมิลำเนาของตนเองทันที ซึ่งผ่านเพียงกระบวนการคัดกรองมาจากต้นทางคือประเทศเกาหลีใต้เท่านั้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้ออกประกาศให้แรงงานกลุ่มดังกล่าวให้ไปรายงานตัวที่หน่วยงานสาธารณสุขใกล้บ้าน ภายใน 3 วัน นับจากวันที่ 7 มีนาคม 2563 หากฝ่าฝืนมีโทษจำคุก 1 ปี ปรับไม่เกิน 2 แสนบาท ตาม พ.ร.บ. ควบคุมโรคฯ 2558 ในแรงงานกลุ่มนี้เองเมื่อเดินทางถึงภูมิลำเนา มีแรงงานบางคนที่ไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐตามที่รองนายกรัฐมนตรีกล่าวคือให้กักตัวและดูแลตนเองอยู่ที่บ้าน แต่ยังมีบางส่วนที่ไปในที่สาธารณะ เช่น ร้านอาหารที่มีผู้คนชุกชุม สถานบันเทิง หรือเดินทางไปพบญาติทันทีโดยไม่มีการกักตัวให้ครบ 14 วัน จึงก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ของสังคมทวงถามถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวมจากกลุ่มแรงงานเหล่านี้

แรงงานต้องพบกับการความรู้สึกสับสนจากกระบวนการรับมือของภาครัฐในช่วงที่อยู่สนามบิน จากคำกล่าวที่ว่า “จะเอาไปทำอะไรก็ทำ จะฆ่าทิ้งก็เชิญ” สุดท้ายจึงมีปล่อยให้แรงงานกระจายตัวกลับไปกักตัวอยู่ที่ภูมิลำเนาของตนเอง อย่างไรก็ตามมีทั้งผู้ที่ให้ความร่วมมือและไม่ได้ให้ความร่วมมือในการกักตัวดังที่ปรากฏเป็นข่าวเกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักในสังคม ดังนั้นจึงเป็นความขาดประสิทธิภาพของภาครัฐในการบริหารจัดการในเรื่องการออกมาตรวจรับมือแรงงานไทยกลับมายังประเทศที่ไม่ทันต่อสถานการณ์ และอีกส่วนคือการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับแรงงานผู้ที่ไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐในการกักตัว จึงเป็นการสร้างการตีตราทางสังคมจากทั้งสองส่วนทั้งภาครัฐที่มีอำนาจและความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของแรงงานเอง

ทั้งนี้ยังพบว่า แรงงานเมื่อกลับมาที่ภูมิลำเนาของตนเองได้มีกระบวนการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลประจำพื้นที่นั้น ๆ เป็นผู้ดูแลโดยมีอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เป็นผู้ช่วย แต่ทั้งนี้ยังขาดความพร้อมของบุคลากรทั้งด้านความรู้และอุปกรณ์ในการป้องกัน ตลอดจนความเร็วในการสนับสนุนที่พบว่าล่าช้าไม่ทันต่อสถานการณ์ อีกทั้งงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานระดับสูง ในส่วนของความรู้สึกนึกคิดของคนในชุมชนที่มีต่อแรงงานไทยนั้น ส่วนใหญ่ยังมองกลุ่มแรงงานคือกำลังสำคัญของครอบครัวที่ไปประกอบอาชีพสุจริต เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต เป็นเรื่องปกติของการเข้าออกชุมชนแม้จะในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยง อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าในบางกรณีเกิดการแสดงออกถึงการรังเกียจหรือไม่พอใจที่กลุ่มคนเหล่านี้กลับเข้ามาในช่วง

ของการแพร่ระบาด ซึ่งเกิดจากความหวาดวิตกเนื่องจากเป็นกลุ่มที่มาจากพื้นที่เสี่ยงสูง ถึงกระนั้นเมื่อการกักตัวครบ 14 วันสถานการณ์ดังกล่าวกลับเข้าสู่ความเป็นปกติไม่มีผู้ติดเชื้อจากกลุ่มแรงงานที่มาจากประเทศเกาหลีใต้ ทั้งนี้กระบวนการของชุมชนเองมีส่วนในการช่วยลดอคติของชุมชนผ่านการประชาสัมพันธ์ตั้งแต่การเริ่มเข้ามาและสิ้นสุดจนปลอดภัยของแรงงาน

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่รัฐบาลเริ่มมีมาตรการควบคุม โดยเริ่มวันที่ 7 มีนาคม 2563 ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดมาตรการการรับมือการเคลื่อนย้ายกลับของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ โดยทั้งนี้ก่อนหน้ารัฐบาลไทยได้ขอความร่วมมือสำนักงานประเทศเกาหลีใต้กักตัวเพื่อดูอาการก่อนออกเดินทาง 14 วัน หากพบว่าติดเชื้อไวรัส COVID-19 ให้ส่งตัวรักษาที่ประเทศเกาหลีใต้ ส่วนผู้ที่ตรวจคัดกรองผ่านให้สามารถขึ้นเครื่องบินได้ โดยทั้งนี้ในระหว่างที่อยู่บนเครื่องบินจะมีการจัดโซนที่นั่งสำหรับแรงงานที่เดินทางกลับประเทศไทย รวมทั้งต้องสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาและมีการแยกห้องน้ำโดยเฉพาะ

มาตรการกักตัวเริ่มจากเที่ยวบินแรกที่มาจากประเทศเกาหลีใต้และลงจอดในประเทศไทยในเวลา 21.00 น. เมื่อถึงสนามบินในประเทศไทยจะต้องผ่านการตรวจคัดกรองบุคคลโดยแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ผู้ที่คัดกรองแล้วพบว่ามิใช่ติดเชื้อไวรัสหากใครเข้าข่ายเฝ้าระวังโดยให้แยกส่วนออกไปรักษาตัวทันที 2) ผู้ที่ผ่านการคัดกรองแต่พบว่าไม่ใช่ แต่เดินทางที่มาจาก พื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงคือ เมืองแทกู และจังหวัดคยองซังเหนือ และอีกประเภทคือ 3) ผู้ที่มาจากพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่ำ โดยทั้งประเภทที่ 1 และ 2 จะต้องไปเข้ารับการกักกันตัวเพื่อเฝ้าดูอาการที่ค่ายทหารสดธิบ แต่ทั้งนี้ด้วยจำนวนแรงงานกว่า 104 คน ทำให้ใช้เวลาตั้งแต่ 22.00 น. จนถึง 04.00 น. ถึงจะแล้วเสร็จกระบวนการคัดกรองก่อนเข้าที่พัก เมื่อครบ 14 วันหากไม่พบว่ามีอาการติดเชื้อ จะมีการรับ-ส่งแรงงานกลับภูมิลำเนาในแต่ละจังหวัด

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่เคลื่อนย้ายกลับมาหลังกระแสสังคมเรื่องแรงงานไทยผิดกฎหมายกลับประเทศไทยสงบลงไป กระบวนการที่สร้างประสบการณ์ตั้งแต่เกาหลีใต้ยังคงเป็นมาตรการเดียวกันกับทั้งสองกลุ่มที่ผ่านมา เมื่อถึงประเทศไทยต้องมีการตรวจคัดกรองโรค หากพบว่าติดเชื้อไวรัสจะส่งตัวไปรักษา หากไม่พบเชื้อจะส่งไปสถานที่กักตัวที่รัฐจัดให้ ซึ่งเป็นโรงแรมในกรุงเทพฯ และมีเจ้าหน้าที่คอยติดตามเฝ้าดูอาการโดยการให้รายงานผลผ่านไลน์กลุ่มที่ตั้งขึ้น ทั้งนี้แรงงานที่เดินทางมาในรอบนี้จะต้องมีการรับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายเอง อย่างไรก็ตาม สิ่งที่รัฐยังมีความบกพร่องคือการดูแลคนที่กักตัวตลอด 14 วัน ทั้งด้านสาธารณสุขโรค การเฝ้าติดตามอาการอื่น ๆ แทรกซ้อน รวมทั้งความสะดวกในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐาน ซึ่งแรงงานบางคนประสบปัญหาในความสะดวกต้องมีการปรับตัวแต่วิธีการนั้นมีความเสี่ยงต่อการที่จะแพร่ระบาดเชื้อไวรัสหากแรงงานคนนั้นคือ ผู้ติดเชื้อ ในด้านของความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขและคนในชุมชนที่มีต่อแรงงานกลุ่มนี้ พบว่า ทางเจ้าหน้าที่ของสาธารณสุขมีความพร้อมมากขึ้น ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ของกลุ่มที่ผ่านมา วัสดุ

อุปกรณ์มีความพร้อมมากยิ่งขึ้นจึงไม่รู้สึกลัวหวาดกลัวแรงงานมากนัก ตลอดจนคนในชุมชนเองเริ่มมีประสบการณ์การอยู่ร่วมกันกับแรงงานทั้งสองกลุ่มที่ผ่านมาและมีข้อมูลเรื่องของไวรัสตลอดจนเกิดการเรียนรู้และปฏิบัติตัวให้ปลอดภัย จนไม่มีเหตุการณ์ที่จะก่อให้เกิดอคติระหว่างกัน

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

เรื่องราวและประสบการณ์การเคลื่อนย้ายกลับของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้ ภายใต้กระบวนการทัศน์ “การเคลื่อนย้ายศึกษา” เป็นการทำความเข้าใจถึงการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดที่มีความสลับซับซ้อนจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ การดำรงชีวิตและปรับตัวเมื่อได้รับข้อมูลการระบาดของไวรัสที่ประเทศเกาหลีใต้ การตัดสินใจในการเดินทางกลับประเทศไทย และนโยบายของรัฐที่รองรับการกลับมาของแรงงานไทย รวมถึงชุดประสบการณ์ของแรงงานได้พบเจอมากมายทั้งแรงเสียดทาน ความสามารถในการเคลื่อนย้าย ความเหลื่อมล้ำ การเมืองของการเคลื่อนย้าย ที่เกิดขึ้นระหว่างการเคลื่อนย้ายและความรู้สึกนึกคิดของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ จากกระแสสังคมในประเทศไทย

จากการศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้เพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 พบว่า ในช่วงก่อนการไปทำงานในประเทศเกาหลีใต้แบบผิดกฎหมายของแรงงานไทยทุกคนล้วนมีชุดประสบการณ์ในการดิ้นรนเพื่อที่จะสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีซึ่งมีทั้งการทำงานในภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร แต่ไม่สามารถที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของการที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ สอดคล้องกับคำอธิบายของ (พัชรพลชัย วงศ์บุญสิน, 2552; Massey et al., 1998 อ้างถึงใน สุทธิพร บุญมาก, 2554) ที่กล่าวว่า กระบวนการส่งสมทุนั้นอาศัยการกระจายสินค้าและเงินทุนเข้าไปในพื้นที่ชายขอบ ซึ่งดำรงวิถีชีวิตแบบชนบทดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานภาคการเกษตรในชนบท เปลี่ยนไปสู่แรงงานราคาถูกประเภทใหม่นอกภาคการเกษตร เคลื่อนย้ายไปทำงานตำแหน่งงานต่าง ๆ โดยทั้งนี้การเดินทางไปทำงานต่างประเทศของแต่ละชุมชนนั้นมีประวัติศาสตร์ยาวนานซึ่งส่วนใหญ่มีประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานต่างประเทศตั้งแต่ยุคแต่คือการไปทำงานที่ประเทศในกลุ่มตะวันออกกลาง ปี 2516 เรื่อยมาจนถึงยุคของกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ซึ่งเป็นกระแสการไปทำงานต่างประเทศที่ได้รับความนิยมอย่างมาก จนเกิดการลักลอบเข้าไปทำงานอย่างผิดกฎหมายโดยเฉพาะประเทศเกาหลีใต้ที่มีจำนวนของแรงงานไทยที่เดินทางไปทำงานอย่างผิดกฎหมายสูงเป็นอันดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนย้ายแรงงานนั้นแต่ละบุคคลมีความสามารถไม่เท่ากัน จากการศึกษาค้นพบว่า การไปทำงานประเทศเกาหลีใต้นั้นบางคนใช้เวลารอกระบวนการของภาครัฐที่มีการจัดส่งแรงงานแบบ Employment Permit System (EPS) เป็นเวลาถึง 2 ปี กว่านายจ้างจะเรียกตัว

แต่หลายคนไม่อาจที่จะรอเวลาได้จึงก่อให้เกิดการลักลอบเข้าเมืองในช่องทางและโอกาสต่าง ๆ อาทิ การติดต่อผ่านญาติที่เคยไปทำงาน เพื่อนฝูงชักชวน สอดคล้องกับแนวคิดของ (พัชรวาลัย วงศ์บุญสิน, 2552; Massey et al., 1998 อ้างถึงใน สุทธิพร บุญมาก, 2554) ที่ชี้ให้เห็นว่า ชุดสายสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่เชื่อมโยงผู้ย้ายถิ่น ผู้ที่เคยย้ายถิ่นมาแล้ว และผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นในประเทศต้นทาง และในประเทศปลายทางเข้าไว้ด้วยกัน ผ่านสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ เพื่อนฝูง และการอยู่ในชุมชนบ้านเกิดเดียวกัน และกลายเป็นแรงงานผิดกฎหมายหรือที่เรียกกันว่า “แรงงานผีน้อย” การจะเป็นแรงงานผีน้อยต้องมีการเตรียมตัววางแผนมากพอสมควร ได้แก่ การกู้เงินจากแหล่งทุน บางคนสั่งหาทรัพยากรเข้าจ้างเองเพื่อจะกู้เงินไปทำงาน บางคนต้องขอกู้จากญาติเพราะไม่มีหลักทรัพย์อื่นใดให้จ้างเอง จึงทำให้ความสามารถในการเคลื่อนย้ายแรงงานนั้นไม่เท่ากันบางคนมีความคล่องซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ในการเตรียมตัว พร้อมทั้งมีเงินทุน สอดคล้องกับแนวคิด (Kwon, 2015 อ้างถึงใน อนุพงษ์ จันทะแจ่ม, 2561) อธิบายว่า ความสามารถในการเคลื่อนย้ายเชื่อมโยงกับทรัพยากรที่ผู้คนมีอยู่ การเคลื่อนย้ายที่เกิดขึ้นในแต่ละปรากฏการณ์ เป็นสิ่งที่ผู้คนไม่ได้มีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียมกัน การเคลื่อนย้ายนั้นเป็นได้ทั้งการสร้างภาวะเคลื่อนไหว (Movement) ภาวะหยุดนิ่ง (Stasis) และการรอ (Waiting) นอกจากนี้สิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดคือเครือข่ายทางสังคมที่เป็นส่วนในการทำให้การเคลื่อนย้ายนั้นประสบความสำเร็จและมีความราบรื่น กล่าวคือ การเดินทางไปทำงานของแรงงานผิดกฎหมายแบบผิดกฎหมายมีกาตระเตรียมวางแผนกันผ่านเครือข่ายทางสังคม เช่น ญาติ เพื่อน ไร่ล่งหน้า ตั้งแตงานที่จะมาทำ การจัดเตรียมกระเป๋ายังไร เตรียมเอกสารอะไร แต่งกายอย่างไรไม่ให้เป็นที่น่าสังเกตของเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น การโดยสารเพื่อไปยังจุดหมายด้วยแท็กซี่ (เป็นแรงงานไทยที่ทำงานขับแท็กซี่แบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลี) ทุกอย่างล้วนมีการทำอย่างเป็นแบบแผนสอดคล้องกับแนวคิดของ Hannam, Sheller, Urry (2006 อ้างถึงใน ประเสริฐ แรงกล้า, 2560) อธิบายว่า การไม่เคลื่อนนั้นก็มีลักษณะที่แตกต่างกัน 2 แบบ คือ ลักษณะของสภาพเชิงวัตถุ กับลักษณะที่สองคือลักษณะเชิงความสัมพันธ์และความสามารถในการเคลื่อนย้าย ลักษณะของสภาพเชิงวัตถุหรือพื้นที่นั้น เควิน ฮันนัม ได้เสนอว่าการเกิดสถานที่และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้เข้ามามีบทบาทต่อการเคลื่อนย้ายที่ต้องพึ่งพิงอาศัยสิ่งอื่นเสมอ การศึกษาการเคลื่อนย้ายทั้งหลายจึงไม่สามารถที่จะอธิบายได้อย่างเพียงพอหากปราศจากการคำนึงถึงพื้นที่ (Space) สาธารณูปโภคสร้างพื้นฐาน (Infrastructural) และสถาบันที่ทอดสมอยู่กับที่ (Mooring) สิ่งที่ดีอยู่กับที่ (Immobile) สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้หรือเอื้อให้การเคลื่อนย้ายเป็นไปได้ ทำให้เกิดการคล่องตัวในสังคมสมัยใหม่ กล่าวคือเป็นระบบที่พึ่งพาอาศัยกันของโลกการเคลื่อนย้ายและโลกของวัตถุที่ไม่ได้เคลื่อนย้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบ (Platforms) ต่าง ๆ ของการเคลื่อนย้ายเป็นสิ่งที่นำส่งผู้คนให้เคลื่อนย้ายได้ เช่น ถนน ท่ารถ สถานี สนามบิน ท่าเรือ โรงงาน เป็นต้น สถานที่และวัตถุสภาพเหล่านี้ทำให้เกิดการไหลเวียนและการเคลื่อนย้ายมีความคล่องตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคลื่อนย้ายของทุนที่ไม่ได้เป็นอิสระจากจักรกลของ

การเคลื่อนย้าย (Mobile Machine) เช่น โทรศัพท์ รถยนต์ การเชื่อมต่อทางคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ทั้งหมดทับซ้อนกันกับสิ่งที่เคลื่อนย้าย การมีศักยภาพการเคลื่อนย้ายและข้อจำกัดการเคลื่อนย้าย

นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อแรงงานไทยสามารถที่จะเข้าไปยังประเทศเกาหลีใต้ได้แล้วนั้น ประสพการณ์ของก็กลายเป็น “ผีน้อย” แบบเต็มตัว ข้อค้นพบอย่างหนึ่งแรงงานทุกคนพยายามที่จะเปลี่ยนงานบ่อยเพราะการเข้าไปทำงานในช่วงแรกหลายคนเลือกงานไม่ได้มากนัก บางคนต้องอยู่ในพื้นที่ยากลำบาก จึงมีการเปลี่ยนงานเพื่อหางานที่จะมีค่าตอบแทนที่สูงคุ้มค่าเหนื่อยรวมทั้งมีโอทีให้ทำหลายชั่วโมง เพื่อที่จะเก็บเกี่ยวรายได้ให้ได้มากที่สุด แต่ทั้งนี้ก็ต้องไม่เป็นงานหนักมากเกินไป แม้จะเป็นงานในลักษณะที่เรียกว่า "งานประเภท 3D" ได้แก่ Dirty งานสกปรก, Dangerous งานเสี่ยงอันตราย และ Difficult งานยากงานลำบาก ก็ตาม นอกจากนี้ด้านการรักษาความสัมพันธ์ในกรณีที่คนโสดไปทำงานคนเดียวปล่อยให้คู่สมรสอยู่บ้าน จะมีการไหว้วานให้พ่อแม่เป็นผู้ที่คอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมต่าง ๆ ในกรณีที่ไปเป็นคู่ทั้งสามมีและภรรยาหากเป็นการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม นายจ้างไม่อนุญาตให้อยู่โรงงานเดียวกันต้องไปพบเจอกันสัปดาห์ละ 1 วัน ในส่วนของครอบครัวทางบ้านเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการสื่อสารแบบเห็นหน้ารับรู้การเคลื่อนไหวของบุคคลทางบ้านได้ จึงไม่มีปัญหาด้านความสัมพันธ์ อย่างไรก็ตามการไปทำงานแบบผิดกฎหมายไม่ได้มีความราบรื่น ซึ่งจากการศึกษายังพบว่า ทุกคนต่างมีประสบการณ์ของการหลบหนีเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองอยู่เรื่อย ในช่วงแรกของการเข้าไปทำงานนั้นต่างมีความหวาดกลัวอย่างมาก แต่เมื่อเวลาผ่านไปแรงงานไทยเองสามารถที่จะปรับตัวมีการพูดคุยตกลงกับนายจ้างในการจัดการเรื่องเจ้าหน้าที่ให้ เช่น เมื่อทราบข่าวก็จะแจ้งเพื่อให้ไปซ่อนตัวก่อน หรือในบางกรณีนายจ้างสามารถที่จะจัดการได้โดยไม่ต้องหลบซ่อน สอดคล้องกับ พรวิภา เทตะวานิช (2556) ที่พบว่า การปรับตัวผู้ใช้แรงงานไทยย้ายถิ่นมีอยู่ 7 ประเด็น ได้แก่ 1) แรงจูงใจหลักในการไปทำงานต่างประเทศ ที่มีความคาดหวังถึงรายได้ที่ดีกว่า 2) ภาวะใจเมื่อต้องย้ายถิ่น ที่มีความรู้สึกกังวลถึงครอบครัวและความเป็นอยู่ในต่างประเทศ 3) การประสพกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเมื่อเดินทางถึงประเทศปลายทาง 4) สิ่งรบกวนใจในสภาพแวดล้อมใหม่ ได้แก่ ความคิดถึงบ้านความทุกข์ใจ และความเหน็ดเหนื่อยท้อแท้ 5) การปรับตัวเมื่ออยู่ในวัฒนธรรมใหม่ ด้วยการปรับเจตคติความคิดและการจัดการกับสิ่งรบกวนใจ 6) สิ่งกีดขวางในการดำเนินชีวิตในต่างประเทศได้แก่การรวมกลุ่มคนไทยในต่างประเทศ และ 7) รางวัลจากร่างกายในต่างแดน ที่ทำให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และสอดคล้องกับพร้อมพงษ์ ไพระอ และคณะ (2556) ที่ศึกษาด้านการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานพบว่า การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานที่ต้องเผชิญแลด้วยความเสี่ยงในชีวิต อย่างไรก็ตาม วิธีของการดิ้นรนของผู้เดินทางไปทำงานแต่ละคนย่อมมีเหตุผลและความหมายที่นิยามแตกต่างกัน การทำความเข้าใจทั้งในระดับปัจเจกหรือรวมทั้งรัฐเองก็เป็นส่วนสำคัญที่จะก่อให้เกิดการดูแลหรือส่งเสริมแรงงานผู้ที่ยอยู่นอกเขตพรมแดน หรือนอกเหนือกฎหมายก็ตาม

เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 แรงงานไทยซึ่งมีการติดตามข่าวสารเป็นระยะเพราะทุกคนต่างมีความกังวลอย่างมากเพราะทราบว่าเป็นโรคที่มีการติดเชื้ออย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงเริ่มมีการปรับความคิดที่อยากจะกลับไปยังภูมิลำเนา ในกรณีแรงงานการตัดสินใจกลับภูมิลำเนา พบว่า มีหลายสาเหตุด้วยกันในการตัดสินใจเคลื่อนย้ายกลับ ซึ่งสาเหตุหลักคือสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในประเทศเกาหลีใต้ที่มีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องทำให้มีความเสี่ยงในการดำรงชีวิต และบริบทการทำงานของแรงงานผิดกฎหมายจะต้องมีการพบผู้คนมากมายทั้งแรงงานด้วยกันจากหลายประเทศ พบกับนายจ้าง ซึ่งทั้งหมดอาจเป็นผู้ติดเชื้อได้ทั้งหมดจึงเป็นปัจจัยหลักสำคัญในการตัดสินใจเคลื่อนย้ายกลับภูมิลำเนา ส่วนปัจจัยประกอบอื่นที่มีส่วนในการตัดสินใจ เช่น การมองเห็นว่าเป็นโอกาสที่จะกลับมาเพื่อที่จะกลับเข้าไปใหม่อย่างถูกกฎหมายจากนโยบายของรัฐบาลเกาหลีใต้ที่ให้รายงานตัวกลับและไม่ขึ้นบัญชีดำสามารถที่จะกลับเข้าไปทำงานอย่างถูกกฎหมายได้ รวมทั้งกลับมาด้วยเหตุผลความรู้สึกส่วนตัว เช่น เพื่อมาอยู่กับครอบครัว ขอกลับมาตายที่บ้านเกิด และยังมีบางกลุ่มที่สามารถต่อรองกับนายจ้างได้ในการกลับมาเพื่อเอาสถานะที่ถูกกฎหมาย และให้นายจ้างเรียกกลับไปทำงานอีกครั้ง สอดคล้องกับ พัทธนิย์ คำหนัก (2548) ที่ใช้แนวคิดของ Marx ในการศึกษารูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทย ซึ่งศึกษากรณีโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ โดยพบว่า แรงงานสร้างพลังอำนาจในการต่อรองพยายามท้าทายและเป็นฝ่ายกำหนดกฎระเบียบในการทำงานจากระดับล่างสู่บนบ้าง เพื่อคานอำนาจของตนไม่ให้เอารัดเอาเปรียบผลประโยชน์ของแรงงานจนเกินไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการดำรงชีพของ Moser (1998 อ้างถึงใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550) การเลือกใช้ยุทธศาสตร์การดำรงชีพประเภทต่าง ๆ ยุทธศาสตร์ในการดำรงชีพนั้นเป็นได้ทั้งแนวทางที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และทั้งทางเลือกที่ปรับใช้ในการรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่อาจคาดเดาได้ ซึ่งครัวเรือน หรือปัจเจกจึงมีฐานะเป็นเสมือน "ผู้จัดการแผนอันซับซ้อน" ที่ซึ่งทรัพยากรต่างก็เกี่ยวพันซึ่งกันและกันทั้งหมดทั้งทุน เสริม หรือทดแทนซึ่งกันและกัน

ทั้งนี้ จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์ของแรงงานไทยที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยมีความแตกต่างกันระหว่าง 3 กลุ่ม ที่เกิดจากมาตรการควบคุมโรคของรัฐบาลไทย คือ 1) กลุ่มที่เดินทางมาก่อนมาตรการควบคุมของรัฐ ในวันที่ 7 มีนาคม 2562 ช่วงเช้า จำนวน 80 คน ซึ่งได้เดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อทำการกักตัวเป็นเวลา 14 วัน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมเนื่องจากมีผู้ที่ให้ความร่วมมือและไม่ให้ความร่วมมือ 2) กลุ่มที่เดินทางมาในช่วงที่เริ่มมาตรการในวันที่ 7 มีนาคม 2562 เวลา 21.00 น. เป็นเที่ยวบินแรกที่เดินทางมาจากเกาหลีใต้ที่รัฐบาลเริ่มควบคุม โดยส่งไปที่ค่ายทหารเรือสัตหีบ เพื่อทำการกักตัวเฝ้าดูอาการเป็นเวลา 14 วัน เมื่อครบกำหนดหากไม่มีอาการติดเชื้อรัฐจะส่งกลับภูมิลำเนา แต่หากพบว่าการติดเชื้อจะส่งตัวเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาล 3) กลุ่มเดินทางมาหลังจากกระแสสังคมสงบลงซึ่งรัฐจัดให้เข้ากักตัวที่โรงแรม แต่ต้อง

รับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง เมื่อครบกำหนด 14 วัน หากไม่มีการติดต่อรัฐจะส่งกลับภูมิลำเนา แต่หากพบว่ามีการติดต่อจะส่งตัวเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาล จากผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ Howard Becker (1963 อ้างถึงใน จานง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, 2540) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มิชอบพาทสำคัญอย่างยิ่งในการประทุษร้ายก็คือ กลุ่มที่มีอำนาจ เพราะกลุ่มที่มีอำนาจเป็นผู้ที่สร้างกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาใช้บังคับสมาชิกในสังคม และเป็นผู้ที่คอยชี้ว่าใครคือผู้กระทำความผิดหรือผู้เบี่ยงเบน ซึ่งแน่นอนผู้ที่ถูกประทุษร้ายจะได้แก่ กลุ่มที่ไม่มีอำนาจ เช่น คนชั้นต่ำ คนจน ชนกลุ่มน้อย ในขณะที่คนที่มีอำนาจและชนชั้นสูง มักจะไม่ถูกประณามและลงโทษถึงแม้จะเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้เบี่ยงเบนก็ตาม ดังนั้น พฤติกรรมใดเป็นการเบี่ยงเบน หรือไม่ จะเป็นเรื่องที่ถูกกำหนดโดยมาตรฐานและการตัดสินของกลุ่มที่มีอำนาจในสังคม และกฎเกณฑ์ที่ตัดสินใจว่าใครคือผู้เบี่ยงเบน จึงเป็นเรื่องที่พิจารณาจากลักษณะของตัวผู้กระทำมิใช่พิจารณาจากลักษณะของการกระทำ และผลการวิจัยด้านความรู้สึกรักนึกคิดของชาวบ้านที่มีต่อแรงงานไทยผิดกฎหมายที่เดินทางกลับมากักตัวในชุมชนบ้านเกิดของแรงงานเองนั้น ได้เกิดแรงเสียดทานขึ้นระหว่างระหว่างคนในชุมชนกับแรงงานซึ่งถูกมองว่าเป็นพาหะนำโรคเข้ามาแพร่เชื้อ อย่างไรก็ตาม แรงงานส่วนใหญ่ไม่ได้มองว่าเป็นเรื่องปกติที่ชาวบ้านจะเกิดความหวาดกลัว ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่มองว่าแรงงานกลุ่มนี้ไม่ได้สร้างปัญหากลับมองว่าเป็นเหมือนฮีโร่ที่สร้างเงินสร้างรายได้เพื่อยกระดับฐานะในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ วาสนา ละอองปลิว (2561) ที่อธิบายว่า ประสบการณ์ของการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่เคลื่อนย้ายไปทำงานต่างประเทศว่า มิ้มมองที่มองผู้เคลื่อนย้ายในฐานะ “ฮีโร่” ผู้ค้าจนผู้ที่ไม่ได้เคลื่อนย้ายผ่านเงินส่งกลับบ้าน และภาพของผู้อยู่กับที่ในฐานะผู้รับ ประโยชน์จากการเคลื่อนย้าย เรื่องราวของคนหนุ่มสาวบ้านหัวทุ่งชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้เคลื่อนย้ายและผู้ที่อยู่กับที่ซึ่งมากไปกว่าความสัมพันธ์ในลักษณะ “ผู้ให้” และ “ผู้รับ” ศักยภาพในการเคลื่อนย้าย หรือไม่เคลื่อนย้ายของแรงงานไม่ได้เป็นเรื่องของปัจเจก แต่สัมพันธ์กับการสนับสนุนจากครอบครัวและผู้ที่ไม่ได้เคลื่อนย้าย ทั้งในฐานะผู้สนับสนุนทุน

ด้านความรู้สึกรักนึกคิดของคนในชุมชนจากการศึกษา พบว่า คนในชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันกับแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ที่เดินทางกลับมากักตัวที่ภูมิลำเนา ช่วงแรกซึ่งเป็นช่วงที่มีกระแสข่าวของการเคลื่อนย้ายแรงงานกลับประเทศและมีการแพร่ระบาดอย่างรุนแรง คนในชุมชนมีความหวาดวิตกอย่างมากเนื่องจากไม่มีประสบการณ์โรคระบาดที่เข้ามาใกล้ในชุมชนเช่นนี้มาก่อน นอกจากนี้ยังมีคนในชุมชนบางส่วนมองว่ากลุ่มแรงงานเหล่านี้คือกลุ่มที่เป็นพาหะนำโรคเข้ามายังชุมชน เกิดจากสร้างวาทกรรมการติดต่อไวรัสจนนำไปสู่การตีตราว่าคนที่มาจากประเทศเกาหลีคือผู้ที่ติดต่อร้ายแรง มีความเห็นแก่ตัว ไม่กักตัวตามที่รัฐจัดการให้ก่อนเข้ามาที่ชุมชน แต่นั่นเป็นเพียงส่วนน้อยของคนในชุมชน เพราะส่วนใหญ่มองว่ากลุ่มแรงงานนั้นเป็นสมาชิกของชุมชนและทุกคนที่กลับมานั้นปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด รวมทั้งมองว่ากลุ่มคนเหล่านี้คือผู้ที่ทำมาหากินอย่างสุจริต สร้างเงินสร้างรายได้ให้กับครอบครัวจนสามารถที่จะยกระดับ

ฐานะทางสังคมได้ สอดคล้องกับที่ โชคชัย เดชรอด (2546) พบว่า การชำระหนี้เงินกู้เพื่อการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของแรงงานไทย พบว่า แรงงานที่เดินทางกลับจากการไปทำงานต่างประเทศสามารถยกระดับฐานะครอบครัวให้ดีขึ้นในเชิงเศรษฐกิจและสังคม เช่น การมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น ชำระหนี้ได้ สถานภาพของครอบครัวมั่นคง ครอบครัวมีความสุข และได้รับการยอมรับจากชุมชนมากยิ่งขึ้น ตลอดจนมีการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศจากรายได้จำนวนมาก ที่ส่งกลับมายังครอบครัวในประเทศไทย ทั้งนี้เมื่อต้องพบกับภัยอันตรายเป็นเรื่องปกติที่จะต้องกลับมาสู่ภูมิลำเนา คนในชุมชนเองก็ปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการปฏิบัติตนขณะที่กลุ่มแรงงานกักตัว 14 วัน และเมื่อเขาเหล่านั้นกักตัวครบตามกำหนดแล้ว กระบวนการหนึ่งของชุมชนที่สำคัญในการที่จะลดอคติเรื่องการเป็นผู้ติดเชื้อคือการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายชุมชน ให้คนในชุมชนรับทราบว่า เป็นบุคคลที่ปลอดภัยไวรัส และสามารถที่จะดำเนินชีวิตอย่างปกติได้

ความรู้สึกนึกคิดของบุคลากรทางด้านเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทั้งเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีต่อแรงงานไทยที่ไปทำงานต่างประเทศเกาหลีใต้แบบผิดกฎหมายและเดินทางกลับมาในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 รวมทั้งนโยบายในการรับมือของภาครัฐในการกลับมาয়ภูมิลำเนาของแรงงาน พบว่า แรงงานส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐเป็นอย่างดีตั้งแต่ขั้นเตรียมการก่อนเข้ามาในพื้นที่ซึ่งมีการแจ้งญาติให้ดำเนินการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตนั้น ๆ ให้ทราบและรับชุดโควิดเชิต ซึ่งประกอบด้วย หน้ากากอนามัย เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ พรอพวดใช้ เอกสารเขียนรายงานอาการ ในส่วนของการรายงานผลของการในแต่ละวันผ่านแอปพลิเคชันไลน์ของอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน หรือเขียนเอกสารวางไว้หน้าบ้านเพื่อให้เจ้าหน้าที่ไปตรวจในแต่ละวัน อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะมีการให้ความรู้เรื่องการปฏิบัติหน้าที่และให้สมมุติว่าแรงงานกลุ่มดังกล่าวคือคนไข้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความระมัดระวังเพราะชีวิตของอาสาสมัครฯ เป็นสิ่งสำคัญ อีกทั้งมีหน้าที่ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเรื่องไวรัสโควิด 19 เพื่อลดอคติระหว่างคนในชุมชนและกลุ่มแรงงานด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า ในช่วงแรกที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสหน่วยงานระดับสูงกว่าโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลได้ให้การสนับสนุนอุปกรณ์ในการป้องกันขณะปฏิบัติหน้าที่ซึ่งควรเป็นชุด Personal Protective Equipment (PPE) แต่พบว่าเป็นชุดอุปกรณ์ที่ไม่ได้มาตรฐาน กล่าวคือ ใช้ชุดกันฝนแทนชุด PPE ตลอดจนอุปกรณ์อื่น ๆ ที่มาซ้ำไม่ทันต่อสถานการณ์รวมทั้งงบประมาณในการบริหารจัดการด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะแรงงานไทยในเกาหลีใต้

จากการศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ประเทศเกาหลีใต้ และช่วงที่กลับมาประเทศไทยเพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 มีข้อเสนอแนะแรงงานไทยในเกาหลีใต้ ดังนี้

- 1) แรงงานควรติดตามข่าวสารของภาครัฐทั้งรัฐบาลเกาหลีและประเทศไทยผ่านช่องทางที่หลากหลาย โดยเฉพาะข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพของแรงงาน รวมทั้งนโยบายการช่วยเหลือในสถานการณ์ต่าง ๆ ของรัฐด้วย
- 2) แรงงานควรให้ความร่วมมือกับภาครัฐตามแนวทางการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเพื่อลดการแพร่ระบาดของโรคแพร่เชื้อโรคและป้องกันตนเองและผู้อื่นในการเกิดกระแสในทางลบ อันนำไปสู่ความขัดแย้งของสังคม

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแรงงานในต่างประเทศ

จากการศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ประเทศเกาหลีใต้ และช่วงที่กลับมาประเทศไทยเพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

- 1) รัฐบาลควรมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน ให้เจ้าหน้าที่ของภาครัฐในระดับชั้นปฏิบัติการสามารถดำเนินการรับมือประชาชนกลุ่มเสี่ยงผู้ที่เดินทางเข้ามาในประเทศ เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นอันเกิดจากความหวาดหวั่นในการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19
- 2) รัฐบาลควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลผู้ที่กักกันตัว ในพื้นที่ที่รัฐจัดหาให้ตลอดทั้ง 14 วัน เพื่อเฝ้าดูอาการ รวมทั้งตรวจสอบอาการแทรกซ้อน ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความพร้อมต่อการดำเนินชีวิตตลอดทั้ง 14 วันอย่างราบรื่น

5.3.3 ข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต

จากการศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ประเทศเกาหลีใต้ และช่วงที่กลับมาประเทศไทยเพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 มีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

- 1) ควรมีการพัฒนาส่งเสริมเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขในระดับต่าง ๆ ด้านความรู้ พร้อมทั้งจัดหาสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้มีความพร้อมต่อการทำงานพร้อมรับมือต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

2) ควรมีการส่งเสริมการไปทำงานประเทศเกาหลีได้อย่างถูกกฎหมาย ผ่านกระบวนการศึกษาวิจัย เพื่อทำความเข้าใจเงื่อนไขต่าง ๆ ที่แรงงานไม่อาจเข้าถึงวิธีการทำงานอย่างถูกกฎหมาย

บรรณานุกรม

- กมลเศ โปธิกนิษฐ. (2556). การทำให้เป็น “ผีปอบ” และการกีดกันทางสังคมในมุมมองของการบริหาร ความขัดแย้ง. สืบค้นจาก http://salarommai.blogspot.com/2013/01/800x600-normal-0-false-false-falseen_9595.html.
- กรมการกงสุล. (2560). แรงงานผีน้อย. สืบค้นจาก <https://consular.mfa.go.th/>.
- กรมควบคุมโรค. (2562). โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). สืบค้นจาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/index.php>.
- กรมควบคุมโรค. (2563). โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). สืบค้นจาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/index.php>.
- กระทรวงแรงงาน สำนักงานบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ. (2535). แรงงานไทยไปต่างประเทศ. *แรงงานสัมพันธ์*, 34(5), 39-43.
- กระทรวงแรงงาน สำนักงานบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ. (2551). *ข้อมูลสถิติการเดินทางไปทำงานต่างประเทศ ปี 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักงานบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ กระทรวงแรงงาน.
- กระทรวงแรงงาน. (2562). *ข้อมูลสถิติแรงงาน*. สืบค้นจาก <http://www.mol.go.th/academician/news-1>.
- กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์. (2562). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*, 6(8), 3758-3772.
- กิริยา กุลกลการ. (2562). แรงงานไทยผิดกฎหมายในสาธารณรัฐเกาหลี: สาเหตุและแนวทางแก้ไข. *Journal of HR intelligence*, 14(1), 105-121.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บริษัท ชัคเชสมิเดีย จำกัด.
- ข่าวช่องวัน. (2563). "ผีน้อย" ... มาแล้วไปไหน ? สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=T9jzGCK4db5>.
- จันทน์ เจริญศรี. (2561). *การเคลื่อนย้ายของแรงงานทักษะสูงในไทย : การเคลื่อนย้าย การเคลื่อนที่ และการเคลื่อนย้ายเสมือน ใน ชีวิตทางสังคมในการเคลื่อนย้าย*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จารุวรรณ ขำเพชร. (2555). *พื้นที่เมืองและชีวิตของคนในซอยคาวบอย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) บัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2540). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะพยาบาลศาสตร์ (2555). *พยาบาลศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2554). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ชุดิพงศ์ คงสันเพ็ญ. (2560). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาลังคม*. อุตรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- ชูทิพย์ ปานปรีชา. (2538). *จิตวิทยาทั่วไป*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เชษฐา มุทะหมัด และดำรงศัพันธ์ ใจห้าววีระพงศ์. (2561). การศึกษาการดำรงชีพและการปรับตัวของแรงงานพม่าในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อรองรับเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. *วารสารนาควตรปริทรรศน์*, 10(ฉบับพิเศษ) 236-247.
- โชคชัย เดชรอด. (2546). *การชำระหนี้เงินกู้เพื่อการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของแรงงานไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ดุขฎิ อายุวัฒน์ และภัทระ แสนไชยสุริยา. (2550). สถานการณ์และประเด็นสุขภาพแรงงานอีสาน. *วิจัยระบบสาธารณสุข*, 1(2), 193-200.
- ดุขฎิ อายุวัฒน์, สุกัญญา เอ็มอัมมธรรม และอภิศักดิ์ อีระวิสิษฐ์. (2553). วิถีชีวิตแรงงานไทยในไต้หวัน: การศึกษาในถิ่นปลายทาง. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 27(1), 1-28.
- ดุขฎิ อายุวัฒน์. (2562). “คนอีสานย้ายถิ่น” สถานการณ์และผลกระทบ. ขอนแก่น: คลังน่านวิทยา.
- ทรงชัย ทองปาน. (2561). แนวคิดทางภูมิศาสตร์ประชากร: กรณีศึกษาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. ปทุมธานี: โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์.
- ทีเอ็นเอ็น24. (2561). *ปลดล็อก 'ผีน้อย' แรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลี*. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=5uEOi2VArIs&t=1125s>.
- ไทยกุกข่าวเกาหลี. (2563). สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/thaikuk.community/>.
- ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์. (2554). *การสร้างเครือข่ายทางสังคมของนายหน้าแรงงานอีสาน*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- นฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพฯ: โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก.
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2558). นักบุญกับคนบาป และศีลธรรมบนท้องถนน : ชีวิตคนไร้บ้านในมะนิลา. ขุมทางอินโดจีน. *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปริทัศน์*, 4(7), 304-321.
- บุศรินทร์ เลิศขวลิตสกุล. (2561). *พลวัตการเคลื่อนย้ายและระบอบควบคุมชายแดนไทย-พม่าบริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอน*. ใน *ชีวิตทางสังคมในการเคลื่อนย้าย*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ประพันธ์ ดิษยทัต. (2558). ปัญหาแรงงานไทยในเกาหลีใต้. รายงานการศึกษาล้วนบุคคล. กรุงเทพฯ: กระทรวงการต่างประเทศ.
- ประเสริฐ แรงกล้า. (2560). การเคลื่อนย้ายศึกษา: ระบบที่ซับซ้อน ความเป็นการเมือง และความเป็นไปได้. รัฐศาสตร์สาร, 38(3), 130-158.
- ปิ่น วรรณพินิจ. (2545). สถานการณ์แรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์. (2546). สื่อสารกับสังคมเครือข่าย. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2550). มโนทัศน์การดำรงชีพ. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ. (2554). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของคนข้ามเพศ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ผีน้อย คืออะไร ทำไมต้องหนี "โควิด-19" จากเกาหลีใต้กลับประเทศไทย. (2563, มีนาคม 3). ไทยรัฐออนไลน์. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/society/1785503?fbclid=IwAR2IBOglduljd8lvQGOGl2CkVyFYEL3MqOfhXIXs1SJZlzM9OF3Dq8NfCNE>.
- พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา. (2557). พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- พจน์ เทียมศักดิ์. (2543). ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรวิภา เทตะวานิช. (2556). การปรับตัวทางวัฒนธรรมของผู้ใช้แรงงานไทยย้ายถิ่น. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พร้อมพงษ์ ไพระอ้อ. (2556). ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ จากการไปทำงานต่างประเทศของแรงงานในตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, อุดรธานี.
- พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ. (2556). การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการความขัดแย้งทางชนชั้นของคาร์ล มาร์กซ. (รายงานการวิจัย) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2547). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พัชณีย์ คำหนัก. (2548). รูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทย: ศึกษากรณีโรงงานในจังหวัดชุมพรปรการ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- พัชรวาลัย วงศ์บุญสิน. (2552). *การย้ายถิ่น: ทฤษฎีและความเป็นไปในเอเชีย*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัทธา เรือนแก้ว. (2558). *การศึกษาวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคนไทยและการก่อตัวเป็นชุมชนไทยในสิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม ไต้หวัน และญี่ปุ่น* (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- มนต์ชัย ผ่องศิริ. (2557). ไทยพลัดถิ่นในตะนาวศรี การดำรงชีพของผู้เลือกที่จะอยู่ อย่างคนพลัดถิ่น. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 10(2), 81-106.
- มัลลวีร์ อุดุลวัฒน์ศิริ และวริศรา ศรีสวัสดิ์. (2538). *ปัญหาการปรับตัวและวิถีแก้ไขของนักเรียนประถมศึกษา*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มาลี สิทธิเกรียงไกร. (2561). *ชีวิตระหว่างการเคลื่อนย้ายของลูกเรือประมง ใน ชีวิตทางสังคมในการเคลื่อนย้าย*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2538). *สังคมเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ 2550: ยุทธศาสตร์การพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: วัฒนา.
- รัตนา กาญจนกุล. (2547). *การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานกับคนหางานไปทำงานต่อต่างประเทศ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- เรื่องเล่าเช้านี้. (2563). *ฝืนภัยกลับไทยต้องสงสัยติดโควิด-19*. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=gTiZoobvrbo>.
- ละอ อุดมกร. (2535). *หลักพื้นฐานเพื่อการพยาบาล ชีว จิต สังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และทัศนาก ทอภักดี. (2543). *รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลาภบุญ รัตนโชคพานิช. (2553). *การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อดำรงอยู่ของคนจนไร้ที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท*. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 17(32), 67-74.
- วรรณ ก้องพลานนท์. (2557). *สภาพปัญหาและการปรับตัวของแรงงานไทยย้ายถิ่นรัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- วาสนา ละอองปลิว. (2561). *การเมืองของการ(ไม่)เคลื่อนย้ายของแรงงานหนุ่มสาว. ใน ชีวิตทางสังคมในการเคลื่อนย้าย*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรัณยา แสงมณี และคณะ. (2555). *การปรับตัวของญาติผู้ดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่ทำงานนอกบ้าน*. *รามาริบดีพยาบาลสาร*, 18(1), 119-133.

ศุภรัตน์ จารุรัตน์ และคณะ. (2532). *การปรับตัวและสุขภาพจิต : จิตวิทยาเบื้องต้น*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน. (2563). *จำนวนแรงงานไทยในต่างประเทศ รอบ 12 เดือน (1 ตุลาคม 2561 – 30 กันยายน 2562)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน.

สำนักงานแรงงานไทย ณ กรุงโซล. (2563). สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/thailabourinseoul>.

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี. (2563). *รายชื่อแรงงานไทยในประเทศเกาหลีใต้ที่รายงานตัวกลับภูมิลำเนาในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในเขตจังหวัดอุดรธานี*. อุดรธานี: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี.

สุทธิพร บุญมาก. (2554). บทบาทของเครือข่ายการย้ายถิ่นของแรงงานไทยเชื้อสายมลายูในร้านต้มยำประเทศมาเลเซีย. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 28(1), 101-123.

สุภลักษณ์ ธาณิรัตน์ และคณะ. (2563). กลยุทธ์เพื่อลดการตีตราทางสังคมในสถานการณ์ โควิด-19. *วารสารเกื้อกูลการุณย์*, 27(2), 164-174.

สุภัททา ปิณฑะแพทย์. (2532). *การปรับตัวและสุขภาพจิต : จิตวิทยาเบื้องต้น*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อนุพงษ์ จันทะแจ่ม. (2561). *เร่ขายลอตเตอรี่ : ชีวิตทางเศรษฐกิจพื้นฐานการเคลื่อนย้ายของคนเมืองเลย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัทธิธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

อภิมุข สดมพฤกษ์. (2558). *การศึกษากระบวนการตีตราทางสังคมที่ทำให้บุคคลกลายเป็นผีปอบ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

อรอุษา ภูมิบริรักษ์. (2547). *ภาวะการกลายเป็นคนขายขอบของผู้ป่วยเอดส์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

อรัญญา ศิริผล. (2561). *การเคลื่อนย้ายของคนจีนกับบทบาทรัฐจีนในศตวรรษที่ 21. ใน ชีวิตทางสังคมในการเคลื่อนย้าย*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thestandard. (2563). *เปิดขั้นตอนพัฒนาวัคซีนโควิด-19 และความคืบหน้าที่มีวิสัยจากทั่วโลก*. สืบค้นจาก <https://thestandard.co/coronavirus-vaccine-tracker/>.

Workpoint News. (2563). *เปิดตัวเลขแรงงานไทยผิดกฎหมาย ในเกาหลีใต้-ประสาน ตม.เกาหลีให้ผีน้อยอยู่ต่อไปอีก 14 วัน*. สืบค้นจาก <https://workpointnews.com/2020/03/04/laburthaikorea/?fbclid=IwAR0Hkzoka5YQXmGCw4oNqb1HVab2GWZAWWhNNtGRMLc3-k87g20C2ldu1CYg>.

- World Health Organization. (2563). *การตีตราทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับ COVID-19*. สืบค้นจาก <https://www.who.int/docs/default-source/searo/thailand/covid19-stigmaguide-th-final.pdf>.
- Bruce Steve and Yearley Steven. (2006). *The SAGE Dictionary of Sociology*. London: SAGE Publication Ltd.
- Burrell K. (2008). Materialising the Border: Spaces of Mobility and Material Culture in Migration from Post Socialist Poland. *Mobilities*, 3(3), 353–373.
- Castles S. (2010). Understanding global migration: A social transformation perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1565–1586.
- Coleman E. (1981). The developmental stages of the coming out process. *Journal of Homosexuality*.
- Cresswell T. (2010). Towards a politics of mobility. *Environment and Planning D: Society and Space*, 28(1), 17–31.
- Goffman E. (1963). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. Englewood Cliffs NJ: Prentice Hall.
- Ravenstein, E. G. (1885). The Laws of Migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 48(2), 48-52.
- Rensch Bernard. (1960). *Evolution above the Species Level*. New York: Columbia University Press.
- Roy and Andrews. (1999). *The Roy's Adaptation Model*. Stamford: Appleton & Lange.
- Rungmanee. S. (2014). The dynamic pathways of agrarian transformation in the Northeastern Thai-Lao borderland. *Australian Geographer*, 45(3), 341–354.
- Samarn Laodamrongchai. (2015). *Administrative of Thai migrant workers go to work aboard in 21st century*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์/ประเด็นคำถาม

(สำหรับแรงงานไทยที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. ชื่อ-สกุล.....
2. เพศ.....
3. อายุ.....
4. รายได้.....

อาชีพในปัจจุบัน	รายได้จำนวน (บาท)

5. ประสบการณ์การเดินทางไปทำงานต่างประเทศ

ประเทศ	ปี พ.ศ.	ลักษณะงาน	ระยะเวลา	รายได้

ส่วนที่ 2 ประสบการณ์ของแรงงานไทย

1. ท่านเริ่มมาทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้เมื่อใด เดินทางมาอย่างไร ทำงานอะไร
.....
.....
2. ท่านดำรงชีวิตอย่างไรในประเทศเกาหลีใต้ในช่วงที่ผ่านมาก่อนการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19
.....
.....
3. เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ท่านปรับตัวอย่างไร
.....
.....

4. รัฐบาลเกาหลีใต้มีมาตรการอย่างไรในขณะนั้นกับแรงงานผิดกฎหมายในประเทศ

.....

.....

5. เพราะอะไรจึงตัดสินใจเดินทางกลับประเทศไทย ทางบ้านมีความเห็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

6. สิ่งที่ได้รับจากการไปทำงานต่างประเทศมีอะไรบ้าง (ทรัพย์สิน/ประสบการณ์)

.....

.....

7. ระหว่างที่เดินทางกลับเป็นอย่างไรบ้าง (ขณะอยู่เกาหลีใต้)

.....

.....

8. เมื่อท่านเดินทางถึงสนามบินในประเทศไทยเป็นอย่างไร เกิดอะไรขึ้นบ้างกับคุณ

.....

.....

9. ท่านถูกกักตัวเพื่อเฝ้าระวังเชื้อโรคที่ไหน สถานการณ์ระหว่างการกักตัวเป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

10. ท่านมีความรู้สึกหรือคิดเห็นอย่างไรต่อกระแสสังคมในประเทศไทย ในช่วงที่เราเดินทางกลับบ้านเกิด

.....

.....

11. เมื่อท่านกลับมาแล้วจะทำอะไรต่อจากนี้หากสถานการณ์แพร่ระบาดของของไวรัส COVID-19 คลี่คลายลง

.....

.....

12. ท่านมีความต้องการที่จะเดินทางไปทำงานต่างประเทศอีกหรือไม่อย่างไร

.....

.....

13. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ต่อนโยบายที่รัฐบาลไทยที่กำหนดแนวทางในการรับมือกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในประเทศช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

.....

.....

14. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

แบบสัมภาษณ์/ประเด็นคำถาม
(สำหรับเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. ชื่อ-สกุล.....
2. เพศ.....
3. อายุ.....
4. สังกัด.....ตำแหน่ง.....
5. จำนวนแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 จำนวน.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน

ส่วนที่ 2 ประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข

1. ท่านรู้สึกหรือมีความคิดเห็นอย่างไร เมื่อต้องทำการดูแลกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19
.....
.....
2. ท่านมีวิธีปฏิบัติด้านสาธารณสุขต่อกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 อย่างไร
.....
.....
3. กรณีที่แรงงานไทยอาศัยอยู่คนเดียว ท่านมีวิธีปฏิบัติด้านสาธารณสุขต่อกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 อย่างไร
.....
.....
4. การให้ความร่วมมือของกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ตามแนวทงนโยบายของภาครัฐ เป็นอย่างไร
.....
.....
5. ผลการกักตัวกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 มีผู้ติดเชื้อไวรัสหรือไม่ เป็นอย่างไร
.....
.....

6. เมื่อผลการกักตัวกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 พบว่าไม่มีการติดเชื้อไวรัสทางด้านหน่วยงานด้านสาธารณสุขหรือท่าน ได้มีการประกาศแจ้งต่อคนในชุมชนให้ทราบหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

7. ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดูแลกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เป็นอย่างไร

.....
.....

8. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ต่อนโยบายที่รัฐที่กำหนดแนวทางในการรับมือกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

.....
.....

9. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....

แบบสัมภาษณ์/ประเด็นคำถาม
(สำหรับเพื่อนบ้าน/คนในชุมชนเดียวกับแรงงานไทยที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศ
เกาหลีใต้)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. ชื่อ-สกุล.....
2. เพศ.....
3. อายุ.....
4. อาชีพ.....

ส่วนที่ 2 ประสบการณ์ของแรงงานไทย

1. ท่านทราบมาก่อนหรือไม่ว่า กลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 อย่างไร
.....
.....
2. ท่านรู้สึกหรือมีความคิดเห็นอย่างไรกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19
.....
.....
3. ท่านปรับตัวและมีผลกระทบอย่างไรเมื่อกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 และอาศัยอยู่ใกล้บ้านคุณ
.....
.....
4. ท่านปฏิบัติต่อกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 อย่างไร ในระหว่างที่มีการกักตัวอยู่ในที่พักอาศัย มีส่วนช่วยเหลืออะไรหรือไม่
.....
.....
5. เมื่อผ่านพ้นระยะของการกักตัวตามนโยบายของภาครัฐแล้ว ท่านปฏิบัติต่อกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 อย่างไรบ้าง
.....
.....

5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ต่อนโยบายที่รัฐที่กำหนดแนวทางในการรับมือกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมายย้ายกลับเข้ามาในชุมชนช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

.....

.....

6. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

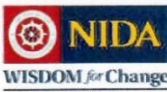
.....

.....

ภาคผนวก ข

ใบรับรองโครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณารับรอง
คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

COA No. 2020/0058	Protocol ID No. ECNIDA 2020/0081
	
เอกสารรับรองโครงการวิจัย Certificate of Approval	
คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ขอรับรองว่าโครงการวิจัยตามที่ระบุด้านล่างได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และได้รับการรับรองตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ที่เป็นมาตรฐานสากล ได้แก่ ประกาศเฮลซิงกิ แนวทางการปฏิบัติการวิจัยทางคลินิกที่ดี และรายงานเบลมอนต์ This is to certify that the research project identified below has received an approval on human research protection by the Ethics Committee in Human Research, National Institute of Development Administration, which is in full compliance with international guidelines of human research protection such as Declaration of Helsinki, CIOMS Guidelines, and the Belmont Report.	
ชื่อโครงการ:	การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19: กรณีศึกษาแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้
Project title:	Struggle for Surviving of Covid-19: A Case Study of Thai Illegal Worker in Korea
ผู้วิจัยหลัก:	นายธนู ไพอาสา
Principal Investigator:	Mr. Tanu Paiarsa
อาจารย์ที่ปรึกษา:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิชา เป้าอารีย์
Advisor:	Assistant Professor Dr. Suvicha Pouaree
สังกัด:	คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Affiliation:	School of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration
ประเภทการพิจารณา:	การพิจารณาแบบเต็มคณะ
Type of Protocol Review:	Full Board Review
 (ศาสตราจารย์ ดร.กัลยาณี สีสานสูง) ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ Chairperson of the Ethics Committee in Human Research, National Institute of Development Administration	
วันที่รับรอง:	10 กันยายน 2563
Approval Date:	September 10 th , 2020
วันหมดอายุการรับรอง:	9 กันยายน 2564
Expiration Date:	September 9 th , 2021

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี

ที่ อว ๗๒๑๑/ว ๐๑๔๔

13606
17 ก.ย. 2563
8.25 น.

คณะกรรมการสาธารณสุข จังหวัดอุดรธานี
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

๑๗ กันยายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รายชื่อแรงงานไทยในประเทศเกาหลีใต้ที่รายงานตัวกลับภูมิลำเนาในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในเขตจังหวัดอุดรธานี

เรียน นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี

ด้วย นายอนุ ไปอาสา นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 : กรณีศึกษา แรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิชา เป้าอารีย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ขอความอนุเคราะห์รายชื่อแรงงานไทยในประเทศเกาหลีใต้ที่รายงานตัวกลับภูมิลำเนาในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 (ระหว่างเดือนธันวาคม ๒๕๖๒ - มิถุนายน ๒๕๖๓) ในเขตจังหวัดอุดรธานี ให้กับนายอนุ ไปอาสา เพื่อให้ นักศึกษาดังกล่าวได้ศึกษาเป็นแนวทางในการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการดำเนินการวิจัยให้สำเร็จลุล่วงต่อไป ทั้งนี้ หากมีข้อสงสัยกรุณาติดต่อ นายอนุ ไปอาสา หมายเลขโทรศัพท์มือถือ ๐๘๘-๓๓๔-๖๓๖๑

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียน นพ.รส.อุดรธานี
- ผอ.อนุ ไปอาสา (นพ.น.โท ม.จิตต์)
ขอความอนุเคราะห์ รายชื่อแรงงานไทยใน
ประเทศเกาหลีใต้ ที่กลับภูมิลำเนา COVID-19
ระบาด เพื่อส่ง ๑๐๐ คน ที่วิจัย
สำนักงานเลขานุการคณะ
โทรศัพท์ ๐ ๒๗๒๗ ๓๑๒๖
โทรสาร ๐ ๒๗๒๕ ๐๙๔๑
- นักศึกษาในคณะพัฒนาสังคม
- ศึกษาเพื่อวิทยานิพนธ์

ขอแสดงความนับถือ

อนุญาต
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแผล)
คณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
(นายปรเมษฐ์ กิ่งโก้)
นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี

นายพรหมินทร์ เค้าโคตร
นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มงานควบคุมโรคติดต่อต้นตอสาธารณสุข) ระดับเชี่ยวชาญ
ปฏิบัติราชการแทนนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นายธนุ ไปอาสา

ประวัติการศึกษา

ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยเทคนิคอุดรธานี ปี พ.ศ. 2559
ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต (การพัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุดรธานี ปี พ.ศ. 2560
ประกาศนียบัตรบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2561

ประสบการณ์การทำงาน

ปี พ.ศ. 2560-2561 นักวิจัย โครงการวิจัยและสนับสนุนทุนวิจัยโดย
ศูนย์วิจัยพัฒนา ทดสอบ และถ่ายทอดเทคโนโลยี รถไฟความเร็วสูงประเทศ
ไทย เรื่อง "การศึกษามลกระทบทางสังคมจากการดำเนินโครงการรถไฟ
ความเร็วสูงสายกรุงเทพ-หนองคาย กรณีศึกษา: สถานีจังหวัดหนองคาย"
ปี พ.ศ. 2561-2562 ผู้ช่วยนักวิจัย โครงการวิจัยโดย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สนับสนุนทุนวิจัยสำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว.)
เรื่อง "แรงงานย้ายถิ่น: ยุทธศาสตร์การดำรงชีพและความท้าทายหลังการ
ย้ายถิ่นของแรงงานอีสาน"
ปี พ.ศ. 2561-2562 นักวิจัย โครงการวิจัยและสนับสนุนทุนวิจัยโดย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เรื่อง "ศักยภาพ ปัญหา และความต้องการของ
ประชาชน กรณีศึกษา: บ้านแก้งไก่อ หมู่ที่ 3 ตำบลแก้งไก่อ อำเภอสว่าง
จังหวัดหนองคาย "
ปี พ.ศ. 2560-2561 นักวิจัย การค้นคว้าอิสระประกาศนียบัตรบัณฑิต
อาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง "แนวทางการจัดการเรียนรู้เรื่อง
ยาเสพติดในบริบทชาติพันธุ์ม้ง: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านปางแก ตำบลทุ่งช้าง
อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน "
ปี พ.ศ. 2559-ปัจจุบัน วิทยากร/ผู้ช่วยวิทยากร "กระบวนการทำงานชุมชน
การจัดทำแผนชุมชน การทำงานเป็นทีม การสร้างกำลังใจในตนเอง"